



Autor
Dr. Ali Muhammed es-Sallabi

Prijevod s arapskog
Mr. Subhija Bektić

Izdavač
El-Kelimeh

Za izdavača
Malik Nurović
Muzafera Nurović

Urednik
Senad Redžepović

Recenzija i redaktura prijevoda
Suad Bihorac, prof.
hfz. Edin Redžepović, prof.

DTP
Fahrudin Smailović

Lektura
Sumeja Đurić
Mahmut Suljović

Korice
Senad Redžepović

Štampa
Grafičar, Užice

Tiraž
300

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

28-1
28-23

AL Salabi, Ali Muhamed, 1963-

Vjerovanje u Kur'ani-kerim i nebeske knjige / Ali Muhammed es-Sallabi ; [prijevod s arapskog Subhija Bektić]. - Novi Pazar : El-Kelimeh, 2022 (Užice : Grafičar). - 251 str. ; 24 cm

Izvornik na arap. jeziku i pismu. - Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7980-355-9

а) Куран б) Ислам

COBISS.SR-ID 71256073

Dr. Ali Muhammed es-Sallabi

VJEROVANJE
U KUR'ANI-KERIM
I NEBESKE KNJIGE

Novi Pazar, 2022.

إذن بترجمة وطباعة ونشر كتب الدكتور علي محمد الصلابي

2021/9/1

أنا الموقع أدناه علي محمد الصلابي أوافق على منح دار "الكلمة" للنشر ، التابعة للمشيخة الإسلامية في صربيا الإذن بطباعة وترجمة مؤلفاتي من اللغة العربية إلى اللغات البوسنية والصربية وغيرها من اللغات، وفي مقدمة الكتب:

- موسوعة أركان الإيمان (الإيمان بالله - الإيمان بالملائكة - الإيمان بالرسل والرسالات - الإيمان بالكتب السماوية والقرآن - الإيمان بالقدر - الإيمان باليوم الآخر

- كتاب إبراهيم عليه السلام

- كتاب دولة السلاجقة

- أي مؤلف من مؤلفاتي المنشورة أو اللاحقة إن شاء الله تعالى

وسنوفر لهم ما يحتاجه من الكتب المطلوبة بصيغتي الـ word أو الـ pdf.

وأسأل المولى عز وجل من فضله وكرمه وجوده وعطائه أن يكون هذا العمل خالصاً لوجهه الكريم وأن يتقبل منا ومنهم ومن جميع المسلمين صالح الأعمال وأن تكون هذه الكتب وأعمال ترجمتها ونشرها سبباً لإحياء روح الأمة وحضارتها ونشر دعوة الإسلام الدين القويم دين رب العالمين. وأسأله تعالى ان يحشرنا مع النبيين والصديقين والشهداء والصالحين والصادقين وحسن أولئك رفيقاً.

د. علي محمد محمد الصلابي



U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

DOZVOLA ZA PRIJEVOD, ŠTAMPANJE I IZDAVANJE KNJIGA DOKTORA ALIJA MUHAMMEDA ES-SALLABIJA

1. 9. 2021.

Ja, dolje potpisani, Ali Muhammed es-Sallabi, saglasan sam da se **El-Kelimeh, izdavačkoj kući Mešihata Islamske zajednice u Srbiji**, dodijeli dozvola za štampanje i prijevod mojih djela s arapskog na bosanski, srpski i druge jezike, a naročito sljedećih knjiga:

- Temelji imana: Vjerovanje u Allaha, Vjerovanje u meleke, Vjerovanje u Allahove poslanike, Vjerovanje u nebeske knjige i Kur'an, Vjerovanje u Allahovo određenje, Vjerovanje u Sudnji dan,
- Ibrahim, alejhis-selam,
- Država Seldžuka,
- kao i drugih mojih objavljenih djela i onih koja će biti objavljena, ako Bog da.

Molim Uzvišenog Gospodara za Njegovu milost, plemenitost i darežljivost, da ovo djelo bude posvećeno Njegovom plemenitom licu, da primi od nas, od njih i od svih muslimana dobra djela, te da ova djela budu uzrokom za oživljavanje duha i civilizacije ummeta, za širenje poziva islama, ispravne vjere, vjere Gospodara svjetova. Molim Uzvišenog da nas proživi u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divno društvo biti!

Dr. Ali Muhammed es-Sallabi

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!
Ovu knjigu poklanjam svakom čovjeku koji čezne da postojano
hodi Pravim putem!

Uzvišeni kaže:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ
عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ ۚ أَحَدًا.

*“Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen, neka čini dobra
djela i neka, klanjajući se Gospodaru svome, Njemu nikoga ne pridru-
žuje!” (El-Kehf, 110)*

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

UVOD

Sva hvala pripada Allahu! Hvalimo Ga i od Njega pomoć tražimo! Samo Njega molimo za uputu i oprost grijeha! Njemu se utječemo od zla naših duša i naših loših djela! Onoga koga On uputi niko u zabludu ne može odvesti, a onoga koga On u zabludi ostavi niko ne može na Pravi put uputiti. Svjedočimo da nema drugog boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema sudruga, i svjedočimo da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik!

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ.

Uzvišeni kaže: *“O vjernici, bojte se Allaha onako kako Ga se treba bojati i umirite samo kao muslimani!”* (Ali Imran, 102)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا.

“O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte, s imenom Čijim jedni druge molite, i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vam bdi.” (En-Nisa, 1)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا . يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

“O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao postići će što bude želio.” (El-Ahzab, 70–71)

Gospodaru moj, Tebi pripada hvala sve dok ne budeš zadovoljan, i Tebi pripada hvala kada budeš zadovoljan, i Tebi neka je hvala nakon Tvoga zadovoljstva!

Ovo je jedna od knjiga iz serijala “Temelji vjerovanja”, koja govori o vjerovanju u Kur’ani-kerim i ostale nebeske knjige. Knjigu sam podijelio na dva dijela. Prvi dio posvećen je vjerovanju u plemeniti Kur’an i sastoji se od četiri poglavlja.

U prvom poglavlju govorim o definiciji časnog Kur’ana, njegovoj veličanstvenosti, njegovim imenima i karakteristikama, navodeći neka od imena Kur’ani-kerima, kao što su: *El-Furkân* – Rastavljač istine od laži, *El-Burhân* – Jasni dokaz, *El-Hakk* – Istina, *En-Nebeul-azîm* – Vijest velika, *El-Belâg* – Proglas, *Er-Rûh* – Duh, Život, *El-Mev’iza* – Savjet, Opomena, *Eš-Šifâ* – Lijek, *Ahsenul-hadîs* – Najljepši govor. Uzvišeni Gospodar opisao plemeniti Kur’an mnogobrojnim svojstvima, kao što su: *el-hakîm* – mudri, *el-azîz* – nedokučivi, silni, *el-kerîm* – plemeniti, *el-medžîd* – slavni, *el-azîm* – veličanstveni, *el-bešîr* – obveselitelj, *en-nezîr* – opominjatelj.

U drugom poglavlju ukazao sam na posebnosti i najznačajnija svojstva plemenitog Kur’ana. Ukazao sam na to da je Kur’an Božija knjiga, da je sačuvan i nadnaravan, jasan i olakšan za učenje, da je knjiga upute objavljena svim ljudima i za sva vremena, na najboljem i najsadržajnijem jeziku, i da je on knjiga koja bdije nad svim ranije objavljenim nebeskim knjigama.

U trećem poglavlju govorio sam o ciljevima objave plemenitog Kur’ana, a od kojih su najvažniji: ispravljanje pogrešnih vjerskih ubjeđenja, čišćenje ljudske duše, ispoljavanje svih vidova ibadeta samo Allahu i podizanje svijesti o Njemu kroz princip takvaluka – bogobožnosti, uspostavljanje pravde među ljudima, utemeljenje principa dogovaranja i savjetovanja, tj. principa šûre, osiguranje slobode, otklanjanje poteškoća, potvrđivanje i afirmacija čovjekovog plemenitog morala, potvrđivanje i afirmacija ljudskih prava, kao što su pravo na život, na slobodu, na jednakopravnost, na pravedno suđenje i na zaštitu od nepravednog tretmana vlasti, pravo na zaštitu časti i dostojanstva, pravo na azil, zaštita prava nacionalnih i vjerskih manjina, pravo na uključivanje u rješavanje općih životnih pitanja, pravo na slobodno ispoljavanje vjerskih ubjeđenja, osiguranje ekonomskih

prava, pravo na posjedovanje imovine, pravo na rad i osiguranje osnovnih životnih potreba, zaštita prava slabih i nemoćnih. Također, ciljevi objave Kur'ana jesu i izgradnja zdrave porodice, pravedan odnos prema ženi i njeno oslobađanje iz potlačenosti i neznaboštva, izgradnja ummeta koji će biti svjedok protiv drugih ljudi, utemeljenje principa olakšice i milosti, i poticaj na ispunjavanje obećanja i izvršavanje preuzetih obaveza.

U četvrtom poglavlju govorio sam o civilizacijskom projektu sakupljanja Kur'ana u jednu zbirku – mushaf i o umnožavanju zapisanih primjeraka Kur'ana, detaljno prikazujući svaku etapu ovog značajnog projekta od vremena Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, do vremena Osmana, radijallahu anhu.

U drugom dijelu knjige govorio sam o ranijim Božijim objavama i ovaj dio sadrži pet poglavlja.

Prvo poglavlje govori o obaveznosti vjerovanja u sve nebeske knjige, drugo poglavlje govori o ranijim nebeskim objavama koje Uzvišeni spominje u plemenitom Kur'anu.

Treće poglavlje kazuje o iskrivljivanju i izmjenama ranijih objava, a u četvrtom poglavlju ukazuje se na važnost vjerovanja u sve prethodne nebeske objave, dok se u petom poglavlju pojašnjava da je plemeniti Kur'an derogirao sve ranije objave.

Pisanje ove knjige završio sam u četvrtak, 24. ša'bana 1431. godine po Hidžri, što odgovara 5. augustu 2010. godine.

Svako dobro dolazi od Allaha, i na početku i na kraju svega, i Njega molim da primi ovo djelo, da podari da ga prihvate srca ljudi i da im bude od koristi, i da Svojom dobrotom i plemenitošću podari blagoslov u njemu. Uzvišeni kaže:

مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

“Milost koju Allah podari ljudima niko ne može uskratiti, a ono što On uskrati niko ne može, poslije Njega, dati; On je Silni i Mudri.” (Fatir, 2)

Gledajući u ovo djelo, plod svoga truda, poniznog i skrušenog srca stajem pred svoga Uzvišenog Stvoritelja, Plemenitog Boga, priznajući i svjedočeći Njegovu dobrotu i plemenitost, Njegovu snagu i moć, tražeći utočište kod Njega, jer samo On ima vlast nada mnom i u trenucima smiraja i u trenucima kretanja, i samo On raspolaže mojim životom i mojom smrću. Allah je moj Stvoritelj i Onaj Koji me obasipa obiljem Svoje dobrote. On je moj Plemeniti Gospodar, On me odgaja, pruža mi Svoju pomoć i uputu daje. Da mi je On uskratio Svoju podršku i prepustio me samom sebi, cijelo moje biće preplavila bi nemoć: ne bih bio u stanju iskazati ni misli ni emocije niti išta napisati. Stoga, Allahu moj, podari mi da činim samo ono čime si Ti zadovoljan, učini prostranim moja prsa, da se ispune duhom istine, a udalji me, Allahu moj, od svega onoga čime Ti nisi zadovoljan, i iz moga srca i misli odstrani sve ono što je neistina i što njoj vodi!

Molim Te Tvojim lijepim imenima i uzvišenim svojstvima da podariš da ovo moje djelo bude učinjeno iskreno, radi postizanja Tvoga zadovoljstva, i da bude od koristi Tvojim robovima, i molim Te da me nagradiš za svako slovo koje napisah i da ga nađem na vagi svojih dobrih i primljenih djela, kao i da nagradiš sve moje prijatelje koji su mi pomogli da ovaj poduhvat privedem kraju, jer da to Ti nisi odredio, ovo djelo ne bi ni postojalo niti bi naišlo na prijem među ljudima.

Nadam se da će se svaki musliman koji bude čitao ovo djelo sjetiti da uputi dovu za mene, Allahovog roba kojem su prijeko potrebni oprost, milost i zadovoljstvo Gospodara. Uzvišeni kaže:

رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ
وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ.

“Gospodaru moj, omogući mi da budem zahvalan na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim, i da činim dobra djela na zadovoljstvo tvoje, i uvedi me, milošću Svojom, među dobre robove Svoje!” (En-Neml, 19)

Ovo djelo završavam riječima Uzvišenog Allaha:

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

“Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, Ti si, zaista, dobar i milostiv!” (El-Hašr, 10)

Slavljen si Ti, Allahu moj, i Tebi pripada svaka hvala! Svjedočim da nema drugog boga osim Tebe, od Tebe oprost za grijeha tražim i Tebi se kajem i vraćam!

Ali Muhammed es-Sallabi

E-mail: info@alsallabi.com

Website: www.alsallabi.com

PRVI DIO

VJEROVANJE U
PLEMENITI KUR'AN

PRVO POGLAVLJE

JEZIČKA I TERMINOLOŠKA DEFINICIJA KUR'ANA

PRVO: JEZIČKA DEFINICIJA RIJEČI KUR'AN

Islamski učenjaci saglasni su da je riječ *Kur'an* imenica, međutim, razišli su se u pogledu toga da li je ta imenica izvedena iz korijena neke druge riječi ili ne, i u vezi s tim da li je u korijenu ove riječi hemze¹, i, ako je izvedenica, da li je izvedena iz glagola u infinitivu ili iz pridjeva.² S tim u vezi postoje mnogi iskazi koje ćemo navesti u sažetoj formi.

Prvo mišljenje: Kur'an je vlastita imenica i nije izvedenica. Allahov govor objavljen Muhammedu, alejhis-selam, na samom početku objave nazvan je Kur'anom, i ova imenica ne sadrži hemze, kao što ga ne sadrže ni vlastite imenice Tevrat i Indžil. Ovo mišljenje zastupa veliki broj učenjaka, kao što su imam Šafija, Ibn Kesir i mnogi drugi. Ibn Menzūr bilježi da je imam Šafija, Allah mu se smilovao, rekao: "Kur'an je imenica i nije mehmūz, odnosno ne sadrži hemze, pa time

¹ U arapskom se to naziva mehmūz, tj. da je hemze u izrazu *Kur'an* originalno, temeljno, korijen riječi, od harfova *ka-re-e'*.

² *Mudžemul-mekajisil-luga*, 2/396; *El-Misbahul-munir*, 259; *Lisanul-areb*, 1/128–131.

nije ni izvedena iz glagola *ka-re'-tu* (čitao sam), nego je to vlastito ime Allahove knjige, kao i Tevrat i Indžil.”³

Drugo i treće mišljenje: Izraz *kur'an* jeste mehmūz, međutim, jedni učenjaci kažu da je infinitiv *ka-re-e'* u značenju *telā – jetlū*, što znači učiti/čitati, kao što su po ovome obliku i infinitivi *rudžhān* i *gufrān* itd., zatim je iz tog infinitiva izvedena imenica koja označava Allahov govor našem vjerovjesniku Muhammedu, alejhis-selam. Ovo mišljenje potvrđuje ajet: “*A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo*” (El-Kijama, 18), u kojem se navodi riječ *kur'ānehu* u značenju *kirāe-tehu* (čitanje njegovo), kao i stih Hassana b. Sabita u kojem oplakuje Osmana b. Affana, radijallahu anhu, riječima:

*Starca sijedih vlasi žrtvovaše
čije čelo na sedždu padaše,
koji noći u tesbihi provodiše
i riječi Kur'ana izgovaraše.*⁴

Drugi učenjaci smatraju da je izraz *kur'an* izveden iz pridjeva koji ima promjenu prema paradigmi *fu'lān*, a koji je izveden iz riječi *el-kar'u*, što znači sakupljanje. Tako se, naprimjer, kaže: *kare'elmāe fil-havd* – sakupio je vodu u bazen, i: *kare'tušeje kur'anen* – sakupio sam nešto objedinjujući njegove dijelove.⁵ Kur'an je nazvan ovim imenom jer je obuhvatio, sakupio i objedinio kazivanja, naredbe, zabrane, obećanja i prijetnje. Ajeti i sure također su objedinjeni. Izraz *kur'an* je infinitiv kao i *gufrān* i *kufrān*.⁶

Četvrto i peto mišljenje: Izraz *kur'an* nije mehmūz, međutim, postoji razilaženje u pogledu osnove iz koje je izveden, tako da se navode dva mišljenja o tome.

³ *Lisanul-areb*, 1/128.

⁴ Tj. posvećen *kur'ānu*, tj. kiraetu, čitanju Kur'ana, kiraetul-Kur'an. Mahmud ed-Devseri, *Azametul-Kur'anil-kerim*, str. 47.

⁵ *Lisanul-areb*, 1/128.

⁶ *Azametul-Kur'anil-kerim*, str. 47. Jedan od onih koji zastupaju ovo mišljenje jeste i čuveni Zedžadž.

Prema prvom mišljenju, ova riječ izvedena je iz riječi *kur'ane*, naprimjer: *karentu šej'e bi šej'i – dodao sam i pripojio nešto nečemu*. Kažu da je nazvan tako jer su sure, ajeti i slova povezani i spojeni u jednu cjelinu. Tako je i hadž u kojem se spajaju hadž i umra nazvan *kirān*.⁷

Prema drugom mišljenju, ova riječ izvedena je iz izraza *karāin*, što je množina riječi *karīne*, veza, kontekst, jer kur'anski ajeti potvrđuju jedni druge i nalikuju jedni drugima.⁸

Najvjerovatnije da je od svih navedenih mišljenja drugo prevladavajuće, jer i po izrazu i po značenju riječ *kur'an* odgovara izrazu iz kojeg je izvedena.

Sve to ukazuje na to da je riječ *kur'an* vlastita imenica koja se odnosi na Allahovu objavljenu knjigu – Kur'an.⁹

DRUGO: TERMINOLOŠKA DEFINICIJA RIJEČI KUR'AN

Islamski učenjaci navode mnoge terminološke definicije plemenitog Kur'ana koje su slične po značenju i izdvajaju Kur'an od ostalih knjiga. Opšteprihvaćena definicija Kur'ana glasi: Kur'an je Allahov govor, koji je objavio Svome vjerovjesniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, nadnaravan je po izrazu i stilu i sadržaju, njegovo učenje/čitanje predstavlja ibadet, zapisan je u mushafu i prenesen je tevatur¹⁰ predajom.¹¹

⁷ Zerkeši, *El-Burhanu fi ulumil-Kur'an*, 1/278.

⁸ Sujuti, *El-Itkanu fi ulumil-Kur'an*, str. 137.

⁹ *Azametul-Kur'anil-kerim*, str. 49.

¹⁰ Tevatur ili mutevatir jeste predaja koju prenosi toliki broj prenosilaca u svakoj generaciji da se ne može posumnjati u njenu istinitost.

¹¹ *Azametul-Kur'anil-kerim*, str. 49.

TREĆE: VELIČANSTVENOST PLEMENITOG KUR'ANA

Uzvišeni Gospodar u mnogim ajetima Svoje Knjige govori o veličanstvenosti plemenitog Kur'ana, stoga ćemo izdvojiti ajete u kojima se posebno ukazuje na ovo svojstvo Allahove Knjige.

1. Allah hvali Svoju Knjigu

Uzvišeni Allah hvali Svoju Knjigu u mnogobrojnim ajetima, a to ukazuje na veličanstvenost Kur'ani-kerima. Allah je Kur'an nazvao:

El-azīm – veličanstveni u ajetu:

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْءَانَ الْعَظِيمَ.

“Mi smo ti objavili sedam ajeta koji se ponavljaju, i Kur'an veličanstveni ti objavljujemo” (El-Hidžr, 87).

El-ihkām, što znači da je to knjiga pomno nanizana, u Svojim riječima:

الرَّ كَيْتَبٌ أَحْكَمَتْ ءَايَتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِّن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ.

“Elif-lam-ra. Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg” (Hud, 1).

El-muhejmin, što znači da je Kur'an knjiga koja bdije nad ranijim objavama:

وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِّنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ.

“A tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da potvrdi knjige prije nje objavljene i da nad njima bdi” (El-Maida, 48). Kur'an, dakle, bdije i čuva ranije objave, kao pouzdani svjedok onoga što je objavljeno u njima, potvrđujući ono što je istina i tačno i ispravljajući ono što su ljudi izmijenili.

Zatim Allah za Kur'ani-kerim kaže da je knjiga koja se nalazi u *Ummul-kitabu*, *Glavnoj knjizi*, i da je *alijjun hakim* – cijenjen i uzvišen i pun mudrosti u ajetu:

وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِّ حَكِيمٌ.

“...a on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i pun mudrosti” (Ez-Zuhruf, 4). U ovom ajetu Allah potvrđuje veličinu, uzvišenost i mudrost Kur’ana u svakom pogledu, što ukazuje na to da je uzvišen iznad svih ranije objavljenih Allahovih knjiga i da je trajna mudžiza – nadnaravan za sva vremena.¹²

Kur’an je opisan kao *el-hakim* – *mudri*, što znači da je savršen, da se njegovi ajeti nižu skladno, i da je lišen nedostataka u bilo kojem pogledu, tako da je on pun mudrosti i sudija u odnosu na druge knjige. Mudrost Kur’ana ogleda se i u tome što sadrži svrsishodne naredbe i zabrane, i ne postoji nijedna naredba a da nije mudra, pravična i umjerena.

U tri ajeta Allah opisuje Kur’an kao *blagoslovljenu knjigu* – *kitābun mubārek*. Uzvišeni kaže:

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا.

“A ova Knjiga, koju objavljujemo, *blagoslovljena je*, ona potvrđuje onu prije nje da opominješ Meku i ostali svijet.” (El-En’am, 92)

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ.

“A ova Knjiga koju objavljujemo *jeste blagoslovljena*, zato je slijedite i grijeha se klonite da bi vam se milost ukazala.” (El-En’am, 155)

وَهَذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ أَنْزَلْنَاهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ

“A i ovaj Kur’an je *blagoslovljena pouka* koju objavljujemo, pa zar da ga vi poričete?!” (El-Enbija, 50)

Blagoslov i bereket ove Knjige traje do Sudnjega dana i obilje kur’anskih riznica nikada neće presušiti. Kur’an je izvor života za ljude na ovom svijetu, a na Sudnjem danu doći će kao zagovornik za one koji su ga slijedili.¹³

¹² Et-Tefsirul-kebir, 27/167.

¹³ Azametul-Kur’anil-kerim, str. 59.

2. Veličanstvenost Onoga Koji je objavio plemeniti Kur'an

Allah je El-Azīm – Onaj Koji posjeduje veličanstvenost u Svojoj vlasti i moći, a *el-azamet* – veličanstvenost jedno je od Allahovih svojstava savršenstva, koje ne posjeduje nijedno stvorenje. Međutim, ovo svojstvo u određenoj je mjeri zastupljeno i među ljudima, i na temelju toga oni vrednuju jedni druge. Tako se neko smatra vrijednim zbog svog imetka, neko zbog svoje dobrote, neko zbog vlasti, neko zbog ugleda itd. Dakle, i stvorenje može posjedovati određenu veličinu u nekim segmentima. Međutim, Uzvišeni Allah je veličanstven u svim stanjima i svim aspektima. Stoga, onaj ko poznaje Allahovo pravo u Njegovoj veličanstvenosti neće govoriti ono što Allahu nije drago, niti će činiti ono čime Allah nije zadovoljan, jer On bdije nad svakim stvorenjem i zna šta svako radi.¹⁴

Allah je apsolutno veličanstven i u Svome biću i u Svojim imenima i svim svojstvima. Stoga, nije dozvoljeno negirati Njegovu veličanstvenost, niti neki njen segment, ni u biću ni u imenima, a ni u svojstvima. A ko to čini, postupa u skladu s onim što Allah nije dozvolio.¹⁵

U Allahovu veličanstvenost ubraja se i to što Njemu nije teško čuvati i održavati sedam nebesa i sedam zemalja, i sve ono što postoji u njima i na njima. Uzvišeni kaže:

وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ.

“Moć Njegova obuhvata i nebesa i Zemlju i Njemu ne dojadi održavanje njihovo; On je Svevišnji, Veličanstveni!” (El-Bekara, 255)

Veličanstvenost Kur'ana ogleda se u veličanstvenosti Onoga Koga objavljuje, na što se jasno ukazuje u nekoliko ajeta:

الْم . تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ . أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَتْهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِّنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ.

“Elif-lam-mim. Objava Knjige je, nema sumnje u to, od Gospodara svjetova. Zar govore: ‘Izmislio ju je?’ Naprotiv, ona je Istina od Gospodara

¹⁴ Muhammed b. Hamed, *En-Nehdžul-esma fi šerhi esmaillahil-husna*, 1/265.

¹⁵ *Azametul-Kur'anil-kerim*, str. 60.

tvog, da opominješ narod kojem nije došao nikakav opominjač prije tebe, da bi se oni uputili.” (Es-Sedžda, 1–3)

حَمِّ . تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ.

“Ha-mim. Objava Knjige je od Allaha, Moćnog, Mudrog.” (El-Džasija, 1–2, i El-Ahkaf, 1–2)

3. Vrijednost Džibrila koji je dostavio Kur'an

Uzvišeni Allah jasno ukazuje na to da je Kur'an našem poslaniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, dostavio Džibril, alejhis-selam, povjerenik božanske objave. U nekoliko ajeta Allah ukazuje na vrijednost i odabranost Džibrila, alejhis-selam:

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ.

“Reci: ‘Spušta ga Ruhul-kudus od Gospodara tvog s Istinom, da učvrsti one koji vjeruju, i (kao) uputu i radosnu vijest muslimanima.’” (En-Nahl, 102)

وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ . نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ . عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ.

“I uistinu, to je Objava Gospodara svjetova, spušta ga Duh pouzdani, na srce tvoje, da budeš od opominjača...” (Eš-Šuara, 192–194)

Pet je svojstava kojima je Uzvišeni Allah opisao Džibrila, alejhis-selam, u ajetu:

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ . ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ . مُطَاعٌ ثَمَّ أَمِينٍ.

“Kur'an je, zaista, kazivanje Izaslanika plemenitog, moćnog, od Gospodara svemira cijenjenog, kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog!” (Et-Tekvir, 19–21)

Sva Džibrilova svojstva u ovom ajetu ukazuju na to da je plemeni Kur'an vjerodostojno prenesen i da ga je naš poslanik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, slušao od Džibrila, alejhis-selam, a povjerljivi Džibril slušao ga je od Gospodara svjetova, što potvrđuje neupitnost i veličanstvenost vjerodostojnosti ovog seneda, kojim se ne odlikuje nijedna druga knjiga.¹⁶

¹⁶ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 93.

4. Kur'an je objava Gospodara svjetova

Uzvišeni kaže:

وَأَنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ . نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ .

“I uistinu, to je Objava Gospodara svjetova, spušta ga Duh pouzdani.”
(Eš-Šuara, 192–193)

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ .

“Uistinu! Mi smo ga spustili u Noći kadr.” (El-Kadr, 1)

Zamjenice u ovom ajetu ukazuju na to da je Allah onaj koji je objavio Kur'an, što potvrđuje uzvišenost i veličanstvenost Kur'ana.¹⁷

Na veličanstvenost Kur'ana ukazuje to da ga je objavio Allah Jedini, a ne neko drugi, kako bi usmjerio ljude na Pravi put i uputio ih na ono što će im koristiti na oba svijeta. Brojne su vrijednosti objave Kur'ana, a neke od njih jesu sljedeće:

- 1) Kur'an je najbolja nebeska knjiga.
- 2) Kur'an je dostavio najbolji i najjači izaslanik – Džibril, koji je zadužen za dostavljanje Allahovih objava.
- 3) Kur'an je objavljen najboljem stvorenju – Muhammedu, sallallahu alehi ve sellem.
- 4) Objavljen je najboljem ummetu, koji se pojavio među ljudima.
- 5) Objavljen je na najboljem, najrječitijem jeziku, a to je jasni arapski jezik.¹⁸

5. Kur'an je ispravan i bez ikakvog nedostatka

Uzvišeni kaže:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا . قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِمَّنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا .

“Hvala Allahu, Onom Koji robu Svom objavljuje Knjigu, i to ne iskrivljenu, nego ispravnu, da opominje silom žestokom od Njega i obrađuje

¹⁷ Tahir b. Ašur, *Et-Tahriru vet-tenvir*, 30/402.

¹⁸ *Tefsirus-Sa'di*, 3/485.

vjernike koji rade dobra djela, da će oni imati nagradu lijepu." (El-Kehf, 1–2)

Allah je na više načina negirao da u Kur'anu postoji bilo kakva iskrivljenost.

Prvi način: Allah je negirao da među kur'anskim ajetima postoji kontradikcija, rekavši:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا.

"A da je od nekog drugog mimo Allaha, sigurno bi našli u njemu proturječnost mnogu." (En-Nisa, 82)

Drugi način: Sve što je Uzvišeni Allah objavio u Kur'anu apsolutna je istina.¹⁹

Uzvišeni nas obavještava o Kur'anu i ukazuje na to da u njemu nema nikakve suprotnosti, niti razilaženja, niti nekog nedostatka koji je uobičajen u govoru čovjeka:

قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ.

"...Kur'an na arapskom, bez ikakve iskrivljenosti, da bi se oni pobojali." (Ez-Zumer, 28)

Dakle, u Kur'anu nema nikakve greške niti nedostatka bilo koje vrste, ni u njegovim izrazima ni u njegovim značenjima, a to podrazumijeva da je Kur'an potpuno skladan i autentičan.²⁰

Uzvišeni Allah opisuje plemeniti Kur'an uzvišenim opisima, koji upućuju na to da je on autentičan i savršen u svakom pogledu. Na savršenost i autentičnost Kur'ana ukazuju sljedeće činjenice:

1) Kur'an negira da u njegovim ajetima postoji iskrivljenost, a to znači da nema nikakve laži u bilo kojoj kur'anskoj obavijesti, i da ni u jednoj kur'anskoj naredbi i zabrani nema ničega što je nepravedno i besmisleno.

2) Kur'an potvrđuje da su njegovi ajeti ispravni i da usmjeravaju na jedini pravi put. Veličanstvenost, postojanost i autentičnost Kur'ana

¹⁹ Et-Tefsirul-kebir li Razi, 21/64.

²⁰ Tefsiru Ibnul-Kesir, 4/53; Tefsirus-Sa'di, 1/723–724.

podrazumijeva da su sve njegove obavijesti i naredbe ispravne i da učvršćuju ljude na Pravom putu. Kur'anske obavijesti – to su obavijesti o Allahovim lijepim imenima i svojstvima savršenstva, o gajbu – skrivenim stvarima, obavijesti o onome što je bilo i o onome što će biti, i ove obavijesti vode srca ljudi ka istinskoj spoznaji, dok kur'anske naredbe i zabrane oplemenjuju čovjeka i čiste njegovo srce, razvijaju i upotpunjuju njegovu dušu kako bi postigla potpunu pravednost i iskreno obožavala Allaha, Gospodara svih svjetova, Jedinog, Koji nema sudruga. Onaj Ko je objavio Knjigu opisanu ovakvim svojstvima zaslužuje svaki vid iskazivanja hvale – hamda.²¹ Ajeti u kojima se negira iskrivljenost plemenitog Kur'ana i u kojima se potvrđuje njegova ispravnost jasno ukazuju na veličinu Kur'ana i mjesto koje ima kod Allaha.²²

6. Skrušenost planina i njihovo pucanje od straha pred Allahom

Uzvišeni kaže:

لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشِيعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ
نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ.

“Da smo spustili ovaj Kur'an planini, sigurno bi je vidio poniznu, rascijepljenu iz straha od Allaha. A to su primjeri – navodimo ih ljudima, da bi razmislili.” (El-Hašr, 21)

Činjenica da planine uzimaju pouku i da stijene pucaju iz straha pred Allahom ukazuje na stvarnu snagu Kur'ana i njegovog utjecaja na stvorenja, pa čak i ako je to suho brdo ili nijemi kamen.²³ U ovom ajetu pucanje stijene navedeno je kao primjer jačine djelovanja i utjecaja, jer da bi se čvrsta tijela, kao što je stijena, rascijepila i smrvila, potrebno je nešto zaista djelotvorno, maksimalan izvor snage, i to nije jednostavno postići.

²¹ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 70.

²² Ibid., str. 70.

²³ Advaul-bejan, 8/76.

Izraz *el-hušu* – skrušenost ukazuje na poginjanje, saginjanje, odnosno er-rukū – naklon, to podrazumijeva da se, kao izraz poštovanja, gornji dio pogne prema zemlji.

Et-tesedu znači pucanje nečega usljed straha od Uzvišenog Allaha.²⁴

U ovim ajetima slikovito se ukazuje na veličinu Kur'ana, i na to kako na ljudske duše snažno djeluju kur'anske jasne upute, upozorenja, istinita obećanja i prijetnje. Ovim ajetom Allah nas poziva da razmislimo o sljedećem: kada bi planine mogle razumjeti Kur'an, kao što ga ljudi razumiju, one bi se rascijepile i popucale iz straha od Allaha, pa kakvo tek strahopoštovanje prema Allahu treba da iskazuju ljudi koji razumiju kur'anske poruke, kako tek njihova srca treba da omekšaju i pokore se Gospodaru, osjećajući strahopoštovanje prema Njemu!²⁵ Ovaj ajet ukazuje na veličinu plemenitog Kur'ana, podstiče na razmišljanje o njegovim cijenjenim porukama, poziva da se ispunjava obaveza prema Allahu koja se ogleda u veličanju Njegove Knjige i upućuje se ukor onome ko ne poštuje ovaj veličanstveni Kur'an. Ovaj ajet slikovito ukazuje na veličanstvenost Kur'ana i na jačinu djelovanja njegovih pouka.²⁶

7. Neživa priroda iskazuje pokornost usljed veličine Kur'ana

Uzvišeni kaže:

وَلَوْ أَنَّ قُرْءَانًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كَلِمَ بِهِ الْمَوْتَىٰ.

“A da je da se nekim Kur'anom pokrenu planine ili njime zemlja raspukne ili njime progovore mrtvi!” (Er-Ra'd, 31)

U ovom ajetu izostavljen je odgovor na ovaj uslov, odnosno razlog koji bi doveo do svega navedenog u ajetu, a taj razlog jeste veličanstvenost Kur'ana.

Prema tome, značenje ajeta jeste: Kada bi postojao Kur'an kojim bi se zatresle i pomjerile planine, ili kada bi se njime zemlja raspukla,

²⁴ *Et-Tahriru vet-tenvir*, 28/104.

²⁵ *Tefsiru Ibnil-Kesir*, 4/343–344.

²⁶ *Tefsiru Ebi Suud*, 8/233; *Zadul-mesir*, 8/224.

ili da mrtvi budu u stanju slušati kako se uči i odgovoriti – to bi bio ovaj Kur'an, zbog toga što je dostigao vrhunac u opominjanju i zastrašivanju.²⁷

Na ovaj način pojašnjava se uzvišen položaj veličanstvenog Kur'ana i ukazuje se na neispravno mišljenje nevjernika, koji mu nisu ukazali poštovanje i nisu ga prihvatili, i koji su izabrali da slijede nešto od onoga što je objavljeno Musau i Isau, alejhimes-selam. Prvi dio ajeta: *"A da je da se nekim Kur'anom pokrenu planine"* znači: kada bi se Kur'an objavio planinama, one bi se pokrenule, kao što se desilo sa brdom Tur za vrijeme Musaa, alejhis-selam; dok dio ajeta: *"ili njime zemlja raspukne"* znači da bi zemlja popucala i iz pukotina bi se pojavili izvori, kao što su iz kamena provreli izvori kada je Musa, alejhis-selam, po njemu udario svojim štapom; a zadnji dio ajeta: *"ili njime progovore mrtvi"* znači da bi oživili kada bi im se proučio kao što su mrtvi oživljavani za vrijeme Isaa, alejhis-selam. Dakle, sve to bilo bi moguće postići ovim Kur'anom, jer je on dostigao vrhunac u pokazivanju tragova Allahove moći.²⁸

8. Kur'an kao izazov ljudima i džinima

Na veličinu i uzvišenost Kur'ana ukazuje i to što je Uzvišeni Allah izazvao ljude i džine da dođu sa knjigom poput Kur'ana, ili da izmisle deset sura sličnih kur'anskim surama, ili makar jednu suru.²⁹ Uzvišeni kaže:

قُلْ لِّئِنْ أَجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا.

"Reci: 'Kad bi se sakupilo čovječanstvo i džini, da donesu sličan ovom Kur'anu, ne bi sličan njemu donijeli, makar oni jedni drugima bili pomagači.'" (El-Isra, 88)

²⁷ Zamahšeri, *El-Keššaf*, 2/233; *Azametul-Kur'anil-kerim*, str. 70.

²⁸ *Tefsiru Ebi Suud*, 5/21–22.

²⁹ *Azametul-Kur'anil-kerim*, str. 73.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيْتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَعْظَمْتُمْ مِّنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ . فَاِلٰمٌ يَّسْتَجِيْبُوْا لَكُمْ فَاَعْلَمُوْا اَنَّمَا اَنْزَلَ يَعْلَمُ اللّٰهُ وَاَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ.

“Zar govore: ‘Izmišlja ga.’ Reci: ‘Pa donesite deset sura sličnih njemu, izmišljenih, i pozovite koga možete mimo Allaha, ako istinu govorite!’ Pa ako vam se ne odazovu, tad znajte da je objavljen znanjem Allahovim, i da nema boga osim Njega. Pa jeste li vi muslimani?” (Hud, 13–14)

Ali, to što nisu uspjeli da odgovore na ovaj izazov, da dođu sa knjigom poput Kur’ana, nije ih odvelo na Pravi put i ostali su ustrajni u zabludi govoreći: “Muhammed ga je namjerno izmislio”. Allah ih postepeno dovodi do krajnjeg poniženja izazivajući ih da dođu sa jednom surom poput kur’anske, ali ni tom izazovu nisu mogli odgovoriti.

Uzvišeni kaže:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُوْرٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَعْظَمْتُمْ مِّنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ.

“Zar govore: ‘Izmišlja ga.’ Reci: ‘Pa donesite suru sličnu njemu i pozovite koga možete mimo Allaha, ako istinu govorite.’” (Junus, 38)

Iako su pobijedeni u raspravi, nisu željeli priznati poraz, nego su se, poput onoga koga je šejtan izbezumio svojim dodirom, počeli ismijavati:

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيٰتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَا اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسْطٰیْرُ الْاَوَّلِيْنَ.

“I kad im se uče ajeti Naši, govore: ‘Već smo čuli. Da hoćemo, sigurno bismo govorili slično ovom. Ovo su samo priče ranijih’” (El-Enfal, 31), da bi se zatim počeli izrugivati govoreći:

اٰتٰتِ بِقُرْءٰنٍ غَيْرِ هٰذَا اَوْ بَدِّلْهُ.

“Donesi nam Kur’an drugačiji od ovog ili ga izmijeni” (Junus, 15).

Usljed toga stanje ovih nevjernika postalo je onakvo kako to Veličanstveni Allah kaže:

بَلْ كَذَّبُوْا بِمَا لَمْ يُحِيْطُوْا بِعِلْمِهٖ وَلَمَّا يَأْتِيْهِمْ تَاْوِيْلُهُۥ كَذٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عٰقِبَةُ الظّٰلِمِيْنَ.

“Naprotiv, poriču ono čije znanje ne obuhvataju, a još im nije došlo njegovo tumačenje. Tako su poricali oni prije njih, pa pogledaj kakav je bio kraj zalima!” (Junus, 39).

Ovaj veličanstveni Kur'an ne predstavlja samo izraze kojima je Allah uputio izazov ljudima i džinima, da pokušaju doći sa nečim sličnim, nego je to Allahov govor kojim je izazov stavio pred sva stvorenja, o čemu Mudri Gospodar kaže:

قُلْ لِّئِنْ أَجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْحَيُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ
بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا.

“Reci: ‘Kad bi se sakupilo čovječanstvo i džini, da donesu sličan ovom Kur'anu, ne bi sličan njemu donijeli, makar oni jedni drugima bili pomagači’” (El-Isra, 88).

Ovim riječima Allah potvrđuje veličanstvenost Kur'ana. Ovaj ajet i njemu slični nazivaju se ajeti izazova, kojima se ukazuje na nemoć stvorenja, na to da nikada neće moći doći sa nečim sličnim plemenitom Kur'anu ili barem sa jednom kur'anskom surom.³⁰

To je tako jednostavno za razumjeti: nikada govor stvorenja, koja su stvorena od zemlje, ne može biti poput govora Gospodara svjetova, niti neko ko je manjkav i ovisan o drugom u svim segmentima može smisliti govor poput govora Onoga Ko je potpun, Koji je savršen u svakom pogledu. To je apsolutno nemoguće. I svakome ko ima i najmanji osjećaj za govor i ko poznaje retoriku, kada čuje ajete veličanstvenog Kur'ana i uporedi ih sa riječima najboljih govornika, postat će očita ogromna razlika i neće to moći zanijekati.³¹

Veličanstvenost i stepen uzvišenosti Kur'ana ne ostavljaju stvorenjima ni najmanju mogućnost da dođu sa nečim sličnim, čak i ako bi jedni drugima pomagali u tome.³²

³⁰ Azametul-Kur'an, str. 76.

³¹ Azametul-Kur'an, str. 77.

³² Azametul-Kur'an, str. 77.

ČETVRTO: IMENA PLEMENITOG KUR'ANA

Plemeniti Kur'an ima veličanstvena imena, a neka ćemo navesti.

1. Furkan

Allah je Kur'an nazvao Furkanom u četiri ajeta Svoje blagoslovljene Knjige, a to su:

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا.

"Blagoslovljen neka je Onaj Koji objavljuje Furkan robu Svom, da bude svjetovima opominjač." (El-Furkan, 1)

وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ.

"...i objavio je Furkan." (Ali Imran, 4)

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ.

"Mjesec ramazan je taj u kojem je spušten Kur'an, uputa ljudima i jasni dokazi upute i Furkan." (El-Bekara, 185)

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا.

"A Kur'an – razdijelili smo ga (feraknahu), da ga učiš ljudima sa zadrškom, i spustili smo ga (postepenim) objavljivanjem." (El-Isra, 106)

Komentatori Kur'ana navode nekoliko mišljenja što je Kur'an nazvan Furkanom:

1) Kur'an je objavljivao postepeno (muteferikan) tokom dvadeset i nekoliko godina, dok su druge knjige objavljene odjedanput.³³

2) Nazvan je tako jer razdvaja istinu od neistine, haram od halala, uopćeno od specificiranog, dobro od zla, uputu od zablude, neispravno od ispravnog, sreću od nesreće, vjernika od nevjernika, iskrene od lažljivaca, pravedne od nepravednih. S obzirom na to da je Omer b. Hattab, radijallahu anhu, bio poznat po ovim svojstvima, dobio je nadimak El-Faruk.

Ibn Ašur, Allah mu se smilovao, objasnio je razlog nazivanja Kur'ana Furkanom: "Kur'an je nazvan Furkanom jer se, u odnosu na

³³ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 152.

ostale nebeske knjige, odlikuje mnoštvom ajeta i izraza kojima pojašnjava razliku između istine i neistine, i na taj način uputu potvrđuje dokazima i primjerima, pojašnjava principe monoteizma i Allahova svojstva, a ništa od toga ne može se naći u Tevratu i Indžilu. Allah kaže:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

*Niko nije kao On! (Eš-Šura, 11).*³⁴

3) Neki učenjaci smatraju da Furkan znači spas i da je Kur'an nazvan tako zato što su stvorenja u tami i zabludi, i da im Kur'an pruža spas i izbavljenje. U ovom značenju komentatori Kur'ana objašnjavaju Njegove riječi:

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

I kad dadosmo Musau Knjigu i Furkan, da biste se vi uputili... (El-Bekara, 53).³⁵

Bez obzira na to da li je Kur'ana nazvan Furkanom jer je objavljan postepeno tokom dvadeset i nešto godina, dok su druge Allahove knjige objavljene odjednom, ili zbog toga što razdvaja istinu od neistine, ili zbog toga što predstavlja izbavljenje iz tame zablude, sve to jasno ukazuje na stepen i veličanstvenost Kur'ana, na njegovo visoko mjesto kod Uzvišenog Allaha.³⁶

2. El-Burhan – Dokaz

Allah je Kur'an nazvao Burhanom u jednom ajetu svoje cijenjene Knjige:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ

“O ljudi! Doista vam je došao Dokaz od Gospodara vašeg...” (En-Nisa, 174). U ovom ajetu Allah se obraća svim ljudima: jevrejima, kršćanima, mnogobošcima i drugima, ukazujući im na to da je Kur'an dokaz protiv njih, da je stavio van snage njihove vjerezakone, i da su prema tome neispravna sva djela koja čine povodeći se za

³⁴ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 153.

³⁵ Ibid., str. 154.

³⁶ Ibid.

derogiranim vjerezakonom. Ovaj dokaz sadrži razumske i tradicionalne i kosmološke dokaze, kao što kaže Uzvišeni:

سَنُرِيهِمْ ءَايَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ.³⁷

“Pokazivat ćemo im znakove Naše na horizontima i u dušama njihovim, dok im ne bude jasno da je on Istina” (Fussilet, 53).

Veličanstveni Kur'an jasan je dokaz, *el-burhan*, iskrenosti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer potvrđuje da je on Allahov poslanik.³⁷

Kur'an je jasan dokaz, *el-burhan*, od Allaha Njegovim robovima, kojim je uspostavio dokaz protiv njih, i u kojem im je predočio najjasnije i najjače dokaze za sve na što ih upućuje, kako u domenu vjerovanja tako i domenu svih segmenata ljudskog života. Jasnoća i jednostavnost kur'anskih dokaza ostavlja trag na srcu i razumu svakog čovjeka koji ima priliku čuti njegove ajete, i kada ih uporedi sa dokazima i mjerilima koji su plod ljudskog pregnuća, neizostavno će spoznati lakoću i jasnoću kur'anskih dokaza.³⁸

To što je Allah Kur'an nazvao Burhanom ukazuje na veličinu Kur'ana, koji je Allahov jasni dokaz protiv Njegovih robova kojim im je ukazao na neispravnost djela koja čine na temelju derogirane vjere. Allah je iz Svoje neizmjerne milosti i mudrosti dao da su kur'anski dokazi raznovrsni i razumljivi svim ljudima, bez obzira na njihove intelektualne sposobnosti.³⁹

3. El-Hakk – Istina

Allah je Kur'an nazvao Hakkom – Istinom u nekoliko ajeta Svoje Knjige.

Uzvišeni kaže:

وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ.

³⁷ Fethul-Kadir, 1/542; Advaul-bejan, 7/79–80.

³⁸ Mefatihul-liteamul-meal-Kur'an, str. 34.

³⁹ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 156.

“*I uistinu, on je Istina sigurna*” (El-Hakka, 51), što znači da je Kur’an, zbog toga što je od Allaha, istina u koju nema sumnje i u njemu nema ništa što dovodi do sumnje.⁴⁰

Uzvišeni kaže:

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ.

“*Naprotiv, bacamo Istinu na neistinu, pa je poništava, tad gle: ona je nestala*” (El-Enbija, 18), što znači: gađamo istinom neistinu, tako da istina pobijedi i nadvlada neistinu (*fe jedmeguhu*). U ajetu je upotrijebljena riječ *demgu*, koja označava razbijanje glave tako da se ukaže mozak. Pod istinom – hakkom ovdje se podrazumijeva Kur’an, a pod neistinom – batilom šejtan, kao što kaže Mudžahid.⁴¹

Uzvišeni kaže:

وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ.

“*I poriče ga narod tvoj, a on je Istina. Reci: ‘Nisam nad vama čuvar.’*” (El-En’am, 66)

U ovom ajetu zamjenica *ga* odnosi se na Kur’an, a riječima: “*a on je Istina*” Allah svjedoči da je Kur’an, koji je objavljen ovom plemenitom Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, istina od Allaha.⁴² Riječi: “*I poriče ga narod tvoj*” znače: Kurejšije, narod kojem si poslan, poriču Kur’an sa kojim si došao, u kojem su uputa i dokaz; “*a on je Istina*”, tj. Kur’an je apsolutna istina poslije koje nema druge istine; “*Reci: ‘Nisam nad vama čuvar’*”, tj. nisam ja taj koji vas čuva i nisam zadužen za vas.⁴³

Uzvišeni kaže:

وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالْتَأَرْ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ

⁴⁰ Ševkani, *Fethul-Kadir*, 5/401.

⁴¹ *Tefsirul-Kurtubi*, 11/295.

⁴² *Tefsirus-Sealibi*, 1/529.

⁴³ *Tefsiru Ibnil-Kesir*, 1/315.

“A ko od stranaka ne vjeruje u njega, pa vatra će biti mjesto njegovo. Zato ne budi u sumnji o tome. Uistinu, on je Istina od Gospodara tvog; međutim, većina ljudi ne vjeruje.” (Hud, 17)

Riječi: *“A ko od stranaka ne vjeruje u njega”* znače: ne vjeruju u Kur'an i u njegove istinite i jasne dokaze; *“Zato ne budi u sumnji o tome”*, tj. ne sumnjaj u Kur'an i u to da je on od Allaha Uzvišenog.⁴⁴ Iako se u ajetu obraća u drugom licu, tj. Poslaniku, ove riječi odnose se na sve ljude, jer je Poslanik u pogledu vjerovanja u Kur'an bio sačuvan bilo kakvih sumnji.⁴⁵

Riječi: *“Uistinu, on je Istina od Gospodara tvog”* znače: Kur'an je istina od Uzvišenog Allaha i u to nema nikakve sumnje; *“međutim, većina ljudi ne vjeruje”*, tj. ne vjeruju ili zbog svog neznanja, ili zbog nepravednosti, inata i tvrdoglavosti. Jer, onaj čija je namjera dobra i ko zdravo promišlja, mora da vjeruje u Kur'an i na to ga navode svi jasni dokazi koji su mu predloženi.⁴⁶

Uzvišeni kaže:

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَفْزِفُ بِالْحَقِّ عَلَّمَ الْغُيُوبِ . قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِي الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ .

“Reci: ‘Uistinu, Gospodar moj spušta Istinu, Znalac nevidljivih.’ Reci: ‘Došla je Istina, i neće se pojaviti neistina, niti se vratiti.’” (Sebe, 48–49)

Izraz *Istina* u riječima: *“Reci: ‘Došla je Istina’”* odnose se na islam i Kur'an.⁴⁷ Veličanstveni Kur'an s kojim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, apsolutna je istina koju je objavio Uzvišeni Allah. Pa ko je taj ko će se suprotstaviti Istini objavljenoj od Allaha?

Istina koja dolazi od Allaha toliko je moćna i tako snažno djeluje da ništa i niko ne može zaustaviti njeno djelovanje. Istinom koju objavljuje, Allah ukazuje na to da je Istina utemeljena na znanju i da vodi ka znanju. Onome Koji zna nevidljivo, pred Kojim ništa nije

⁴⁴ Tefsiru Ebi Suud, 4/195.

⁴⁵ Ševkani, Fethul-Kadir, 2/288.

⁴⁶ Tefsirus-Sa'di, 2/359.

⁴⁷ Zadul-mesir, 6/466.

skriveno i nepoznato, poznato je ko će prihvatiti Istinu i kako će se sve okončati.⁴⁸

Kur'an je nazvan Istinom – El-Hakkom i na taj način ukazuje se na njegovu veličinu i uzvišeno mjesto, i to je i više nego očigledan poziv ljudima i dokaz da treba da vjeruju u ovu jedinu Istinu i da se odazovu pozivu Istine, koja izvire sa jednog vrela – božanskog.⁴⁹

4. Nebeul-azim – Veličanstvena vijest

Uzvišeni kaže:

قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ . أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ .

“Reci: ‘To je Vijest veličanstvena, vi ste od nje odvraćeni!’” (Sad, 67–68)

Riječi: “...Vijest veličanstvena” odnose se na Kur'an, koji je tako nazvan jer dolazi od Allaha; a riječi: “...vi ste od nje odvraćeni”, znače da su nemarni.⁵⁰

Uzvišeni kaže:

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ . عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ .

“O čemu oni jedni druge pitaju? O Vijesti veličanstvenoj.” (En-Nebe, 1–2)

Veličanstvena vijest jeste Kur'an i u to nema nikakve sumnje. Od trenutka nastanka, čovječanstvo nije ni vidjelo niti čulo nešto slično veličanstvenom Kur'anu. Veličanstvenost Kur'ana ogleda se u njegovom načinu obraćanja, suptilnosti, značenjima, načinu kako je sastavljen, načinu na koji iskazuje obećanja i prijetnje, propise, naredbe i zabrane, obavijesti i kazivanjima.⁵¹

5. El-Belag – Poruka

Uzvišeni kaže:

هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ ۖ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌُ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ .

⁴⁸ Fi zilalil-Kur'an, 5/2915.

⁴⁹ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 161.

⁵⁰ Tefsiru Ibnil-Kesir, 4/43.

⁵¹ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 162.

“Ovo je Poruka ljudima, i da se opomenu njome, i da znaju da je On Bog, Jedini, i da se pouče posjednici razuma.” (Ibrahim, 52)

Nakon što su u prethodnim ajetima navedena jasna pojašnjenja mnogih događaja, u ovom ajetu Allah, nazivajući Kur'an Porukom, ukazuje na jednu od njegovih veličanstvenih odlika: *“Ovo je Poruka ljudima”*, koja ih vodi ka dostizanju najviših položaja i najboljih vrлина, koja ih upućuje u osnove i ogranke cjelokupnog znanja koje je potrebno ljudskom rodu. Ali, istovremeno se riječima: *“i da se opomenu njome”* ljudima skreće pažnja na to da je Kur'an knjiga u kojoj se upućuju prijetnje onima koji čine djela kojima Allah nije zadovoljan.⁵²

6. Er-Ruh – Duh

Uzvišeni kaže:

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَئِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِّنْ عِبَادِنَا.

“I tebi smo tako objavili Duh naredbe Naše. Nisi znao šta je Knjiga, niti iman. Ali, učinili smo je svjetlom, upućujemo njime koga hoćemo od robova Naših.” (Eš-Šura, 52)

Riječi: *“I tebi smo tako...”* ukazuju na to da je Allah slao objave i poslanicima prije Muhammeda; a riječi: *“...objavili Duh naredbe Naše”* znače da je Muhammedu objavljen Kur'an. U ovom ajetu Allah je Kur'an nazvao Ruhom – Dušom jer se dušom oživljava tijelo, a Kur'anom se oživljavaju srca i duše. U Kur'anu je sadržano svako dobro i kao takav on predstavlja život i za dunjaluk i za vjeru, jer on je u potpunosti dar od Allaha Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i Njegovim robovima vjernicima. Riječi: *“Nisi znao”* znače: prije nego što ti je objavljen; *“šta je Knjiga, niti iman”*, tj. ništa nisi znao o ranijim objavama, niti o vjerovanju i postupanju prema božanskom zakonu. Naprotiv, bio si nepismen, nisi ni pisao ni čitao u trenutku kada ti je došla ova Duša koju *“smo učinili svjetlom, upućujemo njime koga hoćemo od robova Naših”*, tj. dali smo da vam bude svjetlo u

⁵² Tefsirus-Sa'di, 1/ 428.

tminama nevjerovanja i novotarija, niskih strasti, i da putem tog svjetla spoznate činjenice koje će vas odvesti do upute i ispravnog puta.⁵³

7. El-Mev'izetu – Pouka

Uzvišeni kaže:

ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ.

“O ljudi! Doista vam je došla Mev’iza od Gospodara vašeg, i lijek za ono što je u grudima, i Uputa i milost vjernicima.” (Junus, 52)

Ovim ajetom ukazuje se na to da je Kur’an pouka i opomena onome ko ga čita i zna njegova značenja.

Dakle, značenje ovog ajeta jeste: O ljudi, došla vam je Knjiga koja je skupila svu praktičnu mudrost, koja ukazuje na dobra i loša djela, koja podstiče na činjenje dobra i odvraća od lošeg.

Došla vam je Knjiga koja sadrži pouke ili lijepe savjete kojima ćete popraviti svoj moral i djela, koja zabranjuje sve ono što je loše i liječi prsa od svih sumnji i loših uvjerenja, koja upućuje na istinu i čvrsto ubjeđenje i na ispravan put koji vodi do postizanja sreće i na dunjaluku i na ahiretu.⁵⁴

To znači da je Kur’an dovoljan kao opominjač, dovoljan je kao onaj koji ukorava, i dovoljan je kao vodič i podsjetnik.⁵⁵

8. Eš-Šifa – Lijek

Uzvišeni Allah nazvao je Kur’an lijekom u tri ajeta Svoje Knjige.

Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ.

“O ljudi, već vam je stigla pouka od Gospodara vašeg i Lijek za vaša srca i uputstvo i milost vjernicima” (Junus, 57), što znači da je Kur’an

⁵³ Tefsirus-Sa'di, 4/434–435.

⁵⁴ Vehba ez-Zuhajli, *Et-Tefsirul-muniri fil-akideti veš-šeria*, 6/213.

⁵⁵ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 173.

lijeak za bolesti srca, koje su teže od bolesti tijela, poput sumnje, lice-
mjerstva, zavisti, mržnje...⁵⁶

Uzvišeni kaže:

وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ.

“Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima”
(El-Isra, 82), tj. cijeli Kur'an je lijek i milost za vjernike.⁵⁷

Uzvišeni kaže:

قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ.

“Reci: ‘On je vjernicima uputstvo i lijek’” (Fussilet, 44), što znači da je plemeniti Kur'an univerzalni lijek: lijek za bolesti srca, duše i tijela, lijek za bolesti u domenu politike, ekonomije, života i civilizacije, i za druge bolesti današnjice. Veličanstveni Kur'an je potpuni lijek za bolesti neispravnih uvjerenja, lošeg morala, tjelesnih bolesti. Njegova ljekovitost proteže se i na savremene hronične bolesti, koje bi ljudi mogli izliječiti kada bi se pridržavali kur'anskih uputstava.⁵⁸

9. Ahsenul-hadis – Najljepši govor

Uzvišeni kaže:

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ.

“Allah objavljuje Najljepši govor...” (Ez-Zumer, 23), tj. najmudriji govor, a to je Kur'an.⁵⁹ Najljepša knjiga koju je Allah objavio jeste Kur'an, a to znači da su njegovi izrazi najrječitiji i najjasniji, a njegova značenja najcjenjenija. Kur'an je najljepši govor u svakom pogledu: ljepota njegovih izraza i skladnost ajeta isključuju mogućnost bilo kakve proturječnosti. Kada god neko duboko promišlja o kur'anskim dokazima, neminovno uviđa da su kur'anski ajeti potpuno skladni, čak i oni koji su manje jasni, što ga upućuje na samo jedan zaključak – da je objava od Mudrog i Sveznajućeg.⁶⁰

⁵⁶ Ruhul-meani, 1/176.

⁵⁷ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 175.

⁵⁸ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 176.

⁵⁹ Ibid., str. 177.

⁶⁰ Ibid., str. 178.

Kur'an je nazvan Govorom u mnogim ajetima:

فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ.

“Pa u koji će hadis/govor poslije njega vjerovati?” (El-A'raf, 185)

فَلَعَلَّكَ بَخْعُ نَفْسِكَ عَلَىٰ عَآثِرِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا بِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا.

“Pa možda bi ti ubio dušu svoju tugom nad tragovima njihovim, ako neće da vjeruju u ovaj Govor.” (El-Kehf, 6)

أَفَمِنْ هَٰذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ.

“Pa zar se ovom Govoru iščuđujete!” (En-Nedžm, 59)

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ.

“Pa ostavi Mene i onog ko poriče ovaj Govor!” (El-Kalem, 44)

Činjenica da je Kur'an uopćeno najbolji govor, da je najbolja knjiga objavljena od Uzvišenog Allaha u pogledu rječitosti i jasnoće izraza, u pogledu značenja i pouka, upućuje na njegovu veličanstvenost, visoki položaj i stepen.⁶¹

PETO: SVOJSTVA PLEMITOG KUR'ANA

Svemogućí Allah naveo je mnoga svojstva časnog Kur'ana, a neka ćemo izdvojiti.

1. El-hakim – mudri

Uzvišeni Allah u nekoliko ajeta za Svoju Knjigu kaže da je mudra:

الرَّ تِلْكَ ءَايَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ.

“Elif-lām-rā. Ovo su ajeti mudre Knjige” (Junus, 1);

يَس . وَالْقُرْءَانِ الْحَكِيمِ.

“Jā-sīn. Tako Mi Kur'ana mudrog...” (Jasin, 1–2). U ovom ajetu Allah se zaklinje Kur'anom opisujući ga kao mudru knjigu, a mudrost znači “stavljanje svake stvari na mjesto koje joj odgovara”.

Kur'an je nazvan mudrim jer se svakom čovjeku, ma ko on bio, obraća na odgovarajući način, koji će ostaviti traga na njegovo srce.

⁶¹ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 179.

Usto, Kur'an odgaja mudro, pristupajući svakom čovjeku sa ispravnog razumskog i psihološkog aspekta, usmjeravajući na taj način energiju i sposobnosti ljudskih bića ka ispravnom i jasnom cilju. Tako Kur'an uređuje život ljudi i sve njihove aktivnosti u granicama tog mudrog božanskog pravca.⁶²

Na mudrost kur'anskih ajeta ukazuju sljedeće činjenice:

1) Kur'anski ajeti iskazani su najljepšim i najjasnijim izrazima, koji ukazuju na najtačnija i najbolja značenja.

2) Svi ajeti Allahove Knjige u potpunosti su sačuvani od: izmjena, dodavanja, oduzimanja i iskrivljivanja.

3) Sve ono o čemu ajeti kazuju, kako iz prošlosti tako i iz sadašnjosti, vijesti o gajbu – sve to u potpunosti je istinito i odgovara stvarnosti, i sve se podudara sa onim što je objavljeno u svim prethodnim božanskim knjigama, i o svemu tome kazivali su svi raniji poslanici. Nijedna svjetovna nauka ne može biti u kontradiktornosti sa onim na šta ajeti upućuju.

4) Iz svih kur'anskih naredbi i zabrana proizlazi samo korist, ili prevladavajuća korist. Kada Kur'an nešto naređuje, uz naredbu se navodi i mudrost i korist propisivanja neke naredbe, kao što se uz zabranu navode štetne posljedice zabranjenog djela.

5) Ajeti nade, ajeti straha i ajeti mudrih pouka smjenjuju se u Kur'anu usmjeravajući zbunjene duše na jedini pravi put – Allahov put.

6) Kur'anski ajeti se ponavljaju, poput kazivanja i propisa, koji se prožimaju i nadopunjuju, i među njima nema kontradiktornosti.

Mudri i Hvaljeni Gospodar objavio je Kur'an, mudru knjigu, i otuda je apsolutno nemoguće da se u ovoj knjizi nađe bilo kakva neistina. Mudrost je temelj ove knjige, svaka njena uputa prožeta je mudrošću, način na koji je objavljena oličenje je mudrosti i način na koji djeluje na ljudsko srce.⁶³

⁶² *Fi zilalil-Kur'an*, 5/2958.

⁶³ *Tefsirus-Sa'di*, 4/227.

2. El-aziz – silni, ponosni

Uzvišeni Allah za Kur'an kaže:

وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ.

"A uistinu, on je Knjiga silna" (Fussilet, 41), što znači da nije moguće dostići ga ni naći nešto poput njega.⁶⁴

El-aziz znači dragocjen i ova riječ izvedena je iz korijena riječi *el-izzet*, što znači zabrana, zaštita, jer ono što je dragocjeno brani se i štiti od ostavljanja i zanemarivanja. *El-aziz* također znači ono što pobjeđuje i što ne može biti pobijeđeno, a takvi su kur'anski dokazi.⁶⁵

Uzvišeni je za Kur'an rekao da je knjiga ponosa i slave, jer sve što je u njemu objavljeno sušta je istina i u potpunosti tačno, tako da mu nije moguće naći nikakav nedostatak niti izazvati nepovjerenje u pogledu njegovog značenja. Uzvišeni Allah obavezao se da će čuvati Svoju Knjigu, tako da je to knjiga koju Allah čuva.⁶⁶

Mišljenja komentatora Kur'ana o značenju svojstva *el-aziz*

- 1) Kur'an je zaštićen od šejtana i on ne može doći do njega, ne može ga izmijeniti, niti mu nešto dodati ili oduzeti.
- 2) Plemenit je kod Allaha i plemenit je jer dolazi od Allaha.
- 3) Ne postoji ništa slično Kur'anu, zaštićen je od neistine i neispravnosti, i od svakog ko ga želi iskriviti.
- 4) Ne postoji ni najmanja mogućnost da ljudi dođu sa nečim sličnim Kur'anu, jer on je iznad svega i nije ga moguće dostići u bilo kojem pogledu.

Kada se razmisli o svim navedenim značenjima izraza *el-aziz – silni*, doći će se do zaključka da uopće nisu kontradiktorna, nego da upućuju na veličanstvenost Kur'ana i njegovo uzvišeno mjesto i stepen.

⁶⁴ *El-Mufredatu fi garibil-Kur'an*, str. 235–236.

⁶⁵ *Azametul-Kur'anil-kerim*, str. 179.

⁶⁶ *Et-Tahriru vet-tenvir*, 25/71.

Zahvalni smo Allahu Silnome, Koji je silnu Knjigu, kako je sâm naziva: "A uistinu, on je Knjiga silna" (Fussilet, 41) objavio poštovanom Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ.

"Doista vam je došao Poslanik između duša vaših. Teško (azizun) mu je što zapadate u nepritiku, brižan je za vas, vjernicima je samilostan, milosrdan" (Et-Tevba, 128), i ponosnom ummetu:

وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ

"A Allahova je moć i Poslanika Njegovog i vjernika, ali munafici ne znaju" (El-Munafikun, 8).⁶⁷

3. El-kerim – plemeniti

Uzvišeni kaže:

* فَلَا أَقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ . وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ . إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ.

"Pa ne! Kunem se položajima zvijezda, A uistinu je to zakletva, kad biste znali, velika. Uistinu, on je Kur'an plemeniti." (El-Vakia, 75–77)

Pridjevom *el-kerim* – plemeniti opisuje se sve ono što ima pohvalna svojstva, što je vrijedno hvaliti, a upravo je Kur'an takav jer sadrži jasna objašnjenja, uputu i mudrost. I on je posebno vrijedan i uzvišen kod Allaha.⁶⁸

4. El-medžid – slavni

Uzvišeni kaže:

بَلْ هُوَ قُرْءَانٌ مَّجِيدٌ . فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ .

"Naprotiv! To je Kur'an slavni, na Ploči čuvanoj." (El-Burudž, 21–22)

قَ وَالْقُرْءَانِ الْمَجِيدِ.

"Kaf. Tako Mi Kur'ana slavnog..." (Kaf, 1)

Kur'an koji poriču nevjernici veličanstven je u svojim izrazima, stilistici i načinu obraćanja do te mjere da je dostigao stepen mudžize

⁶⁷ Tefsiru Ibni Atijja, 5/19.

⁶⁸ Zadul-mesir, 8/151.

– nadnaravnosti, i ni po bilo kojem osnovu ne može se nazvati poezijom, proročanskim riječima i magijom. Kur'an je uistinu Allahov govor, koji je zaštićen od izmjene i iskrivljenja i zapisan je u Levhi-mahfuzu.⁶⁹

5. El-azim – veličanstven

Slavljeni Allah ukazuje na veličanstvenost Kur'ana u ajetima:

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْءَانَ الْعَظِيمَ . لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَخَفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ .

“I doista smo ti dali sedam (ajeta) ponavljajućih, i Kur'an veličanstveni. Ne pružaj poglede svoje na ono što Mi dajemo na uživanje nekim od njih i ne budi tužan zbog njih, a prema vjernicima blag budi.” (El-Hidžr, 87–88)

Uzvišeni kaže Svome Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem: “Dali smo ti veličanstveni Kur'an i zato ne žudi za dunjalukom i njegovim ukrasima koje smo dali na uživanje njegovim stanovnicima. Neka ti veličanstveni Kur'an bude dovoljan i zaokupi se njime u odnosu na dunjalučke prolazne užitke.”⁷⁰ Kur'an je najveća blagodat naspram koje je svaka blagodat, ma koliko bila velika, mizerna i zane-mariva, stoga neka ti blagodat Kur'ana bude dovoljna.”⁷¹

6. El-bešir ven-nezir – onaj koji donosi radosne vijesti i koji opominje

Opisujući veličanstveni Kur'an, Allah kaže:

كَتَبْتُ فُصِّلَتْ ءَايَاتُهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ . بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ .

“Knjiga čiji su ajeti razloženi, Kur'an na arapskom, za ljude koji znaju. Donosilac je radosne vijesti i opomene. Pa odvratila se većina njih, pa oni ne čuju” (Fussilet, 3–4), želeći ovim riječima obradovati Džennetom svakog vjernika i opomenuti Vatom svakog nevjernika.⁷²

⁶⁹ Et-Tefsirul-munir, 15/545.

⁷⁰ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 196.

⁷¹ Zamahšeri, El-Keššaf, 2/549.

⁷² Tefsiru Ibni Atijja, 5/4.

7. Knjiga u potpunosti zaštićena od neistina i zabluda

Uzvišeni kaže:

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ.

“Ne prilazi joj neistina ispred nje, niti iza nje...” (Fussilet, 42)

Allah Uzvišeni nije ostavio nikakvu mogućnost da neistina priđe ovoj silnoj Knjizi. A kako da joj priđe kad je to objava od Allaha, Koji je veličanstvena istina i Koji objavljuje apsolutnu istinu:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانُ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا.

“A da je od nekog drugog mimo Allaha, sigurno bi našli u njemu proturječnost mnogu” (En-Nisa, 82);

وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

“I nije bilo (moguće) za ovaj Kur'an da bude izmišljen mimo Allaha; međutim, potvrda je onog prije njega, i detaljno izlaganje Knjige u koju nema sumnje, od Gospodara svjetova” (Junus, 37).⁷³

⁷³ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 199.

DRUGO POGLAVLJE

KARAKTERISTIKE PLEMENITOG KUR'ANA

Karakteristike Kur'ana su mnogobrojne, a neke od njih ćemo navesti.

PRVO: PLEMENITI KUR'AN JE BOŽANSKA KNJIGA

Prva karakteristika plemenitog Kur'ana jeste da je on Allahova knjiga koja sadrži Njegove riječi upućene pečatu Njegovih poslanika i vjerovjesnika Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem. Kur'an je knjiga božanskog porijekla i po svojim izrazima i po značenjima, koju je Allah preko Svog izaslanika meleka Džibrila, alejhis-selam, objavio Svome poslaniku i vjerovjesniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem. Dakle, melek Džibril, alejhis-selam, dostavio je Kur'an izravno čovjeku, poslaniku Muhammedu, a nije objavljen nadahnućem, direktno u dušu, ili putem istinitih snova i slično tome.

Uzvišeni kaže:

الرَّكَتَيْنِ أَحْكَمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ.

“Knjiga – učinjeni su presudnim ajeti njeni, zatim razjašnjeni od Mudrog, Obaviještenog.” (Hud, 1)

Obraćajući se Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, Uzvišeni kaže:

وَإِنَّكَ لَتَلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ.

“A uistinu, ti primaš Kur’an od Mudrog, Znalca!” (En-Neml, 6)

وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا.

“A s Istinom smo ga spustili i s Istinom je sišao. I tebe smo poslali samo kao donosioca radosnih vijesti i opominjača.” (El-Isra, 105)

Iz Svoje mudrosti Allah je odredio da Kur’an bude objavljivan u fazama, postepeno, shodno događajima koji su se dešavali, kako bi se na taj način učvrstio u srcu Poslanika i ashaba i osnažio ih u trenucima kada su se suočavali sa nevoljama i teškoćama. Uzvišeni kaže:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا . وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا.

“Oni koji ne vjeruju govore: ‘Trebalo je da mu Kur’an bude objavljen čitav, i to odjednom!’ A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i Mi ga sve ajet po ajet objavljujemo. Oni ti neće nijedan prigovor postaviti a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti.” (El-Furkan, 32–33)

Mudrost postepenog objavljivanja Kur’ana ogleda se i u tome da ga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, može postepeno učiti i prenositi vjernicima kako bi ga na taj način u potpunosti zapamtili, razumjeli i praktično primijenili njegove propise, kao što kaže Uzvišeni:

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكُثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا.

“I kao Kur’an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo-pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo” (El-Isra, 106).

Međutim, iako je Kur’an objavljivan postepeno, on je Allahu bio poznat u cijelosti, zapisan u Glavnoj knjizi, ili u Levhi-mahfuzu, ili u Kitabil-meknunu, kao što o tome sam Kur’an jasno kaže:

حَمْدٌ . وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ . إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ . وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلَى حَكِيمٍ.

“Ha-mim. Tako mi Kitaba jasnog! Uistinu, Mi smo ga učinili Kur'anom na arapskom, da biste vi razumjeli. A uistinu, on je u Majci-knjizi kod Nas uzvišen, mudar” (Ez-Zuhruf, 1–4).

Uzvišeni kaže:

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ . فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ .

“A ovo je Kur'an veličanstveni, na Ploči pomno čuvanoj...” (El-Burudž, 21–22)

إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ . فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ . لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ . تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ .

“On je, zaista, Kur'an plemeniti u Knjizi brižljivo čuvanoj, dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti, on je objava od Gospodara svjetova.” (El-Vakia, 77–80)

Svaki razuman čovjek koji čita Kur'an čvrsto je ubijeden da to nije govor čovjeka i da se razlikuje od govora Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u hadisu, iako je i hadis oličenje ljudske rječitosti. Kur'an-ski ajeti u Vjerovjesnikovom hadisu zrače posebnom svjetlošću koju uočava onaj koji ga čita ili sluša, pa osjeća da to nije ista vrsta govora.⁷⁴

Govoreći o ljepoti kur'anskog obraćanja, imam Ibn Kajjim u knjizi *Tibjan fi aksamil-Kur'an* predivno je rekao: “Ako razmisliš o kur'an-skom načinu obraćanja, shvatit ćeš da dolazi od Vladara, Onoga Kome pripada sva vlast, Onoga Kome pripada sva zahvala, i Onoga Koji sve određuje, Koji kontroliše sve, od Kojeg sve potječe i Kojem se sve vraća. On je iznad Arša, ništa Mu nije skriveno, zna šta se krije u dušama Njegovih robova, poznato mu je ono što skrivaju i ono što pokazuju, On je Jedini koji upravlja svime u Svom kraljevstvu. On sve čuje i vidi, daje i uskraćuje, nagrađuje i kažnjava, uzdiže i ponižava, stvara i daje opskrbu, daje smrt i život, određuje, presuđuje i upravlja, sve dolazi od Njega, i Njemu se sve uzdiže. Niti jedan atom se ne pomjera bez Njegove dozvole. Ni jedan jedini list ne opadne bez Njegovog znanja. Pomno razmisli o tome kako Allah hvali samog Sebe, uzdiže samog Sebe, slavi samog Sebe, savjetuje Svoje robove i upućuje ih na ono u čemu je njihova sreća i uspjeh i podstiče ih na

⁷⁴ Jusuf el-Kardavi, *Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-kerim*, str. 21.

to, a upozorava ih na ono u čemu je njihova propast. Predstavlja im se Svojim imenima i svojstvima. Daje im mnoge blagodati kako bi Ga zavoljeli preko njih. Podsjeća ih na Svoje blagodati prema njima i upućuje na ono čime ih u potpunosti postiće. Upozorava ih na Svoju kaznu. Podsjeća ih na nagrade koje im je pripremio ako Mu se pokore i kakva će ih kazna zadesiti ako Mu budu nepokorni. Kazuje im o tome šta je uradio sa Svojim dobrim robovima, evlijama, i sa Svojim neprijateljima, i kakva je bila završnica i jednih i drugih. Svoje dobre robove hvali zbog njihovih djela i lijepih osobina, a kudi Svoje neprijatelje zbog njihovih loših djela i ružnih osobina. Navodi razne primjere i dokaze i objašnjenja. Na najljepši način odgovara na sumnje Svojih neprijatelja. Potvrđuje iskrenost onome ko govori istinu i razotkriva laž onoga ko govori neistinu. Allah govori samo ono što je istina i ukazuje na Pravi put. Poziva u Kuću mira, opisujući njene ljepote i blagodati, a upozorava na Kuću propasti i navodi kakve sve kazne i boli čekaju one koji je nastane. Podsjeća Svoje robove da su ovisni o Njemu u svakom pogledu i da nisu neovisni o Njemu ni koliko je treptaj oka. Podsjeća ih na Njegovu neovisnost od njih i od svega što postoji, i na to da je On neovisan od bilo koga, a da sve drugo ovisi o Njemu.”⁷⁵

DRUGO: PLEMENITI KUR’AN JE SAČUVAN I NEIZMIJENJEN

Jedna od karakteristika Kur’ana jeste da je on knjiga koja je u potpunosti sačuvana. Allah se obavezao da će čuvati Kur’an i nije to prepustio nikome drugom, kao što je bio slučaj sa ranijim svetim knjigama.⁷⁶

Slavljeni Allah ukazao je na veličanstvenost Kur’ana time što je, i prije nego što je Kur’an u cijelosti objavljen, rekao da će ga On čuvati, o čemu se kazuje u ajetima:

⁷⁵ Jusuf el-Kardavi, *Kejfe netaamelu meal-Kur’anil-kerim*, str. 21. Preneseno iz knjige *Et-Tibjanu fi aksamil-Kur’an*, Ibn Kajjima el-Dževzijje.

⁷⁶ *Kejfe netaamelu meal-Kur’an*, str. 22.

كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ . فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ . فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ . مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ . بِأَيْدِي سَفَرَةٍ .
كِرَامٍ بَرَرَةٍ .

“Nikako! Uistinu, on je Opomena, pa ko hoće imat će ga na umu – na listovima časnim, uzvišenim, pročišćenim, u rukama pisara, plemenitih, čestitih” (Abese, 11–16).

Na činjenicu da se Allah, još dok je trajala objava Kur’ana, obavezao da će ga čuvati upućuju riječi Uzvišenog:

وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ .

“A s Istinom smo ga spustili i s Istinom je sišao” (El-Isra, 105).

Na to da se Allah obavezao da će čuvati Kur’an nakon njegove objave upućuju Njegove riječi:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ .

“Uistinu Mi objavljujemo Zikr (Kur’an), i uistinu!, Mi smo njegovi čuvari” (El-Hidžr, 9).

Potvrda Allahovog čuvanja Kur’ana iskazana je jezičkom formom koja je poznata u arapskom jeziku: forma imenske rečenice, čestica *inne*, dodavanje *lama* u riječi *lehafizun*.⁷⁷ Allah je sačuvao Kur’an onakvim kakav je objavljen i svaki pokušaj promjene makar jednog njegovog harfa bio je osuđen na propast. Uzvišeni kaže:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ . لَا يَأْتِيهِ الْبَطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ .

“Uistinu, oni koji ne vjeruju u Opomenu pošto im je došla, a uistinu, on je Knjiga silna. Ne prilazi joj neistina ispred nje, niti iza nje; objava je od Mudrog, Hvaljenog.” (Fussilet, 41–42)

Da bi Kur’an ostao sačuvan i neizmijenjen, Allah, Hvaljeni i Uzvišeni, odredio je za to i određene uslove, načine i metode njegovog čuvanja, što nije bio slučaj sa ranije objavljenim knjigama. Neki od načina čuvanja Kur’ana jesu sljedeći:

⁷⁷ Ibid., str. 24.

1. Allah je za čuvanje Kur'ana odabrao narod koji se odlikuje inteligencijom i sposobnosti pamćenja. Predislamski Arapi odlikovali su se iznimnom sposobnošću pamćenja i usmeno su prenosili hiljade stihova, bez zapisivanja.

2. Allah je Kur'an učinio lakim za pamćenje, o čemu kaže:

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ.

"I zaista smo olakšali Kur'an za pouku, pa ima li iko da se pouči?"
(El-Kamer, 17).

3. Allah je odabrao narod kojem će objaviti Kur'an, narod koji se odlikovao sposobnošću pamćenja, razumijevanjem i ispunjavanjem preuzetog emaneta. Hafizi su učili Kur'an pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, sve dok nisu usavršili hifz, zatim su naučeno napamet zapisali, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, lično ih je preslušavao i provjeravao tačnost naučenog.

4. Allah je iz najuzvišenijeg društva odabrao meleka – Džibrila, koji je prenosio Njegov govor Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji je pred njim učio napamet objavljene ajete, a zatim je Džibril dolazio svake godine jedanput i Poslanik je pred njim ponavljao Kur'an. U posljednjoj godini svoga blagoslovljenog života Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pred Džibrilom je dvaput ponovio cijeli Kur'an.

5. Nakon što je Kur'an zapisan u mushafe, nije ostalo nimalo prostora da se bilo ko njime poigrava. Hafizi su nastavili da detaljno provjeravaju svaki napisani primjerak Mushafa, a kada su otvorene posebne štamparije za Kur'an, formirane su komisije sastavljene od najvećih hafiza islamskog svijeta koji su pregledali i provjeravali svaki njegov harf prije nego što bi dozvolili da se štampa.

Sve navedeno omogućilo je da se veličanstveni Kur'an sačuva, što je bila i Allahova praiskonska odredba, zapisana u Levhi-mahfuzu, i na taj način Allah je ispunio Svoje istinito obećanje:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ.

*“Uistinu! Mi, Mi objavljujemo Zikr (Kur'an), i uistinu!, Mi smo njegovi čuvari” (El-Hidžr, 9).*⁷⁸

Ovaj ajet jasan je dokaz veličine, uzvišenosti i posebne vrijednosti Objave.⁷⁹

TREĆE: PLEMENITI KUR'AN JE NADNARAVNA KNJIGA

Jedna od karakteristika plemenitog Kur'ana jeste nadnaravnost. On je najveća nadnaravnost – mudžiza Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Na to ukazuje i činjenica što pred Arape nije stavljen drugi izazov osim izazova da dođu sa nečim sličnim Kur'anu iako su Poslaniku bile date i mnoge druge mudžize.⁸⁰

1. Definicija mudžize – nadnaravnosti

Mudžiza je djelo koje izlazi izvan uobičajenih okvira, nadilazi prirodne pojave i stvari, prati je izazov koji čovjek ne može ispuniti i Allah mudžize daje samo Svojim poslanicima.⁸¹

2. Uslovi nadnaravnosti

Iz prethodne definicije zaključujemo da je za mudžizu potrebno da se ispune određeni uslovi, a neki od njih jesu sljedeći:

1) Nadnaravnost. Dakle, potrebno je da izlazi izvan uobičajenih pojava, a kao primjer možemo navesti slučaj Ibrahima, alejhis-selam, koji je usred razbuktane vatre ostao neozlijeđen, ili primjer Musaa, alejhis-selam, i njegovog naroda koje voda nije potopila, ili primjer plemenitog Kur'ana.

2) Da bi se neko djelo smatralo mudžizom, potrebno je da dolazi isključivo od Allaha. Uzvišeni kaže:

⁷⁸ *Azametul-Kur'anil-kerim*, str. 109.

⁷⁹ *Ibid.*, str. 107.

⁸⁰ *Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim*, str. 32.

⁸¹ *Sujuti, El-Itkanu fi ulumil-Kur'an*, 4/3; Mustafa Muslim, *Mebahisu fi i'džazil-Kur'an*, str. 14.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ فُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ.

“I prije tebe smo poslanike slali, o nekima od njih smo ti kazivali, a o nekima ti nismo kazivali. I nijedan poslanik nije mogao učiniti nikakvo čudo bez Allahove volje. A kad se Allahova prijetnja ispuni, bit će presuđeno po pravdi i tada će nevaljali nastradati.” (Gafir, 78)

3) Da nijedno stvorenje ne može odgovoriti na izazov s kojim mudžiza dolazi.

4) Da se dešava u skladu sa riječima onog ko tvrdi da je to nadnaravno djelo.

5) Da predstavlja izazov.

6) Da onaj koji tvrdi da je poslanik mudžizom potvrđuje da je poslan od Allaha.

7) Da mudžiza uslijedi nakon tvrdnje o poslanstvu.⁸²

Svi ovi uslovi ispunjeni su u pogledu Kur’ana kao mudžize.

3. Plemeniti Kur’an je najveća mudžiza

Mnogobošci su tvrdili da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, napisao Kur’an, na što je Uzvišeni Allah rekao:

أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ . فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ . أَمْ خُلِقُوا مِن غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ.

“Zar oni da govore: ‘Izmišlja ga!’ – Ne, nego oni neće da vjeruju; zato neka oni sastave govor sličan Kur’anu, ako istinu govore! Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni ili su oni sami sebe stvorili?!” (Et-Tur, 33–35), da bi ih potom izazvao da dođu sa deset sura sličnih Kur’anu:

أَمْ يَقُولُونَ أَفْتَرَنَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَتٍ وَادْعُوا مَن اسْتَطَعْتُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ . فَإِلَّا يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنْزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُّسْلِمُونَ.

⁸² Mebahisu fi i'džazil-Kur'an, str. 18.

“Zar govore: ‘Izmišlja ga.’ Reci: ‘Pa donesite deset sura sličnih njemu, izmišljenih, i pozovite koga možete, mimo Allaha, ako istinu govorite!’ Pa ako vam se ne odazovu, tad znajte da je objavljen znanjem Allahovim, i da nema boga osim Njega. Pa jeste li vi muslimani?” (Hud, 13–14), da bi naposljetku pred njih postavio izazov da dođu sa jednom surom:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ ۚ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۚ فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَأْتُوا نَارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ.

“A ako ste u sumnji o onom šta smo objavili robu Našem, tad dajte suru sličnu njoj i pozovite svjedoke svoje mimo Allaha, ako istinu govorite. Pa ako ne učinite, a nećete učiniti, tad se bojte vatre, one čije će gorivo biti ljudi i kamenje. Pripremljena je za nevjernike” (El-Bekara, 23–24);

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ۚ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ ۚ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ.

“Zar govore: ‘Izmišlja ga.’ Reci: ‘Pa donesite suru sličnu njemu i pozovite koga možete mimo Allaha, ako istinu govorite’” (Junus, 38).

Nijedno stvorenje nije moglo odgovoriti izazovu Kur’ana, i ta nemoć stvorenja ovjekovječena je do Sudnjeg dana riječima Uzvišenog:

قُلْ لِّئِنْ أَجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذِهِ الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ ۚ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا.

“Reci: ‘Kad bi se sakupilo čovječanstvo i džini, da donesu sličan ovom Kur’anu, ne bi sličan njemu donijeli, makar oni jedni drugima bili pomagači’” (El-Isra, 88).

Ebu Hurejra, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Svakom vjerovjesniku bio je dat jasan dokaz poslanstva na temelju kojeg bi ljudi povjerovali u njega. A, meni je data Objava, koju mi je Allah objavio, pa se nadam da ću ja imati najviše sljedbenika na Sudnjem danu.”⁸³

Mudžize svih vjerovjesnika uglavnom su bile osjetilne i karakteristične za vrijeme u kojem je poslanik poslat ili su se odnosile na

⁸³ Buhari i Muslim; *El-Lu’lu’ vel-merdžan*, str. 93.

tačno određenu osobu i trajale bi sve dok ne bi umrli oni kojima su bile upućene.

Plemeniti Kur'an je mudžiza koja je data našem vjerovjesniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, i nikom nije data slična mudžiza. Kur'an je najkorisnija i neprolazna mudžiza, u kojoj su sadržani i poziv i dokaz, i koja pred sve ljude do kraja svijeta stavlja izazov da dođu sa nečim sličnim Kur'anu. Ali, ni džini ni ljudi, ni pojedinačno ni udruženo, nisu mogli da ispune ovaj izazov, čak ni sa dođu sa jednom surom sličnoj kur'anskoj, i nikada neće ni moći ispuniti ovaj izazov. Korist Kur'ana je univerzalna i sveobuhvatna: on koristi i onima koji su svjedočili njegovoj objavi i onima koji su došli kasnije i onima koji će se pojaviti do kraja svijeta. To je i razlog što je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, poslanik koji će imati najviše sljedbenika.⁸⁴

Ovo je uopšteno tumačenje hadisa. A, kada je riječ o razlogu zbog kojeg je naš vjerovjesnik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, odlikovan ovom mudžizom u odnosu na ostale vjerovjesnike, to objašnjava Mahmud el-Alusi, koji kaže: "Tri su razloga zbog kojih je Kur'an dat kao mudžiza i jedan od najjasnijih dokaza njegovog poslanstva:

1) Svaka mudžiza koja je data nekom poslaniku bila je odgovarajuća za vrijeme u kojem je živio i podudarala se sa onim što je bilo najzastupljenije među ljudima u tom vremenu. S obzirom na to da je naš vjerovjesnik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, poslan u vremenu kada je bila cijenjena lijepa riječ, rječitost i vještina govorničtva, Allah mu je kao mudžizu podario Kur'an, koji predstavlja vrhunac jezgrovitosti i jezičke nadnaravnosti. Kur'an je bio izazov kojem nisu mogli odgovoriti ni najvrsniji govornici ni pjesnici, što je dodatno potvrdilo nadnaravnost kur'anske riječi i ukazalo na nemoć stvorenja u tom pogledu. Nadnaravnost Kur'ana potvrđuje i to što su njegovi ajeti značenjski povezani iako su raznovrsni i sadrže različite propise i pojašnjenja.

⁸⁴ Samir b. Nasi, *Risaletu hatimin-nebijjin Muhammed*, str. 155.

2) Mudžiza u svakom vremenu davana je u skladu sa intelektualnim sposobnostima ljudi. S obzirom na to da su Arapi bili iznimno inteligentni i pronicljivi, odlikovani su mudžizom Kur'ana, jer su oni bili na takvom intelektualnom stepenu da razumiju njegove poruke i značenja.⁸⁵

3) U Kur'anu, kao mudžizi, spojeni su vjerski dokazi i druge vrste dokaza. Hifz – učenje Kur'ana napamet i tilavet – čitanje Kur'ana svrstano je u najbolja djela kojima se približava Uzvišenom Allahu, i to je razlog što se u svim vremenima njeguje praksa učenja Kur'ana napamet i što je u svakoj generaciji ljudi nebrojeno mnogo hafiza. A, takav slučaj nije bio ni sa jednom drugom božanskom knjigom.⁸⁶

Riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: “Nadam se da ću ja imati najviše sljedbenika” dokaz su poslanstva, kao što kaže Nevevi: “Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ove je riječi izgovorio u vremenu kada su muslimani bili malobrojni, a zatim je Allah ukazao muslimanima počast da osvoje mnoga mjesta i blagoslovio ih, sve dok se islam nije raširio diljem svijeta. Hvala Allahu na ovoj blagodati i na ostalim blagodatima koje se ne mogu pobrojati.”⁸⁷

Pojašnjenje kur'anske nadnaravnosti

1) Pojašnjenje stanja Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem

Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, stanje, kada je riječ o znanju, bilo je dobro poznato idolopoklonicima, a navest ćemo neke aspekte:

a) Muhammed je bio ljudsko biće, kao i oni.

b) Muhammed je bio nepismen, nije znao ni da čita ni da piše.

c) Iako je bio u četrdesetim godinama života, nije držao govore, nije pisao poeziju i nije bio poznat kao vješt govornik. Štaviše, njegov tadašnji zanimanje – trgovina, nije imalo dodirnih tačaka sa

⁸⁵ Samir b. Nasir, *Risaletu hatimin-nebijjin Muhammed*, str. 155.

⁸⁶ Ibid., str. 155.

⁸⁷ Nevevi, *Šerhu Muslim*, 2/188.

bilo kojim oblikom književnosti i retorike, i nije zabilježeno da je ikada napisao neku pjesmu ili prozno djelo.

d) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao je sa knjigom koju je pripisao Allahu. Arapi su saglasni u pogledu toga da je Kur'an knjiga izuzetne stilske vrijednosti, da se odlikuje jasnoćom izlaganja, skladnošću, ajetima koji su protkani dokazima iz raznih nauka.

2) Kur'an predstavlja izazov svim ljudima koji su pozvani da dođu sa knjigom sličnom Kur'anu ili sa barem jednom surom sličnoj kur'anskoj. To možemo sagledati sa sljedećih aspekata:

a) Ovaj izazov upućen je svakome ko se suprotstavlja Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

b) Ljudi su izazvani da dođu sa jednom surom sličnoj kur'anskoj suri.

c) Onome ko se suprotstavlja Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, data je mogućnost da u pomoć pozove pomagače iz reda ljudi i džina, ili džine i ljude zajedno.

3) Uzroci postavljanja ovakvog izazova.

a) Arapi su narod poznat po rječitosti i retoričkim sposobnostima.

b) Protivnici Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, gaje veliko neprijateljstvo prema njemu.

c) Neprijatelji Poslanika nastoje na svaki mogući način uništiti njegov poziv.

4) Rezultat ovog izazova jeste potvrda istinitosti Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, poslanstva. Jer, neprijatelji Muhammedove poslanice bili su potpuno nemoćni pred ovim izazovom, i nisu mogli da dođu čak ni sa jednom surom sličnoj kur'anskoj, zato što govor onoga koji ovisi o drugome, koji je neznalica i pun nedostataka, nikada ne može biti kao govor Onoga Koji je potpuno savršen, neovisan, Onoga Koji sve može i Čije je znanje potpuno. Kao što Allahu ništa nije slično u Njegovom biću, svojstvima i radnjama, tada ne postoji ni najmanja mogućnost da postoji nešto slično Njegovom govoru, niti Njegov govor slični govoru stvorenja. Samo čovjek koji je

ostao bez pameti i čije je srce zamrlo može Allahov govor smatrati sličnim govoru stvorenja. Ovo je blistavi dokaz i neosporiva činjenica istinitosti Muhammedove, sallallahu alejhi ve sellem, poslanice i onaj koji ostaje nemoćan pred postavljenim izazovom ima samo dvije mogućnosti:

a) Da povjeruje u to da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, Allahov poslanik i da je Kur'an Allahov istinski govor, i ovo je ono na šta upućuje razum. To je put fitre, neiskvarene prirodnosti, i put spašenih i na dunjaluku i na ahiretu.

b) Da uporno poriče svjestan da je Kur'an istina. Ovo je put onih koji poriču i rezultat neznanja i inata, put onih koji imaju bolesne duše i srca. To je put onih koji su propali i na dunjaluku i na ahiretu.

Ovaj izazov bio je uzrok da mnogi ljudi prihvate islam, jer naveo ih je da duboko promišljaju o Kur'anu, pa su čak i oni koji su sumnjali, ako su tragali za istinom, na taj način došli do spoznaje.⁸⁸

4. Vrste nadnaravnosti Kur'ana

Vrsni islamski učenjaci, kako u prošlosti tako i u sadašnjosti, pisali su o nadnaravnosti Kur'ana i o vrstama kur'anske nadnaravnosti. Neki su se fokusirali isključivo na kur'anske vijesti o gajbu, metafizičkom, kao tradicionalni učenjaci poput Bakillanija, Rumanija, Hattabija, Džurdžanija, Fahra er-Razija, ali i savremeni, poput Mustafe Sadika Rafija, Sejjida Kutba u knjigama *Et-Tasvirul feni fil-Kur'an*, *Mešahidul-kijameti fil Kur'an* i *Fi zilalil-Kur'an*, zatim doktora Bedevija Tabane u knjizi *Belagatul-Kur'an*, doktora Muhammeda Abdullaha Deraza u knjizi *En-Nebeul-azim*. Neki učenjaci zanimali su se za kur'ansku nadnaravnost u zakonodavnoj i reformatorskoj oblasti, poput šejha Muhammeda Rešida Ride u svojoj knjizi *El-Vahjul-Muhammedi* u kojoj je iznova pozvao ljude da odgovore na kur'anski izazov i u kojoj je objasnio ciljeve objave Kur'ana, ističući da je nemoguće da nepismen čovjek, koji je rođen i odrastao među nepismenim narodom, napiše knjigu poput Kur'ana. O kur'anskoj nadnaravnosti

⁸⁸ Samir b. Nasir, *Risaletu hatimin-nebijjin Muhammed*, str. 155.

pisao je istaknuti učenjak Muhammed Ebu Zehra u časopisu *Muslimun*, koji izlazi mjesečno u Egiptu, pod naslovom “Kur’anski propisi dokaz su da je Kur’an objava od Allaha”.⁸⁹

U današnje vrijeme pojavila se nova vrsta kur’anske nadnaravnosti koja je nazvana naučna nadnaravnost, kojom se ukazuje na određene naučne činjenice sadržane u Kur’anu koje su bile nepoznate u vrijeme objave i kada nije bilo moguće ni zamisliti da su bile poznate Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji je bio nepismen i koji je ponikao u nepismenom društvu i u kojem čak ni vrsnom učenjaku tog doba nisu mogle biti poznate.⁹⁰ Najpoznatiji učenjaci koji su pisali o naučnoj nadnaravnosti Kur’ana jesu šejh Abdulmedžid Zindani i doktor Zaglul Ragib Muhammed en-Nedžar.

Doktor Zaglul en-Nedžar sažeo je aspekte kur’anske nadnaravnosti, rekavši: “Mnogobrojni su aspekti nadnaravnosti Kur’ana, što ukazuje na nemoć čovjeka da dođe sa nečim sličnim Kur’anu. Neki od aspekata nadnaravnosti Kur’ana jesu sljedeći: lingvistička, književna, grafička, retorička, strukturalna, jezička nadnaravnost i nadnaravnost u dokazivanju; akidetska nadnaravnost, nadnaravnost u ibadetima, nadnaravnost u ahlaku, nadnaravnost u zakonodavstvu, nadnaravnost u historiji, nadnaravnost u odgoju, nadnaravnost u psihologiji, nadnaravnost u ekonomiji, nadnaravnost u administrativnom uređenju društva, nadnaravnost u obavještanju, nadnaravnost u naučnom polju, nadnaravnost izazivanja ljudi i džina da se okupe i dođu sa nečim sličnim u njegovom stilu ili sadržaju, kao i činjenica da niko nije mogao odgovoriti tom izazovu.”⁹¹

5. Kur’an je potpuno jasna knjiga

Jedna od karakteristika Kur’ana jeste da je on jasna knjiga, koju svako može razumjeti i iz koje može uzeti pouku. Iako je pisan

⁸⁹ Prije smrti objavio je knjigu pod naslovom *El-Mu’džizetul-kubra lil-Kur’an*.

⁹⁰ *Kejfe netaamelu meal-Kur’anil-azim*, str. 34.

⁹¹ *Min ajatil-i’džazil-ilmi: Es-Semau fil-Kur’an*, str. 12–13.

visokim književnim stilom, on je tako pitak, teče poput čiste bistre vode, olakšan je svakome ko želi razmisliti i uzeti pouku. Uzvišeni kaže:

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ.

"I zaista smo olakšali Kur'an za pouku, pa ima li iko da se pouči?"
(El-Kamer, 17)

فَاتِمَّا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا.

"Pa olakšali smo ga na jeziku tvom, da obraduješ njime bogobožne, i opomeneš njime narod svadljivaca." (Merjem, 97)

U ovim ajetima Allah ukazuje na veličanstvenost Kur'ana i obavještava da je olakšao njegovo učenje kako bi ljudi uzeli pouku, krenuli putem upute i počeli prakticirati ono što će im donijeti svako dobro.

Kur'an je lagan za učenje i jednostavan za razumjeti jer je objavljen na najrječitijem jeziku i zato što ga je prenio najbolji od svih Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

To što je Kur'an olakšan za učenje znači da onaj ko uči ili sluša kur'anske ajete vrlo lahko može razumjeti njegove poruke i značenja.⁹²

Kur'an je jasna knjiga jer dolazi od Allaha, Koji ju je objavio kako bi ljudi razumjeli njena značenja, shvatili njene propise, pronikli u njene tajne i razmišljali o njenim ajetima. Ona je jasna i u njoj nema dvosmislenosti i nejasnoća, nedorečenosti, misticismizma niti zamršenosti. Uzvišeni kaže:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ.

"Uistinu, Mi ga objavljujemo (kao) Kur'an na arapskom, da biste vi razumjeli." (Jusuf, 2)

كِتَابٌ مُفَصَّلٌ ۖ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ.

"Knjiga čiji su ajeti razloženi, Kur'an na arapskom, za ljude koji znaju..." (Fussilet, 3)

⁹² Azametul-Kur'anil-kerim, str. 103.

Allah opisuje Kur'an riječima: "...svjetlost i Knjiga jasna..." (El-Ma-ida, 15); "...uputa ljudima i jasni dokazi Upute i Furkan..." (El-Bekara, 185); "I objavljujemo tebi Knjigu, samo da im objasniš ono o čemu se razilaze, i uputu i milost, za narod koji vjeruje" (En-Nahl, 64).⁹³

PETO: PLEMITI KUR'AN JE KNJIGA UPUTE

Jedna od karakteristika Kur'ana jeste da je on knjiga upute svim svjetovima, koju je Allah objavio da ljude izvede iz tmina zablude na svjetlo upute.

1. Allah kaže:

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَمُ الظَّالِمُونَ
يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

"Allah je zaštitnik onih koji vjeruju. Izvodi ih iz tmina na svjetlo. A koji ne vjeruju, zaštitnici njihovi su taguti. Izvode ih iz svjetlosti u tmine. Takvi će biti stanovnici Vatre, oni će u njoj biti vječito." (El-Bekara, 257)

2. Allah kaže:

الرَّ كَتَبْنَا إِلَيْكَ لُخْرَجَ النَّاسُ مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ
الْحَمِيدِ.

"Elif-lam-ra. Knjiga – objavljujemo ti je da izvedeš ljude iz tmina na svjetlost s dozvolom Gospodara njihovog, na put Moćnog, Hvaljenog." (Ibrahim, 1)

Ovo se ostvarilo kada su Arapi prihvatili kur'ansku uputu i tada su izašli iz tame u svjetlost, iz zaostalosti u vrhunac civilizacije i uređenog života, iz poniženja i slijepog slijeđenja u vodstvo i suverenitet. Zatim su kur'ansku uputu iskreno, odgovorno i uz veliku žrtvu dostavili susjednim narodima. Svi narodi koji su prihvatili kur'ansku uputu postali su ponosni, slavni, časni, i vremenom su, pridržavajući se Kur'ana, postali najrazvijeniji narodi, a oni koji bi odbili kur'ansku

⁹³ Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 40.

uputu povodeći se za narodima ogrezlim u zabludi, postali bi najgori i najponiženiji narodi.⁹⁴

3. Uzvišeni kaže:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا.

“Uistinu, ovaj Kur'an upućuje onom šta je najispravnije, i donosi radosne vijesti vjernicima koji čine dobra djela, da će oni imati nagradu veliku.” (El-Isra, 9)

Allah potvrđuje da samo Kur'an upućuje ljude na Pravi put i da se blagodat upute postiže samo putem Kur'ana, i da se to ne može postići nijednom uputom iza koje stoji ljudski um. Nijedan objektivni istraživač ne može da nađe nepravilnost u kur'anskom zakonodavstvu niti postoji ikakva mogućnost da bilo kakav ljudski zakon dostigne kur'anski zakon, a kamoli da ga nadmaši. Ove činjenice svakom razumnom čovjeku stavljaju u obavezu da postojano kroči putem Kur'ana i da postupa u skladu sa njegovim propisima i uputama.

Kur'anski propisi su univerzalni i odgovarajući za svako vrijeme i prostor. Vrijednost Kur'ana je trajna i njegovi su propisi primjenjivi u svakom društvu bez obzira na to koliko je vremena prošlo od njegove objave i koliko se društva razlikuju. Kur'an je iznad svih zakona, u prošlosti i sadašnjosti. Čak je međunarodni pravni kongres potvrdio da je islamsko pravo osnovni izvor svih ostalih zakonodavstava i da se savremeni zakoni sve više ravnaju prema zakonodavstvu Kur'ana.⁹⁵

To je tako jer Kur'an, kao potpuni i savršeni izvor propisa, dolazi od Allaha i kao takav omogućava ljudima da ostvare svoja prava i da poprave stanje na svim poljima: ekonomskom, društvenom, porodičnom i državnom. U današnjem vremenu, i pored brojnih naučnih dostignuća, ne postoji nijedan drugi sveobuhvatan i pravedan zakon, osim kur'anskog. Čak je Allah izazvao čovječanstvo da dođe sa nečim sličnim Kur'anu, što obuhvata sve aspekte Kur'ana, uključujući

⁹⁴ Muhammed Sadik Derviš, *I'džazul-Kur'anil-kerim*, str. 46.

⁹⁵ Muhammed Sadik Derviš, *I'džazul-Kur'anil-kerim*, str. 47.

i zakonodavna pitanja. S obzirom na to da ljudi ostaju nemoćni pred ovim kur'anskim izazovom u domenu kur'anskih izraza, time je veća nemogućnost da dođu sa zakonodavstvom sličnim kur'anskom, jer za takvo što potrebno je sveobuhvatno znanje, koje jedino posjeduje Allah.⁹⁶

4. Uzvišeni kaže:

أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ.

“Pa zar sud paganstva traže? A ko je bolji od Allaha sudom, za ljude koji su uvjereni?” (El-Maida, 50)

Uzvišeni Allah kori one koji se okreću od Njegovog zakonodavstva i prihvataju ljudske zakone, jer ne postoji bolje zakonodavstvo od Njegovog niti uputa slična Njegovoj. Pa, kako je moguće da ljudi ostavljaju Njegovu uputu i povode se za uputama koje nikada ne mogu dostići Njegovu uputu?⁹⁷

Riječima: *“Pa zar sud paganstva traže?”* – Allah upućuje oštar ukor onima koji ne prihvataju Allahov zakon, koji je oličenje svekolikog dobra i koji zabranjuje svako zlo, i koji prihvataju druge zakone utemeljene isključivo na mišljenjima ljudi. Sud na temelju uvriježenih zabluda, poriva duše i vlastitih mišljenja bio je obilježje predislamskog perioda. *“A ko je bolji od Allaha sudom, za ljude koji su uvjereni?”*, tj. ko je pravedniji sudija od Allaha. Razuman čovjek, koji čvrsto i iskreno povjeruje u Allahov zakon, spoznat će da je Allah najmudriji, najmilostiviji prema Svojim robovima, da On sve zna, da sve može i da je pravedan u svemu što propisuje.⁹⁸

5. Uzvišeni Allah kaže:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا.

“Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera.” (El-Maida, 3)

⁹⁶ Ibid., str. 48.

⁹⁷ Ibid., str. 48.

⁹⁸ Ibid., str. 48; *Tefsiru Ibnil-Kesir*, 2/68.

U ovom ajetu Allah, hvaleći Svoju vjeru kao potpunu i savršenu, podstiče nas da prihvatimo Njegovu uputu, jer ljudske duše teže upravo onome što je savršeno.⁹⁹

Uzvišeni Allah ovom je ummetu upotpunio vjeru i to je za njih najveća blagodat, tako da nemaju potrebu za nekom drugom vjerom, niti za nekim drugim vjerovjesnikom, pored svog vjerovjesnika Muhammeda, kojeg je Allah učinio pečatom svih vjerovjesnika i poslao ga i ljudima i džinima. Prema tome, dozvoljeno je samo ono što je Allah dozvolio i zabranjeno je samo ono što je On zabranio, i jedina ispravna vjere jeste vjera s kojom je On poslao Svoga Poslanika. Sve ono o čemu je Poslanik obavijestio ispravno je i istina u kojoj nema laži, jer to dolazi od Allaha... Time što im je Allah upotpunio vjeru: *“Sada sam vam vjeru vašu usavršio”*, upotpunio im je blagodat: *“i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera”* – čime nam ukazuje na to da trebamo biti zadovoljni svojom vjerom, jer to je vjera koju Allah voli i kojom je zadovoljan, vjera s kojom je poslao najboljeg Poslanika i spustio najpoštovaniju od Svojih knjiga.¹⁰⁰

Izvor potpunosti i savršenstva Allahove vjere jeste plemeniti Kur'an. To je razlog što onaj ko čita Kur'an i razmišlja o njegovim ajetima ne može a da ne padne na sedždu zbog veličine Allaha, Onoga Koji objavljuje Kur'an. O tome Allah kaže:

لَوْ أَنزَلْنَاهُ هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشِيعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ
نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ.

“Da ovaj Kur'an kakvom brdu objavimo, ti bi vidio kako je strahopoštovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo. Takve primjere navodimo ljudima da bi razmislili.” (El-Hašr, 21)

⁹⁹ Tefsiru Ibnul-Kesir, 2/13.

¹⁰⁰ Muhammed Sadik Derviš, *Idžazul-Kur'anil-kerim*, str. 49.

ŠESTO: PLEMENITI KUR'AN JE KNJIGA ZA CIJELO ČOVJEČANSTVO

Kur'an je knjiga objavljena cijelom čovječanstvu, kojom se Allah obraća svim ljudima do Sudnjeg dana. Kur'an je univerzalna knjiga: objavljen je za svako vrijeme, svako mjesto, i muškarcima i ženama, svim slojevima društva, i ljudima i džinima, kojima ukazuje na ispravno vjerovanje, propisuje mudre ibadete, uzvišene propise i najljepše moralne vrline, kako bi postigli sreću i na dunjaluku i na ahiretu.

Na univerzalnost kur'anske riječi upućuju i kur'anski ajeti, ali i hadisi i konsenzus muslimana.¹⁰¹

Ajeti koji jasno govore o univerzalnosti veličanstvenog Kur'ana jesu:

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا.

"Blagoslovljen neka je Onaj Koji objavljuje Furkan robu Svom, da bude svjetovima opominjač." (El-Furkan, 1)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ.

"I poslali smo te samo (kao) milost svjetovima." (El-Enbija, 107)

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْفُرْقَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا.

"A doista smo čovječanstvu iznijeli u ovom Kur'anu od svakog primjera (ponešto), pa većina svijeta odbija (sve), osim nevjerstva." (El-Isra, 89)

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْفُرْقَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ.

"I zaista smo ljudima naveli u ovom Kur'anu od svega primjer, da bi pouku primili." (Ez-Zumer, 27)

إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَمَا أَنْتَ بِمُكِيلٍ.

¹⁰¹ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 110.

“Uistinu! Mi smo ti objavili Knjigu za (sve) ljude, s Istinom. Pa ko se uputi, pa za dušu je njegovu; a ko zaluta, pa samo luta protiv nje. A nisi ti nad njima čuvar.” (Ez-Zumer, 41)

Kur'an se ne obraća samo jednoj skupini ljudi koja se odlikuje određenim intelektualnim ili duhovnim sposobnostima, nego se obraća svim ljudima, ne zanemarujući i ne izuzimajući nikoga, i propisuje im ono što će zadovoljiti sve aspekte njihovog života. A, takav životni sklad ljudima može osigurati samo objava koja dolazi od Stvoritelja ljudi.¹⁰²

1. Onaj koji žudi za racionalnom spoznajom, u Kur'anu pronalazi ono što zadovoljava njegovo razumsko rezonovanje. Slušajući Kur'an koji poziva na korištenje razuma i racionalno promišljanje o carstvu nebesa i Zemlje i o onome što je Allah stvorio, srce ovog čovjeka nalazi smiraj i prihvata kur'ansku uputu.

Nekoliko je načina na koje ova skupina ljudi dolazi do upute:

1) Da se oslanja na jasan dokaz u razumskim stvarima. Uzvišeni kaže:

قُلْ هَآؤُا بُرْهَٰنُكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ.

“Reci: ‘Donesite dokaz svoj, ako istinu govorite!’” (El-Bekara, 111)

2) Da se oslanja na posmatranje i eksperimente u domenu osjetilnog. Uzvišeni kaže:

أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ.

“I zašto oni ne promisle o carstvu nebesa i Zemlje i o svemu onome što je On stvorio!” (El-A'raf, 185)

3) Da se oslanja na istinitost i provjerenost kazivanja i onoga što se prenosi. Uzvišeni kaže:

أَتُنَوِّى بِكِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ هَٰذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ.

“Dajte mi Knjigu prije ove ili tračak znanja, ako istinu govorite.” (El-Ahkaf, 4)

¹⁰² Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 60.

Na važnost korištenja razuma i odlikovanost onih koji razmišljaju ukazuje i to što se u Kur'anu pedeset osam puta spominju riječi *ja'kilune, ta'kilune* – razmišljaju, razmišljate, riječ *el-fikru* – misliti spominje se sedamnaest puta, riječ *el-elbabu* – mozgovi spominje se šesnaest puta, a i u drugim ajetima koriste se slične riječi i izvedenice koje upućuju na razmišljanje, a to su riječi: *el-unzuru* – posmatranje, *el-i'ti-baru* – razmatranje, *et-tedebburu* – razmišljanje, *el-hudždžetu* – dokaz, *el-burhanu* – argument, *en-nehju* – razuman, *el-hikmetu* – mudrost, *el-ilmu* – znanje.

2. Onaj koji žudi za duhovnom spoznajom pronalazi u Kur'anu ono što zadovoljava njegovu dušu i srce. Primjer takve spoznaje nalazimo u kur'anskom kazivanju o Musau i dobrom robu. Uzvišeni kaže:

فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا ءَاتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا.

“I nađoše jednog Našeg roba kome smo milost Našu darovali i onome što samo Mi znamo naučili.” (El-Kehf, 65)

Onaj ko žudi za istinskom vjerom pronaći će u kur'anskom obraćanju ono što će ga usmjeriti na put vjerovanja u Allaha, u Njegovu poslanicu, u susret sa Njim i Njegovu nagradu, i ono što će od njega odagnati sumnju i licemjerstvo. Kur'an ukazuje na jasne dokaze o postojanju Svemogućeg Allaha, o Njegovoj jednoći i veličanstvenoj svemoći, Njegovoj velikoj mudrosti, sveobuhvatnoj milosti i o Njegovom slanju poslanika:

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا.

“Poslanicima donosiocima radosnih vijesti i opominjačima, da nemaju ljudi izgovor Allahu nakon poslanika. A Allah je Moćni, Mudri” (En-Nisa, 165).

Kur'an kazuje i o Allahovom pravednom nagrađivanju na ahiretu:

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسْتَوُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى.

“Da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo, a najljepšom nagradom nagradio one koji čine dobro.” (En-Nedžm, 31)

Kur'an jasno kazuje kakva je sudbina vjernika: spas i lijep život na dunjaluku i spas na ahiretu, i kazuje kakva je sudbina onih koji negiraju: nesretan život na dunjaluku i kazna na ahiretu.

Vjerovanje u Kur'an izvor je svakog napretka i prosperiteta, izvor zajedništva, milosti i razumijevanja. Vjerovanje u Kur'an podrazumijeva vjerovanje u svaku ranije objavljenu knjigu i u svakog poslanika koji je poslan. Uzvišeni kaže:

كُلُّ ءَامَنٍ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖٓ وَكُتُبِهٖٓ وَرُسُلِهٖٓ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهٖٓ .

"Svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: 'Mi ne izdvajamo nijednog od poslanika Njegovih.'" (El-Bekara, 285)

3. Onaj koji je posvećen njegovanju najviših moralnih vrijednosti u Kur'anu pronalazi ono za čim traga i što traži. Činjenje dobra jedan je od tri temelja muslimanskog društva, i Kur'an upućuje na činjenje dobra kao što upućuje na istinu. Uzvišeni kaže:

وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"I činite dobro, da biste uspjeli" (El-Hadždž, 77). Međutim, Kur'an se ne zadržava samo na pozivu da musliman čini dobro, nego traži od muslimana i da druge poziva da čine dobro:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

"I neka među vama bude grupa ljudi koja na dobro poziva i naređuje dobro i odvraća od zla. To su oni koji su uspjeli" (Ali Imran, 104).

4. Onaj ko njeguje estetske vrijednosti u Kur'anu pronalazi ono što će zadovoljiti njegovu želju za ljepotom, jer Kur'an posvećuje pažnju uživanju u ljepoti svega stvorenog: prirode, nebesa... Uzvišeni kaže:

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّظِيرِينَ.

"I doista, načinili smo u nebu galaksije i uljepšali ih za posmatrača." (El-Hidžr, 16)

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ.

“Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili.”
(El-Mulk, 5)

Kur'an ukazuje i na ljepotu prirode na Zemlji, počevši od ljepote biljaka:

وَأَنْبَتْنَا مِنْ كُلِّ رَوْحٍ بَهِيحٍ.

“I iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno” (El-Hadždž, 5);

وَأَنْزَلْ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ.

“...i Koji vam spušta s neba kišu pomoću koje Mi dajemo da ozelene bašče prekrasne” (En-Neml, 60), zatim skreće pažnju na ljepotu životinja:

وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ.

“I vama je u njoj ljepota kad dogonite i kad izgonite na pašu...”
(En-Nahl, 6), pa na ljepotu čovjeka:

وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ

“...i oblikovao vas i uljepšao likove vaše” (Et-Tegabun, 3) i naposljetku na ljepotu svih stvorenja:

صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَنْقَضَ كُلَّ شَيْءٍ

“Djelovanje je Allaha, Koji je usavršio svaku stvar” (En-Neml, 88).

Ali, vrhunac ljepote ogleda se u kur'anskom čudesnom stilu kazivanja, obraćanja, značenja, što su potvrdili i sami mnogobošci, rekavši: “Zaista Kur'an zrači nekom ljepotom. On je poput stabla na čijem su vrhu ukusni plodovi, a korijen duboko u zemlji. On se izdiže nad svim ostalim, a ništa se ne izdiže iznad njega.”¹⁰³

SEDMO: PLEMENITI KUR'AN JE KNJIGA ZA SVA VREMENA

Kur'an je knjiga za sva vremena, knjiga za cijelo čovječanstvo, knjiga cijele vjere i knjiga svih istina. Riječima da je Kur'an objavljen za sva vremena ukazuje se na to da je on neprolazna knjiga, koja nije

¹⁰³ Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 62.

ograničena na neko određeno vrijeme ili na jednu generaciju, nego je knjiga koja će trajati sve do Sudnjeg dana. Kur'an je knjiga koja odgovara svakom vremenu i mjestu, kojom se osigurava napredak u društvu u svakom vremenu i mjestu.¹⁰⁴ Kur'anske vrijednosti su trajne, neprolazne bez obzira na različite civilizacije i razdoblja u kojima egzistira. Kur'an je jedini izvor prosperiteta i blagostanja.

Kur'anske poruke upućene su cijelom svijetu, svim ljudima na svim stranama svijeta, bez obzira na njihovo porijeklo. Kur'an je objavljen da unese radost i sreću u srca ljudi, da očisti njihove duše, da popravi njihov moral, da usmjeri njihovo društvo i da tiraniju jakih zamijeni pravednošću i bratstvom. Uzvišeni Allah potvrđuje da su u Kur'anu rješenja za sva ljudska pitanja:

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ.

"I objavili smo ti Knjigu (kao) objašnjenje za svaku stvar, i uputu i milost, i radosnu vijest muslimanima" (En-Nahl, 89). Kur'an je za muslimane knjiga na najvećem stepenu vrijednosti. Ali, Kur'an nije samo knjiga namaza, ili poslaničkih dova, niti hrana za dušu ili duhovno uzdizanje, nego je on i zakonik, riznica znanja, ogledalo svih generacija. On je utjeha za sadašnjost i nada za budućnost.¹⁰⁵

OSMO: PLEMENITI KUR'AN OBJAVLJEN JE NA NAJBOLJEM I NAJOPSEŽNIJEM JEZIKU

Uzvišeni Allah izabrao je arapski jezik da na njemu objavi Svoju zadnju Knjigu. Razlog zbog kojeg je Allah odabrao arapski jezik za jezik objave jeste nepresušno leksičko i semantičko bogatstvo ovog jezika.¹⁰⁶

¹⁰⁴ *Kejfe netaamelu meal-Kur'anil-azim*, str. 56.

¹⁰⁵ Muhammed Abdullah Draz, *Dirasatun islamijje fil-alakatil-idžtimaije vel-duvelijja*, str. 18.

¹⁰⁶ Ibrahim Muhammed Ebu Aba, *Lugatul-Kur'ani mekanetuha vel-ahtar elleti tuhe-diduha*, str. 11–12.

Svako ko izučava svjetske jezike potvrdit će da je arapski jezik najbolji jezik, najobuhvatniji, jezgrovit, višeznačan. Na ovo Allah ukazuje u nekoliko ajeta:

إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ.

“Uistinu, Mi smo ga učinili Kur’anom na arapskom, da biste vi razumjeli.” (Ez-Zuhruf, 3)

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ.

“Uistinu, Mi ga objavljujemo (kao) Kur’an na arapskom, da biste vi razumjeli.” (Jusuf, 2)

Uzvišeni Allah želio je da Kur’an bude knjiga koja se obraća svim narodima u svim vremenima i zbog toga ga je objavio na najrječitijem jeziku, arapskom jeziku. Za to postoji mnogo razloga, a neki od njih jesu sljedeći: arapski jezik odlikuje se velikim fondom riječi, ima najmanje slova u alfabetu, odlikuje se jezgrovitošću i višeznačnošću. Snaga kur’anskog stila ogleda u jezgrovitosti, koju nisu mogli doseći ni najbolji arapski govornici.¹⁰⁷

DEVETO: PLEMENITI KUR’AN POTVRĐUJE ALLAHOVE PRIJAŠNJE KNJIGE I NAD NJIMA BDIJE

Uzvišeni kaže:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ.

“A tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da potvrdi knjige prije nje objavljene i da nad njima bdi” (El-Maida, 48), što znači da veličanstveni Kur’an potvrđuje ono što je ispravno u prijašnjim knjigama, pojašnjava propise koji su bili objavljeni u njima i koji su derogirani i precizira vrijeme kada je neka objava derogirana drugom.

Riječi: “...i da nad njima bdi” mogu značiti i da je Kur’an povjerenik nad ranijim objavama, što podrazumijeva da je u tim objavama istina

¹⁰⁷ Azametul-Kur’anil-kerim, str. 98.

ono za što Kur'an kaže da je istina, i tada se to prihvata i vjeruje se u to, a o čemu obavijesti da je iskrivljeno, to je neispravno.

Ove riječi mogu značiti i da je Kur'an čuvar prijašnjih objava, odnosno da on čuva temelje tevhida – vjerovanja u jednoga Boga i osnovne postulate vjere koje su sadržavale ove knjige.

Isto tako, ove riječi mogu značiti da Kur'an potvrđuje da su te knjige istinite, objava od Allaha, jer Kur'an je objavljen onako kako je to opisano u prijašnjim knjigama, što je i dokaz da je on istina.¹⁰⁸

Sva ova mišljenja su prihvatljiva jer izraz *el-muhejmin* – *onaj koji bdije* obuhvata sva navedena značenja, pa je prema tome Kur'an i onaj koji potvrđuje, i koji svjedoči, i onaj koji bdije nad prijašnjim knjigama. Allah je ovu veličanstvenu knjigu učinio pečatom Svojih objava, i ona je najsadržajnija, najveličanstvenija i najispravnija od svih njih. U Kur'anu je objedinjeno svekoliko dobro prijašnjih knjiga, i upotpunjen je onime čega nema u drugim knjigama. Iz tog razloga Allah je Kur'an učinio svjedokom, povjerenikom i sudijom nad svim ostalim knjigama i sam Uzvišeni Allah obavezao se da će ga čuvati. Uzvišeni kaže:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ.

“Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!”
(El-Hidžr, 9)

1. Veza između dominantnosti i potvrđivanja istinitosti prijašnjih objava

Koncept “bdijenja” – dominacije potpuniji je i sadržajniji od koncepta potvrđivanja istinitosti jer se dominacija ne ograničava na puko svjedočenje da su ove knjige u osnovi objava od Allaha i priznanje njihovih osnova i propisa. Kada se kaže da Kur'an “bdije” nad ranijim objavama, to znači da pojašnjava šta je derogirano u ranijim objavama i šta je u njima izmijenjeno tokom vremena, tako da Kur'an na taj način bdije nad ispravnim značenjima koja su bila u tim knjigama,

¹⁰⁸ Tefsirut-Taberi, 6/266–267.

svjedoči da su one od Allaha, i u tome se prožimaju dominacija i potvrda istinitosti. Međutim, Kur'an također potvrđuje da su ove knjige izmijenjene i da su ljudi u njih dodali mnoge neistine, i na taj način se dominantnost izdvaja od potvrde, tako da je koncept dominacije samim tim potpuniji i sadržajniji od koncepta potvrđivanja istinitosti.¹⁰⁹

2. Primjeri dominantnosti Kur'ana nad prijašnjim knjigama

Mnogobrojni su primjeri koji potvrđuju dominantnost plemenitog Kur'ana nad ostalim objavljenim knjigama, a neki od njih jesu sljedeći:

1) Kur'an obavještava da su prijašnje knjige izmijenjene

Uzvišeni kaže:

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا
قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ.

"A teško onima koji svojim rukama pišu Knjigu, a zatim govore: "Evo, ovo je od Allaha" – da bi za to korist neznatnu izvukli. I teško njima zbog onoga što ruke njihove pišu i teško njima što na taj način zarađuju!" (El-Bekara, 79)

2) Kur'an pojašnjava osnovna pitanja koja su izmijenjena

Kada je riječ o vjerovanju, naprimjer, veličanstveni Kur'an negira Isaovo, alejhis-selam, ubistvo i raspeće, i ukazuje da je to neistina koju su ljudi dodali u Indžil i tako ga iskrivili:

وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ

"A nisu ga ubili i nisu ga raspeli, nego im se pričnilo" (En-Nisa, 157). Kur'an potvrđuje da su kršćani postali nevjernici u trenutku kada su počeli vjerovati u trojstvo i u božanstvenost Isaa:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۖ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ عِبْدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ

¹⁰⁹ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 124.

مِنْ أَنْصَارٍ. لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ.

“Doista ne vjeruju oni koji govore: ‘Uistinu! Allah – On je Mesih, sin Merjemin.’ A rekao je Mesih: ‘O sinovi Israilovi! Obožavajte Allaha, Gospodara mog i Gospodara vašeg. Uistinu, onaj ko pridruži Allahu, pa doista će mu Allah zabraniti Džennet, a sklonište njegovo bit će vatra’, i neće biti za zalime nikakvih pomagača. Doista ne vjeruju oni koji govore: ‘Uistinu! Allah je treći od trojice’; a nema nikakva boga, izuzev Boga Jedinog. I ako ne prestanu s onim šta govore, sigurno će dotaći one od njih koji ne vjeruju, kazna bolna” (El-Maida, 72–73).

Kada je riječ o Tevratu, on je također iskrivljen i u njemu se Allahu pripisuju mnogi nedostaci: da Allah ima dijete, da je Allah siromašan, škrt i stisnute ruke – a sve te neistine Kur'an pobija. Kur'an plemeniti razotkriva njihove laži, krivokletstvo i klevete:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضِلُّهُنَّ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ أَتَى يُؤْفَكُونَ.

“A govore jevreji: ‘Uzejr je sin Allahov’, i govore kršćani: ‘Mesih je sin Allahov.’ To je govor njihov – usta njihovih, oponašaju govor onih koji nisu vjerovali ranije. Ubio ih Allah! Kako se odvrćaju!” (Et-Tevba, 30)

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلُ دُفُوعًا عَذَابَ الْحَرِيقِ.

“Doista je čuo Allah riječi onih koji su rekli: ‘Uistinu, Allah je fukara, a mi smo bogati.’ Zapisat ćemo šta su rekli, i ubijanje njihovo vjerovjesnika bez prava, i reći ćemo: ‘Kušajte kaznu gorenjem!’” (Ali Imran, 181)

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ.

“Jevreji govore: ‘Allahova ruka je stisnuta!’ Stisnute bile ruke njihove i prokleti bili zbog toga što govore! Ne, obje ruke Njegove su otvorene, On udjeljuje koliko hoće!” (El-Maida, 64).¹¹⁰

¹¹⁰ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 126.

3) Kur'an iznosi na vidjelo mnoge činjenice koje su zatajene u prijašnjim knjigama

Ko god iščitava Stari zavjet može se uvjeriti da se ne spominju Sudnji dan i kazne i nagrade na ahiretu. Ako judaizam u osnovi potvrđuje proživljenje, skupljanje, polaganje računa, Džennet i Vatru, kako nas o tome obavještava Kur'an, onda to ukazuje na činjenicu da su sljedbenici Knjige zatajili kazivanja o Sudnjem danu i sve što je povezano s njim.¹¹¹ Allah kaže:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْقُو
عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ.

“O sljedbenici Knjige, došao vam je Poslanik Naš da vam ukaže na mnogo šta što vi iz Knjige krijete, i preko čega će i preći. A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna.” (El-Maida, 15)¹¹²

¹¹¹ Azametul-Kur'anil-kerim, str. 126.

¹¹² Ibid., str. 126.

TREĆE POGLAVLJE

SVRHA I CILJEVI OBJAVE PLEMENITOG KUR'ANA

Plemeniti Kur'an temelji se na principima i ciljevima bez kojih čovječanstvo ne može ostvariti napredak. Otuda su brojni ciljevi objave Kur'ana, a neke od njih ćemo navesti.

PRVO: ISPRAVLJANJE AKIDETSKIH UVJERENJA

1. Poziv u tevhid i odvrćanje od širka

Veličanstveni Kur'an od početka do kraja poziva u tevhid i zabranjuje širk, i obavještava o lošem završetku mnogobožaca na oba svijeta. Kur'an je širk proglasio najvećim zločinom koji ljudsko biće može počiniti. Uzvišeni kaže:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ، وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ.

“Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostiti će manje grijehe od toga kome On hoće” (En-Nisa, 48). U suštini širk označava retrogradnost – spušta čovjeka sa stepena vođstva, na koji ga je uzdigao Allah, na stepen robovanja i pokornosti stvorenjima. Uzvišeni kaže:

فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ . حُتَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ، وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ.

“Zato se klonite prljavštine idola, i klonite se govora lažnog, budite iskreno Allahu odani, ne smatrajte nikoga Njemu ravnim! A onaj ko bude smatrao da Allahu ima iko ravan – bit će kao onaj koji je s neba pao i koga su ptice razgrabile, ili kao onaj kojeg je vjetar u daleki predio odnio” (El-Hadždž, 30–31). Poziv u tevhid temelj je misije svih poslanika i osnovna nit svih objavljenih knjiga. Svaki vjerovjesnik pozivao je svoj narod u tevhid. Uzvišeni kaže:

أَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنَِّّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ.

“Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate! Ja se doista plašim za vas patnje na Velikom danu!” (El-A’raf, 59)

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ.

“Mi smo svakom narodu poslanika poslali: ‘Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!’” (En-Nahl, 36)

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ.

“Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: ‘Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!’” (El-Enbija, 25)

Ovi ajeti ukazuju na to da nema mjesta za posrednike između Allaha i Njegovih stvorenja:

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ.

“A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu...” (El-Bekara, 186)

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ.

“Gospodar vaš je rekao: ‘Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati!’” (Gafir, 60)

Objavom ovih ajeta ispravlja se pogrešno vjerovanje idolopoklonika i sljedbenika objavljenih knjiga u pogledu tevhida – Allahove jednoće. Naime, sljedbenici judaizma poistovjetili su Gospodara sa stvorenjima, tvrdili su da se On umara, kaje, strahuje, hrva se sa Israilom, pa Ga Israil pobjeđuje i pušta na miru uz obećanje da će blagosloviti njegovo potomstvo!

Na kršćanstvo je utjecao paganski Rim i idolopoklonstvo je preplavilo crkve, koje su se napunile slikama i kipovima. Kršćani su doktrinu trojstva i iskupljenja prihvatili od indijskih sljedbenika Krišne, samo su izbrisali naziv Krišna i stavili ime Isus.¹¹³

2. Ispravljanje akidetskih uvjerenja o vjerovjesništvu i poslanicama

Kur'an ova uvjerenja ispravlja na nekoliko načina.

1) Pojašnjenje potrebe za vjerovjesništvom i poslanicom

Uzvišeni kaže:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ.

“Svi ljudi su sačinjavali jednu zajednicu, i Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomene, i po njima je slao Knjigu, samu istinu, da se po njoj sudi ljudima u onome u čemu se ne bi oni slagali.” (El-Bekara, 213)

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ.

“O poslanicima koji su radosne vijesti i opomene donosili, da ljudi poslije poslanika ne bi nikakva opravdanja pred Allahom imali.” (En-Nisa, 165)

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ.

“I objavljujemo tebi Knjigu, samo da im objasniš ono o čemu se razilaze.” (En-Nahl, 64)

2) Pojašnjenje uloge poslanika u donošenju radosnih vijesti i opomena

Uzvišeni kaže:

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ.

“Poslanicima donosiocima radosnih vijesti i opominjačima” (En-Nisa, 165), čime se jasno ukazuje na to da poslanici nisu ni božanstva ni djeca božanstava, nego su ljudi kojima se objavljuje:

¹¹³ Keife neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 66.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ.

“Reci: ‘Ja sam samo smrtnik sličan vama! Meni se objavljuje da je Bog vaš, Bog Jedini!’” (El-Kehf, 110).

Poslanicima je data mogućnost da pozivaju ljude da vjeruju u jed-noga Boga, ali oni ne mogu ni u čije srce uliti uputu:

فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ. لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ.

“Pa opominji, ti si samo opominjač. Nisi nad njima pazitelj” (El-Ga-šija, 21–22).

3) Pobijanje sumnji u pogledu vjerovanja u poslanike

Kur'an kazuje da su od davnina srca ljudi ispunjavale mnoge sum-nje u pogledu poslanika i da su im govorili:

إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا.

“Vi ste ljudi kao i mi!” (Ibrahim, 10);

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَكًا.

“Ali su glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovala, govorile: ‘Da je Allah htio, meleke bi poslao’” (El-Mu'minun, 24), a na ove njihove tvrdnje Kur'an im je odgovorio:

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ.

“Mi jesmo ljudi kao i vi’, govorili su im poslanici njihovi, ‘ali, Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojima On hoće’” (Ibra-him, 11);

قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا.

“Reci: ‘Kad bi na Zemlji meleki smireno hodili, Mi bismo im s neba meleka za poslanika poslali’” (El-Isra, 95).¹¹⁴

¹¹⁴ Ibid., str. 67.

4) Pojašnjenje završnice onih koji su povjerovali poslanicima i završnice onih koji su ih u laž utjerivali

Plemeniti Kur'an prava je riznica kazivanja o poslanicima i njihovim narodima koja uvijek završavaju propašću onih koji ne vjeruju i izbavljenjem vjernika. Uzvišeni kaže:

وَقَوْمٌ نُّوحٌ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ سُلَالَةً لِلْعَالَمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا
. وَعَادًا وَثَمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا . وَكُلًّا صَبَّأْنَا لَهُ الْأَمْثِلَ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا .

“A i narod Nuhov smo, kad su poslanike u laž utjerivali, potopili i ljudima ih poučnim primjerom učinili, a nevjernicima smo patnju bolnu pripremili, Adu i Semudu i stanovnicima Ressa i mnogim narodima između njih – svima smo primjere za pouku navodili, i sve smo poslije sasvim uništili.” (El-Furkan, 37–39)

ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ .

“Poslije smo spasavali poslanike Naše i one koji su vjerovali. Eto tako, dužnost je Naša da spasimo vjernike.” (Junus, 103)

3. Potvrda vjerovanja u život nakon smrti

Kur'an posebnu pažnju poklanja vjerovanju u ahiret i u medinskim i mekanskim ajetima opetovano govori o ahiretskim nagradama, polaganju računa, Džennetu i Vatri. Kako bi se pojasnila važnost ovog imanskog šarta i kako bi se ovo vjerovanje učvrstilo u srcima ljudi, Kur'an koristi razne metode, a neke ćemo navesti.

1) Kur'an navodi dokaze o proživljenju i objašnjava Allahovu moć da ponovo proživi stvorenja, kao što ih je stvorio prvi put. Uzvišeni kaže:

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ .

“On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko.” (Er-Rum, 27)

2) Kur'anski ajeti skreću pažnju na stvaranje velikih nebeskih tijela pored kojih je stvaranje čovjeka lagana stvar. Uzvišeni kaže:

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَدِيرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ
بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

“Zar nisu vidjeli da je Allah, Koji je stvorio nebesa i Zemlju, a nije se umorio stvaranjem njihovim, kadar da oživi mrtve? Svakako! Uistinu! On nad svakom stvari ima moć.” (El-Ahkaf, 33)

3) Kur'an pojašnjava Allahovu mudrost u pogledu nagrađivanja ukazujući na to da se Njegova mudrost ogleda u tome da se napravi razlika između onoga koji čini dobro i onoga koji čini loše, između bogobojaznog i grešnika. Jer, kada ne bi bilo te razlike, život ne bi imao smisla, a Uzvišeni Allah daleko je od toga. Uzvišeni kaže:

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ.

“Zar ćemo postupiti s onima koji vjeruju i čine dobro kao s onima koji prave nered na Zemlji, ili, zar ćemo postupiti s onima koji se grijeha klone isto kao i s grješnicima?” (Sad, 28)

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ.

“Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti?” (El-Mu'minun, 115)

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى.

“Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati?” (El-Kijama, 36)

4) Kur'an jasno ukazuje na neutemeljenost uvjerenja idolopoklonika, koji su smatrali da će se njihova božanstva zauzimati za njih kod Allaha na Sudnjem danu, ali i negira tvrdnje sljedbenika Knjige koji smatraju da će za njih zauzimati sveti ljudi i drugi. Kur'an ovo odlučno negira i jasno ukazuje na ništavnost takvog vjerovanja, ukazujući na to da nikome neće biti dozvoljeno zauzimanje osim Allahovom dozvolom i da će pravo na zauzimanje imati samo vjernici monoteisti. Uzvišeni kaže:

مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ.

“Kada nevjernici ni prisna prijatelja ni posrednika neće imati koji će uslišan biti.” (Gafir, 18)

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ.

“Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi.” (El-Muddessir, 48)

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ.

“Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?!” (El-Bekara, 255)

Čovjeku će koristiti samo ono što je sam zaradio i niko neće nositi grijehe drugih:

أَلَا تَرَىٰ وَازِرَةً وَّرَآءَ أُخْرَىٰ . وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ .

“Da nijedan grješnik tuđe grijehe neće nositi, i da je čovjekovo samo ono što sâm uradi” (En-Nedžm, 38–39);

وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظِلُّمُ رَبُّكَ أَحَدًا.

“...i naći će upisano ono što su radili. Gospodar tvoj neće nikome nepravdu učiniti” (El-Kehf, 49).

5) Kur'an kazuje o nagradama koje istinske vjernike očekuju na ahiretu i o kaznama koje su pripremljene za nevjernike. U mnogim ajetima kazuje se o Sudnjem danu i njegovim strahotama, o knjizi u kojoj je sve zapisano, o vagi kojom će se mjeriti dobra i loša djela, tako da neće biti izostavljeno nijedno djelo, ni koliko je zrno gorušice, a da neće biti izvagano, o preciznom polaganju računa prilikom kojeg čovjeku neće biti učinjena nikakva nepravda, da niko neće nositi grijehe nekoga drugog, o Džennetu i njegovim ljepotama i užicima, i o Džehennemu i vrstama kazni u Vatri. Čovjek će život nastaviti na ahiretu, i duševno i tjelesno, tako da nagrada i kazna obuhvataju i jedno i drugo.¹¹⁵

¹¹⁵ Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 68.

DRUGO: ČIŠĆENJE I UZDIZANJE LJUDSKE DUŠE

Jedan od ciljeva objave Kur'ana jeste čišćenje i uzdizanje ljudske duše. Bez čiste duše nema uspjeha ni na dunjaluku ni na ahiretu, kao što kaže Uzvišeni:

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا . فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا . قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا . وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا .

"I duše i Onoga Koji je stvorio pa joj put dobra i put zla shvatljivim učini, uspjeh će samo onaj ko je očisti, a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi!" (Eš-Šems, 7–10). Duša je po svojoj prirodi sklona grijehu, koje je zaprlja i ponizi, ali je isto tako sklona i bogobojaznosti, koja je očisti i uzdigne. Čovjeku je data slobodna volja da izabere jedan od dva puta: put uzdizanja ili put propasti. Ako izabere put uzdizanja i pročišćenja, nesumnjivo je izabrao put spasa i uspjeha. Uzvišeni kaže:

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى .

"Postići će šta želi onaj koji se očisti." (El-A'la, 14)

A onome koji na Sudnji dan, pred Allaha, dođe kao vjernik, On kaže:

وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْأَعْلَى . جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَكَّى .

"A one koji pred Njega izađu kao vjernici, a koji su dobra djela činili – njih sve čekaju visoki stepeni, edenski vrtovi kroz koje rijeke teku, u njima će oni vječno ostati, i to će biti nagrada za one koji se budu od grijeha očistili." (Taha, 75–76)

Sve nebeske poslanice imale su za cilj da pozovu na čišćenje i uzdizanje duša. Tako se Musa, alejhis-salam, obraća faraonu, kada ga je Allah njemu poslao, i kaže mu:

فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَهٌ إِلَّا أَن تَزَكَّى . وَأَهْدِيكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَى .

"I reci: 'Da li bi ti da se očistiš, da te o Gospodaru tvome poučim, pa da Ga se bojiš?'" (En-Naziat, 18–19).

Cilj Muhammedove, sallallahu alejhi ve sellem, poslanice jeste čišćenje duša, o čemu se govori u četiri ajeta Allahove Knjige: u dovi Ibrahima i Ismaila, alejhimes-selam, u kojoj su molili za islamski ummet, čija je pojava naviještena:

رَبَّنَا وَأَبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ
إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

“Gospodaru naš! I podigni među njima poslanika od njih, da im uči ajete Tvoje i pouči ih Knjizi i mudrosti i očisti ih. Uistinu! Ti, Ti si Moćni, Mudri” (El-Bekara, 129), zatim u ajetima:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ.

“Mi smo vam jednog od vas kao poslanika poslali, da vam riječi Naše kazuje i da vas očisti i da vas Knjizi i mudrosti pouči i da vas ono što niste znali nauči” (El-Bekara, 151);

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ
وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ.

“Allah je vjernike milošću Svojom obasuo kad im je jednog između njih kao poslanika poslao, da im riječi Njegove kazuje, da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi” (Ali Imran, 164);

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ.

“On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi” (El-Džumua, 2).

Potpuno čišćenje duša može se postići samo Allahovom milošću i obilnim davanjem, kao što kaže Uzvišeni:

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ
وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ.

“A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, nijedan se od vas ne bi nikad od grijeha očistio; ali Allah čisti onoga koga On hoće. Allah sve čuje i sve zna” (En-Nur, 21). Ali, u čišćenju duše ne smije se zanemariti ni čovjekova uloga, odnosno svaki čovjek mora uložiti trud i boriti se da očisti svoju dušu, kao što kaže Uzvišeni:

وَمَنْ تَزَكَّ فَإِنَّا يَتَزَكَّى لِنَفْسِهِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ.

“Onaj ko se očisti, očistio se za svoje dobro, a Allahu se sve vraća” (Fatir, 18).

Kur'an objašnjava utjecaj ibadeta na čišćenje duše, navodeći kao primjer ibadet zekata:

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا.

“Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš” (Et-Tevba, 103).

Isto tako, Kur'an objašnjava kakav utjecaj na čišćenje duše ima ponašanje kojem se poziva u kur'anskim ajetima:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ.

“Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je čistije, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade” (En-Nur, 30), da bi zatim ukazao na lijepo ponašanje prilikom traženja dozvole za ulazak:

وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارجِعُوا فَأَرْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ.

“A ako vam se rekne: ‘Vratite se!’ – vi se vratite, čistije vam je, a Allah zna ono što radite” (En-Nur, 28).

Čišćenje duše vodi svakog pojedinca na Pravi put, a kada su pojedinci na Pravom putu, tada će i društvo u cjelini biti društvo Pravog puta. Dakle, ovaj proces počinje od pojedinaca, od “duše koja naređuje zlo” do “duše koja sebe kori” da bi na kraju pročišćenja postala “smirena duša”. Ali, da bi se to postiglo, čovjek mora voditi stalnu borbu, na što ukazuje i Uzvišeni u ajetu:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ.

“One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti; a Allah je, zaista, na strani onih koji dobra djela čine!” (El-Ankebut, 69).¹¹⁶

TREĆE: ČINJENJE IBADETA ALLAHU I BOGOBOJAZNOST

Allah je objasnio da je prva obaveza čovjeku da robuje Uzvišenom Allahu:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ.

“Džine i ljude stvorio sam samo zato da Mi se klanjaju” (Ez-Zarijat, 56). Uzvišeni Allah stvorio je čovjeka, On mu daje opskrbu, upravlja njime, daje mu mnogobrojne blagodati koje čovjek ne može pobrojati:

وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا.

“I ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali” (Ibrahim, 34).

Neke od ovih blagodati jesu sljedeće: blagodat postojanja, blagodat opskrbe, blagodat razuma, blagodat volje, blagodat snage i moći, blagodat govora, blagodat pisanog izražavanja, blagodat podređivanja svega stvorenog čovjeku.

Kur'an navodi mnoge od ovih neiscrpnih blagodati, a najviše ih je u suri En-Nahl koja se naziva Sura blagodati. Jedno od prava Stvoritelja, Onoga Koji daje opskrbu, Koji obasipa blagodatima, jeste da Mu robovi zahvaljuju i da ne budu nezahvalni, da Ga spominju i da Ga ne zaboravljaju, da Mu se pokoravaju i da Mu ne griješe, a to je moguće postići samo iskrenim ibadetom Njemu. Ibadet je isključivo Allahovo pravo i o tome On kaže:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ . الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنْ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ.

¹¹⁶ Keife neteamelu meal-Kur'anil-kerim, str. 85.

“O ljudi, klanjajte se Gospodaru svome, Koji je stvorio vas i one prije vas, da biste se kazne sačuvali; Koji vam je Zemlju učinio posteljom, a nebo zdanjem; Koji s neba spušta kišu i čini da s njom rastu plodovi, hrana za vas. Zato ne činite svjesno druge Allahu ravnim!” (El-Bekara, 21–22).

U svim kur’anskim ajetima i poslaničkim hadisima potvrđuje se da Allahu pripada uluhijet, odnosno da se samo Njemu upućuju svi vidovi ibadeta.

Allah, Onaj Koji skladno stvara, stvorio je čovjeka i potčinio mu kosmos, dao mu je razum, srce i volju, slao poslanike, objavljivao knjige, stvorio Džennet i Vatru. Allah je mudar i sveznajući u Svom biću, Svojim svojstvima i Svojim radnjama. Sve je stvorio, i sve odredio, i nije ništa stvorio bez svrhe. Sve što postoji odraz je Njegove mudrosti. Cilj objavljivanja Kur’ana, svih kur’anskih obavijesti, naredbi, zabrana, obećanja, prijetnji, jeste da pozove sva stvorenja da ibadet čine Uzvišenom Allahu. Dakle, činjenje ibadeta Allahu treba da bude svrha života i misija svakog čovjeka. Kur’an je sveobuhvatna objava u kojoj se nalaze upute za svaki segment čovjekovog života.¹¹⁷

1. Robovanje Uzvišenom Allahu

Robovanje, ibadet, prema islamskom učenju, sveobuhvatan je naziv za sve ono što Allah voli i čime je zadovoljan od riječi i djela, javnih i tajnih. Namaz, zekat, post, hadž, iskren govor, ispunjavanje preuzete obaveze, dobročinstvo prema roditeljima, održavanje rodbinskih veza, poštovanje ugovora, navraćanje na dobro, odvrćanje od zla, borba protiv nevjernika i licemjera, dobročinstvo prema komšiji, siročetu, siromašnome, putniku nevoljniku, onome ko je u tuđem vlasništvu od ljudi i životinja, dova, zikr, učenje Kur’ana i slično tome – sve je to ibadet. Zatim, ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, strah od Allaha, vraćanje Njemu, iskreno ispovijedanje vjere Njemu, strpljivost na Njegovom određenju, zahvalnost na Njegovim blagodatima, zadovoljstvo

¹¹⁷ Kardavi, *Ibadetu fil-islam*, str. 53.

Njegovom odredbom, oslonac na Njega, nada u Njegovu milost, strah od Njegove kazne i slično ovome – i to je sve ibadet.¹¹⁸

Ova definicija ibadeta obuhvata sva ljudska djela: ibadet Allahu, propisane međuljudske odnose i običaje ljudi.¹¹⁹ Zbog toga se musliman trudi da mu cijeli život bude ibadet, od trenutka kada postane šerijatski obveznik do smrti, pokoravajući se na taj način riječima Uzvišenog Allaha:

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

“Reci: ‘Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova’” (El-En’am, 162).

Svi ovi ibadeti pripremaju muslimana za potpunu predanost Allahu, kao što se navodi u ajetu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ.

“O ljudi! Obožavajte Gospodara vašeg, Koji je stvorio vas i one prije vas, da biste se zaštitili” (El-Bekara, 21).¹²⁰

2. Bogobožnost

Bogobožnost znači da rob između sebe i svoga Gospodara postavi zaštitu od Njegove srdžbe, ljutnje i kazne. Ta zaštita ogleda se u tome da radi ono što mu je naređeno u skladu sa Allahovom uputom, nadajući se Njegovoj nagradi, i da ostavi grijehenje prema Allahu, vodeći se Allahovom uputom i strahujući od Njegove kazne.¹²¹

Osnova bogobožnosti jeste strah od Allaha, i to je djelo srca. To je razlog što je Allah u Kur'anu bogobožnost pripisao srcu:

ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعِظَّمْ شَعِيرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ.

“Eto toliko! Pa ko poštiva Allahove propise znak je čestita srca” (El-Hadždž, 32).

¹¹⁸ Ibn Tejmijja, *Medžmuul-fetava*, 10/150.

¹¹⁹ *Fikhu nasri vet-temkini fil-Kur'anil-kerim*, str. 185.

¹²⁰ *Kejfe netaamelu meal-Kur'anil-kerim*, str. 79.

¹²¹ *Fikhu nasri vet-temkini fil-Kur'anil-kerim*, str. 204.

Uzvišeni Allah naređuje vjerniku bogobožnost prije nego što mu propiše Svoje naredbe, da bi mu bogobožnost bila poticaj da izvrši ono što mu je naređeno. O tome Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ.

“O vjernici, Allaha se bojte i nastojte da Mu se umilite i na Putu Njegovu se borite da biste postigli što želite.” (El-Maida, 35)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا . يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا.

“O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam vaše oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao – postići će ono što bude želio.” (El-Ahzab, 70–71)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ.

“O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni!” (Et-Tevba, 119)

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ.

“Zato se bojte Allaha i izgladite međusobne razmirice, i pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku, ako ste pravi vjernici.” (El-Enfal, 1)

Ponekad Allah prvo govori o bogobožnosti pa onda navede zabrane, kako bi bogobožnost potakla čovjeka da se udalji od onoga što je zabranjeno. Primjer za to jesu Njegove riječi:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ . فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ.

“O vjernici, bojte se Allaha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici. Ako ne učinite, eto vam onda, neka znate – rata od Allaha i Poslanika Njegova! A ako se pokajete, ostat će vam glavnice imetaka vaših, nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti” (El-Bekara, 278–279).

Čak nas Kur'an obavještava o tome da su svi poslanici pozivali svoje narode da budu bogobožni, kao što se u suri Eš-Šuara kazuje

da su Nuh (108), Hud (126), Salih (150), Lut (163) i Šuajb (179) govorili svom narodu: *"Zato se bojte Allaha i poslušajte mene!"*

To je i razlog što je u Kur'anu svim narodima, i prijašnjim i kasnijim, oporučena bogobožnost, kao što kaže Uzvišeni:

وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ.

"I doista smo preporučili onima kojima je data Knjiga prije vas, i vama, da se bojite Allaha" (En-Nisa, 131).

Kur'an se nije zadržao samo na tome da vjernicima preporučiti bogobožnost, nego kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ.

"O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani!" (Ali Imran, 102), a to znači da treba da ulažu krajnje napore, u skladu sa svojim mogućnostima, da postignu istinsku bogobožnost, kao što kaže Uzvišeni:

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ.

"Zato se Allaha bojte koliko god možete" (Et-Tegabun, 16). Ajet: *"Zato se Allaha bojte koliko god možete"* ne derogira ajet iz sure Ali Imran, nego ga pojašnjava, ukazujući na to da svaki vjernik treba da bude istinski bogobožan, ali u skladu sa svojim mogućnostima, jer Allah ne opterećuje nikoga preko njegovih mogućnosti.

Bogobožnost ne znači sačuvanost od grijeha, jer bogobožnici nisu meleki koji su čisti od grijeha, niti vjerovjesnici, nego su oni ljudi koji rade ispravno, ali i griješe. Ono po čemu se bogobožnici ističu jeste tananost njihovih osjećanja i budnost njihove savjesti, kao što kaže Uzvišeni:

إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَئِيفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ.

"Oni koji se Allaha boje, čim ih sablazan šejtanska dodirne, sjete se, i odjednom dođu sebi" (El-A'raf, 201).

Ako neko od njih počini grijeh, brzo se osvijesti i vrati na ispravan put, i pokaje se svome Gospodaru, pokuca na Njegova vrata i zatraži oprost, kao što Allah kaže opisujući Svoje bogobožne robove:

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ ذُنُوبَ
إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

“I za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju” (Ali Imran, 135).

Onaj ko razmišlja o Kur'anu nalazi da on bogobožnost spaja sa svakim dobrom dunjaluka i ahireta. Tako su neki od plodova bogobožnosti i na dunjaluku i na ahiretu sljedeći:

1) Izlaz iz svake teškoće i opskrba odakle se rob i ne nada

Uzvišeni kaže:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا , وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ.

“A onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći i opskrbit će ga odakle se i ne nada.” (Et-Talak, 2–3)

2) Lakoća i olakšavanje u svakoj stvari

Uzvišeni kaže:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا.

“A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim.” (Et-Talak, 4)

3) Omogućavanje stjecanja korisnog znanja

Uzvišeni kaže:

وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ.

“I bojte se Allaha – Allah vas uči, i Allah sve zna.” (El-Bekara, 282)

4) Pronicljivost i sposobnost razlikovanja istine od neistine

Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا.

“O vjernici, ako se budete Allaha bojali, On će vam sposobnost darovati, pa ćete istinu od neistine moći rastaviti.” (El-Enfal, 29)

5) Postizanje Allahove ljubavi, ljubavi meleka i prihvatanje na Zemlji

Uzvišeni kaže:

بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَاتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ.

“Svakako! Ko ispuni obećanje svoje i bude se bojao, pa uistinu, Allah voli bogobojazne.” (Ali Imran, 76)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: “Kada Allah zavoli roba, kaže Džibrilu: ‘Ja sam zavolio tog i tog čovjeka, pa ga i ti voli’, pa ga zavoli i Džibril, alejhis-selam, koji zatim pozove stanovnike nebesa i kaže: ‘Zaista je Allah zavolio tog i tog čovjeka, pa ga i vi volite’, pa ga zavole stanovnici nebesa. Zatim mu se dadne da bude prihvaćen na Zemlji.”¹²²

6) Allahova pomoć i Njegova podrška

To je podrška koja je spomenuta u riječima Uzvišenog Allaha:

وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ.

“I bojte se Allaha i znajte da je Allah uz bogobojazne” (El-Bekara, 194).

7) Blagoslov sa nebesa i iz Zemlje

Uzvišeni kaže:

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ.

“A da su stanovnici sélā i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s neba i iz zemlje slali.” (El-A'raf, 96)

8) Radosne vijesti, a to su lijepi i istiniti snovi i pohvala i ljubav stvorenja

Uzvišeni kaže:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ. لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.

“I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na ovome i na onome svijetu – Allahove riječi niko ne može izmijeniti – to će, zaista, velik uspjeh biti.” (Junus, 62–64)

¹²² Muslim, br. 2637.

Radosne vijesti u dunjalučkom životu odnose se na ono čime je Allah obradovao bogobojazne, vjernike, na više mjesta u Svojoj Knjizi.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Lijepi (istiniti) snovi su od Allaha."¹²³ Ebu Zerr, radijallahu anhu, rekao je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: "Čovjek radi nešto radi Allaha i ljudi ga zavole", na što mu je Poslanik rekao: "To je ubrzana radosna vijest vjerniku."¹²⁴

9) Zaštita od neprijateljskih spletki i lukavstva

Uzvišeni kaže:

وَأِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ.

"A ako se strpите i budete bogobojazni, neće vam štetiti spletki njihova nimalo. Uistinu! Allah ono što rade obuhvata." (Ali Imran, 120)

10) Allah čuva nejake potomke bogobojaznih

Riječi Uzvišenog:

وَلْيُخْشِ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعْفًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا.

"I neka se pribojavaju, kao kad bi sami iza sebe ostavili nejaku djecu za koju strahuju, i neka se boje Allaha i neka govore istinu" (En-Nisa, 9), uputstvo su muslimanima koji strahuju od toga da ostave nejako potomstvo – da se boje Allaha u svemu ostalom da bi On sačuvao njihovo potomstvo i brinuo o njemu. Ali, u ovom ajetu Allah ih opominje da bi mogli izgubiti svoju djecu ako izgube bogobojaznost. Ajet ukazuje na to da bogobojaznost roditelja čuva potomke i da se dobrim ljudima čuvaju njihovi nejaki potomci, kao što se kaže u ajetu:

وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ.

¹²³ Buhari, br. 6986.

¹²⁴ Muslim, br. 2642. Tj. to je vjerniku nagrada na ovom svijetu. (op. prev.)

“A što se onoga zida tiče, on je dvojice dječaka, siročadi iz grada, a pod njim je zakopano njihovo blago. Otac njihov je bio dobar čovjek i Gospodar tvoj želi, iz milosti Svoje, da oni odrastu i izvade blago svoje” (El-Kehf, 82). Allah je sačuvao i život i imetak ove dvojice dječaka zbog blagoslova njihovog bogobožnog oca.¹²⁵

11) Bogobožnost je uzrok primanja djela kojima se postiže sreća na dunjaluku i na ahiretu

Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ.

“Allah prima samo od bogobožnih.” (El-Maida, 27)

12) Bogobožnost je uzrok spasa od dunjalučkih kazni

Uzvišeni kaže:

وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمُ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ. وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ.

“A što se tiče Semuda, upućivali smo ih, pa su više voljeli sljepilo od Upute, te ih je pogodila munja kazne ponižavajuće zbog onog što su zaslužili, A spasili smo one koji su vjerovali i bili bogobožni.” (Fussilet, 17–18)

13) Opraštanje loših djela, čime se čovjek spašava od Vatre, i postiže ogromne nagrade u Džennetu

Uzvišeni kaže:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا.

“A onome ko se bude Allaha bojao On će preko ružnih postupaka njegovih preći i još mu veliku nagradu dati.” (Et-Talak, 5)

14) Bogobožni će naslijediti Allahov Džennet

Uzvišeni kaže:

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا.

“Dat ćemo da takav Džennet naslijedi onaj od robova Naših koji se bude grijeha klonio.” (Merjem, 63)

¹²⁵ Mehasinut-te'vilil-kasimi, 47/5.

15) Ulazak u Džennet bit će im ubrzan

Uzvišeni Allah približit će im Džennet kao znak dobrodošlice i kako bi od njih otklonio poteškoću. Uzvišeni kaže:

وَأَرْزَقْتِ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ.

“A Džennet će biti primaknut čestitima, neće biti ni od jednog daleko.”
(Kaf, 31)

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا.

“Onoga Dana kada čestitē kao uzvanike pred Milostivim sakupimo...”
(Merjem, 85)

16) Na Dana kada se svako prijateljstvo i ljubav pretvore u neprijateljstvo i razdvojenost, bogobojažni, koji su se voljeli međusobno, bit će okupljeni zajedno, zbliženih srca

Uzvišeni kaže:

الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ.

“Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili.”
(Ez-Zuhruf, 67)

Blagoslov bogobojažnosti ogleda se u tome da će Uzvišeni Allah iz srca bogobojažnih odstraniti zlobu, i povećat će se njihova međusobna ljubav i bit će upotpunjena njihova bliskost i prijateljstvo, kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ. آدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ءَامِنِينَ. وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ.

“Oni koji su se Allaha bojali i onog što im je zabranjeno klonili, oni će u džennetskim baščama pored izvōrā biti. ‘Uđite u njih sigurni, straha oslobođeni!’ I Mi ćemo zlobu iz grudi njihovih istisnuti, oni će kao braća na divanima jedni prema drugima sjediti” (El-Hidžr, 45–47).¹²⁶

Kur'an na različite načine poziva ljude da svoja srca otvore za bogobojažnost: nekada naređuje bogobojažnost, nekada pojašnjava

¹²⁶ Fikhu nasri vet-temkin, str. 209.

njen utjecaj, nekada hvali bogobojazne i kazuje kakve će im nagrade biti date, nekada prijeti onima koji ostave bogobojaznost i okrenu se zabludi. Sve to ukazuje na razliku između bogobojaznih i grešnika, između onih koji su pokorni i bogobojazni i onih koji su grešnici i zalutali.¹²⁷

ČETVRTO: USPOSTAVLJANJE PRAVDE MEĐU LJUDIMA

Pravednost je temeljna vrijednost svih nebeskih objava i Allah je zbog uspostavljanja pravde objavio sve Svoje knjige i poslao sve Svoje poslanike. Uzvišeni kaže:

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ.

“Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i terazije objavljivali, da bi ljudi pravedno postupali” (El-Hadid, 25). Dakle, sve nebeske objave i svi poslanici naređivali su pravdu. Neki narodi su se odazvali i čvrsto se držali pravde, a neki su to odbili iz neznanja ili zbog strasti. Svaki poslanik podsjećao je svoj narod na temelje ranijih objava koje su generacije zaboravile i ljudi su se odayivali, i tako se sve ponavljalo dok nije došla zadnja poslanica, pečat svih nebeskih objava i posljednji poslanik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, pečat svih vjerovjesnika.

Kur'an je zadnja objava, a vjerovjesnik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, zadnji poslanik, muslimani su zadnji ummet kojeg je Allah učinio svjedokom protiv svih ljudi i ummet koji na Pravi put poziva cijelo čovječanstvo, dostavlja im Allahovu vjeru, svjedoči za njih ako povjeruju ili protiv njih ako su nevjernici i grešnici. Uzvišeni kaže:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ.

“I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi” (El-Bekara, 143). Pravednost je temeljni princip muslimanskog ummeta, koji ga odlikuje nad drugim narodima.

¹²⁷ Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-kerim, str. 82.

Istiniti Allah nije samo propisao pravdu na nivou ummeta, nego je odredio da pravda bude sastavni dio morala svakog pojedinca, posebnost kojom će se odlikovati nad ostalim ljudima. Uzvišeni je muslimanima propisao da budu pravedni, da uspostavljaju pravdu među ljudima radi Allaha, ne zbog nečega drugog. Princip pravde ne podrazumijeva da se pravedno postupa prema nekome samo zbog rodbinske veze, a da se nepravedno postupa prema nekome samo zato što nam je neprijatelj. O tome Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ ءَآلَا
تَعْدِلُوا ءَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ.

“O vjernici, dužnosti prema Allahu izvršavajte, i pravedno svjedočite! Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti, i bojte se Allaha, jer Allah dobro zna ono što činite!” (El-Maida, 8)

Pravda koju Allah naređuje u plemenitom Kur'anu pravo je svih ljudi, a ne samo muslimana. Pravdu zaslužuju svi ljudi upravo zbog svojstva ljudskosti, koje je zajedničko za sve ljude: i vjernike i nevjernike, i prijatelje i neprijatelje, i crnce i bijelce, i Arape i nearape. Islamski ummet ima obavezu da pravedno sudi među ljudima kada uspostavi vlast nad njima.¹²⁸

Uspostavljanje pravde jedan je od ciljeva objave plemenitog Kur'ana. Allah je vjernicima propisao pravdu čak i u situaciji kada osjećaju mržnju i neprijateljstvo:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ ءَآلَا
تَعْدِلُوا ءَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ.

“Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti” (El-Maida, 8). Pravedno postupati obaveza je čak i kada nas ljubav, bliskost i srodstvo navode na suprotno:

¹²⁸ Fi zilalil-Kur'an, 2/414.

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ.

“O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa i na svoju štetu ili na štetu roditelja i rođaka” (En-Nisa, 135).

Muslimanima je naređeno da uspostavljaju pravdu i da pravedno svjedoče radi Allaha, a bogobojaznost i strah od Allaha bit će im podsticaj za pravedno postupanje sve dok pred licem pravde ne budu svi jednaki, bez obzira na osjećaje ljubavi, pripadnosti, rodbinske veze ili osjećaje mržnje, ogorčenosti i neprijateljstva. Jer, pravednost i pravda među ljudima uspostavlja se radi Allaha i s ciljem izvršenja Allahove naredbe i pokornosti Njemu. I, to je potpuna pravda, kojom se odlikuje ovaj ummet u odnosu na druge narode, ummet pod čijom su vlašću svi narodi osjetili blagodeti pravde.¹²⁹

PETO: DOGOVARANJE – ŠÚRA

Jedan od ciljeva objave plemenitog Kur'ana jeste uspostava prakse dogovaranja među ljudima.

1) Uzvišeni kaže:

فَمَا أُوتِيتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَّعِ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ. وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبِيرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشِ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ. وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ.

“Sve što vam je dato samo je uživanje u životu na ovom svijetu, a ono što je u Allaha bolje je i trajnije za one koji vjeruju i u Gospodara svoga se uzdaju; za one koji se klone velikih grijeha i razvrata i koji, kad ih ko rasrdi, opraštaju; za one koji se Gospodaru svome odazivaju, i koji molitvu obavljaju, i koji se o poslovima svojim dogovaraju, a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju.” (Eš-Šura, 36–38)

U tumačenju ovog ajeta navodi se da je princip dogovaranja od velikog značaja, na čiju vrijednost ukazuje i činjenica da je i sama sura nazvana Eš-Šura – Dogovaranje. U ovom ajetu dogovaranje se

¹²⁹ Ali es-Sallabi, *El-Vesitije fil-Kur'anil-kerim*, str. 94.

navodi kao jedno od temeljnih svojstava vjernika, odnosno kaže se da su vjernici, da se oslanjaju na Allaha, da se klone velikih grijeha i razvrata, da se odazivaju naredbi svoga Gospodara, da obavljaju namaz i međusobno se dogovaraju, čiste svoj imetak zekatom i iz njega udjeljuju na Allahovom putu.¹³⁰

Ovaj ajet objavljen je u mekanskom periodu objave, što ukazuje na to da je princip dogovaranja bio karakteristika muslimanske zajednice i prije nego što je postao jedan od temelja državnog upravnog aparata. Princip šure trajna je karakteristika muslimana u svakom vremenu i mjestu, i jedna od najistaknutijih vrlina vjernika.

Princip šure daje za pravo svakom muslimanu da izrazi mišljenje u pogledu pitanja koja nisu precizirana u Objavi, ali i da nejasno pitanje predoče kompetentnim učenjacima koji iz vjerskih tekstova znaju izvući propise i zaključke, čime se i ostvaruje princip dogovaranja.¹³¹

Mnogi učenjaci istakli su da riječi: “...i koji se o poslovima svojim dogovaraju”, ukazuju na temeljno obilježje vjere, i da je značaj šure iznimno velik jer se u Allahovim riječima: “...za one koji se Gospodaru svome odazivaju, i koji molitvu obavljaju i koji se o poslovima svojim dogovaraju...”, upravo potvrđuje da je šura strogo naređena.

2) Uzvišeni kaže:

فِيمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لَئِنْ لَّمْ يَكُنْ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَأَسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ.

“Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbježali bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno i dogovaraj se s njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega.” (Ali Imran, 159)

U ovom ajetu Allah se obraća Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, zato što on poziva, usmjerava i odgaja ljude, on je njihov vođa, nadređeni, i kao takav on mora biti blag i milostiv prema ljudima, ljubazan, opraštati im, biti tolerantan, i čak moliti Allaha da

¹³⁰ Ahmed Rejsuni, *Eš-Šura fi ma'reketil-bina*, str. 21.

¹³¹ Ahmed el-Imam, *Eš-Šura muradžeat fil-fikhi ve sijasa*, str. 15.

im oprostí njihove propuste i grijehe, mora ih savjetovati, uzimati u obzir njihova mišljenja. Ova Allahova naredba Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da se dogovara sa svojim ashabima istovremeno je i naredba svakom daiji, vodi, onome ko je na poziciji nadređenog. Učenjaci i mufesiri smatraju da je ovima drugima – koji se ne mogu uporediti sa Poslanikom kojem je bilo naređeno dogovaranje – još preče da primjenjuju princip šure, i ovaj ajet predstavlja osnovno pravilo u vladavini i upravljanju, u odnosu vladara i onih kojima je nadređen. Princip dogovaranja je jedno od temeljnih šerijatskih pravila i propisa i temelja državne uprave. Vladara koji se ne savjetuje sa učenjacima i iskrenim i kompetentnim vjernicima, sa stručnjacima u različitim oblastima, obaveza je svrgnuti s vlasti, i pogledu toga postoji jednoglasje.¹³²

Dogovaranje je jedan od islamskih ciljeva i dio islamskog zakonodavstva.

ŠESTO: SLOBODA

Jedan od ciljeva plemenitog Kur'ana jeste ukidanje robovanja ljudima i osiguranje slobode za sve ljude. Poznato je fikhsko pravilo: "Zakonodavac očekuje i želi slobodu", što je dokaz da je jedan od osnovnih ciljeva šerijata ukidanje ropstva i osiguranje opće slobode, za sve ljude. Međutim, šerijat, koji vodi računa o zajedničkim interesima i očuvanju općeg svjetskog poretka, nije odmah propisao ukidanje ropstva, nego je do toga došlo postepeno. Osnovni razlog za to jeste što su sva društva počivala na robovlasničkom uređenju. Robovi su bili radnici na poljima, sluge u kućama i vrtovima, pastiri, robinje su bile priležnice svojim vlasnicima i sluškinje, čuvale su njihovu djecu, tako da su robovi bili najbrojnija kategorija društva o kojoj je direktno ovisio porodični, ekonomski i društveni život svih naroda u vrijeme kada se pojavio islamski poziv. Da je islam pokušao odjednom promijeniti taj sistem, to bi izazvalo katastrofalne

¹³² Sallabi, *Eš-Šura feridatun islamijja*, str. 23.

posljedice i dovelo do nemogućnosti uspostavljanja zdravog društvenog uređenja. I to je bio osnovni razlog što islam nije odjednom ukinuo ropstvo. Isto tako islam nije ukinuo ni porobljavanje u ratovima. Dotadašnji superiorni narodi uživali su u porobljavanju slabijih i iskazivanju svoje snage nad njima. Jedan od najvećih ciljeva islama bio je onemogućiti dalje tlačenje slabih i nemoćnih kategorija i uspostaviti ravnopravnost, proširiti islam diljem svijeta i s tim ciljem poduzimani su vojni pohodi. Narodi protiv kojih su pokretani vojni pohodi strahovali su od porobljavanja i to je bio jedan od razloga što su velikom brzinom prihvatili islamski poziv, želeći izbjeći okove i poniženje ropstva.¹³³ To najbolje potvrđuju riječi Safvana b. Umejje: “Više volim da nada mnom gospodari Kurejš nego da nada mnom gospodari Hevazin.”

U tom kontekstu Nabiga je u stihu rekao:

*...iz straha da ropstvo ne okuje noge moje
i da slobodnim sačuvam žene svoje.*¹³⁴

Islam je imao dva cilja: širenje slobode i čuvanje općeg društvenog i ekonomskog poretka, i da bi postigao oba cilja odredio je da uzročnici slobode prevladaju nad uzročnicima robovlasništva, tako što je propisao propise koji će postepeno dovesti do ukidanja ropstva i otkloniti uzroke porobljavanja, odnosno uspostaviti će sistem u kojem će porobljavanje biti moguće na samo jedan način – porobljavanje u ratu. Islam je ukinuo dobrovoljno ropstvo, koje je podrazumijevalo da čovjek proda sam sebe, ili da najstariji član porodice proda neko svoje dijete, što je bilo zastupljeno i u drugim vjerozakonima. Islam je ukinuo kaznu porobljavanja zbog izvršenja krivičnih djela tako što se zločincu presudi da postane rob onoga nad kim je počinio zločin. Kur'an govori o stanju u Egiptu:

قَالُوا جَزَاؤُهُ مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ.

“Kazna je onome u čijem se tovaru nađe – sam on” (Jusuf, 75);

¹³³ Tahir b. Ašur, *Mekasiduš-šeriatil-islamijja*, str. 393.

¹³⁴ Ibid., str. 392.

كَذَلِكَ كَذَبَ الْيُوسُفُ ۖ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ.

“Mi poučismo Jusufa da tako varku izvede. – On po vladarevu zakonu nije mogao uzeti kao roba brata svoga” (Jusuf, 76).

Islam je poništio običaj prema kojem je čovjek dospijevao u ropstvo zbog duga, što je bilo jedna od zakonskih odredbi u grčkom i bizantijskom društvu. Islam je zabranio porobljavanje u međumuslimanskim smutnjama i sukobima, i uzimanje u ropstvo osobe koja je pronađena napuštena, a kao primjer navodi se slučaj Jusufa, alej-his-selam, i karavane koja ga je pronašla.

Nakon ovih propisa, islam se usredotočio na donošenje niza preporuka koje će popraviti stanje ljudi koji su već bili robovi, a kojima se često činila nepravda i prema kojima se okrutno postupalo tako što je vlasnicima stavio u obavezu lijepo postupanje prema robovima.¹³⁵

Kako bi došlo do ukidanja ropstva, islam je propisao sljedeće:

1) Islam je oslobađanje robova nazvao djelom kojim se približava Allahu:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ . فَكَ رَقَبَةً.

“A šta ti misliš: kako se može na blagodatima zahvalan biti? – roba ropstva osloboditi...” (El-Beled, 12–13).

2) Za prekršenu zakletvu čovjek se može iskupiti ako nahrani deset siromaha ili oslobodi roba.

3) Iskup za zihar, a to je situacija kada muž svojoj supruzi kaže: “Ti si mi kao leđa moje majke”, pa želi da nastavi brak s njom, jeste da oslobodi roba. Uzvišeni kaže:

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَابِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ.

“A oni koji se razvedu od žena svojih ziharom, zatim povuku šta su rekli, pa (kazna) je oslobodjenje roba, prije nego se dodirnu. To je ono

¹³⁵ Mekasiduš-šeriatil-islamijja, str. 393.

šta vam se savjetuje. A Allah je o onom što radite obaviješten.” (El-Mu-džadela, 3)

4) Onaj ko prekine post u danima ramazana dužan je iskupiti se, a jedan od načina iskupa jeste osloboditi roba.

5) Robinja bi postala slobodna nakon smrti svog vlasnika kojem je rodila dijete.

6) Sporazumni otkup iz ropstva podrazumijevao je da rob dogovori sa svojim vlasnikom da mu dadne slobodu u zamjenu za određeni iznos novca ili tako što će uraditi neki posao. Uzvišeni kaže:

وَلَيْسْتَغْفِرَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتَوْهُمْ مِّنْ مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ.

“I neka se suzdrže oni koji se nemaju mogućnosti oženiti, dok im Allah iz obilja Svoga ne pomogne! A s onima u posjedu vašem koji se žele otkupiti, ako su u stanju to učiniti, o otkupu se dogovorite. I dajte im nešto od imetka koji je Allah vama dao.” (En-Nur, 33)

7) Ako roba posjeduju dvojica ili više ljudi, pa jedan od njih oslobodi svoj dio, zabranjeno je da se taj rob prodaje.

8) Jedna od kategorija onih kojima pripada zekat jesu oni koji se otkupljuju iz ropstva. Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ.

“Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga skupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku. Allah je odredio tako! – A Allah sve zna i mudar je.” (Et-Tevba, 60)

Sloboda je bila misaona imenica za sve robove i tako je trajalo do pojave islama, koji je konkretizirao korake koji vode ka postepenom ukidanju ropstva i širom otvaraju vrata slobode svim robovima. Dakle, islam nije podržao ropstvo, nego je ukinuo ropstvo na lagan i prihvatljiv način: podsticajem na oslobađanje robova, prijetnjom

kaznom onima koji su loše postupali prema robovima, propisivanjem iskupa za određena djela.¹³⁶

U to vrijeme robovlasnici su pokazivali nadmoć nad svojim robovima, izazivajući u njima dodatni osjećaj poniženja, tako što su ih nazivali "moj rob", što je islam pokudio preporučivši da se robovima obraća na blaži način, naprimjer "moj sluga" i "moja sluškinja". Tim povodom Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Neka niko od vas ne kaže: 'Moj rob, moja robinja', nego neka kaže: 'Moj sluga, moja sluškinja', i neka niko od vas ne kaže: 'Moj gospodar', nego neka kaže: 'Moj gospodin'."¹³⁷

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je da vlasnik okrutno postupi prema robu i da ga opterećava poslom više nego što može podnijeti, rekavši: "Ne opterećujte ih poslom koji neće moći izvršiti, a ako ih preopterete, onda im pomozite."¹³⁸ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naređuje vlasnicima da robovima osiguraju dovoljno hrane i odjeće. Ebu Zerr, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vaši robovi su vam dar, blagodat, zaista su oni vaša braća. Allah vam je dao vlast nad njima, pa ko bude imao takvog brata pod svojom vlašću, neka ga hrani onim što i sam jede i neka ga oblači onako kako se i on oblači."¹³⁹ Također, islam zabranjuje da vlasnik neopravdano udara roba, a ako čovjek osakati svoga roba, propisano mu je da ga oslobodi.¹⁴⁰

Ako pomno proučimo navedene vjerske tekstove, zaključit ćemo da je cilj šerijata širenje slobode i ukidanje ropstva.

Plemeniti Kur'an, nakon što pojasni Pravi put i zabludu, ostavlja svim ljudima mogućnost da izaberu vjersko uvjerenje, daje im pravo na slobodu izražavanja mišljenja. To ćemo u nastavku obrazložiti.

¹³⁶ Mubarek Sejf el-Hadžiri i Abdulmun'im Husejn el-Amri, *Hukukul-insani fil-islam*, str. 107.

¹³⁷ Buhari, br. 2552; Muslim, br. 2249.

¹³⁸ Buhari, br. 6050; Muslim, br. 1661.

¹³⁹ Muhammed Tahir b. Ašur, *Mekasiduš-šeria*, str. 395; Buhari, br. 6050.

¹⁴⁰ Ibid., str. 395.

1. Sloboda vjerskog uvjerenja

Islam je utemeljio slobodu vjerskog uvjerenja da bi poništio zablude uvjerenja koja su ljudi bili prisiljeni prihvatiti iako ih nisu razumjeli i koja nisu bila propisana u Allahovoj objavi. Stoga islam poziva da se za vjersko uvjerenje donese validan dokaz, da se sa sljedbenicima zablude raspravlja na najljepši način i da ih se poziva na put istine navođenjem odabranih dokaza, i islam zabranjuje prisiljavanje u vjeru.¹⁴¹ Uzvišeni kaže:

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ.

“U vjeru nema prisiljavanja, Pravi put se jasno razlikuje od zablude!”
(El-Bekara, 256)

Da Moćni Stvoritelj hoće, svi ljudi na Zemlji prihvatili bi islam. Međutim, Njegova mudrost nalaže davanje ljudima slobode da izaberu put koji će slijediti:

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ.

“Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici?” (Junus, 99)

Čovjek, kao razumno biće, koje vidi i čuje, sposoban je da razlikuje istinu i neistinu, i da izabere Pravi put. Uzvišeni kaže:

إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا. إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا.

“Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo da bismo ga na kušnju stavili i činimo da on čuje i vidi; Mi mu na Pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti.” (El-Insan, 2–3)

U Kur'anu se često ponavljaju ajeti u kojima se kazuje o pravu na slobodu uvjerenja i o tome da je zabranjeno prisiljavati ljude da prihvate islam. Allah, Blagoslovljeni i Svemoćni, obraća se Svome poslaniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, govoreći:

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ.

¹⁴¹ Mekasiduš-šeria, str. 396.

"I reci: 'Istina dolazi od Gospodara vašeg, pa ko hoće neka vjeruje!'"
(El-Kehf, 29)

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيطًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ.

"Da Allah hoće, oni ne bi druge Njemu ravnim smatrali, a Mi tebe nismo čuvarom njihovim učinili niti si ti njihov staratelj." (El-En'am, 107)

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيطًا إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ.

"A ako glave okrenu, pa Mi tebe nismo ni poslali da budeš njihov čuvar, ti si dužan samo da obznaniš." (Eš-Šura, 48)

فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ.

"Ti poučavaj – tvoje je da poučavaš, ti vlast nad njima nemaš!"
(El-Gašija, 21–22)

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيطًا.

"Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu; a onaj ko glavu okreće, pa Mi te nismo poslali da im čuvar budeš." (En-Nisa, 80)

Islam nije vjera teškoće, nego vjera olakšica, vjera koja se temelji na pružanju dokaza i pozivu na razmišljanje, koja poziva na konstruktivan dijalog i podržava slobodu izražavanja, objektivnu logičku raspravu, vjera koja zabranjuje svađu i izazivanje smutnji. Islamski vjer zakon potvrđuje ispravnost ovih metoda pozivanja u vjeru i zbog toga Allah naređuje Svome poslaniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, da mudro poziva ljude u islam:

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجِدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ.

"Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj!" (En-Nahl, 125).

O raspravljanju sa sljedbenicima Knjige Uzvišeni kaže, obraćajući se vjernicima:

وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ.

“I sa sljedbenicima Knjige raspravljajte na najljepši način, ali ne i sa onima među njima koji su nepravedni – i recite: ‘Mi vjerujemo u ono što se objavljuje nama i u ono što je objavljeno vama, a naš Bog i vaš Bog jeste jedan, i mi se Njemu pokoravamo’” (El-Ankebut, 46).¹⁴²

2. Sloboda izražavanja i uvažavanje različitih mišljenja

To podrazumijeva da čovjek slobodno izrazi svoje mišljenje o onome o čemu mu šerijat dozvoljava da govori. Na ovu slobodu ukazuje se u riječima Uzvišenog:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

“I neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvrćati – oni će šta žele postići.” (Ali Imran, 104)

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ.

“Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete.” (Ali Imran, 110)

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ.

“A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćaju.” (Et-Tevba, 71)

يَبْنِيْ اَقِيْمَ الصَّلَاةِ وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَاَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاَصْبِرْ عَلٰى مَا اَصَابَكَ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُوْر.

“O sinko moj, obavljaš molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvrćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi – dužnost je tako postupati.” (Lukman, 17)

Kur'an plemeniti ukazuje na važnost lijepe riječi i na nužnost ostavljanja ružnog i beskorisnog govora, ili govora iz kojeg će proizaći šteta za vjeru ili koji će narušiti međumuslimanske odnose.

Plemeniti Kur'an i Vjerovjesnikov sunnet odredili su precizna i jasna pravila govora, a neka ćemo navesti:

¹⁴² Salih Abdullah er-Radžihi, *Hukukul-insani ve hurijatuhul-esasijja*, str. 111.

1) Pravila izražavanja. Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ.

“O vjernici, ne služite se riječima: ‘Raina’, nego recite: ‘Unzurna’ i slušajte! A nevjernike bolna patnja čeka.” (El-Bekara, 104)

2) Pravila koja se odnose na sadržaj govora. Uzvišeni kaže:

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ.

“Reci: ‘Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijehe, i neopravdano nasilje, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate.” (El-A’raf, 33)

3) Pravila koja se odnose na ciljeve i metode. Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا .

“O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu.” (El-Ahzab, 70)

4) Pravila provjeravanja tačnosti i izvora informacija:

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا.

“Kada saznaju za nešto važno, a tiče se sigurnosti ili opasnosti, oni to razglase. A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele saznati. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno, šejtana slijedili” (En-Nisa, 83)

Ovaj ajet upućuje kritiku onima koji ishitreno šire neke informacije, čiju tačnost nisu provjerili, jer postoji mogućnost da nisu tačne. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Dovoljno je čovjeku laži da govori o svemu što je čuo.”¹⁴³ Mugira b. Šu’ba prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio govor “rekla-kazala”¹⁴⁴,

¹⁴³ Muslim, br. 7.

¹⁴⁴ Muslim, br. 4485.

a to podrazumijeva da govori o svemu što čuje i prenosi drugima bez prethodne provjere, razmišljanja i pojašnjenja.¹⁴⁵

5) Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranjuju laganje, ogovaranje, prenošenje tuđih riječi, lažno svjedočenje, psovanje, proklinjanje, potvoru.¹⁴⁶ Na to da su zabranjena sva navedena djela i postupci ukazuju dokazi iz Kur'ana, sunneta i konsenzusa.

3. Sloboda mišljenja

Plemeniti Kur'an primijenio je svaku vrstu metode da motivira ljude da razmišljaju i koriste razum. Poštovani čitaocē, u nastavku ćemo pojasniti neke od tih metoda.

1) Plemeniti Kur'an traži od ljudi da razmišljaju. O tome Allah kaže:

قُلْ إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ ثَمَنِ وَفُرْدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُونَ مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ
إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ.

“Reci: ‘Ja vam savjetujem samo jedno: ustanite iskreno prema Allahu, dvojica po dvojica, ili jedan po jedan, pa zatim razmislite da drug vaš nije lud. On vas samo prije teške patnje opominje.’” (Sebe, 46)

U tumačenju prirode poslanstva i ličnosti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Uzvišeni kaže:

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبِ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا
مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ.

“Reci: ‘Ja vam ne kažem: ‘U mene su Allahove riznice’, niti: ‘Meni je poznat nevidljivi svijet’, niti vam kažem: ‘Ja sam melek’ – ja slijedim samo ono što mi se objavljuje.’ Reci: ‘Zar su isti slijepac i onaj koji vidi? Zašto ne razmislite?’” (El-En'am, 50)

Govoreći o mudrosti određenih propisa u pogledu ibadeta ili društvenih normi, Uzvišeni kaže:

¹⁴⁵ Tefsiru Ibni Kesir, 1/529, Muhammed b. Muhammed el-Hur'an, Hurijetut-ta'bir, str. 45.

¹⁴⁶ Muhammed b. Muhammed el-Hur'an, Hurijetut-ta'bir, str. 46.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْمِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا ۚ وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ ۖ قُلِ الْعَفْوَ ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ.

"Pitaju te o vinu i kocki. Reci: 'Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi.' I pitaju te koliko da udjeljuju. Reci: 'Višak!' Eto, tako vam Allah objašnjava propise da biste razmislili" (El-Bekara, 219).

Kur'an obavještava da je Allah stvorio cijeli svemir, kopno, more, sve što postoji kako bi se čovjek koristio time, pa poziva ljude da o tome razmišljaju.¹⁴⁷ Uzvišeni kaže:

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ.

"I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega. To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju." (El-Džasija, 13)

2) Plemeniti Kur'an traži od ljudi da razmišljaju o svemu što vide, o uzroku i načinu svog stvaranja, kako bi spoznali da postoji veza između svega stvorenog u kosmosu, koji je precizno uređen. Uzvišeni poziva ljude da posmatraju nebesa i i Zemlju:

قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ.

"Reci: 'Posmatrajte ono što je na nebesima i na Zemlji!' – A ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje" (Junus, 101).

Uzvišeni kaže:

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ ۚ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِأَحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَائِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ.

"A zašto ne razmisle sami o sebi? Allah je stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih sa ciljem i do roka određenog. A mnogi ljudi ne vjeruju da će pred Gospodara svoga doista izaći." (Er-Rum, 8)

¹⁴⁷ Muhammed el-Gazali, *Hukukul-insan bejne tealimil-islam ve i'lan umemil-mutehida*, str. 80–81; Hani Taimat, *Hukukul-insan*, str. 154.

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْآيِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ. وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ. وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ.
وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ.

“Pa zašto oni ne pogledaju kamile – kako su stvorene, i nebo – kako je uzdignuto, i planine – kako su postavljene, i Zemlju – kako je prostrta?!”
(El-Gašija, 17–20)

Uzvišeni poziva čovjeka da pogleda i razmisli od čega je stvoren:

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ. خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ. يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ.

“Neka čovjek pogleda od čega je stvoren! Stvoren je od tekućine koja se izbacila, koja između kičme i grudi izlazi” (Et-Tarik, 5–7);

أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ.

“Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni protivnik” (Jasin, 77).

3) Kako bi potakao ljude da razmišljaju, plemeniti Kur'an kori one koji ne razmišljaju i navodi da oni zaslužuju žaljenje jer zanemarujući razmišljanje spuštaju se na stepen životinja. Upravo su razum i sposobnost razmišljanja ono što razlikuje čovjeka od životinje. Uzvišeni kaže:

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ
بِهَا وَلَهُمْ أَعْذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ.

“Mi smo za Džehennem mnoge džine i ljude stvorili; oni srca imaju, a njima ne shvaćaju, oni oči imaju – a njima ne vide, oni uši imaju – a njima ne čuju; oni su kao stoka, čak i gori – oni su zaista nemarni.”
(El-A'raf, 179)

4) Plemeniti Kur'an upozorava na prepreke koje odvrćaju ljude od razmišljanja i traži da se one uklone. Jedna od tih prepreka jeste slijepo slijeđenje predaka, što Kur'an oštro osuđuje i poziva čovjeka da izgradi intelektualnu neovisnost. Uzvišeni kaže:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ.

"A kada im se rekne: 'Slijedite Allahovu Objavu!'", oni odgovaraju: 'Nećemo, slijedit ćemo ono na čemu smo zatekli pretke svoje.' Zar i onda kada im preci nisu ništa shvaćali i kada nisu na Pravome putu bili?!" (El-Bekara, 170)

بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ. وَكَذَٰلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ.

"Oni čak govore: 'Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru i prateći ih u stopu mi smo na Pravom putu.' I eto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: 'Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu.'" (Ez-Zuhruf, 22–23)

Ljudi koji žive u raskoši i obilju najčešće ne žele da razmišljaju o društvenim, ekonomskim i vjerskim temeljima jer pripadaju društvenoj klasi koja ima koristi od postojećeg stanja i zato ne žele čak ni da razmišljaju o novom poretku.¹⁴⁸

Isto tako plemeniti Kur'an upozorava na još jednu praktičnu prepreku, a to je slijepa pokornost uglednicima, velikanima, onima koji imaju vlast. Uzvišeni kaže:

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا.

"I govorit će: 'Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s Pravoga puta odveli.'" (El-Ahzab, 67)

5) Plemeniti Kur'an, želeći navesti i potaći ljude na razmišljanje i da povećaju sposobnost ispravnog rasuđivanja, koristi metodu poređenja.¹⁴⁹ Uzvišeni kaže:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ.

"Reci: 'Zar su jednaki slijepac i onaj koji vidi, ili, zar su isto tmine i svjetlo.'" (Er-Ra'd, 16)

¹⁴⁸ Hukukul-insan ve hurijatuhul-esasijja, str. 155.

¹⁴⁹ Hukukul-insan ve hurijatuhul-esasijja, str. 155.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ. تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ. وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ.

“Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer – lijepa riječ kao lijepo drvo: korijen mu je čvrsto u zemlji, a grane prema nebu; ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi – a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili. A ružna riječ je kao ružno drvo: iščupanom drvetu s površine zemlje nema opstanka.” (Ibrahim, 24–26)

6) Plemeniti Kur'an posebnu pažnju posvećuje onima koji duboko razmišljaju, pa ih to odvede do spoznaja i znanja koje će koristiti ljudima. Razmišljanje je prva stepenica, a spoznanja i znanje druga su stepenica koja čovjeka uzdiže prema najvišim stepenima znanja. O tome Allah kaže:

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ.

“Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. A Allah dobro zna ono što radite.” (El-Mudžadela, 11)

Ovim riječima Allah poziva ljude da zdravo razmišljaju, a to je razmišljanje u kojem nema mjesta sujevjerju, iluzijama i slijepom slijedenju; to je razmišljanje koje uzdiže čovjekov um i oslobađa ga pasivnosti, potiče ga da ispuni svoju obavezu – da istražuje i razmišlja.¹⁵⁰

Sloboda u pogledu znanja, poučavanja, pisanja i iznošenja mišljenja doživjela je procvat u prva tri stoljeća islama kada su osnivane pravne škole, koje su bile rasadnici znanja. Svaka pravna škola navodila je dokaze za svoje stavove i razlike u mišljenjima nisu izazivale nesuglasice u muslimanskom društvu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Neka Allah podari udoban život čovjeku koji čuje od mene hadis pa ga zapamti da bi ga prenio nekome drugome;

¹⁵⁰ Hukukul-insan ve hurijatuhul-esasija, str. 156.

mного je onih koji prenose znanje učenijem od sebe i mnogo je onih koji prenose znanje a nisu učeni.”¹⁵¹¹⁵²

Ovu činjenicu najbolje potkrepljuje slučaj Malika b. Enesa kojem je halifa Ebu Džafer el-Mensur rekao: “Odlučio sam da izdam naredbu da se umnoži tvoja knjiga *El-Muvetta* i da u svaku pokrajinu pošaljem jedan primjerak i da im naredim da postupaju u skladu s njom i da zanemare sve druge knjige.” Na to je imam Malik rekao: “Nemoj to da radiš, vođo pravovjernih, jer su ljudima prenesena i druga mišljenja i predaje, pa je svako prihvatio neko od mišljenja ashaba Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i drugih. Stoga bi bilo teško navesti ih da postupaju u skladu sa drugim mišljenjem, pa ih zato ostavi da postupaju onako kako su dosad naučili.”¹⁵³

4. Sloboda kretanja

Islam garantuje pravo na slobodu kretanja svakom pojedincu, gdje god da želi ići, svedeno da li je to unutar granica islamske države ili izvan nje. Razlozi putovanja mogu biti različiti, a navest ćemo najčešće razloge.

1) Putovanje radi ostvarivanja vjerske i dunjalučke koristi

Ova vrsta putovanja podrazumijeva traganje za nafakom i zaradom na dozvoljene načine, poput trgovine i sličnih zanimanja. Uzvišeni kaže:

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ ۚ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ.

“On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati.” (El-Mulk, 15)

Isto tako u ovu vrstu putovanja ubraja se i putovanje s ciljem stjecanja znanja i obrazovanja. Uzvišeni kaže:

¹⁵¹ Tirmizi, br. 2657; Ibn Madža, br. 232; Ahmed, br. 4157. Albani kaže da je vjerodostojnog seneda.

¹⁵² Muhammed Ašur, *Mekasiduš-šeria*, str. 397.

¹⁵³ Muhammed Ašur, *Mekasiduš-šeria*, str. 397.

فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ

“Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potruđi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj kad mu se vrate, da bi se Allaha pobožali.” (Et-Tevba, 122)

Takvo je i putovanje s ciljem posjete rodbine i prijatelja vjernika u ime Allaha, ili posjete svetih mjesta, poput Meke i Medine, putovanje radi odmora, odnosno turističko putovanje, koje je dozvoljeno jer omogućava čovjeku da vidi nove prizore, koji ga navode da razmišlja o Allahovom stvaranju i uzima pouke iz primjera prijašnjih naroda. Uzvišeni kaže:

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ أَنْظِرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ.

“Reci: ‘Putujte po svijetu, zatim pogledajte kako su završili oni koji su poslanike lažnim smatrali!’” (El-En’am, 11)

2) Putovanje radi izvršenja vjerske obaveze

Takvo je putovanje radi obavljanja hadža, ili radi borbe na Allahovom putu. Uzvišeni kaže:

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ.

“I oglasi ljudima hadž! – dolazit će ti pješke i na kamilama iznurenim; dolazit će iz mjesta dalekih.” (El-Hadždž, 27)

أَنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ.

“Krećite u boj, bili slabi ili snažni, i borite se na Allahovom putu zalažući imetke svoje i živote svoje! To vam je, da znate, bolje!” (Et-Tevba, 41)

Ovim riječima Allah se obraća vjernicima, a nakon toga obraća se licemjerima:

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّاتَّبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ السُّعْيَةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوْ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ.

“Da se radilo o plijenu nadohvat ruke i ne toliko dalekom pohodu, licemjeri bi te slijedili, ali im je put izgledao dalek. I oni će se zaklinjati

Allahom: 'Da smo mogli, doista bismo s vama pošli', i tako upropastiti sami sebe, a Allah zna da su oni lažljivci" (Et-Tevba, 42), kazujući da bi, da se radilo o laganom putovanju na kojem se uživa i na kojem se postiže plijen, oni krenuli na to putovanje.¹⁵⁴

3) Hidžra – preseljenje da bi čovjek sačuvao svoju vjeru

Islam je učinio hidžru obaveznom svakom muslimanu koji je izložen ponižavanju ili se boji da će biti iskušan u vjeri. One koji ne žele obaviti hidžru iako su u mogućnosti Kur'an naziva onima koji sebi čine nepravdu, a izuzima one koji uistinu nisu u mogućnosti da učine hidžru, poput starih osoba, žena i djece. Uzvišeni kaže:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَقَّعْتُمْ الْمَلَائِكَةَ ظَالِمِينَ أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا. إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا.

"Kad budu uzimali duše onima koji su se prema sebi ogriješili, meleki će upitati: 'Šta je bilo s vama?' 'Bili smo potlačeni na Zemlji', odgovorit će. 'Zar Allahova Zemlja nije prostrana i zar se niste mogli nekud iseliti?', reći će meleki, i zato će njihovo prebivalište biti Džehennem, a užasno je on boravište. Samo nemoćnim muškarcima, i ženama, i djeci, koji nisu bili dovoljno snalažljivi i nisu znali puta..." (En-Nisa, 97–98).¹⁵⁵

Islam vodi računa o svim vrstama slobode: slobodi uvjerenja, slobodi izražavanja, slobodi misli, slobodi kretanja..., u tolikoj mjeri da je osiguranje prava na slobodu učinio jednim od svojih ciljeva.

SEDMO: OTKLANJANJE POTEŠKOĆE

Jedan od ciljeva plemenitog Kur'ana jeste da šerijatskim obveznicima olakša izvršavanje Allahovih naredbi. U mnogim ajetima kazuje se da je islam vjera olakšica i da je Allah otklonio teškoće od ovog ummeta i da im propisuje samo ono što mogu obaviti. U nastavku ću navesti dokaze za sve tri kategorije: dokaze za olakšice, dokaze o

¹⁵⁴ Hukukul-insan ve hurijatuhul-esasijja, str. 140.

¹⁵⁵ Hukukul-insan ve hurijatuhul-esasijja, str. 140.

otklanjanju poteškoće i dokaze o tome da je čovjeku propisano samo ono što je u mogućnosti izvršavati.

1. Dokazi olakšavanja i ublažavanja

Uzvišeni kaže:

يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ.

“Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate.” (El-Bekara, 185)

يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا.

“Allah želi da vam olakša, a čovjek je stvoren kao nejak biće.”
(En-Nisa, 28)

وَنُيِّسِرُكَ لِلْيُسْرَى.

“A olakšat ćemo ti za lahkoću.” (El-A’la, 8)

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا. إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا.

“Pa uistinu, uz teškoću je olakšanje. Uistinu, uz teškoću je olakšanje.”
(El-Inširah, 5–6)

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا.

“A ko se boji Allaha, načinit će mu po odredbi Svojoj lahkoću.” (Et-Ta-lak, 4)

سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا.

“Učinit će Allah poslije teškoće olakšanje.” (Et-Talak, 7)

Ovo su neki od ajeta koji ukazuju na to da je vjera olakšana ovom ummetu, što ukazuje na to da Allah želi da olakša ovom ummetu i da ne želi da osjećaju bilo kakvu poteškoću.¹⁵⁶

2. Dokazi o otklanjanju poteškoće

Jedan od najjačih dokaza otklanjanja poteškoće jesu riječi Uzvišenog:

وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمُ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ.

“I nije vam u vjeri načinio nikakvu teškoću” (El-Hadždž, 78), što znači: Nije vam naredio ono što niste u stanju izvršiti, nije vam

¹⁵⁶ Tefsirut-Taberi, 2/156; Tefsiru Ibni Kesir, 1/217.

propisao ništa što vam je teško a da vam nije dao neko olakšanje i izlaz.¹⁵⁷ Uzvišeni kaže:

مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ.

“...ne želi Allah da vam učini ikakvu teškoću, nego želi da vas očisti i da vam upotpuni blagodat Svoju, da biste vi zahvaljivali.” (El-Maida, 6)

لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ.

“Nema ukora slabima, niti bolesnima, ni onima koji ne nalaze šta bi utrošili, kad su iskreni Allahu i Poslaniku Njegovom.” (Et-Tevba, 91)

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ.

“Vjerovjesniku nije teško da čini ono što mu Allah odredi.” (El-Ahzab, 38)

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ.

“Nije grijeh slijepcu, niti je grijeh hromu, niti je grijeh bolesnu.” (En-Nur, 61)

Ovi ajeti jasan su dokaz da su od ovog ummeta otklonjene teškoće i da mu Allah nijedan vjerski propis nije učinio teškim za izvršiti. Propis otklanjanja teškoće opće je šerijatsko pravilo prema kojem je Allah otklonio teškoću od ovog ummeta. Iako se neki od ovih ajeta odnose na tačno određene propise, povod propisivanja je uopćen. To znači da će sve što vodi u teškoću, zbog posebnog ili općeg dokaza, biti uklonjeno upravo zbog tog općeg šerijatskog pravila.¹⁵⁸

3. Dokazi o tome da čovjeku nije propisano ništa izvan njegovih mogućnosti

Uzvišeni kaže:

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا.

¹⁵⁷ Tefsirut-Taberi, 17/207.

¹⁵⁸ Nasir el-Umer, *El-Vesitijje fi dav'il-Kur'an*, str. 106.

“Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih.” (El-Bekara, 286)

Uzvišeni Allah, kao što se navodi u vjerodostojnom hadisi-kud-siju, kaže: “To sam već uradio.”¹⁵⁹

Također, Uzvišeni kaže:

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا.

“Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas!” (El-Bekara, 286)

Pod čovjekovom mogućnosti podrazumijeva se ono što čovjek može učiniti, što mu nije teško, što mu ne izaziva bol i zbog čega ne osjeća stid, na što se ukazuje u ajetu: *“Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih”*, što znači da Allah stavlja u obavezu čovjeku samo ono što može izvršiti, za što ima snagu i što ga neće dovesti u nezgodnu situaciju. Isto tako, čovjeku nije propisano ništa za što bi morao uložiti nadljudske napore, nego je većina islamskih propisa unutar granica ljudskih mogućnosti. Iako bi većina ljudi mogla klanjati više od pet namaza i postiti više od mjesec dana posta, Allah je iz Svoje milosti želio da olakša ovom ummetu i nije im propisao ništa što bi im predstavljalo teškoću.¹⁶⁰

Na to da su propisani propisi koji su u granicama ljudske mogućnosti i snage ukazuje se u riječima Uzvišenog:

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

“A oni koji budu vjerovali i dobra djela činili – Mi nikog ne zadužujemo preko njegovih mogućnosti – bit će stanovnici Dženneta, u njemu će vječno ostati” (El-A'raf, 42);

¹⁵⁹ Muslim, br. 126. Tj. Allah je već uslišao dovu koju spominje u citiranom ajetu. (op. prev.)

¹⁶⁰ Salih b. Humejd, *Ref'ul-haredž fi šeriatil-islamijja*, str. 73.

وَلَا تُكَلِّفْ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا.

“Mi nikoga ne opterećujemo preko njegovih mogućnosti” (El-Mu'minun, 62).

Allahov zakon temelji se na tome da On ljudima ne propisuje ništa što ne mogu izvršiti, što se potvrđuje u ajetima u kojima se govori o nekim propisima koji reguliraju međuljudske odnose, kao što su ajeti:

وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلِّفْ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا.

“Otac djeteta ih je dužan prema svojoj mogućnosti hraniti i odijevati. Niko neka se ne zadužuje iznad mogućnosti svojih” (El-Bekara, 233);

لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا.

“Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikoga ne zadužuje više nego što mu je dao” (Et-Talak, 7);

وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانِ بِالْقِسْطِ
لَا تُكَلِّفْ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا.

“I da se imetku siročeta ne približavate, osim na najljepši način, sve dok punoljetno ne postane, i da krivo na litru i na kantar u ne mjerite – Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo” (El-En'am, 152).

U ovim ajetima pojašnjava se da je opterećenje srazmjerno mogućnosti i snazi, i da je otklanjanje teškoće jedan od ciljeva plemenitog Kur'ana.

OSMO: POTVRDA ČOVJEKOVE ODLIKOVANOSTI I DOSTOJANSTVA

Na dostojanstvo, odlikovanost nad svim drugim stvorenjima i čast čovjeka ukazuje nekoliko stvari, od njih su:

1. Čovjek je namjesnik na Zemlji

Plemeniti Kur'an potvrđuje da je čovjek stvorenje koje je Allah odlikovao: On je stvorio Adema Svojom rukom, udahnuo mu od Svog ruha¹⁶¹, i, kao vid počasti, učinio ga namjesnikom na Zemlji. O tome se kazuje u predivnom kur'anskom dijalogu:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ.

"A kada Gospodar tvoj reče melekima: 'Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti!', oni rekoše: 'Zar će Ti namjesnik biti onaj koji će na njoj nered činiti i krv prolijevati? A mi Tebe veličamo i hvalimo i, kako Tebi dolikuje, štujemo.' On reče: 'Ja znam ono što vi ne znate'" (El-Bekara, 30).

2. Sve nebeske objave slate su zbog čovjeka

Sve poslanike, sve knjige i suhufe Allah je slao samo zbog čovjeka. Slavljeni Allah učinio je Adema namjesnikom na Zemlji, što upućuje na to da je Njegova mudrost, volja i milost u pogledu čovjeka zahtijevala da ga ne stvori uzalud i da ga ne ostavi u neznanju zašto je stvoren. Allah je preuzeo na Sebe njegovu uputu i usmjeravanje na Pravi put na najbolji način. Od trenutka kada je Adem nastanio Zemlju, Allah ga je zaštitio od šejtanskog došaptavanja, od puta zablude i strasti, puta nezalica, i počastio ga je uputom i usmjerio na Pravi put.¹⁶² Uzvišeni o tome kaže:

قُلْنَا أَهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.

"Mi rekosmo: 'Silazite iz njega svi! Od Mene će vam uputstvo dolaziti, i oni koji uputstvo Moje budu slijedili – ničega se neće bojati i ni za čim neće tugovati.'" (El-Bekara, 38)

قَالَ أَهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى. وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَى.

¹⁶¹ Dušu od svojih duša. (op. prev.)

¹⁶² Muhammed ez-Zuhajli, *Hukukul-insan*, str. 21.

“Izlazite iz njega svi”, reče On, ‘jedni drugima ćete neprijatelji biti!’ Od Mene će vam uputa dolaziti, i onaj ko bude slijedio uputu Moju neće zalutati i neće nesretan biti. A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživiti.” (Taha, 123–124)

Tako su se smjenjivali poslanici i vjerovjesnici, dolazili jedan za drugim, objavljujane su Knjige, i temelj svih bio je čovjek i ono što će mu pomoći da ostvari sreću u životu na ovom i onom svijetu. Vjerezakoni su objavljujani kako bi čovjek postigao uspjeh, ono što će mu donijeti korist i otkloniti od njega štetu. Allah upućuje ljude na dobro, na Pravi put, ukazuje im na puteve dobra i upozorava ih na iskušenje i zlo.¹⁶³

Islamski vjerezakon objavljen je kako bi ljudi postigli dobrobit i udaljili se od onoga što je loše.¹⁶⁴ Šerijatski propisi objavljeni su radi postizanja koristi i otklanjanja štete od ljudi.¹⁶⁵

3. Naredba melekima da učine sedždu Ademu

Kada je odabrao čovjeka za namjesnika na Zemlji, Allah je to obznanio i na nebesima, u Džennetu. Allah je najuzvišenijem društvu obznanio da će stvoriti Adema i učiniti ga namjesnikom, da je to zapisao u Levhi-mahfuzu, i da će mu objaviti Svoju Objavu koju će dostaviti čovječanstvu. Zatim je Allah naredio melekima da učine sedždu Ademu kao vid poštovanja jer božanska volja vezana je za izbor Adema. Uzvišeni kaže:

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي خَلِّقُ بَشَرًا مِّن طِينٍ. فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُو سَاجِدِينَ. فَسَجَدَ الْمَلَكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ. إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ.

“I kad je melekima Gospodar tvoj rekao: ‘Stvorit ću čovjeka od ilovače, pa kad mu savršen oblik dam u život u nj udahnem, vi mu se poklonite!’, melemi su se, svi do posljednjeg, zajedno poklonili osim Iblisa; on se uzoholio i postao nevjernik.” (Sad, 71–74)

¹⁶³ Muhammed ez-Zuhajhli, *Hukukul-insan*, str. 22.

¹⁶⁴ *Medžmuul-fetava*, 20/48.

¹⁶⁵ Šatibi, *Muvafekat*, 1/195.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي خَلِيقٌ بَشَرًا مِّن صَلَٰصَلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ. فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَٰجِدِينَ. فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ. إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ أَن يَكُونَ مَعَ السَّٰجِدِينَ.

“I kad Gospodar tvoj reče melekima: ‘Ja ću stvoriti čovjeka od ilovače, od blata ustajalog, i kad mu dam lik i u nj udahnem dušu, vi mu se poklonite!’, svi meleki su se, zajedno, poklonili, osim Iblisa; on se nije htio s njima pokloniti.” (El-Hidžr, 28–31)

U Kur’anu se ovo kazivanje ponavlja u nekoliko sura kako bi čovjeka, kao prvo, podsjećalo na Allahovu dobrotu, a, kao drugo, kako bi čovjek spoznao svoj položaj među drugim stvorenjima i u svemiru, i, kao treće, da ga upozori na Iblisovo zavođenje.¹⁶⁶

4. Odlikovanost čovjeka nad ostalim stvorenjima

Plemeniti Kur’an jasno ukazuje na ovu počast. Uzvišeni kaže:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْوَبْرِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا.

“Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali; dali smo im da kopnom i morem putuju, i opskrbili ih ukusnim jelima, i dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili.” (El-Isra, 70)

5. Čovjeku je podređeno sve što je stvoreno

Uzvišeni kaže:

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ.

“Kako ne vidite da vam je Allah omogućio da se koristite svim onim što postoji na nebesima i na Zemlji i da vas darežljivo obasipa milošću Svojom, i vidljivom i nevidljivom? A ima ljudi koji raspravljaju o Allahu bez ikakva znanja, bez ikakve upute i bez knjige svjetilje.” (Lukman, 20)

Plemeniti Kur’an jasno navodi da je Allah stvorio stoku i podredio je čovjeku, kako bi je koristio za jahanje, jelo i u druge korisne svrhe. Uzvišeni kaže:

¹⁶⁶ Muhammed ez-Zuhajli, *Hukukul-insan*, str. 28.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَمًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ. وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ. وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبٌ أَفَلَا يَشْكُرُونَ.

“Kako oni ne vide da Mi samo zbog njih stoku stvaramo i da oni njome raspolazu kao vlasnici i da smo im dali da se njome služe – na nekim jašu, a nekima se hrane, i drugih koristi od nje imaju, i mlijeko, pa zašto nisu zahvalni.” (Jasin, 71–73)

Kur'an je usmjerio čovjeka da istražuje kosmos, da upozna njegove posebnosti i tajne i da nauči kako ih koristiti u životu.

Uzvišeni kaže o vodenim bogatstvima:

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ. وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ.

“On čini da se morem koristite, da iz njega svježe meso jedete i da vadite nakit kojim se kitite – ti vidiš lađe kako ga sijeku da biste nešto iz obilja njegova stekli i da biste zahvalni bili” (En-Nahl, 14);

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ. وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَعَاشُوا حَقَّهُ. يَوْمَ حَصَادِهِ. وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ.

“On je Taj koji stvara vinograde, poduprte i nepoduprte, i palme i usjeve različita okusa, i masline i šipke, slične i različite – jedite plodove njihove kad plod dadu, i podajte na dan žetve i berbe ono na šta drugi pravo imaju, i ne rasipajte, jer On ne voli rasipnike” (El-En'am, 141).

Uzvišeni kaže o stočnom bogatstvu:

وَالَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ. وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ. وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بِلَاغِيهِ إِلَّا بَشَقَّ الْأَنفُسِ. إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ. وَالْخَيْلَ وَالْبَعَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ.

“I stoku On za vas stvara; njome se od hladnoće štitite, a i drugih koristi imate, njome se najviše i hranite; ona vam je ukras kad je sa ispaše vraćate i kad je na pašu izgonite, a nosi vam i terete u mjesta u koja bez velike muke ne biste stigli – Gospodar vaš je, uistinu, blag i milostiv – i

konje, i mazge, i magarce – da ih jašete, i kao ukras – a stvoriće i ono što ne znate.” (En-Nahl, 5–8)

Uzvišeni kaže o privrednim i industrijskim kapacitetima:

وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ.

A gvožđe smo stvorili, u kome je velika snaga i koje ljudima koristi – i da bi Allah ukazao na one koji pomažu vjeru Njegovu i poslanike Njegove kad Ga ne vide. Allah je, uistinu, moćan i silan” (El-Hadid, 25);

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَجِبَالٌ أَوْيَ مَعَهُ وَالْطَّيْرُ وَالنَّارُ لَهُ الْحَدِيدُ. أَنْ أَعْمَلَ سَبِغَتٍ وَقَدِرَ فِي السَّرْدِ وَأَعْمَلُوا صَاحِبًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ.

“Mi smo Davudu Našu milost ukazali: ‘O brda, ponavljajte zajedno s njim hvalu, i vi ptice!’ – i učinili da mu mekano gvožđe bude. ‘Pravi široke pancire i čestito ih pleti!’ – i činite dobro, jer Ja vidim šta radite vi” (Sebe, 10–11).

6. Čovjek je odlikovan razumom

Razum je najveće sredstvo spoznaje, iz kojeg proizlaze razmišljanje, htijenje, izbor i stjecanje znanja. Zbog toga je čovjek odgovoran za ono što uradi. Uzvišeni kaže:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا.

“Ne povodi se za onim što ne znaš! I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati.” (El-Isra, 36)

Plemeniti Kur’an za čovjeka koji ne koristi svoja čula i um kaže da je u većoj zabludi od stoke i životinja. Jer, čovjeku je dato sredstvo spoznaje, međutim ne koristi ga u onu svrhu zbog koje mu je podareno. Uzvišeni kaže:

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ.

“Najgora bića kod Allaha su oni koji su gluhi i nijemi, koji neće da shvaćaju.” (El-Enfal, 22)

Brojni su kur’anski ajeti koji se direktno i indirektno obraćaju čovjeku, kao razumnom biću, pozivajući ga na razmišljanje,

promatranje i istraživanje svega što je stvoreno. Razmišljanje je propisano kao islamska obaveza. Uzvišeni kaže:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ. الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطَلًا سُبْحَنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

“U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koji i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. ‘Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u Vatri!’”
(Ali Imran, 190–191)

وَمِنْ ءَايَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ.

“I jedan od dokaza Njegovih je to što vam pokazuje munju, da se pobožite i ponadate, i to što spušta s neba kišu i oživljava njome zemlju poslije mrtvila njezina; to su, zaista, pouke za ljude koji razumiju.”
(Er-Rum, 24)

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرَىٰ فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيْحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ.

“Stvaranje nebesa i Zemlje, smjena noći i dana, lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude, kiša koju Allah pušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina – po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena vjetrova, oblaci koji između neba i Zemlje lebde – doista su dokazi za one koji imaju pameti.” (El-Bekara, 164)

وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُّتَجَلِّدَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَزُرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنَوَانٌ وَغَيْرُ صِنَوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَحِدٍ وَنُقْضِلُ بَعْضُهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأَكْلِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ.

“Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče i bāšcā ima lozom zasađenih, i njivā, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; iako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih. To su doista dokazi ljudima koji pameti imaju.” (Er-Ra'd, 4)

Mnogi ajeti ukazuju na blagodat razuma i podstiču na razmišljanje, ističući da je to put do vjerovanja u Allaha i do čvrstog uvjerenja da je On stvoritelj i onaj koji svime upravlja.

Međutim, ako čovjek ne koristi razum, ne razmišlja o onome na što ga Kur'an poziva, u tom slučaju zanemaruje svrhu svog postojanja i ostaje bez temeljnog ljudskog svojstva. Kur'an takvima opisuje nevjernike ističući da ne razmišljaju, ne koriste podarena čula vida i sluha da bi spoznali dokaze Allahovog stvaranja kosmosa, koji potvrđuju da Allah postoji i obavezuju na pokornost Njemu. I to što ne razmišljaju ostavlja nevjernike bez temeljnog ljudskog svojstva i izjednačava ih sa životinjom, pa čak se spuštaju i niže.¹⁶⁷ Uzvišeni kaže:

أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا. أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ
أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا.

“Kaži ti Meni, hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo? Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji shvatiti? Kao stoka su oni, čak su još dalje s Pravog puta skrenuli.” (El-Furkan, 43–44)

7. Čovjek je odlikovan plemenitim moralom

Islam čovjeka poziva da vodi računa o svom dostojanstvu, da se lijepo ponaša i njeguje plemenite moralne vrijednosti. Islam poziva i pojedinca i društvene skupine da krenu putem plemenitog ponašanja i uzdignu se iznad materijalnog, poziva ih da budu dobročinitelji i da druge pozivaju da čine dobro.¹⁶⁸ Zbog toga plemeniti Kur'an za Allahovog poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ.

¹⁶⁷ Muhammed ez-Zuhajli, *Hukukul-insan*, str. 54.

¹⁶⁸ *Medžmuul-fetava*, 20/48.

"I uistinu, ti si naravi uzvišene, divne" (El-Kalem, 4), što znači, kako je to pojasnio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: "Poslan sam da upotpunim najviši moral."¹⁶⁹¹⁷⁰

Islam poziva sve ljude da hode putem dobročinstva, samilosti, bratstva, ljubavi, pomaganja, jedinstva, iskrenosti, dobrote, ispunjavanja obećanja i izvršenja obaveza, čišćenja srca od svega što je neispravno, pravednosti, opraštanja i prelaženja preko grešaka, oprosta, strpljenja i postojanosti, poziva ih da navraćaju na dobro i odvrćaju od zla, da savjetuju druge, i poziva ih da njeguju i druge vrline koje su sastavni dio plemenitog morala.¹⁷¹

Moralne vrline ukras su čovjeka, uzdižu njegov položaj, usklađuju odnose među pojedincima, čuvaju društvene veze i usmjeravaju ih prema dobru i upotpunjuju, kako bi ljudski život bio što ljepši i skladniji, kako bi se ljudi sačuvali poroka, i moralnih i društvenih devijacija.¹⁷²

8. Čovjeku je ukazana čast time što su mu objavljeni propisi

Ovo je obimno poglavlje koje obuhvata sve vjerske propise i koje navodi čovjeka da spozna razloge i mudrost njihovog propisivanja. Zbog toga ćemo navesti nekoliko primjera.

1) Stvaranje čovjeka

Uzvišeni kaže:

وَمِنْ ءَايَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ.

"I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju" (Er-Rum, 21), što znači da su muškarac i žena stvoreni kako bi jedno drugom bili smiraj i utjeha. Riječi: "...od vrste vaše, stvara žene" znače "od vas samih"; "da se uz

¹⁶⁹ Ahmed, *Musned*, br. 8952; Bejheki, *Sunenul-kubra*, br. 21303.

¹⁷⁰ Šatibi, *El-Muvafekat*, 1/195.

¹⁷¹ Muhammed ez-Zuhajli, *Hukukul-insan*, str. 28.

¹⁷² Muhammed ez-Zuhajli, *Hukukul-insan*, str. 54.

njih smirite” znače: “da se smirite uz njih jer vaša sličnost uzrok je solidarnosti i saradnje; “*i što između vas uspostavlja ljubav i samilost*” znače: u bračnoj vezi osjećate ljubav i samilost iako se prije niste ni susretali niti su ti osjećaji posljedica rodbinskih veza; “*to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju*” znače da postoji velika mudrost u stvaranju muškarca i žene.¹⁷³

2) Prava djece

Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ.

“O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od Vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti.” (Et-Tahrim, 6)

U ovom ajetu Uzvišeni Allah naredio je da vjernici sebe od čuvaju Vatre svojim dobrim djelima, a svoje porodice tako što će ih savjetovati i upućivati. Ovo je u potpunosti moguće postići izvršavanjem vjerskih propisa, naredbi i zabrana, ostavljanjem grijeha, ustrajavanjem u pokornosti i činjenju dobrih djela, podsticanjem supruge i djece da izvršavaju ono što je naređeno i da se klone onoga što je zabranjeno i da ih stalno nadzire u tome.¹⁷⁴

3) Poštivanje čovjekove želje u pogledu ugovora i postupaka

Primjer za to jeste način postupanja prilikom zaduživanja koji nam jasno obrazlaže plemeniti Kur'an, koji propisuje da se pozajmica zapiše i da tome prisustvuju dva svjedoka. Uzvišeni objašnjava mudrost i cilj takvog postupka:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيَمْلِكِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا.

“O vjernici, zapišite kada jedan od drugog pozajmljujete do određenog roka. I neka jedan pisar između vas to vjerno napiše i neka se pisar ne uzdržava da napiše, ta Allah ga je poučio; neka on piše, a dužnik

¹⁷³ Kasimi, *Mehasinut-te'vil*, 13/4772.

¹⁷⁴ Zuhajli, *Et-Tefsirul-munir*, 28/316–320.

neka mu u pero kazuje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga, i neka ne umanju ništa od toga" (El-Bekara, 282);

وَأَسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رَجَالِكُمْ.

"I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša" (El-Bekara, 282);

ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجْرَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا.

"To vam je kod Allaha ispravnije i prilikom svjedočenja jače, i da ne sumnjate – bolje; ali, ako je riječ o robi koju iz ruke u ruku obrćete, onda nećete zgriješiti ako to ne zapišete" (El-Bekara, 282).

Isto tako Allah zabranjuje varanje, prisvajanje imetka drugih ljudi i uskraćivanje njihovih prava, jer takvo postupanje narušava dostojanstvo muslimana. Uzvišeni kaže:

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِيَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ.

"Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način i ne parničite se zbog nje pred sudijama da biste na grješan način i svjesno dio tuđe imovine pojeli!" (El-Bekara, 188);

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجْرَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ.

"O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte, ali dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak" (En-Nisa, 29).

Kada je riječ o sklapanju ugovora i poslovanju, islam poštuje čovjeka i njegovu volju. Islamski vjerezakon u tom je pogledu daleko ispred ljudskih zakona. Islam se ne zadržava samo na tome, nego priznaje čovjeku pravo izbora i u ostalim segmentima života i poništava odgovornost za djela koja se učine pod prisilom. Poslanik, sallallahu alejhive sellem, rekao je: "Mom ummetu oprošteno je ono što poćini greškom, u zaboravu i pod prisilom."¹⁷⁵ U hadisu se navode greška, zaborav i prisila jer u ovim stanjima čovjek nema mogućnost izbora.

¹⁷⁵ Bejheki, *Sunen*, 10/192.

Isto tako, islam je zabranio da se uzima imetak drugog čovjeka, izuzev uz njegovu dozvolu.¹⁷⁶

4) Propisivanje kazni

Uzvišeni kaže:

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ.

“U odmazdi vam je opstanak, o razumom obdareni, da biste se ubijanja okanili!” (El-Bekara, 179)

Čovjeku je ukazana počast čak i kada je riječ o propisivanju kazni. Mudri Zakonodavac propisao je kazne s ciljem zaštite života i očuvanja ljudskog dostojanstva. U vjerskim tekstovima Allah je jasno odredio šta je zabranjeno i upozorio na pogubne posljedice činjenja zabranjenih djela, a u slučaju da čovjek ipak pogriješi i učini ono što je zabranjeno, Allah je propisao odgovarajuću kaznu za to nedjelo, ali na takav način da sačuva ljudsko dostojanstvo. Tako je Allah propisao odmazdu, a zabranio klevetu i nasilje. Kazna je odgojna mjera kojom se čovjek popravlja, upozorava i odvraća od nedjela.¹⁷⁷

U vjerskim tekstovima navode se mnogi dokazi o tome da se čuva ljudsko dostojanstvo osumnjičenog, optuženog i osuđenog u svim situacijama: i prilikom ispitivanja i prilikom suđenja, i zagarantirano mu je osnovno ljudsko pravo na odbranu.¹⁷⁸

Na kraju, svi vjerski propisi, koji su sušta korist, mudri i pravedni, objavljeni su s ciljem očuvanja ljudskog dostojanstva, i u potpunosti odgovaraju čovjeku. Šerijat posebnu pažnju poklanja siročadima i djeci, ali i svim ljudima kako dok su živi tako i kada umru, što se odnosi na opremanje, kupanje, oblačenje ćefina, klanjanje dženaze i ukop. Islamski vjerozakon čuva dostojanstvo umrlih zabranjujući da se skrnavi tijelo umrlog, da se umrli uznemirava, što podrazumijeva da se loše o njemu govori ili da se sjedi na njegovog kaburu. Sve su ovo propisi koji u pravom smislu štite ljudska prava, i sve to ukazuje

¹⁷⁶ Muhammed ez-Zuhajli, *Hukukul-insan*, str. 64.

¹⁷⁷ Ibid., str. 66.

¹⁷⁸ Kasimi, *Mehasinut-te'vil*, 13/4772.

na činjenicu da je Allah odlikovao čovjeka u svim segmentima života, i učinio ga poštovanim, odabranim, i namjesnikom na Zemlji.¹⁷⁹

DEVETO: LJUDSKA PRAVA

Jedan od ciljeva plemenitog Kur'ana jeste zaštita ljudskih prava. Ljudska prava u islamu nisu poklon od kralja ili vladara, niti odluka koju donosi lokalna vlast ili međunarodna organizacija, nego su to prava utemeljena božanskim zakonom i obavezujuća, i niko ih ne može ni izbrisati ni derogirati, ni suprotstavljati im se ni negirati ih.¹⁸⁰ Neka od ljudskih prava koja islam štiti jesu sljedeća:

1. Pravo na život

Ljudski život je svet i nikome nije dozvoljeno da napada na njega. Uzvišeni kaže:

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا.

“Ako neko ubije nekoga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlji nered ne čini – kao da je sve ljude poubijao.” (El-Maida, 32)

Ovu svetost niko ne može oduzeti izuzev islamska vlast i to pokretanjem odgovarajućeg sudsko-kaznenog procesa. Islam štiti čovjeka u fizičkom i mentalnom smislu, kako tokom života, tako i nakon smrti kada je propisan dostojanstven odnos prema tijelu umrlog.¹⁸¹

2. Pravo na slobodu

Sloboda čovjeka sveta je jednako kao i život. Sloboda je prvo svojstvo s kojim se čovjek rađa. Prethodno smo pojasnili da je jedan od ciljeva šerijata da osigura pravo na slobodu i naveli smo vrste slobode: sloboda uvjerenja, sloboda izražavanja, sloboda mišljenja, sloboda kretanja.

Obaveza je obezbijediti sve potrebno kako bi se zaštitilo pravo na slobodu čovjeka kao individue, i nije dozvoljeno bilo kakvo

¹⁷⁹ Muhammed ez-Zuhajli, *Hukukul-insan*, str. 78.

¹⁸⁰ Muhammed el-Gazali, *Hukukul-insan*, str. 174.

¹⁸¹ Ibid., str. 174.

ograničavanje ili onemogućavanje slobode izuzev kada islamska vlast na temelju šerijata nametne neko ograničenje u tom pogledu. Isto tako nije dozvoljeno da jedan narod ugrozi slobodu drugog naroda. A kada nekom narodu bude ugrožena sloboda, tada ima pravo da odgovori na neprijateljstvo i da vrati svoju slobodu na sve moguće načine. Uzvišeni kaže:

وَلَمَنۡ اٰتَصَرَۢ بَعْدَ ظُلْمِهٖۡ فَاُولٰٓئِكَ مَا عَلَيَّهٖم مِّنۡ سَبِيلٍۭ

“I doista, ko se odupre nakon zulma (nanesenog) njemu – pa takvi – nema protiv njih nikakva puta.” (Eš-Šura, 41)

Međunarodne organizacije za zaštitu ljudskih prava trebale bi podržati svaki narod koji se bori za svoju slobodu, ali i muslimani imaju obavezu u tom pogledu. Uzvišeni kaže:

الَّذِينَ اِنْ مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْاَرْضِ اَقَامُوا الصَّلَاةَ وَءَاتَوْا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ
وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

“One koji će, ako im damo vlast na Zemlji, molitvu obavljati i milostinju udjeljivati i koji će tražiti da se čine dobra djela, a odvrćati od nevaljalih. – A Allahu se na kraju sve vraća.” (El-Hadždž, 41)

3. Pravo na ravnopravnost

Uzvišeni kaže:

يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنۡ ذَكَرٍ وَّاُنْثٰى وَجَعَلْنٰكُمْ شُعُوْبًا وَّقَبَاۡلِلۡ لِتَعَارَفُوْۤا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰىكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ خَبِيْرٌ

“O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji, Allah, uistinu, sve zna i nije Mu skriveno ništa.” (El-Hudžurat, 13)

Svi ljudi su pred šerijatom jednaki i ravnopravni. U tom kontekstu Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Arap nema prednost nad nearapom niti nearap nad Arapom, niti crveni nad crnim niti crni nad crvenim, osim po bogobožnosti.”¹⁸² Ni u primjeni šerijatskih propisa nema razlike među članovima islamskog

¹⁸² Musnedu Ahmed, 5/ 411.

društva. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Da Fatima, kćerka Muhammedova, ukrade, ja bih joj odsjekao ruku."¹⁸³

U islamu su svi ljudi jednaki, imaju jednaku vrijednost, na što ukazuje Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao: "Svi vi potječete od Adema, a Adem je stvoren od zemlje."¹⁸⁴ Ali, ipak postoji nešto što pravi razliku među ljudima, na osnovu čega se vrednuju, a to su njihova djela. Uzvišeni kaže:

وَلِكُلِّ دَرَجَتٌ مِّمَّا عَمِلُوا وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.

"Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili; da ih nagradi ili kazni za djela njihova – nepravda im se neće učiniti." (El-Ahkaf, 19)

Svaka ideologija, svaki zakon i svako uređenje koje pravi razliku između pojedinaca na osnovu spola, rase, boje, jezika ili vjere, time se direktno suprotstavlja ovom opštem islamskom principu.¹⁸⁵

Svaki pojedinac ima pravo da koristi materijalne resurse društva tako što će mu se dati prilika da radi i zarađuje, kao i svi drugi ljudi, na što se ukazuje u ajetu:

فَأْمَشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ.

"Pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje" (El-Mulk, 15). Među članovima društva nije dozvoljeno praviti diskriminaciju ni po kakvom osnovu. Uzvišeni kaže:

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ. وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ.

"Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjet će ga, a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjet će ga." (Ez-Zilzal, 7–8)

4. Pravo na pravedan tretman

Pravo svakog pojedinca jeste da traži da mu se sudi u skladu sa islamskim vjerezakonom, a ne prema nekom drugom zakonu. Uzvišeni kaže:

فَإِنْ تَنَزَّعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ.

¹⁸³ Muslim, 3/1315.

¹⁸⁴ Sa oprostajne hutbe, preneseno iz knjige: Gazali, *Hukukul-insan*, str. 175.

¹⁸⁵ Muhammed el-Gazali, *Hukukul-insan*, str. 175.

“A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku.”
(En-Nisa, 59)

وَأِنْ أَحْكَمَ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ.

“I sudi im prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim.” (El-Maida, 49)

Pravo svakog čovjeka jeste da se brani od nepravde koja mu se nanosi, na što se ukazuje u riječima Uzvišenog:

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلِمَ.

“Allah ne voli da se o nepravdi glasno govori, to može samo onaj kome je učinjena nepravda” (En-Nisa, 148), ali i da zaštiti drugog od nepravde u skladu sa svojim mogućnostima.

Čovjek kojem se čini neki vid nepravde ima pravo da od islamske vlasti traži da ga zaštiti i da se pravedno odnosi prema njemu. Muslimanski vladar dužan je da uspostavi vlast koja će svakog člana društva zaštititi od nepravde i koja će u odnosu prema svim podanicima biti nepristrasna i osigurati mu pravedan tretman.¹⁸⁶

Uzvišeni kaže:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا.

“Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate i kada ljudima sudite da pravično sudite. Uistinu je divan Allahov savjet! – A Allah doista sve čuje i vidi.” (En-Nisa, 58)

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا الْحِسَابَ.

“O Davude, Mi smo te namjesnikom na Zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta; one koji skreću s Allahova puta čeka teška patnja na onome svijetu zato što su zaboravljali na Dan u kome će se račun polagati.” (Sad, 26)

¹⁸⁶ Muhammed el-Gazali, *Hukukul-insan*, str. 175.

5. Pravo na pravedno suđenje

Temeljni princip islamskog pravosuđa jeste princip nevinosti, što znači da je svaki čovjek, pa makar bio i optužen, nevin dok se pred pravednim sudom, na temelju jasnih dokaza, ne dokaže njegova krivica i dok se ne izrekne pravosnažna presuda. Uzvišeni kaže:

وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا.

"A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!" (El-Isra, 15)

Niko ne može biti osuđen za krivično djelo niti kažnjen za njega sve dok se, na temelju čvrstih dokaza i u pravednom sudskom postupku, ne dokaže njegova krivica. Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا.

"O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite." (El-Hudžurat, 6)

وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا.

"A pretpostavka istini baš nimalo ne koristi." (En-Nedžm, 28)

Ni u kom slučaju nije dozvoljeno izostaviti izvršenje kazne koju je šerijat propisao za određeni zločin. Uzvišeni kaže:

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ.

"To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su." (El-Bekara, 229)

Niko ne može biti okrivljen za prekršaj koji je napravio neko drugi, o čemu govori ajet:

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى.

"I nijedan grješnik neće tuđe grijehe nositi" (El-Isra, 15), što znači da je svaki čovjek odgovoran za svoja djela:

كُلُّ أَمْرٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ.

"Svaki čovjek je odgovoran za ono što sâm čini" (Et-Tur, 21), i ni u kom slučaju nije dozvoljeno da se odgovornost prebacuje na njegovu porodicu, rodbinu, sljedbenike i prijatelje. Uzvišeni kaže:

قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَّعَيْنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذًا لَّظَالِمُونَ.

“Sačuvaj Bože’, reče, ‘da uzmemo nekog drugog do onoga u koga smo naš predmet naši! Tada bismo zaista bili nepravедni!’” (Jusuf, 79).¹⁸⁷

6. Pravo na zaštitu od zloupotrebe vlasti

Svaki pojedinac ima pravo na zaštitu od zloupotrebe vlasti spram njega, a to podrazumijeva da vlast nema pravo tražiti od čovjeka objašnjenje za neko od njegovih djela, ili za neko stanje, niti ga optužiti za nešto osim na temelju jakih dokaza koji ukazuju na to da je počinio to za što se tereti. Uzvišeni kaže:

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا.

“A oni koji vjernike i vjernice vrijeđaju, a oni to ne zaslužuju, toware na sebe klevetu i pravi grijeh.” (El-Ahzab, 58)

7. Pravo na zaštitu časti i ugleda

Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّغْلِيبِ.

“O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! (El-Hudžurat, 11)

Čast i ugled svakog čovjeka su neprikosnoveni i nije dozvoljeno skrnnaviti ih. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Zaista su vaši životi, vaši imeci i vaša čast sveti kao što je svet ovaj vaš dan, u ovom vašem mjesecu, u ovom vašem mjestu.”¹⁸⁸

Zabranjeno je istraživati privatni život čovjeka i otkrivati njegove sramote, o čemu se kazuje u ajetu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ.

¹⁸⁷ Muhammed el-Gazali, *Hukukul-insan*, str. 176.

¹⁸⁸ Muslim, br. 889.

“O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, nekā sumnjičenja su, zaista, grijeh. I ne uhodite jedni druge i ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekome od vas bilo drago da jede meso umrloga brata svoga, a vama je to odvratno, zato se bojte Allaha; Allah, zaista, prima pokajanje i samilostan je” (El-Hudžurat, 12).

8. Pravo na azil

Svaki musliman koji je izložen progonu ili tlačenju ima pravo da se skloni na sigurno mjesto unutar islamske države i to je pravo koje islam garantuje svakom progonjenom ili potlačenom, bez obzira na nacionalnu, vjersku ili rasnu pripadnost. Muslimani su dužni pružiti mu zaštitu i utočište kad to od njih zatraži.

Uzvišeni kaže:

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ.

“Ako te neki od mnogobožaca zamoli za zaštitu, ti ga zaštititi da bi saslušao Allahove riječi, a potom ga otpremi na mjesto pouzdano za njega.” (Et-Tevba, 6)

Allahova sveta kuća u časnoj Meki je mjesto utočišta i sigurnosti za sve ljude, i nijednom muslimanu ne smije se zabraniti da mu pristupa. Uzvišeni kaže:

وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا.

“I ko god uđe u nju bit će siguran.” (Ali Imran, 97)

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا.

“I učinili smo Hram utočištem i sigurnim mjestom ljudima.” (El-Be-kara, 125)¹⁸⁹

9. Pravo manjina

Vjersko pravo manjina uređuje opće kur'ansko pravilo:

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ.

¹⁸⁹ Muhammed el-Gazali, *Hukukul-insan*, str. 177.

“U vjeru nema prisiljavanja” (El-Bekara, 256), a građanski i lični status manjina uređuje islamski vjerezakon, ako zatraže da im se presudi na osnovu šerijata. Uzvišeni kaže:

فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ.

“Pa ako ti dođu, ti im presudi ili se okreni od njih; ako se okreneš od njih, oni ti ne mogu nimalo nauditi. A ako im budeš sudio, sudi im pravo jer Allah voli pravedne. (El-Maida, 42). U slučaju kada od islamske vlasti ne traže presudu, onda će rješenja tražiti u svom vjerezakonu:

وَكَيْفَ يُحْكِمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ.

“A otkud da oni traže od tebe da im sudiš kad imaju Tevrat, u kome su Allahovi propisi? Oni ni poslije presude tvoje ne bi bili zadovoljni jer nisu nikakvi vjernici” (El-Maida, 43);

وَلْيَحْكُمَ أَهْلُ الْأَنْبِيَاءِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ.

“I sljedbenicima Indžila smo bili naredili da sude prema onome što je Allah objavio u njemu” (El-Maida, 47).

10. Pravo na obaviještenost i učešće u rješavanju pitanja od opšteg društvenog značaja

Pravo svakog pojedinca u ummetu jeste da zna šta se dešava u njegovoj zajednici i da bude obaviješten o pitanjima od opšteg društvenog značaja i u skladu sa svojim sposobnostima i vještinama uključen u njihovo rješavanje na principu šure –dogovaranja:

وَأْمُرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ.

“...i koji se o poslovima svojim dogovaraju” (Eš-Šura, 38). Svaki pojedinac u ummetu ima pravo da se prijavi za državnu službu ili neku javnu funkciju kada ispuni zakonske uslove. Na ovo pravo pojedinca neće negativno utjecati njegova rasna ili klasna pripadnost. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Krv muslimana je

jednaka, oni su ujedinjena snaga protiv svojih neprijatelja, i prihvata se zaštita koju nekome dadne najslabiji među njima.”¹⁹⁰

Dogovaranje je osnova povezanosti vladara i naroda. Pravo naroda je da izabere svoje vladare slobodnom voljom primjenjujući ovu osnovu i on ima pravo da ih pozove na odgovornost i da ih smijeni ako odstupe od puta šerijata. Ebu Bekr es-Siddik, radijallahu anhu, rekao je: “Ja sam postavljen da vam budem nadređeni, a nisam najbolji među vama. Ako budem ispravno vladao, pomozite mi, a ko budem loše vladao, borite se protiv mene. Iskrenost je emanet, obaveza, a laganje je prevara, izdaja... Pokoravajte mi se dok se ja pokoravam Allahu i Njegovom Poslaniku, a ako postanem neposlušan Allahu i Njegovom Poslaniku, onda gubim pravo na vašu pokornost.”¹⁹¹

11. Pravo na pozivanje u vjeru

Svaki pojedinac ima pravo da, zajedno sa drugima ili pojedinačno, učestvuje u vjerskom, društvenom, kulturnom i političkom životu zajednice. Ima pravo da osniva udruženja i obezbijedi sredstva koja su neophodna da bi se to realiziralo. Uzvišeni kaže:

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَنَ اللَّهُ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ.

“Reci: ‘Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je hvaljen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim.’” (Jusuf, 108)

Pravo i obaveza svakog pojedinca jeste da poziva na činjenje dobra i da odvraća od činjenja zla, i da u tom smislu bude društveno angažiran i da iznalazi sredstva za osnivanje institucija koje će omogućiti izvršavanje ove obaveze, pomažući se tako u dobročinstvu i bogobožnosti, kao što Uzvišeni kaže:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ.

¹⁹⁰ Albani, *Sahihu Suneni Ebi Davud*, 2/525.

¹⁹¹ Abdulaziz el-Humejdi, *Tarihul-islami*, 9/28; Ali Sallabi, *Šura feridatul-islamijja*, str. 56.

“I neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvraćati” (Ali Imran, 104).¹⁹²

Pravo čovjeka je i da negira zlo, da sprečava smutnju, da se suprotstavi jasnoj nepravdi i otvorenom nevjerovanju, što se potvrđuje u riječima Uzvišenog:

وَلَا تَرْكُوتُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ.

“I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače, nema vam pomoći!” (Hud, 113);

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ. كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ.

“Prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali, zato što su se bunili i uvijek granice zla prelazili: jedni druge nisu odvraćali od grješnih postupaka koje su radili. Ružno li je zaista to kako su postupali!” (El-Maida, 78–79). Na ovo pravo i obavezu čovjeka ukazuje Allah postavljajući činjenje dobra kao uslov pokornosti samom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa kaže o prisezi žena:

وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ.

“...niti tebi biti neposlušne u dobru” (El-Mumtehina, 12);

وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ. الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ.

“I ne slušajte naredbe onih koji u zlu pretjeruju, koji na Zemlji ne zavode red, već nered uspostavljaju” (Eš-Šuara, 151–152).

Islam čak ove stvari sa stepena prava uzdiže na stepen obaveze i dužnosti, jer od onoga što je u domenu prava moguće je odustati, ali od onoga što je strogo propisano nije dozvoljeno odustati.¹⁹³

12. Ekonomska prava

Priroda i sva prirodna bogatstva vlasništvo su Uzvišenog Allaha:

¹⁹² Muhammed el-Gazali, *Hukukul-insan*, str. 179.

¹⁹³ *Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim*, str. 74.

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

“Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je na njima; On sve može!” (El-Maida, 120). A sve to Allah je dao ljudima na korištenje, o čemu kaže:

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ.

“I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega” (El-Džasija, 13).

Allah je ljudima zabranio da uništavaju prirodu, o čemu kaže:

وَلَا تَعْتَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ.

“I zlo po Zemlji, nered praveći, ne činite” (Eš-Šuara, 183).

Niko ne smije zabraniti drugom ili oduzeti mu pravo da koristi prirodna bogatstva, koja su izvor čovjekove opskrbe:

وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا.

“A darovi Gospodara tvoga nisu nikome zabranjeni” (El-Isra, 20).

Svaki čovjek ima pravo da radi i da se kreće po Zemlji nastojeći da zaradi sredstva za život, o čemu se govori u ajetu:

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ دَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ.

“On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati” (El-Mulk, 15).

Na ovo pravo ukazuje se u ajetu u kojem Allah govori o danu džume:

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ.

“A kad se molitva obavi, onda se po zemlji razidite i Allahovu blagodat tražite i Allaha mnogo spominjite, da biste postigli što želite” (El-Džumua, 10), ali i o danima hadža:

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ.

“Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete” (El-Bekara, 198).

Svaki čovjek, bio to muškarac ili žena, ima pravo da uživa u plodovima svoga rada, u zaradi koju je ostvario na dozvoljen način:

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ.

“Muškarcima pripada nagrada za ono što oni urade, a ženama nagrada za ono što one urade” (En-Nisa, 32).¹⁹⁴

13. Pravo na zaštitu imovine

Nije dozvoljeno oduzeti nekome imetak koji je zaradio na halal način, osim u slučaju kad je to neophodno zbog nekog opštedruštvenog interesa. Uzvišeni kaže:

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ.

“Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način!” (El-Bekara, 188), i uz pravednu nadoknadu njegovom vlasniku. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Ko nepravedno prisvoji dio tuđe zemlje, bit će mu natovareno na Sudnjem danu sedam zemalja.”¹⁹⁵ Kada je riječ o društvenoj imovini, nasrtaj na nju na još je većem stepenu zabrane i tretira se kao nasrtaj na cijelo društvo i prevara cjelokupnog ummeta. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Kome smo povjerili neki posao i dali mu za to nadoknadu, ono što uzme nakon toga smatra se krađom.”¹⁹⁶

14. Pravo radnika

Rad je obilježje islamskog društva. Riječima: *“I reci: ‘Radite!’”* (Et-Tevba, 105), Allah ukazuje na to da je čovjek dužan da svoj posao izvršava dobro i temeljito. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Zaista Allah voli kada neko od vas radi nešto, da to usavrši.”¹⁹⁷

Neka od prava radnika jesu sljedeća:

¹⁹⁴ Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 74.

¹⁹⁵ Buhari, 2/115.

¹⁹⁶ Sahihu Suneni Ebi Davud, 2/230.

¹⁹⁷ Albani, Sahihul-Džamiis-sagir ve zijadetuh, br. 1880.

1) Isplatiti mu platu u potpunosti, bez zakidanja ili odugovlačenja. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Isplatite radniku njegovu platu prije nego što mu se znoj osuši."¹⁹⁸

2) Obezbijediti mu dostojanstven život koji je u skladu sa trudom koji je uložio u obavljanje svog posla.

3) Ukazati mu dužno poštovanje u zajednici. Uzvišeni kaže:

وَقُلِ أَغْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ.

"I reci: 'Radite! Ta vidjet će Allah rad vaš i Poslanik Njegov i vjernici.'" (Et-Tevba, 105)

4) Zaštititi ga od nepravde i iskorištavanja zbog nepovoljnog položaja u kojem se nalazi.¹⁹⁹

15. Pravo na zadovoljenje osnovnih životnih potreba

Zadovoljenje osnovnih životnih potreba: hrana, piće, odjeća, stambeni prostor, temeljno je pravo svakog čovjeka, a uz to ima pravo na zdravstvenu zaštitu, koja će mu omogućiti da očuva mentalno i tjelesno zdravlje, zatim ima pravo na zadovoljenje obrazovnih i kulturnih potreba, a dužnost islamske vlasti jeste da mu osigura ono što sam sebi ne može obezbijediti.²⁰⁰ Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ.

"Doista su vjernici braća" (El-Hudžurat, 10), a Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Musliman je brat muslimanu, ne čini mu nepravdu, ne izdaje ga, niti ga ponižava."²⁰¹

U komentaru ovog hadisa Ibn Hazm kaže: "Onaj ko svog brata muslimana ostavi da gladuje, da nema šta obući, a ima mogućnost da ga nahrani i obuče, zaista ga je izdao."²⁰² Bratstvo nije samo emocija, nego je to veza solidarnosti, pomaganja i saradnje. To je veza čija je glavna karika ummet, na koju se nadovezuju druge karike, odnosno

¹⁹⁸ Albani, *Sahihu Suneni Ibn Madža*, 2/59.

¹⁹⁹ Gazali, *Hukukul-insan*, str. 181.

²⁰⁰ Ibid., str. 182.

²⁰¹ Buhari, br. 6951; Muslim, br. 2580.

²⁰² *El-Muhalla*, preneseno iz: Ganuši, *Hurijat*, 1/108.

kategorije društva, od kojih je prva kategorija porodica. Kada je riječ o porodici, dužnost svih članova je da vode računa o nasljedstvu, testamentu i izdržavanju, kao što Uzvišeni kaže:

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ.

“A rođaci su, prema Allahovoj Knjizi, jedni drugima preči” (El-Enfal, 75). Zatim, u pogledu komšiluka Uzvišeni kaže:

وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ.

“...i komšijama bližnjim, i komšijama daljnjim” (En-Nisa, 36), zatim dolazi briga o stanovnicima svog mjesta, pa briga o cijeloj društvenoj zajednici, putem institucije zekata, koji je strogo propisan, a zatim putem dobrovoljnog udjeljivanja.²⁰³

16. Potvrda prava slabih

Plemeniti Kur'an potvrđuje opšta prava čovjeka, međutim veliku pažnju posebno poklanja pravima slabih, kako bi spriječio da im moćnici ne nanesu štetu i kako vladari ne bi zanemarili njihove potrebe. Na ovaj princip ukazuje se i u mekanskim i u medinskim surama, poput riječi Uzvišenog:

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ.

“Zato siroče ne ucvili” (Ed-Duha, 9). U suri El-Muddessir govori se o grešnicima u Sekaru, Džehennemu, i razlozima što su ušli u njega, koji na pitanje džennetlija:

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ. قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ. وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمَسْكِينِ.

“Šta vas je u Sekar dovelo?”, odgovaraju: “Nismo”, reći će, “bili od onih koji su molitvu obavljali i od onih koji su siromahe hranili” (El-Muddessir, 42–44). Ove dvije sure, Ed-Duha i El-Muddessir, objavljene su među prvim surama. U suri El-Maun kaže se:

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ. فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ. وَلَا يُحِضُّ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ.

“Zna li ti onoga koji onaj svijet poriče? Pa to je onaj koji grubo odbija siroče, i koji da se nahrani siromah – ne podstiče” (El-Maun, 1–3), čime

²⁰³ El-Muhalla, preneseno iz: Ganuši, Hurijat, 1/109.

se ukazuje na to da je čovjekova obaveza da nahrani siromaha, ali i da mu je obaveza da druge podstiče na to djelo.

U suri El-Hakka objašnjava se zašto su džehennemlije ušli u Vatru:

إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ. وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ.

“...jer on u Allaha Velikog nije vjerovao i da se nahrani nevoljnik nije nagovarao” (El-Hakka, 33–34), u kojem se nevjerovanje u Allaha povezuje sa izostavljanjem podsticanja na hranjenje siromašnog.

U suri El-Fedžr Allah se obraća nepravednom predislamskom društvu riječima:

كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ. وَلَا تَحْضُونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ.

“A nije tako! Vi pažnju siročetu ne ukazujete, i da se puki siromah nahrani jedan drugog ne nagovarate” (El-Fedžr, 17–18). Islam naređuje da se čuva imetak siročeta, ako ga ima, i to je jedna od deset oporuka u suri El-En'am:

وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ.

“...i da se imetku siročeta ne približavate, osim na najljepši način, sve dok punoljetno ne postane” (El-En'am, 152).

U suri En-Nisa postavljena su pravila za čuvanje, korištenje i unapređenje imetka siročadi, i svi ti ajeti završavaju velikom prijetnjom u slučaju pronevjere ovog emaneta, kao naprimjer ajet:

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتِيمِ ظُلْمًا إِنَّهُمْ يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا.

“Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi, doista jedu ono što će ih u Vatru dovesti i oni će u Ognju gorjeti” (En-Nisa, 10).

Kur'an je siromašnima i siročadima, ako su siromašni, odredio dio zekata, feja i petine ratnog plijena, kao dio njihovog prava u državnom imetku. Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَافَةَ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ.

“Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga skupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i

prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku. Allah je odredio tako! – A Allah sve zna i mudar je.” (Et-Tevba, 60)

مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ
وَأَبْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ.

“Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu, i bližnjim njegovim, i siročadi, i siromasima, i putnicima – da ne bi prelazilo iz ruku u ruke bogataša vaših.” (El-Hašr, 7)

Zekat smo nazvali državnim imetkom zato što je Allah vladaru islamske države naredio da ga skuplja:

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا.

“Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš” (Et-Tevba, 103). Ako država ne preuzme na sebe dužnost sakupljanja zekata, tada su zekatski obveznici dužni izdvojiti zekat i podijeliti ga siromašnima, dakle, oni treba da sami traže siromašne, a ne da siromašni traže njih.

Isto tako siromasi polažu pravo na dio imetka svoje rodbine i ostalih članova ummeta. Uzvišeni kaže:

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ
وَأَبْنِ السَّبِيلِ وَالسَّالِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ.

“Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet, i u meleke, i u knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji molitvu obavljaju i zekat daju.” (El-Bekara, 177)

وَعَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ.

“Daj bližnjem svome pravo njegovo, i siromahu, i putniku.” (El-Isra, 26)

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ.

“Pitaju te kome će udjeljivati. Reci: ‘Imetak koji udjeljujete neka pripadne roditeljima, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima.’”
(El-Bekara, 215)

Pored svega navedenog, Kur'an je propisao i borbu radi odbrane slabih na Zemlji, kako bi se ispunila prava slabih, kako bi se zaštitili od nepravde i ostvarili svoja prava. Uzvišeni kaže:

فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَن يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا. وَمَا لَكُم لَا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا.

“I neka se zato na Allahovu putu bore oni koji ne žale žrtvovati život na ovome svijetu za onaj svijet. A onoga ko se bori na Allahovu putu, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo, sigurno, obilno nagraditi. A zašto se vi ne biste borili na Allahovom putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu, koji uzvikuju: ‘Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga grada, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći!’” (En-Nisa, 74–75)

Ovo su neka od prava koja je Kur'an potvrdio čovjeku. Ovdje je bitno istaći da ova prava nisu samo obznanjena, nego je to objava Gospodara ljudi koje poziva i na praktično poštovanje svih prava potvrđenih u Kur'anu. A, treba imati u vidu da je objava Gospodara izvor ispravnog vjerovanja, kulture, odgoja, islamskog prava, to je temelj na kojem se izgradila država i civilizacija.²⁰⁴

²⁰⁴ Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 76.

DESETO: ZASNIVANJE ZDRAVE PORODICE

Jedan od ciljeva plemenitog Kur'ana jeste zasnivanje dobre i zdrave porodice, koja je stub zdravog društva i ummeta.²⁰⁵

Nema sumnje da je osnova zasnivanja porodice brak koji spaja muškarca i ženu jasnom i čvrstom vezom, brak koji je zasnovan na bogobožnosti i Allahovom zadovoljstvu. Kur'an brak naziva jednim od Allahovih dokaza, znakova, poput stvaranja nebesa i Zemlje i stvaranja čovjeka od zemlje:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ.

"I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju" (Er-Rum, 21).

U ovom ajetu jasno se ukazuje na tri stuba bračnog života, a to su: smirenost, ljubav i samilost. Pod smirenošću se misli na spokoj koji ispunjava dušu i tijelo, jer su uz suprotni spol, u okrilju dozvoljene bračne veze, zadovoljene njihove potrebe. Islam ne priznaje nijednu bračnu vezu osim bračne veze između muškarca i žene, od prve bračne zajednice između Adema i njegove žene:

يَعَادِمُ أَسْكُنُ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ.

"O Ademe, živite, ti i žena tvoja, u Džennetu" (El-Bekara, 35).

Islam ne priznaje istospolne brakove, jer su protivni prirodnosti, moralu i svim vjerezakonima. Nažalost, ovu pogubnu pojavu željeli su ozakoniti na Konferenciji o stanovništvu u Kairu 1994. godine i na Konferenciji o ženi u Pekingu.²⁰⁶

Kur'an se suprotstavlja dvjema devijantnim skupinama

Prva devijantna skupina jeste ona koji živi u celibatu, koji je suprotan ljudskoj prirodi. Ova skupina zabranjuje ženidbu i gleda na spolnu potrebu kao na prljavštinu i šejtansko djelo, i podstiče na

²⁰⁵ Ibid., str. 86.

²⁰⁶ Ibid., str. 86.

bježanje i od ženske sjenke, čak iako je to sestra ili majka, jer to smatra šejtanskom zamkom.

Druga devijantna skupina jesu oni koji zagovaraju potpunu seksualnu slobodu i zadovoljenje strasti bez ikakvih ograničenja. Oni pozivaju na slobodu seksualnog uživanja između muškarca i žene bez ikakvih zakonskih odgovornosti i obaveza. Međutim, to je pogrešno, jer upravo postojanje odgovornosti i obaveza osigurava izgradnju zdrave i povezane porodice, koja je zasnovana na majčinskoj nježnosti, očinskoj brizi, poslušnosti djece, bratskom saosjećanju, porodice u čijem se okrilju razvija ljubav, saosjećanje i pomaganje.²⁰⁷

Kur'anski ciljevi zasnivanja zdrave porodice

1. Čuvanje potomstva

Da bi se ostvario ovaj cilj, islam je propisani brak ograničio na bračnu vezu između muškaraca i žena, i zabranio je svaki oblik vanbračnih veza, ali i istospolne veze, koje ne dovode do rađanja djece. Brak između muškarca i žene garancija je nastavka ljudskog roda i naseljavanja Zemlje novim generacijama:

هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا.

“On vas od Zemlje stvara i daje vam da živite na njoj!” (Hud, 61).²⁰⁸

Uzvišeni kaže:

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً.

“Allah za vas stvara žene od vaše vrste, a od žena vaših daje vam sinove i unuke.” (En-Nahl, 72)

Robovi Milostivog su molili:

رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا.

“Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju!” (El-Furkan, 74)

Halil Ibrahim, alejhis-selam, kaže:

²⁰⁷ Keife netaamelu meal-Kur'anil-azim, str. 87.

²⁰⁸ Misakul-usreti fil-islam, El-Ledžnetul-alemijetu lil-mer'eti vet-tifl, str. 132.

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ. فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ.

“Gospodaru moj, daruj mi porod čestit!” – i Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi.” (Es-Safat, 100–101)

Zekerijja, alejhis-selam, traži:

فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا. يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ عَالٍ يَعْقُوبُ وَأَجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا.

“Zato mi pokloni od Sebe sina da naslijedi mene i porodicu Jakubovu, i učini, Gospodaru moj, da budeš s njim zadovoljan” (Merjem, 5–6) i dolazi Allahov odgovor:

يَذَكِّرِيَا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا.

“O Zekerijja, javljamo ti radosnu vijest da će ti se dječak roditi, ime će mu Jahja biti, nikome prije njega to ime nismo htjeli dati” (Merjem, 7).

2. Ostvarenje smirenosti, ljubavi i samilosti

Allah je odredio propise i ponašanje za lijep život među supružnicima kako se brak ne bi sveo samo na tjelesni užitak. Uzvišeni kaže:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ.

“S njima lijepo živite!” (En-Nisa, 19).

Izraz “lijepo” podrazumijeva lijep život u skladu sa običajima mjesta u kojem supružnici žive. Riječima:

أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ.

“Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća” (El-Bekara, 187), Uzvišeni je ovu vezu uporedio sa odjećom, jer ova riječ asocira na ukras, pokrivanje, bliskost i toplinu. Riječi: “vi ste jedni od drugih” u ajetu:

فَأَسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنُفِي بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ.

“I Gospodar njihov im se odazva: ‘Nijednom trudbeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi – vi ste jedni od drugih’” (Ali Imran, 195), znače da je žena od muškarca i muškarac od žene,

tako da u ovom odnosu nema suparništva niti proturječja, nego je to odnos prožet upotpunjavanjem, skladnošću i pomaganjem.²⁰⁹

3. Čuvanje porijekla

Kako bi očuvao porijeklo, Uzvišeni Allah poništio je običaj usvajanja djece i naredio da se usvojena djeca nazivaju po svojim biološkim očevima. Tako Allah kaže:

وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ ۖ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ۚ ادْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ ۚ وَلَكِنْ مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا.

“Niti je posinke vaše sinovima vašim učinio. To su samo vaše riječi, iz usta vaših, a Allah istinu govori i na Pravi put izvodi. Zovite ih po očevima njihovim, to je kod Allaha ispravnije. A ako ne znate imena očeva njihovih, pa, braća su vaša po vjeri i šticenici su vaši. Nije grijeh ako u tome pogriješite, grijeh je ako to namjerno učinite; a Allah prašta i samilostan je.” (El-Ahzab, 4–5)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Koji god čovjek ustvrdi da mu je roditelj neko drugi mimo bioloških roditelja, ili da ga je iz ropstva oslobodio neko drugi mimo stvarnog osloboditelja, na njemu je prokletstvo Allaha, prokletstvo meleka i svih ljudi do Sudnjeg dana, i od njega se ne primaju djela (obavezna ili dobrovoljna) niti pokajanje.”²¹⁰

Zbog zaštite porijekla islam je također zabranio zinaluk – blud i propisao je posebna pravila i propise, kao što su: propis poslijebračnog pričeke – iddeta, propis o zabrani skrivanja trudnoće, propis o potvrđivanju očinstva i zabrani njegovog negiranja. Ovi su propisi detaljno obrazloženi u fikhskim djelima.²¹¹

²⁰⁹ Misakul-usreti fil-islam, str. 135.

²¹⁰ Ahmed i Darimi. Hadis je vjerodostojan.

²¹¹ Misakul-usreti fil-islam, str. 137.

4. Očuvanje čednosti

Šerijatski brak omogućava čovjeku da očuva moralnu čednost i neporočnost, da sačuva čednost, sprečava seksualne nastranosti tako što uklanja izvor razvrata i propadanja.²¹²

Islam veliku pažnju poklanja ljudskoj prirodi i njenoj sklonosti ka zaljubljanju i pokušava da je odgoji i uzdigne, a ne da je unizuje. U ajetu:

رُزِيَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِصَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْخَرْثِ ذَلِكَ مَتْنَعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَتَابِ.

“Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čim žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebra, divni konji, stoka i usjevi. To su blagodati u životu na ovome svijetu; a najljepše mjesto povratka je u Allaha” (Ali Imran, 14), Uzvišeni Allah spominje dozvoljene strasti i uživanja, ali ni one ne smiju izlaziti izvan islamskih okvira, ne smiju nadvladati ono što je uzvišeno i plemenito.²¹³

Plemeniti Kur'an ne postavlja nikakva ograničenja u intimnom uživanju između muža i njegove supruge, o čemu govori ajet:

نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ.

“Žene vaše su njive vaše, i vi njivama vašim prilazite kako hoćete” (El-Bekara, 223). Dakle, dozvoljen je intimni odnos, ali isključivo u spolni organ i u vrijeme kad žena nema menstruaciju. Uzvišeni kaže:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَظْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ.

“I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: ‘To je neprijatnost.’ Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju. A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio. Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste” (El-Bekara, 222).²¹⁴

²¹² Ibid., str.137.

²¹³ Misakul-usreti fil-islam, str. 138.

²¹⁴ Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 87.

5. Pobožna porodica

Porodica je moralno i odgojno gnijezdo pojedinaca, ne samo zbog toga što čuva njihova tijela, nego i što usađuje vjerske i moralne vrijednosti u njihova srca. Odgovornost porodice u pogledu ovog pitanja počinje prije zasnivanja porodice odabirom čestitog supružnika. Prvo mjerilo u izboru supružnika jesu vjera i moral.²¹⁵ Uzvišeni kaže:

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ وَلَا أُمَّةً مُّؤْمِنَةً حَتَّىٰ تُؤْمِنَ مِنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُّشْرِكٍ وَلَا أُعْجَبُكُمْ ۖ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ۖ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ ۖ وَبَيِّنَ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ.

“Ne ženite se mnogoboškinjama dok ne postanu vjernice; uistinu je robinja vjernica bolja od mnogoboškinje, makar vam se i sviđala. Ne udavajte vjernice za mnogobošce dok ne postanu vjernici; uistinu je rob vjernik bolji od mnogobošca, makar vam se i dopadao. Oni zovu u Džehennem, a Allah, voljom Svojom, nudi Džennet i oprost, i objašnjava ljudima dokaze Svoje, da bi razmislili.” (El-Bekara, 221)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: “Ako vam dođe prosac čijom ste vjerom i moralom zadovoljni, oženite ga. Ako to ne uradite, nastat će nered na Zemlji i raširit će se nemoral.”²¹⁶

Kada se ispuni prvi princip zasnivanja zdrave porodice, dolazi drugi, a to je odgoj djece i podučavanje vjeri i vjerskim propisima, podsticanje na primjenu naučenog, sve dok djeca ne dostignu šerijsku punoljetnost i ne preuzmu odgovornost za svoje postupke.²¹⁷ Uzvišeni kaže:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ.

“Naredi čeljadi svojoj da molitvu obavljaju i istraj u tome! Mi ne tražimo od tebe da se sam hraniš, Mi ćemo te hraniti! A samo one koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili čeka lijep svršetak.” (Taha, 132)

Govoreći o vjerovjesniku Ismailu, alejhis-selam, Allah kaže:

²¹⁵ Misakul-usreti fil-islam, str. 138

²¹⁶ Tirmizi, Ibn Madža, Hakim i Bejheki. Hadis je dobar. Misakul-usret-il-islamijja, str. 154.

²¹⁷ Misakul-usret-il-islamijja, str. 138.

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا.

“I tražio je od čeljadi svoje da molitvu obavljaju i da milostinju udjeljuju, i Gospodar njegov bio je njima zadovoljan.” (Merjem, 55)

Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ.

“O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od Vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti.” (Et-Tahrim, 6)

JEDANAESTO: DAVANJE PRAVA ŽENI I NJENO OSLOBAĐANJE OD NEPRAVDE PREDISLAMSKOG DOBA

Jedan od najvažnijih ciljeva Kur’ana jeste davanje prava ženi, njeno oslobađanje od nepravednog tretmana predislamskog doba i zaštita od toga da muškarci bespravno upravljaju njome. Tako je Kur’an ukazao počast ženi i dao joj prava kao ljudskom biću, ukazao joj je čast kao ženi, kćerki, supruzi, majci i članu društvene zajednice.²¹⁸

U vremenu objave islama neki su ljudi negirali da je žena ljudsko biće, drugi su sumnjali u to, neki su priznali njenu ljudsku prirodu, ali su je smatrali stvorenjem koje je stvoreno da služi muškarcu. Islam je ukazao počast ženi, potvrdio njenu ljudsku prirodu i zadužio je izvršavanjem vjerskih obaveza, obećao joj nagradu i ulazak u Džennet, i tretira je kao vrijedno ljudsko biće koje ima sva prava kao i muškarac. Muškarac i žena su dva izdanka jednog drveta, njihovi su roditelji isti: Adem i Hava; stvoreni su jednaki, odlikuju se istim ljudskim osobenostima, zaduženi su istim obavezama i imaju iste odgovornosti, bit će jednako nagrađeni.²¹⁹ O tome plemeniti Kur’an kaže:

²¹⁸ Kejfe neteamelu meal-Kur’anil-azim, str. 89.

²¹⁹ Jusuf Kardavi, Melamihul-mudžtemeil-muslim, str. 321.

يَسْأَلُهَا النَّاسُ أَتَقُومُ رَّبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا.

“O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s imenom čijim jedni druge molite, i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi.” (En-Nisa, 1)

Gospodar je sve ljude, i muškarce i žene, stvorio od jednog čovjeka i od tog čovjeka stvorio je njegovu suprugu, da ga upotpuni i da uz nju postigne smiraj, kao što kaže u ajetu:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا.

“On je Taj Koji vas od jednoga čovjeka stvara, a od njega je drugu njegovu stvorio da se uz nju smiri” (El-A'raf, 189), pa je iz ove prve porodice rasijao mnoge muškarce i žene, koji su svi robovi jednog Gospodara i djeca jedne majke i jednog oca, i svi su povezani brat-skim vezama. Zato ajet naređuje bogobožnost i održavanje rodbinskih veza:

وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ.

“I Allaha se bojte, s imenom Čijim jedni druge molite, i rodbinske veze ne kidajte” (En-Nisa, 1). Prema ovom ajetu, muškarac je brat ženi i žena je sestra muškarcu. O ovome Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: “Zaista su žene sestre muškarcima.”²²⁰

1. Žena je ravnopravna sa muškarcem u pogledu vjerskih obaveza, pobožnosti i ibadeta

Plemeniti Kur'an kaže:

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنَاتِ وَالْقَنَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّابِغِينَ وَالصَّابِغَاتِ وَالْحَفِظِينَ وَالْحَفِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا.

²²⁰ Ahmed, Ebu Davud i Tirmizi; Sahihul-Džamiis-sagir, br. 2333.

“Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjericama, i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama, i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama, i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama, i poniznim muškarcima i poniznim ženama, i muškarcima koji dijele zekat i sadaku i ženama koje dijele zekat i sadaku, i muškarcima koji poste i ženama koje poste, i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu, i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha - Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.” (El-Ahzab, 35)

2. Žena je ravnopravna sa muškarcem u osnovnim vjerskim i društvenim obavezama

Kur'an je ravnopravnim učinio muškarca i ženu u ajetu:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ.

“A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćaju, i molitvu obavljaju i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah, sigurno, smilovati. – Allah je doista silan i mudar.” (Et-Tevba, 71)

3. U kazivanju o Ademu, alejhis-selam, božanske naredbe podjednako su upućene Ademu i njegovoj ženi

Uzvišeni kaže:

وَقُلْنَا يٰٓآدَمُ اَسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ.

“I Mi rekosmo: ‘O Ademe, živite, ti i žena tvoja, u Džennetu i jedite u njemu koliko god želite i odakle god hoćete, ali se ovom drvetu ne približujte, pa da sami sebi nepravdu nanese!’” (El-Bekara, 35)

U kur'anskom kazivanju o Ademu i Havi, za razliku od kazivanja u iskrivljenom Tevratu, navodi se da je šejtan zaveo Adema i naveo da pogriješi, a ne Hava:

فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ.

"I šejtan ih navede da zbog drveta posrnu i izvede ih iz onoga u čemu su bili" (El-Bekara, 36).

Dakle, nije samo Hava jela sa drveta, niti je ona prva počela, nego je to bila greška koju su počinili oboje, kao što su oboje izrazili žalje-nje i pokajali se:

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ.

"Gospodaru naš", rekoše oni, "sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni" (El-A'raf, 23).

Čak se u nekim ajetima kao krivac navodi samo Adem:

وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَتَنَىٰ وَلَمْ يُحِذْ لَهُوَ عَزَمًا.

"A Ademu smo odmah u početku naredili; ali on je zaboravio, i nije odlučan bio" (Taha, 115);

فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَبْنَادُمْ هَلْ أَذْلَكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلَىٰ.

"Ali šejtan mu poče bajati i govoriti: 'O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati?'" (Taha, 120);

وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ.

"Tako Adem nije Gospodara svoga poslušao i s Puta je skrenuo" (Taha, 121).

Ali, i kada se govori o pokajanju za taj grijeh, u nekim se ajetima spominje samo Ademovo pokajanje:

ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ.

"Poslije ga je Gospodar njegov izabranikom učinio, pa mu oprostio i na Pravi put ga uputio" (Taha, 122), što ukazuje na to da je on bio inicijator tog grijeha, a da ga je Hava slijedila u tome.

Kako god da je bilo, Havinu grešku ne snosi niko osim nje. Havine kćerke, odnosno žensko potomstvo, neće odgovarati za njen grijeh:

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ.

"A nijedan grješnik neće nositi grijehe drugoga!" (Ez-Zumer, 7);

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

“Taj narod je bio i nestao; njega čeka ono što je zaslužio, i vas će čekati ono što ćete zaslužiti, i vi nećete biti pitani za ono što su oni radili” (El-Bekara, 134).

4. Muškarac i žena ravnopravni su u pogledu nagrade

O ulasku u Džennet Uzvišeni Allah kaže:

فَأَسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَيْ لَا أُنْصِبُ عَمَلٍ غَمَلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُم مِّنْ بَعْضٍ.

“I Gospodar njihov im se odazva: ‘Nijednom trudbeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi – vi ste jedni od drugih.’” (Ali Imran, 195)

Kur'an jasno navodi da djela neće biti poništena kod Allaha, svejedno da li je onaj ko ih je uradio muško ili žensko, jer su svi jedni od drugih, stvoreni od jedne zemlje i iste prirode.

Uzvišeni kaže:

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

“Onome ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, Mi ćemo dati da proživi lijep život i doista ćemo ih nagraditi boljom nagradom nego što su zaslužili.” (En-Nahl, 97)

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا.

“A onaj ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je – ući će u Džennet i neće mu se učiniti ni koliko trun jedan nepravda.” (En-Nisa, 124)

5. Žena, kao i muškarac, ima pravo na imovinu

Islam je poništio zakone, koji su bili zastupljeni u mnogim narodima, kako među Arapima tako i među nearapima, prema kojima žena nije imala pravo da posjeduje imetak, nije imala pravo na nasljedstvo, ili joj je to pravo bilo ograničeno i njenim je imetkom upravljao muž ili je u potpunosti muž prisvajao njen imetak.

Islam je ženi potvrdio pravo na posjedovanje svih vrsta imovine i pravo da u skladu sa propisima potpuno raspolaže svojim imetkom. Zatim, ženi je, kao i muškarcu, propisao oporuku i nasljedstvo, dao joj je pravo na prodaju, kupovinu, iznajmljivanje, poklanjanje, pozajmljivanje, uvakufljavanje, udjeljivanje, izdržavanje, prenošenje duga, zalog i ostale vrste ugovora i radnji. Uz sve to, žena ima pravo na odbranu svog imetka, kao i da brani sebe na sudu, i na ostale zakonom propisane radnje.²²¹

6. Žena kao majka

Ni u jednom historijskom izvoru nije zabilježeno da su bilo koja vjera i društveno uređenje ukazali čast ženi kao majci kao što je to učinio islam. Allah je pozvao na dobročinstvo prema ženama i ukazao na veliku vrijednost lijepog postupanja prema ženama time što je to naredio u ajetima Svoje Knjige uz naredbu o vjerovanju u jednoga Boga i činjenju ibadeta samo Njemu. Kur'anski ajeti posebno ukazuju na vrijednost činjenja dobročinstva majci. Islam pravo majke izdiže nad pravom oca, jer majka podnosi teškoću trudnoće, poroda, dojenja, odgoja i brige o svom djetetu, što Kur'an potvrđuje i ponavlja u više sura, kako bi se to duboko utkalo u svijest djece. Uzvišeni Allah kaže:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصْلَهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ.

“Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. (Lukman, 14)

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَفِصْلَهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا.

²²¹ Melamihul-mudžtemeil-muslim, str. 324. Pogledaj: Seid Afgani, *El-Islamu vel-mer'a*, str. 72.

“Čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro; majka njegova s mukom ga nosi i u mukama ga rađa, nosi ga i doji trideset mjeseci.” (El-Ahkaf, 15)²²²

Plemeniti Kur'an navodi vjernicima i vjericama primjere čestitih i pobožnih majki koje su ostavile trag i zauzele posebno mjesto u historiji islama.

1) Musaova majka odazvala se Allahovoj objavi i nadahnuću od Njega i svoje dijete, plod svog srca, pustila niz rijeku sigurna u obećanje svoga Gospodara:

وَأَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أُمُّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي ۚ إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ.

“I Mi nadahnusmo Musaovu majku: ‘Doji ga, a kad se uplašiš za njegov život, baci ga u rijeku, i ne strahuj i ne tuguj, Mi ćemo ti ga, doista, vratiti i poslanikom ga učiniti’” (El-Kasas, 7).

2) Merjemina majka zavjetovala se da će svoje još nerođeno dijete dati da služi Allahu, iskreno, bez ikakvog širka ili robovanja nekom drugome, moleći Allaha da od nje primi njen zavjet. Uzvišeni kaže:

إِذْ قَالَتْ أُمُّرَأْتُ عِمْرَنَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.

“Kada Imranova žena reče: ‘Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš!’” (Ali Imran, 35). Ali, kada je rodila žensko dijete, što nije očekivala, to je nije spriječilo da ispuni svoj zavjet, moleći Allaha da je čuva od svakog zla. Uzvišeni kaže:

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ ۖ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَئِيسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ ۖ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ ۖ وَإِنِّي أُعِيدُهَا بَكَ وَدُرَيْتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

“Poslije ona, kada je rodi, reče: ‘Gospodaru moj, rodila sam žensko’ – a Allah dobro zna šta je rodila – ‘a žensko nije kao muško; nadjela sam joj ime Merjema, i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana.’” (Ali Imran, 36)

²²² Melamihul-mudžtemeil-muslim, str. 328.

3) Kur'an navodi Merjemu, kćerku Imranovu i majku Isaovu, alejhis-selam, kao primjer čistote, postojanosti radi Allaha i vjerovanja u Njegove riječi:

وَمَرْيَمَ أَبْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ عَلَيْهَا مِنْ الْقَلْنَيْنِ.

"I Merjemu, kćer Imranovu, koja je nevinost svoju sačuvala, a Mi smo udahnuli u nju život i ona je u riječi Gospodara svoga i knjige Njegove vjerovala i od onih koji provode vrijeme u molitvi bila" (Et-Tahrim, 12).

7. Žena kao kćerka

Kada bi se Arapima u predislamsko doba rodilo žensko dijete, toliko su bili očajni i uznemireni da su u tom trenutku govorili: "Tako mi Allaha, to dijete nije blagodat. Njena pobjeda je plakanje, a njeno dobročinstvo je krađa." Ovim su željeli reći da ona svome ocu i svojoj porodici ne može pomoći ničim drugim osim vrištanjem i plačem, ne može se boriti u ratu, niti im može učiniti dobročinstvo, osim da uzima iz imetka svoga muža i dadne svojoj porodici.

U to vrijeme vladao je običaj zakopavanja ženske djece. Strahujući od siromaštva koje ga može zadesiti ili sramote koju može donijeti svome narodu kada odraste, očevi su činili ovo gnusno djelo, o kojem Kur'an, pozivajući ih da razmisle o tome i koreći ih, kaže:

وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ. بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ.

"I kad živo zakopana bude upitana zbog kojeg grijeha je ubijena" (Et-Tekvir, 8–9). Opisujući stanje očeva kojima se rodi kćerka, Uzvišeni kaže:

وَإِذَا بُئِرٌ أُحْدِثُ بِالْأَنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ. يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُئِرَ بِهِ ۖ أَيُّمَسِّكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ.

"I kad se nekome od njih javi da mu se rodila kći, lice mu potamni i postaje potišten, krije se od ljudi zbog nesreće koja mu je dojavljena; da li ovako prezren da je zadrži ili da je u zemlju zarovi? Kako ružno oni prosuđuju!" (En-Nahl, 58–59).

Neki raniji zakoni davali su ocu pravo da proda svoju kćer ako želi, dok su mu neki drugi, poput Humurabijevog zakona, dozvoljavali da je preda drugom čovjeku da je ubije.

Kada je došao islam, tretirao je kćerku poput sina: kao poklon i blagodat od Allaha koje On poklanja kome hoće od Svojih robova. Uzvišeni kaže:

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ مَا يَشَاءُ يَخْلُقْ ۚ مَا يَشَاءُ يَهَبْ لِمَنْ يَشَاءُ إِنِثًا وَيَهَبْ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَورَ ۚ أَوْ يَزَوْجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنِثًا ۖ وَيَجْعَلْ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا ۚ إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ.

“Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji. On stvara šta hoće! On poklanja žensku djecu kome hoće, a kome hoće – mušku, ili im daje i mušku i žensku, a koga hoće, učini bez poroda; On uistinu sve zna i sve može.” (Eš-Šura, 49–50)

U kur’anskim kazivanjima ukazuje se na to da neke kćerke mogu biti utjecajnije i ostaviti veći trag od mnoge muške djece, a jedno od takvih kazivanja jeste o Merjemi, kćerki Imranovoj, koju je Allah uzdigao nad svim ženama svijeta i učinio čistom. Kada ju je njena majka zanjela, očekivala je da će roditi muško, koje će služiti u hramu i biti od bogobojaznih.²²³ Uzvišeni kaže:

إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَدَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ. فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ ۖ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ ۖ وَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يُسَمِّيَهَا مَرْيَمَ ۖ وَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يُعِيدَهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ. فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا.

“Kada Imranova žena reče: ‘Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš!’ Poslije ona, kada je rodi, reče: ‘Gospodaru moj, rodila sam žensko’ – a Allah dobro zna šta je rodila – ‘a žensko nije kao muško; nadjela sam joj ime Merjema, i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana.’ I Gospodar njezin primi je lijepo i učini da uzraste lijepo.” (Ali Imran, 35–37)

²²³ Melamihul-mudžtemeil-muslim, str. 232–233; Seid el-Afgani, El-Islamu vel-mer’a, str. 51.

Poslanik islama, sallallahu alejhi ve sellem, obećao je Džennet kao nagradu svakom ocu koji se lijepo ophodi prema svojim kćerkama, koji se brine o njihovom odgoju i lijepom moralu, koji vodi računa o Allahovom pravu kod njih sve dok ne postanu punoljetne ili dok on ne umre. Poslanik je takvom ocu obećao mjesto pored sebe u Kući stalne blagodati, Džennetu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Ko bude imao tri kćerke, pa bude strpljiv na poteškoćama, u izobilju i oskudici, Allah će ga uvesti u Džennet zbog njegove milosti prema njima." Tada je neki čovjek upitao: "A ko bude imao dvije, o Allahov Poslaniče?" "I dvije", odgovorio je Poslanik. Čovjek je opet upitao: "A jednu?", a Poslanik je odgovorio: "I jednu."²²⁴

Prema učenju islama, rođenje kćerke nije teret kojeg se treba bojati i loš znak koji predskazuje nesreću, nego je kćerka blagodat na kojoj se zahvaljuje i milost kojoj se nada zbog Allahove blagodati i velike nagrade koja dolazi uz nju. Ovim je islam zauvijek ukinuo običaj zakopavanja žive ženske djece i kćerka je zauzela veličanstveno mjesto u srcu svog oca.²²⁵

8. Žena kao supruga

Neke religije i ideologije tretirale su ženu prljavštinom, šejtanovim djelom, smatrajući da je obaveza pobjeći od nje i posvetiti se celibatu i monaštvu, dok su neki drugi ženu smatrali samo predmetom muškog uživanja, ili kuharicom, ili slugom u kući. U takvom ozračju došao je islam i oglasio ukidanje monaštva i celibata, a podstakao na brak, i suprugu učinio jednim od Allahovih znakova u univerzumu. Uzvišeni kaže:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ.

²²⁴ Hadis bilježi Hakim, koji kaže da je vjerodostojnog seneda, a s njim se složio i Zehebi, 4/176.

²²⁵ *Melamihul-mudžtemeil-muslim*, str. 334.

“I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.” (Er-Rum, 21)

Islam je supruzi odredio prava koja ima kod muža, ali to nisu samo formalna prava, nego prava nad kojima bdiye nekoliko čuvara. Prvi čuvar jeste vjerovanje muslimana i njegova bogobojažnost, a drugi čuvar jeste savjest i cijela društvena zajednica, dok je treći čuvar islamski vjerezakon.

Prvo pravo žene jeste vjenčani dar – mehr, koji je Allah propisao obaveznim muškarcu kao znak naklonosti prema supruzi. Uzvišeni kaže:

وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا.

“I draga srca ženama vjenčane darove njihove podajte; a ako vam one od svoje volje od toga šta poklone, to s prijatnošću i ugodnošću trošite.” (En-Nisa, 4)

Ovaj propis ukazuje na visok stepen koji islam daje ženi, što posebno dolazi do izražaja kada se uporedi sa tretmanom žene u drugim društvenim uređenjima, koji propisuju da žena prilikom udaje daje dio svog imetka muškarcu.

Drugo pravo žene jeste pravo na izdržavanje. Muškarac je dužan da ženi, u skladu sa svojim mogućnostima i običajnim pravom, obezbijedi hranu, odjeću i stan. Kada se kaže da je to dužan prema svojim mogućnostima, to podrazumijeva onoliko koliko ugledni i moralni ljudi smatraju dovoljnim, bez rasipništva ili škrtarenja. Uzvišeni kaže:

لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا.

“Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici – prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikoga ne zadužuje više nego što mu je dao; Allah će, sigurno, poslije tegobe, last dati.” (Et-Talak, 7)

Treće pravo žene jeste pravo na lijep suživot. Uzvišeni kaže:

وَعَاثِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ.

“S njima lijepo živite!” (En-Nisa, 19). Ovo pravo je sveobuhvatno i podrazumijeva lijepo ponašanje u svakom odnosu i svakoj relaciji između muškarca i njegove žene, kao što je: nježnost i blagost, lijep govor, nasmijano lice i da je oraspoloži kroz međusobne šale i razonodu.

Ali isto tako, kako bi žena uživala ova prava, dužna je da bude poslušna mužu u onome što nije grijeh, da čuva njegov imetak tako da ne troši bez njegove dozvole, da ne uvodi u kuću nikoga bez njegove dozvole, čak ni ako je taj neko član njene porodice.

Dužnosti žene prema mužu nisu ni brojne ni nepravедne kada se sagleda kakve obaveze muž ima prema ženi. Jer, svako pravo povlači za sobom obavezu. Na pravednost islama ukazuje i to što obaveze nije stavio samo u dužnost ženi, niti samo muškarcu, nego i jednom i drugom. Uzvišeni kaže:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ.

“One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu” (El-Bekara, 228), što znači da žene imaju prava onoliko koliko imaju i obaveza. Jedna od lijepih predaja u kojoj se govori o tome jeste predaja od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, koji kazuje da se jednog dana uredio za svoju suprugu, pa kada su ga upitali o tome, rekao je: “Uljepšavam se svojoj supruzi kao što se ona uljepšava meni”, pa je proučio ajet:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ.

“One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti” (El-Bekara, 228). Ovo je primjer koji ukazuje na to da su ashabi duboko razumijevali plemeniti Kur'an.²²⁶

Islam ne traži od žene da u braku zanemari svoju ličnost i karakter radi muža, niti da izgubi svoju osobenost u ličnosti muža, kao što je to slučaj u zapadnim tradicijama u kojima je žena obavezna da se podredi mužu u tolikoj mjeri da prihvati mužev identitet, tako da se

²²⁶ Melamihul-mudžtemeil-muslim, str. 340; Seid el-Afgani, El-Islamu vel-mer'a, str. 72.

više ne zna njeno porijeklo ni prezime, nego postane poznata kao supruga tog i tog.

Islam je i u ovom pogledu uzdigao ženu tako što je zaštitio njenu osobnost i nije dozvolio da izgubi svoju ličnost i integritet. Tako supruge Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, znamo po njihovim imenima i porijeklu: Hatidža, kćerka Huvejlida, Aiša, kćerka Ebu Bekra, Hafsa, kćerka Omerova, Mejmuna, kćerka Harisova, Safijja, kćerka Huzejja, koji je bio jevrej, protivnik Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Isto tako, islam štiti građanska prava udate žene i daje joj pravo da potpisuje ugovore, sklapa sporazume, da prodaje i kupuje, da izdaje ono što je u njenom vlasništvu, da iznajmljuje, da poklanja, daje milostinju, daje punomoć i pokreće sudske procese.

S druge strane, ženi na Zapadu ovo je omogućeno tek u savremeno doba, ali i danas je u nekim zemljama žena još uvijek donekle ograničena voljom muža.²²⁷

9. Čuvanje ženstvenosti

Islam veliku pažnju posvećuje očuvanju ženstvenosti žene kako bi ostala izvor osjećaja nježnosti, blagosti i ljepote. Iz tog razloga ženi je dozvoljeno nešto što je zabranjeno muškarcima, u skladu sa prirodom žene i njenom ulogom, poput nošenja zlatnog nakita i oblačenja odjeće od čiste svile. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Zaista su zlato i svila zabranjeni muškarcima moga ummet, a dozvoljeni ženama."²²⁸

Također, islam je ženi zabranio sve što uništava njenu ženstvenost, od oponašanja muškaraca u oblačenju, pokretima, ponašanju i ostalom. Tako je zabranjeno da žena oblači odjeću muškarca, kao što je i muškarcu zabranjeno da oblači odjeću žene. Allah je prokleo žene koje oponašaju muškarce kao što je prokleo i muškarce koji oponašaju žene. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao

²²⁷ *Melamihul-mudžtemeil-muslim*, str. 341; Seid el-Afgani, *El-Islamu vel-mer'a*, str. 72.

²²⁸ *Sunenu Ibn Madža*, br. 3595.

je: "Troje neće ući u Džennet niti će ih Allah pogledati na Sudnjem danu: onoga ko je nepokoran svojim roditeljima, ženu koja je muškobanjasta²²⁹ i onog ko nije ljubomoran na svoju porodicu."²³⁰

Islam štiti ženinu ženstvenost i vodi računa o njenoj nježnoj prirodi, pa je tako i propisao da žena bude u okrilju zaštite muškarca, koji će je izdržavati i ispunjavati njene potrebe. Allah je propisao da o ženi skrbe njen otac, muž, sinovi ili braća, koji su, prema šerijatu, obavezni da je izdržavaju. Na taj način žena je zaštićena i nije prinuđena da se hvata ukoštac sa brojnim izazovima kako bi zaradila za život i da se u tome nadmeće sa muškarcem.

Islam štiti ženin moral i stid, vodi računa o njenom ugledu i časti, štiti njenu čednost od ružnih misli i zlih jezika, a pogotovu od zlih ruku koje se pružaju prema njoj da je iskoriste. Sve navedeno razlog je što je islam kao obavezno ženi propisao sljedeće:

a. Obaranje pogleda i čuvanje čednosti i čistote. Uzvišeni kaže:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ.

"A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim." (En-Nur, 31)

b. Propisno odijevanje i pokrivanje ukrasa. Uzvišeni kaže:

وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ خُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ.

"I neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje, i neka vela svoja spuste na grudi svoje." (En-Nur, 31)

c. Nošenje hidžaba u svakoj situaciji, izuzev pred mužem i mahremima – onima s kojima ni u kojem slučaju ne smije stupiti u bračnu vezu. Uzvišeni kaže:

وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتِ أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرَ أُولَى الْاَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ.

²²⁹ Ona koja oponaša muškarca.

²³⁰ *Musnedu Ahmed*, br. 1680, sened je vjerodostojan.

“Neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj, ili sinovima braće svoje, ili sinovima sestara svojih, ili prijateljicama svojim, ili robinjama svojim, ili muškarcima kojima nisu potrebne žene, ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena.” (En-Nur, 31)

d. Da bude dostojanstvena u hodu i govoru. Uzvišeni kaže:

وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ.

“I neka ne udaraju nogama svojim da bi se čuo zveket nakita njihova koji pokrivaju.” (En-Nur, 31);

يٰۤاَيُّهَا النِّسَاءُ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ اِنْ اَتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا.

“O žene Vjerovjesnikove, vi niste kao druge žene! Ako se Allaha bojite, na sebe pažnju govorom ne skrećite, pa da u napast dođe onaj čije je srce bolesno, i neusiljeno govorite!” (El-Ahzab, 32). Ženi nije zabranjeno da govori, njen glas nije avret, nego joj je naređeno da govori lijepo, neusiljeno i nenametljivo.²³¹

e. Da se kloni svega što skreće pažnju na nju i da ne zavodi pretjerano se ukrašavajući i pokazujući se pred drugima, kao što su žene postupale u predislamskom vremenu, ali i u današnjem vremenu. Jer, to nije ponašanje čedne žene. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: “Koja god se žena namiriše, zatim izađe iz svoje kuće tako da ljudi osjete njen miris, ona je bludnica.”²³²

f. Da se ne osamljuje sa muškarcem koji joj nije muž ili mahrem, kako bi zaštitila i sebe i njega od grešnih misli i došaptavanja, i da bi zaštitila svoju čednost i ugled od zlih jezika. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Neka se muškarac ne osamljuje sa ženom ako uz nije mahrem.”²³³

²³¹ Melamihul-mudžtemeil-muslim, str. 366–367.

²³² Sunenut-Tirmizi, br. 2786, hadis je vjerodostojan.

²³³ Buhari, br. 1088.

g. Da bez potrebe ne odlazi na mjesta na kojima se uobičajeno nalaze muškarci, a kad se ukaže potreba za tim, da se zadrži onoliko koliko je potrebno, poput odlaska u džamiju, na mjesta u kojima se stječe znanje i potpomaže u dobročinstvu i bogobožnosti. Dakle, ženi nije zabranjeno da uzima učešće u korisnim aktivnosti u zajednici, ali pod uslovom da poštuje šerijatom propisana pravila prilikom susreta s muškarcima.

Islam ovim propisima štiti ženstvenost žene od svega što joj može nanijeti štetu, čuva njen stid i čednost od svega što je može odvesti na put devijacije i zablude, štiti njenu čast od jezika klevetnika i varalica. I, uz sve to, islam čuva ženino duševno zdravlje, štiti je od stresa, anksioznosti i rastrojenosti, koje joj mogu izazvati nekontrolirane emocije. S druge strane, ovim propisima islam štiti i muškarca od svega što vodi na put nemorala i duševnog rastrojstva, i istovremeno štiti cijelo društvo od moralne propasti.²³⁴

DVANAESTO: IZGRADNJA UMMETA KOJI ĆE BITI SVJEDOK PROTIV LJUDI

Jedan od osnovnih ciljeva islama jeste izgradnja zdravog ummeta. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, uspio je to ostvariti jer je imao jasnu viziju, koja se temeljila na čvrstom uvjerenju i mudrim propisima islama. Predislamski Arapi, dotad razjedinjeni, vođeni plemenskim fanatizmom i neznabožackim predrasudama, pod vođstvom Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, prihvatili su božansko učenje i postali su jedan ummet, koji robuje jednom Bogu, slijedi jednu knjigu. Do objave islama, ovaj narod živio je u društvu zasnovanom na pripadnosti određenoj etničkoj skupini, krvnoj vezi, boji kože, društvenom položaju, sada je postao ummet zasnovan isključivo na vjeri u jednoga Boga i božanskoj poslanici. To je islamski ummet ili muslimanski narod, kao što kaže Allah:

²³⁴ *Melamihul-mudžtemeil-muslim*, str. 368.

هُوَ سَمَّكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ.

“Allah vas je odavno muslimanima nazvao, i u ovom Kur’anu, da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi” (El-Hadždž, 78).²³⁵²³⁶

Uzvišeni Allah podario je da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, povede ovaj muslimanski ummet koji je odigrao važnu ulogu i ispunio veličanstveni božanski cilj: stvorili su jedinstvenu zajednicu, sistem utemeljen na vjeri u jednoga Boga, što je dovelo do uspostavljanja novog islamskog poretka u svijetu. Sve to zahtijevalo je predanost i posvećenost, ogromna odricanja i požrtvovanost, što ukazuje na to da je za veličanstveni stepen na kojem se našao ummet bilo potrebno izvršiti veličanstveni zadatak, koji je ovom ummetu povjerio Allah, a postignuće na dunjaluku srazmjerno je njihovom stepenu na ahiretu.²³⁷

Ovaj ummet nije postigao ovaj veličanstveni stepen slučajno, neplanski, niti neopravdanim davanjem povlaštenog položaja, jer Allah sve precizno i s razlogom određuje i u Njegovom carstvu ništa se ne dešava slučajno, On stvara ono što hoće i odabire šta On hoće. U ajetu u kojem je rekao da je ummet muslimana najbolji ummet koji se ikada pojavio, Allah je naveo i tri razloga za to:

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ.

“Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćate, i u Allaha vjerujete” (Ali Imran, 110). Ove tri odlike uzdigne su ovaj ummet na taj stepen.

Ipak, treba znati da naš ummet nije samo zbog ove tri odlike nazvan najboljim ummetom koji se ikada pojavio, nego postoje i mnoge druge stvari koje su ga uzdignule na ovaj stepen, ali su ove tri odlike najvažnije i najuzvišenije, jer su one osnova da ummet ostane

²³⁵ Kejfe neteamelu meal-Kur’anil-azim, str. 97.

²³⁶ Fi zilalil-Kur’an, 1/129.

²³⁷ Fi zilalil-Kur’an, 1/171.

sačuvan kao najbolji. Jer, ako se u nekoj od generacija izgube ove odlike, tada nećemo biti dostojni položaja najboljeg naroda.²³⁸

Opis islamskog ummeta u plemenitom Kur'anu

Najvažnija obilježja po kojima se ovaj ummet razlikuje od ostalih naroda jesu četiri svojstva:

1. Ummet koji se napaja sa Božijeg izvora

Islamski ummet, to je ummet koji se napaja sa božanskog izvora, koji je vođen božanskim uputama i usmjerenjem, to je narod koji je svojim propisima i učenjem oblikovala Allahova Objava. Muslimani su narod kojem je vjera usavršena i Allahova blagodat upotpunjena, kao što kaže Uzvišeni:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا.

“Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera” (El-Maida, 3).

Uzvišeni Allah stvorio je ovaj ummet, o čemu u Kur'anu kaže:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا.

“I tako smo vas učinili zajednicom srednjom” (El Bekara, 143). Riječi: *“smo vas učinili”* ukazuju na to da je Allah onaj koji je odredio da ovaj ummet postoji.

U tom smislu su i riječi Uzvišenog:

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ .

“Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio” (Ali Imran, 110), u kojima izraz *uhridžet – izveden* ukazuje na to da postoji izvor odakle se pojavio ovaj ummet, jer se nije pojavio nasumično, niti je bio biljka koja je izrasla sama, nego je on biljka koja je pažljivo zasijana i o kojoj se vodi briga. Onaj koji je dao da se pojavi ovaj narod i pripremio ga za poslanicu jeste Uzvišeni Allah.

Ovo je narod koji se pojavio Božijom voljom i koji je usmjeren božanskom voljom: živi radi Allaha, robuje Allahu, uspostavlja

²³⁸ Ali es-Sallabi, *Et-Tevesutijje fil-Kur'an*, str. 71.

Allahov zakon na Zemlji. To je ummet od Allaha i usmjeren Allahu, kao što kaže Uzvišeni Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem:

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ.

“Reci: ‘Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, Koji nema saučesnika; to mi je naređeno i ja sam prvi musliman” (El-En’am, 162–163).

2. Umjerenost

Umjerenost je temeljno svojstvo ovog ummeta koje ga je odabralo da bude svjedok protiv ljudi i opomena čovječanstvu. O tome kazuje plemeniti ajet:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا.

“Tako smo vas učinili najboljom zajednicom – zajednicom sredine, kako biste svjedočili o drugim ljudima, i kako bi Poslanik o vama svjedočio...” (El-Bekara, 143)

Ova umjerenost je potpuna i sveobuhvatna, i odnosi se na umjerenost u uvjerenju i percepciji, umjerenost u ibadetima, u moralu i ponašanju, u sistemu i zakonodavstvu, umjerenost u mislima i osjećanjima, umjerenost u pogledu duhovnog i materijalnog, savršenog i realnog, razuma i osjećaja, individualnog i kolektivnog, između postojanosti i čvrstine u vjeri i društvenog razvoja.²³⁹

To je ummet pravog puta, siratul-mustekima: jedinog ispravnog puta između mnogih stranputica. To je Allahov put, Onoga Kome pripada sve što je na nebesima i na Zemlji, put onih kojima se Allah smilovao: put vjerovjesnika, iskrenih, šehida i pobožnih, a ne put onih na koje se rasrdio, niti onih koji su zalutali.

3. Poziv

To je ummet poziva i poslanstva, ummet koji ne zadržava poslanicu i istinu samo za sebe, nego širi poziv istine među drugim narodima, što mu je, uz vjerovanje u Allaha, farz – strogo propisano, kao

²³⁹ Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 98.

i pozivanje da se čini dobro i odvrćanje od zla, i ovo su osnovna načela koja islamski ummet uzdižu nad drugim narodima.

Islamska je poslanica univerzalna i upućena cijelom čovječanstvu, o čemu Uzvišeni kaže:

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا.

“Neka je uzvišen Onaj Koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svjetovima bio opomena” (El-Furkan, 1);

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا.

“Reci: ‘O ljudi, ja sam svima vama Allahov poslanik’” (El-A'raf, 158).

4. Jedinstvo

Muslimani su ummet jedinstva iako je sastavljen od ljudi različitih rasa i društvenih slojeva. Islam ih je sve stopio u svoje okrilje, poništio razlike među njima i povezo ih najčvršćom, neraskidivom vezom. Uzvišeni kaže:

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ.

“Ova vaša vjera – jedina je prava vjera, a Ja sam – vaš Gospodar, zato se samo Meni klanjajte!” (El-Enbija, 92)

وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ.

“Ova vaša vjera – jedina je prava vjera, a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se pričuvajte!” (El-Mu'minun, 52)

To je razlog što nije dozvoljeno reći u množini *islamski ummeti*, nego *islamski ummet*, jer je to jedan ummet, kao što je to Allah naredio, a ne radi se o različitim narodima, kao što su to kolonizatori nastojali predstaviti. Islamski ummet je jedan ummet sastavljen od različitih naroda, kao što kaže Uzvišeni Allah:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا.

“I na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali” (El-Hudžurat, 13) i zato je dozvoljeno reći muslimanski narodi umjesto islamski ummeti.²⁴⁰

²⁴⁰ Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim, str. 101.

Ovdje je potrebno ukazati na važno pitanje, a to je da ummet, koji je zasnovan na islamskoj akidi i imanskom bratstvu, predstavlja zajednicu svih muslimanskih naroda koji žive u različitim mjestima diljem svijeta i da kao takav njeguje sve posebnosti i tradicije tih naroda, koje nisu u koliziji sa šerijatom i sve dok ne prerastu u nacionalizam, koji je oprečan islamskom bratstvu i koji ugrožava jedinstvo islamske države.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a i njegovi ashabi nakon njega, ostavili su plemena da se bore pod svojim plemenskim zastavama, u okviru općeg islamskog vodstva, da bi im to bila dodatna motivacija za borbu i napredovanje, jer su se bojali sramote koju bi, u slučaju da izgube u borbi, nanijeli svom plemenu.

U prirodu čovjeka utkana je ljubav prema svome narodu i porodici, i želja da im čini dobro i od njih otklanja zlo, i u tome nema ništa loše, niti predstavlja neku opasnost, kao što nema opasnosti u ljubavi prema svojoj porodici i vođenju brige o njoj. Opasnost predstavlja ako bližnji zauzmu neprijateljski stav prema islamu i kada se suprotstavljaju Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i tada je zabranjeno poklanjati im ljubav i osjećati naklonost prema njima, čak i ako se radilo o najbližim ljudima, poput majke, oca, kćeri, sinova, supruge i brata. Uzvišeni kaže:

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ.

“Nećeš naći ljude koji vjeruju u Allaha i Dan posljednji, a da vole onog ko se suprotstavlja Allahu i Poslaniku Njegovom, makar bili očevi njihovi ili sinovi njihovi ili braća njihova ili rod njihov.” (El-Mudžadela, 22)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ. قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ.

“O vi koji vjerujete! Ne uzimajte očeve svoje i braću svoju prijateljima, ako više vole nevjerstvo od vjerovanja. A ko od vas s njima prijateljuje, pa ti takvi su zalimi. Reci: ‘Ako su očevi vaši i sinovi vaši, i braća vaša i žene vaše, i rod vaš i imeci koje ste stekli, i trgovina čije se stagnacije plašite i stanovi s kojima ste zadovoljni draži vama od Allaha i Poslanika Njegovog i džihada na putu Njegovom, onda sačekajte dok Allah ne donese naredbu Svoju’, a Allah ne upućuje narod grešnika.” (Et-Tevba, 23–24)

Nije zabranjeno da čovjek voli svoju porodicu, svoj narod i svoje rođake. Međutim, ako ta ljubav stane nasuprot ljubavi prema Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, onda je ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku vrednija od svega drugog. U tom kontekstu su stihovi:

*Otac je moj – islam
jedini kojeg imam
ako oni smatraju dikom
Kajsa ili Temima biti sinom.²⁴¹*

TRINAESTO: OLAKŠAVANJE I VELIKODUŠNOST

Olakšavanje je jedan od temeljnih principa i ciljeva šerijata. Princip olakšavanja podrazumijeva lahkoću u međusobnom ophođenju u stvarima u kojima su ljudi naučili otežavati i ovaj princip vodi ih ka životnom balansu u tom pogledu – između otežavanja i nemarnosti. Riječ *semaha* – *olakšavanje* najbolje opisuje ovo značenje. Postoji i drugo značenje ove riječi, širokogrudost ili velikodušnost, između ostalih značenja, i u tom kontekstu Mukni el-Kendi kaže:

*Iz viška udijeliti, to velikodušnost nije,
u oskudici udijeliti, u tome se velikodušnost krije.*

Velikodušnost, širokogrudnost, posebnija je od darežljivosti, dobrote. Na to je u stihu ukazao Zijad el-A'džem, navodeći kao prvo svojstvo plemenitosti upravo širokogrudnost:

²⁴¹ *Kejfe neteamelu meal-Kur'anil-azim*, str. 102.

*Širokogrudnost, čestitost i darežljivost
vrhunac su plemenitosti za Ibn Hašredža.*

Tako širokogrudnost ukazuje na vrhunac darežljivosti i davanja. U tom kontekstu Džabir b. Abdullah prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah se smilovao čovjeku koji je širokogrudan kada prodaje, kada kupuje, kada potražuje i vraća dug."²⁴²

Princip olakšavanja i lahkoće jedno je od najvažnijih obilježja islama, to je središnji put, između pretjerivanja i nemarnosti. U vjerodostojnom hadisu Ibn Abbas prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allahu najdraža vjera jeste čista i lahka vjera – islam."²⁴³

U ovom hadisu značenje se odnosi na olakšavanje, a upravo je tako i opisan islam – vjerom lahkoće i olakšavanja. Uzvišeni kaže:

يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمْ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمْ الْعُسْرَ.

"Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate." (El-Bekara, 185)

Princip olakšavanja zastupljen je u islamskom zakonodavstvu, a to ne dokazuje samo navedeni ajet ili hadis, nego su dokazi o tome mnogobrojni, i zato niko ne može ustvrditi da se temeljni principi ne mogu dokazivati. Otuda imam Malik b. Enes na nekoliko mjesta u *Muvetti* kaže: "Vjera je lahka." Ove riječi imama Malika imaju određenu težinu jer ovakvo nešto mogao je ustvrditi samo na temelju analiziranja šerijata. Princip olakšavanja najveličanstvenije je obilježje islama, koje izaziva smirenost u dušama i koje najviše vodi srca ka prihvatanju upute.²⁴⁴ Uzvišeni kaže:

فِيمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لَنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ.

"Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine." (Ali Imran, 159)

²⁴² Buhari, br. 2076.

²⁴³ Buhari, *Edebul-mufred*, br. 188.

²⁴⁴ Muhammed Tahir b. Ašur, *Usulu nizamil-idžtimai*, str. 51.

Princip olakšavanja ukazuje na mudrost šerijata, koji je u skladu sa fitrom – ljudskom prirodom, onim što je prirodno usađeno u duše, tako da je ljudima lahko prihvatiti jednostavnu vjeru, vjeru olakšavanja, a po svojoj prirodi bježe od strogoće i poteškoća. Uzvišeni kaže:

يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا.

“Allah želi da vam olakša, a čovjek je stvoren kao nejak biće.”
(En-Nisa, 28)

Allah je htio da šerijat bude vjerezakon za sva vremena i za sve ljude, što je iziskivalo da primjena njegovih propisa bude ljudima lahka, i u tom cilju šerijat je otklonio sve teškoće i tako privukao ljude, jer lahkoća, olakšavanje predstavlja odmor za ljudske duše.²⁴⁵

Princip olakšavanja bio je uzrok da se islam raširi diljem svijeta i da dugo opstane na područjima čiji su ga stanovnici prigrlili. Historijska je činjenica da su narodi prihvatili vjerske propise i da su ih primjenjivali toliko dugo koliko su ti propisi bili protkani principom olakšavanja. Kad bi se god u nekoj vjeri prešle granice olakšavanja, to je njenim sljedbenicima pričinjavalo poteškoće, tako da ne bi prošlo dugo a oni bi se okrenuli od vjere ili postali nemarni u primjeni većine propisa.

Islam je uspostavio trajni princip olakšavanja u svojim propisima. Tako je islam muslimanima propisao korištenje olakšica kad god se u nekom vremenu ili u nekom mjestu pojavi neka poteškoća, na što se ukazuje u ajetima:

فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ.

“A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije” (El-Bekara, 173);

إِلَّا مَا أَضْطَرَّرْتُمْ إِلَيْهِ.

“...izuzimajući ono na što ste prisiljeni...” (El-En'am, 119), i u hadisu: *“Zaista Allah voli da se koriste Njegove olakšice kao što voli da se*

²⁴⁵ Muhammed Tahir b. Ašur, *Usulu nizamil-idžtimai*, str. 271.

izvršavaju Njegove stroge naredbe.”²⁴⁶ Jedno od poznatih šerijatskih pravila jeste: “Poteškoća iziskuje olakšicu.”

1. Olakšice su propisane u plemenitom Kur'anu i njih niječe samo onaj koji je krenuo putem zablude, koji zabranjuje lijepe stvari i ukrase koji su dati ljudima.²⁴⁷ Uzvišeni kaže:

يَبْنَى عَادَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ.
قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ.

“O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kad hoćete molitvu obaviti! I jedite i pijte, samo ne pretjerujte; On ne voli one koji pretjeruju. Reci: ‘Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?’ Reci: ‘Ona su za vjernike na ovome svijetu, na onome svijetu su samo za njih.’ Eto, tako Mi podrobno izlažemo dokaze ljudima koji znaju.” (El-Araf, 31–32)

U ajetima iz medinskog perioda objave, Kur'an se obraća skupini vjernika:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَحْزَمُوا طَيِّبَاتٍ مَّا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
الْمُعْتَدِينَ. وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ.

“O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru, jer Allah ne voli one koji pretjeruju. I jedite ono što vam Allah daje, što je dozvoljeno i lijepo; i bojte se Allaha, u Kojeg vjerujete.” (El-Maida, 87–88)

Ova dva plemenita ajeta objašnjavaju muslimanu suštinu islamskog pravca u pogledu uživanja u lijepim stvarima, kao i njegov stav prema pretjerivanju koje je zastupljeno u nekim vjerama, koje islam oštro osuđuje.²⁴⁸

2. Princip olakšavanja prisutan je i u pogledu poziva u vjeru i rasprave sa protivnicima, o čemu Uzvišeni kaže:

²⁴⁶ Sahihu Ibn Hibban, br. 354.

²⁴⁷ Usulu nizamil-idžtimai, str. 52.

²⁴⁸ Ibid., str. 52.

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ.

“Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj!” (En-Nahl, 125).²⁴⁹

U ovom plemenitom ajetu Allah nije propisao da se rasprava vodi na lijep način, nego na najljepši način, što znači da će musliman, između dva načina dijaloga i rasprave: onog koji je lijep i onog koji je bolji, izabrati bolji način, kako bi pridobio srca i duše udaljene od istine.²⁵⁰

3. Na to da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, primjenjivao princip olakšavanja ukazuje primjer jednog kurejšijskog mladića koji je došao kod Poslanika tražeći dozvolu da počini blud, pa su ga ashabi, čuvši to, počeli grditi zbog drskosti prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, međutim, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zauzeo je drugi stav i rekao: “Pridi.” Kada mu je mladić prišao, Poslanik je rekao: “Da li bi želio da neko počini blud sa tvojom majkom?” “Ne, tako mi Allaha”, reče mladić. “Tako isto ni drugi ljudi ne žele da neko počini blud sa njihovim majkama”, reče Poslanik. Zatim mu je postavio pitanje o tome da li bi želio da neko učini blud sa njegovom kćerkom, sestrom i tetkom, a mladić je svaki put odgovorio: “Ne, tako mi Allaha”, na što bi mu Poslanik rekao: “Ni drugi ljudi to ne vole.” Zatim je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, stavio svoju ruku na njega i proučio: “Gospodaru, oprosti mu grijehe, očisti njegovo srce i sačuvaj mu stidno mjesto”, i poslije toga ovaj se mladić ni za čim nije osvrtao.²⁵¹

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prema njemu se ponio blago, da bi sačuvao lijepo mišljenje o njemu i ukazao na to da u njemu ima dobra, a da je sklonost ka zlu samo njegovo trenutno stanje, i s njim je razgovarao sve dok nije shvatio da je blud prljavština i pokvarenost,

²⁴⁹ Omer b. Abdulaziz, *Semahatul-islam*, str. 370.

²⁵⁰ Ibid., str. 30.

²⁵¹ *Musnedu Ahmed*, 5/256.

i na tome se njegovo srce smirilo. A, uz to, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ukazao mu je čast i time što je uputio dovu za njega.²⁵²

ČETRNAESTO: MILOST

Milost je svojstvo kojem je plemeniti Kur'an posvetio veliku pažnju i koje često spominje uz tevbu, jer oboje ostavljaju dubok trag na čovjekov život u domenu vjere i svakodnevnih obaveza.²⁵³

1. Milost je jedno od Allahovih svojstava

Milost je jedno od svojstava Onoga Koji je istina, Onoga Koji je Sebe opisao tim svojstvom u približno dvije stotine ajeta, a usto svaka sura, osim sure Et-Tevba, počinje bismillom, u kojoj se spominju milost i samilost, odnosno Allahova imena Milostivi i Samilosni²⁵⁴ – što ukazuje na veličinu i sveobuhvatnost Allahove milosti, koja obuhvata sva Njegova stvorenja. Uzvišeni kaže:

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ. الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا.

“A milost Moja obuhvaća sve; dat ću je onima koji se budu grijeha klonili i zekat davali, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali, onima koji će slijediti Poslanika, Vjerovjesnika, koji neće znati čitati ni pisati.”
(El-A'raf, 156–157)

U ajetu u kojem kazuje šta su Njegovi meleki rekli, Allah kaže:

رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ.

“Gospodaru naš! Obuhvatio si svaku stvar milošću i znanjem, pa oprosti onima koji se pokaju i slijede put Tvoj, i sačuvaj ih kazne u Vatri.”
(Gafir, 7)

Uzvišeni podučava Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, šta će reći mnogobošcima ako ga budu u laž utjerivali:

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ.

²⁵² Omer b. Abdulaziz, *Semahatul-islam*, str. 31.

²⁵³ Ahmed el-Hadad, *Ahlaku nebiji fil-Kur'ani ves-sunna*, 2/611.

²⁵⁴ *Ahlaku nebiji fil-Kur'ani ves-sunna*, 2/612.

“A ako ti oni ne budu vjerovali, ti reci: ‘Gospodar vaš je neizmjerljivo milostiv, ali kazna Njegova neće mimoići narod grešni.’” (El-En’am, 147)

Uzvišeni Allah u Svojoj plemenitoj Knjizi ukazuje na to da je milost Njegovo stalno svojstvo:

كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ.

“Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv” (El-En’am, 54). Tragovi Allahove milosti vidljivi su na svemu stvorenom. Na svakom čovjeku, i muslimanu i nemuslimanu, vidljivi su tragovi Allahove milosti, tako da svi ljudi žive na ovom svijetu na temelju te milosti, bratime se, vole, dok je Njegova milost na ahiretu posebno određena samo za vjernike i neće obuhvatiti nevjernike.²⁵⁵

2. Znakovi Allahove milosti prema stvorenjima

Jedan od najjasnijih znakova Allahove milosti jeste slanje poslanika, koje je slao jednog za drugim, sve dok nije poslao zadnjeg vjerovjesnika i predvodnika svih poslanika i najodabranijeg od svih Njegovih stvorenja – Muhammeda b. Abdullaha, sallallahu alejhi ve sellem, kojim je blagoslovio ovaj ummet, izveo ga iz tmina zablude na svjetlo upute, poslao ga ko milost svim svjetovima, o čemu Uzvišeni kaže:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ.

“A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali” (El-Enbija, 107);

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ.

“Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da Pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv” (Et-Tevba, 128).

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govoreći o veličini Allahove milosti, rekao je: “Kada je Allah stvorio stvorenja, napisao je kod Sebe iznad Arša: ‘Zaista je Moja milost ispred Moje ljutnje.’”²⁵⁶

²⁵⁵ Kasimi, *Mehasinut-te'vil*, 7/157.

²⁵⁶ Muslim, br. 2751.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Allah je podijelio milost na stotinu dijelova, pa je kod Sebe zadržao devedeset devet dijelova, a jedan dio spustio je na Zemlju. Od tog jednog dijela stvojenja su međusobno samilosna, tako da čak i životinja podigne nogu iznad mladunčeta bojeći se da ga ne povrijedi.”²⁵⁷

Ibn Omer, radijallahu anhu, kazuje da su Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, dovedeni zarobljenici, među kojima je bila žena, kojoj je na odjeći ostajao trag od mlijeka iz grudi. Kada je ta žena ugledala svoje dijete među zarobljenicima, potrcala je prema njemu, uzela ga i čvrsto privila uza se i počela ga dojiti. Vidjevši to, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao je ashabe: “Zar mislite da bi ova žena bacila svoje dijete u vatru?” Ashabi odgovoriše: “Ne, tako nam Allaha!” Tada Poslanik reče: “Allah je prema Svojim robovima milostiviji od ove žene prema svome djetetu.”²⁵⁸

3. Allah poziva vjernike da budu milostivi

Uzvišeni Allah u nekoliko ajeta podstiče Svoje robove da budu milostivi i obećava im veliku nagradu, čime se potvrđuje važnost ovog svojstva. Kur'an posebnu nagradu obećava za samilost prema roditeljima, čiji je položaj Allah uzdigao: Allah zahvalnost roditeljima spominje uz zahvalnost Njemu, a pokornost roditeljima uz pokornost Njemu. Djeci je strogo naređeno da ukazuju milost roditeljima koji ostare. Uzvišeni kaže:

وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْزُقْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا.

“Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: ‘Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!’” (El-Isra, 24)

U ajetu:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ.

“Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom” (El-Feth, 29), Allah opisuje

²⁵⁷ Muslim, br. 2754.

²⁵⁸ Muslim, br. 2754.

ashabe Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, svojstvom samilosti, a takvi su i svi oni koji se povode za ashabima, o čemu Allah kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ.

“O vjernici, ako neko od vas od vjere svoje otpadne, pa Allah će, sigurno, umjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite” (El-Maida, 54).

Poniznost ashaba proizlazi iz njihove međusobne samilosti. Ovo je dokaz da je milost jedno od najuzvišenijih svojstava vjernika, jer kada Allah govori o njihovoj milosti, ukazuje na važnost ovog svojstva, hvali one koji se njime odlikuju, što ukazuje na to da su na visokom stepenu kod Uzvišenog Allaha muslimani koji su međusobno samilosni. Na to ukazuje i nagrada koju im je Allah pripremio:

ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ. أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ.

“...zatim biti od onih koji vjeruju i preporučuju jedni drugima sabur, i preporučuju jedni drugima merhamet. Takvi će biti drugovi desne strane” (El-Beled, 17–18), tj. onima sa desne strane njihova će knjiga biti data s njihove desne strane, i o njima Uzvišeni Allah kaže:

وَأَصْحَابُ الْمَيْمَنِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنِ. فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ. وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ. وَظِلِّ مَمْدُودٍ. وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ. وَفَلَكَهٖ كَثِيرَةٌ. لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ. وَفُرْشٍ مَّرْفُوعَةٍ.

“A drugovi desne strane – šta su drugovi desne strane? U lotosovom drveću bez bodlji, i bananama nanizanim, i hladu rasprostrtom, i vodi tekućoj, i voću mnogobrojnom – nije odsječeno, niti zabranjeno – i posteljama uzdignutim” (El-Vakia, 27–34).²⁵⁹

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio je oličenje samilosti i uzor u ostvarenju ovog kur'anskog cilja. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio je milost svim svjetovima: vjernicima, porodici, djeci, slabima, nevjernicima i životinjama, što potvrđuju brojni primjeri koji se o tome navode u djelima koja govore o njegovom životu.

²⁵⁹ Ahlakun-nebijji, 2/615.

PETNAESTO: ISPUNJAVANJE OBEĆANJA I UGOVORA

Ispunjavanje obećanja sastavni je dio veličanstvenog društvenog i moralnog načela kojem plemeniti Kur'an poklanja veliku pažnju, jer je to veliki pokazatelj čistoće duše, sačuvanosti čovjekove prirode i ispravnog vjerovanja.²⁶⁰

1. Podsticanje na ispunjavanje obećanja

Uzvišeni Allah podstiče na ispunjavanje obećanja i onima koji tako postupaju za to obećava velike nagrade i hvali ih u Svojoj Knjizi:

وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمِيسُوتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا.

"A ko ispuni ono na što se obavezao Allahu, On će mu dati veliku nagradu" (El-Feth, 10).

U drugim ajetima Allah spominje tu veličanstvenu nagradu:

أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ. الَّذِينَ يُؤْفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَتَّقُونَ الْمِيثَاقَ. وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ. وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ. جَنَّتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ. سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ.

"Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju: oni koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje; i oni koji poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje i Gospodara svoga se boje i obračuna mučnog plaše; i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svoga, i koji molitvu obavljaju, i koji od onoga što im Mi dajemo i tajno i javno udjeljuju, i koji dobrim zlo uzvraćaju – njih čeka najljepše prebivalište, edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov – oni koji su bili čestiti – i meleki će im ulaziti na

²⁶⁰ Ahlakun-nebijji, 2/549.

svaka vrata: 'Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!'" (Er-Ra'd, 19–24)

U ovom ajetu može se zapaziti da ta nagrada nije ograničena samo na one koji ispunjavaju obećanja, nego da se proteže i na njihove pretke, potomke i supružnike, što predstavlja neprocjenjivu blagodat – da i čovjekovi preci, potomci i bračni drug uživaju u plodovima njegove nagrade! Imajući to u vidu, iskreni vjernik neće propustiti da postigne ovu nagradu, a toga će biti lišeni samo oni koji se prepuste svojim strastima, čija će završnica biti loša.

2. Kur'anska naredba o poštenom mjerenju na litru i kantar

Pošteno i pravedno mjerenje na litru i kantar u potpunosti se odnosi na prava drugih i direktno je vezano za njihovu egzistenciju. To je oblast u kojoj je obaveza strogo se pridržavati pravila vaganja, jer svako odstupanje može izazvati ozbiljne probleme među ljudima. Pošteno vaganje i mjerenje poboljšava suživot među ljudima i čuva njihova prava, pa je zbog toga ta naredba pet puta ponovljena u plemenitom Kur'anu, kao naprimjer u ajetima:

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ.

"I da krivo na litru i na kantar ne mjerite" (El-En'am, 152);

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ.

"Napunite mjeru kad mjerite na litru i pravo mjerite na kantar!" (El-Isra, 35).

Plemeniti Kur'an govori o Šuajbu, alejhis-selam, i njegovom narodu, koji je živio na takvom geografskom položaju da mu je bilo omogućeno da kontroliše trgovačke puteve, koji su spajali sjever i jug Arabijskog poluotoka, i Egipat i Šam (Levant) i gradove Iraka. Ljudima su nametali nepovoljne trgovačke sporazume da bi stekli nedozvoljen profit, uopće ne vodeći računa o tome da ih varaju i nanose i nepravdu. Nepošteno poslovanje u tolikoj se mjeri raširilo među njima da su postali poznati po tome. Kada je Allah poslao Šuajba, alejhis-selam, njegov se poziv temeljio na borbi protiv robovanja kipovima i idolima i borbi protiv nepoštenog trgovačkog

poslovanja, među kojima je najistaknutije bilo zakidanje na litru i kantar.²⁶¹ Uzvišeni kaže:

وَالِى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَاقَوْمُ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ
مِّن رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ
إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ.

“A Medjenu – njegova brata Šuajba. ‘O narode moj’, govorio je on, ‘Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim njega nemate! Dolazi vam jasan dokaz od Gospodara vašeg, zato pravo na litri i na kantar u mjerite i ljudima stvari njihove ne zakidajte, i red na Zemlji ne remetite kad je već na njoj uspostavljen red. To je bolje za vas ako vjerujete.’” (El-A’raf, 85)

Na to se ukazuje i u 84. i 85. ajetu sure Hud:

وَالِى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَاقَوْمُ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ
وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرَبُّكُمْ بَخِيرٌ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ تُحِيطُونَ وَيَقَوْمُ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ
وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ.

“I Medjenu – brata njihova Šuajba. ‘O narode moj’, govorio je on, ‘Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, i krivo na litru i na kantar ne mjerite. Vidim da u obilju živite i bojim se da vas jednog dana ne zadesi kazna, pa da svi nastradate. O narode moj! Pravo mjerite i na litru i na kantar i ne zakidajte ljudima stvari njihove i ne činite zlo po Zemlji praveći nered’”, kao i u suri Eš-Šuara:

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ.

“Pravo mjerite na litru i ne zakidajte” (Eš-Šuara, 181).

Šuajb, alejhis-selam, posvetio se ispravljanju ovog nepravednog načina poslovanja, koristeći različite metode: nekada im se obraćao u formi naredbe i zabrane, nekada ih je zastrašivao, a nekada obećavao nagradu. Pored nepoštenog poslovanja, Šuajbov narod bio je poznat i po drugim grijesima, a to se može i očekivati od onoga ko zakida na vagi. Vidimo da Šuajb, alejhis-selam, spominje nekoliko djela, koja im je zabranjivao, a to su:

²⁶¹ Seid Muhammed Baba, *Esbabu helakil-umemis-salifa*, str. 450.

1) Zakidanje

Na to se ukazuje u riječima Uzvišenog:

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ.

“I ljudima stvari njihove ne zakidajte” (El-A’raf, 85), a pod zakidanjem se podrazumijeva umanjivanje, odnosno zakidanje na količini, što je najbolje objasnio Ibn Arebi, rahimehullah, koji je rekao: *“Zakidanje znači umanjenje i podrazumijeva svjesno i neopravdano nalaženje mahane robi ili pogrešnu procjenu vrijednosti robe ili pribjegavanje nekom lukavstvu s ciljem povećanja ili umanjenja prilikom vaganja i mjerenja robe.”*²⁶² Prema ovoj definiciji, zakidanje je uopšten pojam i ne odnosi se samo na zakidanje na litru i kantar, nego se može odnositi na sve što se prodaje na komad, što se procjenjuje odoka, tako da se ovaj izraz odnosi na svaki posao prilikom kojeg se pojavilo zakidanje i narušila se ljudska prava.²⁶³

2) Činjenje nereda na Zemlji

Ovo se spominje u riječima Uzvišenog:

وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا.

“I red na Zemlji ne remetite kad je već na njoj uspostavljen red” (El-A’raf, 85);

وَيَقُومَ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ.

“O narode moj! Pravo mjerite i na litru i na kantar i ne zakidajte ljudima stvari njihove i ne činite zlo po Zemlji praveći nered” (Hud, 85). Činjenje nereda na Zemlji širi je pojam od zakidanja i odnosi se na svaki grijeh kojem su se odavali, od širka – robovanja nekome drugome mimo Allaha, do zakidanja na vagi i kantar, zakidanja svih drugih prava itd.²⁶⁴

²⁶² Ahkamul-Kur'an, 2/318.

²⁶³ Seid Muhammed Baba, *Esbabu helakil-umemis-salifa*, str. 450

²⁶⁴ Ibid., str. 451.

3) Drumsko razbojništvo

Uzvišeni kaže:

وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ.

“I ne postavljajte zasjede na ispravnom putu, prijeteci.” (El-A'raf, 86)

U ovom ajetu Šuajbovom narodu zabranjuje se sjedenje na putu i sprečavanje prolaza ljudima koji su htjeli doći do Šuajba, alejhis-selam, da saslušaju njegov poziv, pa su ljude odvrćali govoreći im da je Šuajb lažljivac.²⁶⁵ To je jedno od tumačenja ovog ajeta, a navode se još dva značenja: prvo, da im se zabranjuje drumsko razbojništvo i otimanje imetka od ljudi; drugo, sjedenje po putevima i bespravno uzimanje poreza od njih. Ševkani smatra da su u ajetu sadržana sva tri značenja.²⁶⁶

Šuajb, alejhis-selam, zaista se trudio da svoje sunarodnjake izvede na Pravi put i odvрати ih od grijeha u kojima su bili ogrezli, ali uzalud – oni su odgovorili samo inatom i uporno odbijali njegov poziv, nastavljajući još predanije činiti grijeha. Iz dana u dan sve su dublje tonuli u ponore grijeha, da bi naposljetku, usljed tmina zablude u kojima su tmarali i ne videći svjetlo vjere u koju ih je pozivao njihov poslanik, Šuajbu rekli da ima neku vrstu mentalnog poremećaja i da ga je u to stanje dovela njegova posvećenost vjeri. Uzvišeni kaže:

قَالُوا يَشْعَبُ أَصْلَوْتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ.

“O Šuajbe, govorili su oni, ‘da li vjera tvoja traži od tebe da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali ili da ne postupamo sa imanjima našim onako kako nam je volja? E baš si ‘pametan’ i ‘razuman’!’” (Hud, 87). Riječi: *“...ili da ne postupamo sa imanjima našim onako kako nam je volja?”* ukazuju na to koliko su bili ogrezli u grijehu zakidanja i varanja i nepoštenog poslovanja, i da su odbijali svaki Šuajbov pokušaj savjetovanja, tako što su ga ismijavali i smatrali da samo oni, kao

²⁶⁵ Ibid., str. 451.

²⁶⁶ Ibid., str. 451; *Fethul-Kadir*, 2/224.

vlasnici svog imetka, imaju pravo da odlučuju na koji će ga način koristiti i na koji će način ostvarivati zaradu.

Isto ovo, i danas i u svakom vremenu, karakteristično je za sve one koji odstupaju od božanske upute, koji varaju i obmanjuju ljude, služe se prevarom, kamatom i ostalim zabranjenim vrstama poslovanja. Ako se upozore na pogubnost takvog postupanja, tada se pozovu na "slobodu ekonomije" smatrajući da vjera nema dodirnih tačaka sa sistemom ekonomije u društvu.²⁶⁷

Svi koji postupaju kao Šuajbov narod, a posebno oni koji se izjašnjavaju kao muslimani, treba da razmisle o tome kako su završili prijašnji narodi slični njima: Allah ih je uništio zbog nepoštenog i nepravednog poslovanja. Ovo treba da im bude pouka i da im se srca ispune strahom od same pomisli na to da ih Allah može kazniti na ovom svijetu i učiniti trajnom poukom kako ljudima u njihovom vremenu tako i onima koji dođu poslije. Nije li to upravo bio slučaj sa Šuajbovim narodom? Razmislimo! Razuman i pametan je onaj ko uzme pouku na primjeru drugih, a ne onaj na čijem primjeru drugi uzimaju pouku.²⁶⁸ Šuajbov narod bio je odan mnogoboštvu i kufru, ogrezao u raznim oblicima varanja i zakidanja i svjetlost Šuajbovog poziva u tevhid nije mogla doprijeti do njihovih srca ogreznih u tami kufra i nepravde, u koju su sve više tonuli. I tada je došla Allahova strašna kazna: Gospodar je poslao oblak iz kojeg su na sve strane iskrile varnice i plamenovi, čije je odbljesak zasljepljivao, a onda se na njih strahovito spustio krik s neba, a silovit potres uzdrmao je zemlju ispod njih... I, tako ih je Allah usmratio.²⁶⁹

3. Kur'an naređuje ispunjavanje ugovora

Uzvišeni kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ

"O vjernici, ispunjavajte obaveze!" (El-Maida, 1), što znači: O vi koje je iman potakao da preuzmete različite vrste ugovora iskazujući

²⁶⁷ Fi zilalil-Kur'an, 4/609.

²⁶⁸ Esbabu helakil-umemis-salifa, str. 453.

²⁶⁹ Tefsiru Ibn Kesir, 2/242.

tako pokornost Allahu, ispunite te ugovore na koje ste se obavezali. Allah ove naredbe naziva ugovorima, jer ih je vezao za Svoje robove kao što se neka stvar veže za drugu čvrstim užetom.²⁷⁰ Plemeniti ajet poziva vjernike da ispune ugovore na koje su se obavezali i naziva ih vjernicima da bi ih podstakao da ispune ugovore zato što je to posljedica imana za koji su vezali svoja srca.²⁷¹

4. Kur'an naređuje da se ispune zavjeti

Uzvišeni kaže:

ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ.

“Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone²⁷², neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnog obilaze” (El-Hadždž, 29). Izrazom zavjeti ukazuje se na posvećenost nekom ibadetu koji nije strogo propisan u šerijatu.²⁷³ To su ibadeti na koje se zavjetuje hadžija: činjenje dobrih djela, klanje kurbana i slično, što je povezano sa spomenutim ajetom iz sure El-Maida i izvršavanjem obaveza, tako da na taj način vjernik ispunjava ugovor koji ima sa Uzvišenim Allahom. U ajetu se ukazuje na ispunjavanje zavjeta kako bi se vjernici potakli da ih predano izvršavaju i kako ne bi iskazali nemarnost u tom pogledu, jer zavjete ispunjavaju samo oni koji se odlikuju snagom imana.²⁷⁴ Iz tog razloga Allah prijeti strašnom kaznom onima koji su nemarni u pogledu ispunjavanja zavjeta:

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِّنْ نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ.

“Za sve što potrošite i što zavjetujete, Allah, sigurno, za to zna! – A nevaljalima neće niko moći pomoći” (El-Bekara, 270).

U ajetu se kaže da Uzvišeni Allah zna za zavjet, pa je onda nagrada za njega uslovljena ispunjenjem, a nemarnošću i neispunjavanjem zavjeta čovjek zavarava samo sebe. Čovjek koji ispuni zavjet, bit će

²⁷⁰ Tefsirul-Kebir, 11/123.

²⁷¹ Ahlakun-nebijji, 2/558.

²⁷² Tj. da sa sebe otklone prljavštinu i neurednost, poput duge kose i nokata.

²⁷³ Šatibi, El-Jakutun-nefis, str. 264.

²⁷⁴ Ahlakun-nebijji, 2/559.

na posebno visokom mjestu kod Uzvišenog Allaha, na što ukazuje ajet u kojem Allah hvali one koji se odlikuju ovim veličanstvenim svojstvom.²⁷⁵

5. Kur'an hvali one koji ispunjavaju ugovore

Uzvišeni kaže:

أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ. الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ.

“Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju: oni koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje.” (Er-Ra'd, 19–20)

Allah hvali one koji ispunjavaju ugovore i naziva ih razumom obdarenima jer ih je upravo razum uputio na poštivanje ugovora na koje su se obavezali svome Stvoritelju u pogledu vjerovanja i ibadeta. Usto, oni ispunjavaju ugovore sklopljene sa stvorenjima i pa ne raskidaju ugovor niti krše dogovor. Na to ukazuju ajeti u kojima se navode osobine Njegovih dobrih robova:

وَالْمُؤَفُّونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ.

“...i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u neimaštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone” (El-Bekara, 177).

U ovom ajetu, uz ostale moralne vrline, Allah za vjernike kaže i da su iskreni i bogobožni. Nazvao ih je iskrenima jer su ispunili ono na što su se obavezali, a bogobožnima jer strahuju od Njegove kazne koju će iskusiti oni koji prekrše ugovore. Uistinu je veličanstvena Allahova pohvala onih koji se odlikuju ovim vrlinama i stoga neka svako duboko o tome razmisli. Allahova pohvala i nagrada ukazuje na Njegovu veličinu i veličinu djela koje se hvali. Stoga, molimo Allaha da nam podari da budemo od onih koje će On pohvaliti i dati im

²⁷⁵ Ibid., 2/559.

Svoju nagradu, a uistinu je Njegova nagrada potpuna. Ne treba da čudi što su oni koji ispunjavaju svoje obaveze dostigli tu pohvalu i veliku nagradu, jer oni su se okitili tom veličanstvenom vrlinom koja je jedno od svojstava Onoga Ko je istina, Uzvišenog i Veličanstvenog, Onoga Koji najbolje ispunjava Svoja obećanja. U tom kontekstu, govoreći o Sebi, Allah kaže:

وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ.

“A ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje Svoje?” (Et-Tevba, 111).

Isto tako, ispunjavanje obaveza i ugovora karakteristika je Allahovih vjerovjesnika, alejhimus-selam. Allahov vjerovjesnik Ibrahim, alejhis-selam, najbolji je primjer kako se ispunjavaju obaveze, jer je ispunio ono čime nijedan drugi čovjek nije bio iskušan, a to je naredba Uzvišenog Allaha da zakolje svoga sina, plod svoga srca. On se odazvao naredbi svoga Gospodara i njegov sin mu se pokorio u tome. Kada ga je položio čelom prema zemlji da izvrši Allahovu naredbu, Allah je vidio Ibrahimovu iskrenost i predanost izvršenju obaveze, tako da ga je iskupio velikim žrtvenim ovnom i pozvao ga da mu saopšti da je zadovoljan njime i njegovim ispunjavanjem obaveze:

وَنَدَبْنَاهُ أَنْ يَأْتِ بِرَهِيمٍ. قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ.

“Mi ga zovnusmo: ‘O Ibrahime, ti si se Objavi u snu odazvao; a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine’” (Es-Saffat, 104–105).²⁷⁶

Također, Allah je Ibrahima iskušao i nekim vjerskim propisima i naredbama, o čemu se govori u ajetu:

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۚ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ.

“I kad je kušao Ibrahima Gospodar njegov riječima, pa ih je ispunio, reče: ‘Uistinu! Ja sam Taj koji je učinio tebe imamom ljudima.’ Reče: ‘A od potomstva mog?’ (Allah) reče: ‘Moje obećanje neće doseći zalime’” (El-Bekara, 124). Ibrahim je ispunio ono što se od njega tražilo i zbog

²⁷⁶ Ahlakun-nebijji, 2/560.

toga je pohvaljen. Mufesiri kažu: "Izvršio je sve obaveze koje mu je Allah propisao i stavio u dužnost." Isto tako, Allahov vjerovjesnik Jusuf, alejhis-selam, odlikovao se vrlinom ispunjavanja obaveza, što mu je omogućilo da zaboravi na bol koju su izazvale prevare njegove braće, koji su namjeravali da ga ubiju kada su ga bacili u bunar, ali i na bol koju su nanijeli svome ocu, Allahovom vjerovjesniku Jakubu, alejhis-selam, kojem su od duboke tuge zbog gubitka sina oči pobijele. I pored svih loših djela njegove braće, kada su mu došli, nakon što mu je Allah omogućio da postane čuvar zemaljskih riznica, Jusuf je pokazao zadivljujući primjer izvršavanja obaveza i ispunjavanja prava, pa je tako rekao:

أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي أُوفِي الْكَيْلَ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ.

"Zar ne vidite da punu mjeru dajem i da goste ne može biti bolje primam" (Jusuf, 59). Ovim primjerom Jusuf je praktično pokazao kako se izvršavaju obaveze i ispunjavaju prava svih ljudi uopšteno, i da se posebno vodi računa o pravima bližnjih. Ovo je plemeniti moral koji dolikuje plemenitom vjerovjesniku, koji je sin plemenitog, unuk plemenitog, praunuk plemenitog²⁷⁷, neka je na sve njih i na našega vjerovjesnika Muhammeda mir i spas.²⁷⁸

6. Kakve je nagrade Allah pripremio onima koji ispunjavaju obaveze

Uzvišeni kaže:

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا. عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا. يُوفُونَ بِالْقَدَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا.

"Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće, sa izvora iz kojeg će samo Allahovi štićenici piti, i koji će kuda hoće bez muke razvoditi. Oni su zavjet ispunjavali plašeći se Dana čija će kob svuda prisutna biti." (El-Insan, 5–7)

²⁷⁷ Ovim riječima: "Plemeniti, sin plemenitog, unuk plemenitog, praunuk plemenitog, misli se na Jusufa, koji je sin Jakuba, unuk Ishaka, praunuk Ibrahima, neka je mir i spas na sve njih." (op. prev.)

²⁷⁸ Ahlakun-nebiji, 2/560.

U ovom ajetu Uzvišeni Allah vjernike je nazvao čestitima, a poznato je da se čestiti odlikuju mnogim osobinama koje ukazuju na veličinu njihovog imana i ibadeta Allahu, međutim, u ovom ajetu, kao jedini razlog zbog čega su dobili veliku nagradu, Allah spominje ispunjavanje obaveze i strah od Allaha. Ovaj opis najbolje ukazuje na njihovu predanost izvršavanju preuzetih obaveza, jer će onaj ko izvršava zavjet, koji je u domenu dobrovoljnog, još predanije izvršavati ono što mu je Allah stavio u dužnost²⁷⁹, što ukazuje na jačinu imana, jer na ispunjavanje obaveze zavjeta navodi upravo jačina imana. Ljudi se kod Allaha vrednuju prema jačini i slabosti svog imana, na šta ukazuju riječi Uzvišenog:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ.

“Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji” (El-Hudžurat, 13). Da nas Allah iz Svoje dobrote i plemenitosti učini od onih koji ispunjavaju obaveze i koji su bogobojazni.²⁸⁰

Ovo su najvažniji ciljevi plemenitog Kur’ana, i neke od njih smo pojasnili, kao što su: ispravljanje pogrešnih uvjerenja, bogobojaznost i ibadet Allahu, čišćenje duše, sloboda, dogovaranje, ljudsko dostojanstvo, oslobađanje žene od predislamske nepravde, zasnivanje zdrave porodice, izgradnja ummeta kao svjedoka protiv ljudi, olakšavanje, milost i ispunjavanje obaveza.

²⁷⁹ Ahlakun-nebijji, 2/561.

²⁸⁰ Ibid., 2/561.

ČETVRTO POGLAVLJE

SAKUPLJANJE I ZAPISIVANJE KUR'ANA

Izraz *sakupljanje* u značenju čuvanja s preciznim rasporedom spominje se nekoliko puta u Allahovoj Knjizi, kao u riječima Uzvišenog kojima se obraća Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, pečatu Svojih vjerovjesnika i poslanika:

لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ. إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ. فَإِذَا قَرَأْتَهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ. ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ. ٢

“Ne izgovaraj Kur'an jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio, Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao. A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo, a poslije, Mi smo dužni da ga objasnimo” (El-Kijama, 16–19).

Ovo značenje odnosi se na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i veliki broj njegovih ashaba i onih koji ih slijede od bogobojaznih do danas i sve do Sudnjeg dana. Oni su izučavali Kur'an i još uvijek ga izučavaju i čitaju i uče napamet da bi mogli da ga uče na propisanim i dobrovoljnim namazima i citiraju prilikom navođenja dokaza.

Također, izraz *sakupljanje* znači i *pisanje i bilježenje*.

Proces sakupljanja i zapisivanja Kur'ana u jednu zbirku prošao je kroz tri faze.

**PRVO: SAKUPLJANJE I ZAPISIVANJE
PLEMENITOG KUR'ANA KOJI JE
DIKTIRAO ALLAHOV POSLANIK,
SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM²⁸¹**

U svim hadisima koji su preneseni o ovome navodi se da je redoslijed kur'anskih ajeta i sura u Mushafu, koji je danas pred nama, određen objavom i taj redoslijed nije idžtihad Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, niti bilo kojeg ashaba u njegovom vremenu niti nakon njega. Redoslijed ajeta određen je objavom koju je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, primio posredstvom Džibrila.

Osman b. Ebu As rekao je: "Jednom sam sjedio kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je podigao pogled i rekao: 'Došao mi je Džibril i naredio mi je da ovaj ajet stavim na ovo mjesto u ovoj suri:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ
يَعْظُمُ لِعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ.

*'Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, i razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje' (En-Nahl, 90).'*²⁸²

Jedan od primjera Allahovog čuvanja plemenitog Kur'ana jeste to što je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovom ummetu podario sposobnost hifza – učenja napamet Kur'ana i da bude zapisan u jednu zbirku – mushaf. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi ashabi razvili su najbolju metodu čuvanja Kur'ana. Naime, Kur'an je objavljivan Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, postepeno tokom dvadeset tri godine²⁸³, shodno događajima i situacijama, i sure bi bile zapisane odmah nakon objave. Dakle, kada

²⁸¹ Zaglul en-Nedžar, *Medhalu ila derasetil-i'džazil-ilmi*.

²⁸² *Musnedu Ahmed*; Muhamed Seid Ramadan el-Buti, *La je'tihil-batilu*, str. 217.

²⁸³ Menau el-Kattan, *Mebahisu fi ulumil-Kur'an*, str. 105.

bi Poslaniku bio objavljen neki ajet, on bi rekao: "Stavite ga na to mjesto u toj suri."²⁸⁴

To je dokaz koji islamski učenjaci navode u pogledu toga da je sakupljanje Kur'ana određeno objavom u značenju da je redoslijed ajeta koji danas imamo u Mushafu tevkifije, odnosno da su ajeti i sure poredani po Allahovoj naredbi i objavi. I to je jednoglasan stav islamskih učenjaka.²⁸⁵

Kada je riječ o redoslijedu kur'anskih ajeta, postoji jednoglasan stav svih historičara, učenjaka hadisa – muhadisa, onih koji su istraživali pitanje redoslijeda sura i stavljanja bismille na početak svake sure, da su ajeti i sure poredani po Allahovoj naredbi i objavi. Kadi Ebu Bekr el-Bakillani, prenoseći od Mekija, rahimehullah, u tefsiru sure Et-Tevba kaže: "Redoslijed ajeta i sura i stavljanje bismille na početak svake sure određeno je objavom od Allaha, i pošto Allah nije naredio da se bismilla stavi na početak sure Et-Tevba, tako je ostavljeno."²⁸⁶

Kurtubi prenosi od Ibn Vehba, a on od Sulejmana b. Bilala da je Rebia upitan: "Zašto su El-Bekara i Ali Imran, koje su objavljene u Medini, u Mushaf stavljenе prve kad je prije njih objavljeno osamdeset i nešto sura?", pa je odgovorio: "Stavljene su prije jer je Kur'an zapisan po znanju Onoga Koji ga je objavio."²⁸⁷

Ovo se odnosi na raspored kur'anskih sura. A kada je riječ o zapisivanju Kur'ana, poznato je da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije čitao niti pisao, i u pogledu toga saglasni su svi historičari i to je bilo poznato svim idolopoklonicima u njegovom vremenu. To je bio razlog što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zapisivanje kur'anskih ajeta i sura, nakon objave, povjerio određenim ashabima koji su bili poznati kao *pisari Objave*, od kojih su najpoznatija bila četverica halifa, zatim Ubejj b. Ka'b, Zejd b. Sabit, Muavija b. Ebu Sufjan, Mugira b. Šu'ba, Zubejr b. Avvam, Šurahbil b. Hasena i Abdullah b.

²⁸⁴ Sujuti, *Itkanu fi ulumil-Kur'an*, 1/60–61.

²⁸⁵ Burhanu fi ulumil-Kur'an, 1/234–235.

²⁸⁶ Muhammed Seid Ramadan el-Buti, *La je'tihil-batilu*, str. 217.

²⁸⁷ *Tefsiru Kurtubi*, 1/61; Buhari, 5/165.

Revaha. Oni su zapisivali ajete odmah nakon objave, po redosljedu kako ih je donosio Džibril. Kada bi zapisali ajete, a najčešće su ih zapisivali na obrađene kosti, na tanke kamene ploče i kožu – tako zapisane ostavljali bi ih u Poslanikovu kuću, a odatle bi napravili pri-jepis sura i to su čuvali kod sebe. Bilo je i onih ashaba koji bi naučili napamet sve ajete i sure, nakon što bi utvrdili njihov redosljed. Tako su neki znali napamet cijeli Kur'an, kao što je Ubejj b. Ka'b, Zejd b. Sabit i drugi.²⁸⁸ Ashabi su nastavili da uče Kur'an napamet tako da je broj hafiza bio izuzetno velik.

Iz navedenog može se jasno zaključiti da je Kur'an sakupljen za vrijeme prve generacije ashaba, a oni su ga prenijeli onima poslije njih na dva načina.

Prvi način jeste zapisivanje Kur'ana po naredbi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je taj posao povjerio određenim ljudima. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije preselio u okrilje svog Gospodara a da Kur'an već nije bio cijeli zapisan u njegovoj kući.

Drugi način jeste hifz – učenje napamet Kur'ana pred Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, koji bi slušao kako su naučili kur'anske sure i podučavao ih ispravnom izgovoru i učenju.²⁸⁹

Svi kur'anski ajeti i sure bili bi zapisani odmah nakon objave i svi zapisi čuvani su u kući Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a uz to su *pisari Objave* prepisivali po jedan primjerak za sebe. Dakle, još u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sakupljen je i sačuvan cijeli plemeniti Kur'an: zapisivanjem i učenjem napamet.²⁹⁰

Poznato je da je Džibril, alejhis-selam, ponavljao Kur'an sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, jedanput godišnje i da ga je s njim ponovio dvaput u godini u kojoj će Poslanik, sallallahu alejhi

²⁸⁸ Zerkeši, *El-Burhan*, 1/238; *El-Itkan*, 1/58; *Fethul-Bari fi šerhil-Buhari*, 9/18; *La je'tihil-batil*, str. 218.

²⁸⁹ *La je'tihil-batil*, str. 219.

²⁹⁰ *Medhalu ila derasetil-i'džazil-ilm*, str. 68.

ve sellem, umrijeti.²⁹¹ To znači da je plemeniti Kur'an poprimio konačnu formu u godini u kojoj ga je Poslanik ponovio dva puta, što potvrđuju mnogi dokazi. Tako Begavi prenosi od Ebu Abdurrahmana es-Sulemija da je rekao: "Ebu Bekr, Omer, Osman, Zejd b. Sabit, muhadžiri i ensarije učili su Kur'an na isti način, po općem kiraetu. To je kiraet na kojem je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, Kur'an proučio dvaput pred Džibrilom u godini u kojoj je preselio. Zejd je bio svjedok tog zadnjeg Poslanikovog ponavljanja Kur'ana i podučavao je ljude tom učenju sve do svoje smrti. To je bio razlog što je Ebu Bekr povjerio Zejdu sakupljanje Kur'ana prilikom prvog sakupljanja i zapisivanja, a Osman ga je postavio za nadzornika prilikom umnožavanja Mushafa.²⁹²

Pored svega, Kur'an nije sakupljen u jednu zbirku za vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer je između zadnjeg objavljelog ajeta i Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, smrti bio kratak vremenski razmak.²⁹³

DRUGO: SAKUPLJANJE PLEMITOG KUR'ANA U JEDAN MUSHAF ZA VRIJEME PRVOG HALIFE EBU BEKRA ES-SIDDIKA, RADIJALLAHU ANHU

Među poginulim muslimanima u ratu protiv Musejleme el-Kezaba na Jemami bilo je mnogo hafiza Kur'ana, što je rezultiralo time da je Ebu Bekr, radijallahu anhu, razgovarao sa Omerom b. Hattabom, radijallahu anhu, o sakupljanju Kur'ana u jednu knjigu – mushaf, i tako je počeo proces sakupljanja Kur'ana, čiji su ajeti dotad bili zapisani na životinjskim kožama, kostima, listovima i koje su ljudi znali napamet.²⁹⁴ Ovaj veličanstveni poduhvat i ogromni civilizacijski projekt Ebu Bekr, radijallahu anhu, povjerio je plemenitom ashabu Zejdu b. Sabitu el-Ensariju, radijallahu anhu, koji o tome kazuje:

²⁹¹ Buhari, br. 4710.

²⁹² *Šerhus-sunna*, 3/50; Ishak es-Sa'di, *Temjizul-ummetil-islamijja*, 1/595.

²⁹³ *La je'tihil-batil*, str. 219.

²⁹⁴ Ahmed Seid, *Hurubur-rideti ve binaud-devleti*, str. 145.

“Nakon pogibije muslimana u Bici na Jemami, Ebu Bekr je poslao po mene, a kada sam mu došao, kod njega sam zatekao Omera b. Hattaba. Ebu Bekr tada reče da je Omer došao kod njega i rekao mu: ‘Na dan Jemame desilo se krvoproliće i ubijen je veliki broj karija – vrsnih učaća Kur’ana, a ja se bojim da karije u budućnosti ne izginu na drugim mjestima i u nekim budućim sukobima pa se tako zagubi dosta Kur’ana. Zato smatram da trebaš narediti da se cijeli Kur’an objedini u jednu zbirku.’ Tada je Ebu Bekr rekao Omeru: ‘Kako da uradim nešto što nije uradio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem?’²⁹⁵, a on odgovori: ‘To je, tako mi Allaha, dobar prijedlog i u tome je veliko dobro!’ ‘Nije mi’, rekao je Ebu Bekr, ‘prestao ponavljati taj prijedlog sve dok mi Allah nije omilio da to uradim, i dok nisam došao do zaključka do kojeg je došao i Omer.’ Tada se Ebu Bekr obrati meni i reče: ‘Ti si mlad i razuman čovjek. Vjerujemo ti i u tebe imamo puno povjerenje.’²⁹⁶ Ti si Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pisao Objavu. Zato se potrudi da pronađeš sve dijelove Kur’ana pa ga objedini u jednu zbirku!’ Tako mi Allaha, da mi je stavljeno u dužnost da jedno brdo prenesem sa jednog mjesta na drugo, to mi ne bi palo teže od naredbe koju mi je izdao da sakupim Kur’an i objedinim ga u jednu zbirku. Potom sam počeo sakupljati dijelove Kur’ana koji su bili ispisani na komadima palminih grana i na tankim, kamenim pločama, a sakupljao sam ga i tako što sam ga preuzimao od onih koji su Kur’an znali napamet. Tako sam kod Ebu Huzejme el-Ensarija našao dva, i to zadnja, ajeta iz sure Et-Tevba koja nisam našao ni kod koga drugog, a to su:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ. فَإِنْ تَوَلَّوْاْ فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ.

‘Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da Pravim putem pođete, a prema vjernicima je milosrdan i milostiv. A ako oni glave okrenu, ti reci: ‘Meni je dovoljan Allah, nema boga osim Njega; samo se uzdam u Njega, On je Gospodar svemira

²⁹⁵ Sallabi, *Ebu Bekr es-Siddik*, str. 262

²⁹⁶ Ovo su osobine zbog kojih je izabran Zejd.

veliĉanstvenoga!' (Et-Tevba, 128–129). Listovi na kojima je bio sabran i ispisan cijeli Kur'an prvo su bili kod Ebu Bekra sve dok ga Allah nije usmrtio, a potom kod Omera kod kojeg su ostali sve dok je bio živ, a potom kod Hafse, kćerke Omerove."²⁹⁷

U komentaru ovog hadisa Begavi kaŹe: "U ovom hadisu jasno je naznaĉeno da su ashabi, radijallahu anhum, u jednu zbirku sakupili i zapisali Kur'an koji je Allah objavio Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a da nisu ništa dodali ili oduzeli. Razlog zbog kojeg su se odlučili da sakupe i zapišu Kur'an u mushaf naveden je u hadisu: dotad su neki kur'anski ajeti bili zabiljeŹeni na palminim listovima i kamenim ploĉama, a neke su ajete ljudi znali napamet, ali nisu bili zabiljeŹeni u pisanoj formi, pa su se pobojali da se ne izgubi neki dio Kur'ana nakon smrti hafiza i obratili se halifi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i pozvali ga da ga sakupi. On je prihvatio njihovo mišljenje i naredio da se sakupi u jednu zbirku, uz saglasnost svih ashaba. Tada je Kur'an zapisan onako kako su ga ĉuli od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji ga je preuzimao od DŹibrila, i po istom redoslijedu sura i ajeta, koji je i danas zastupljen u našim Mushafima, bez ikakvog dodavanja ili oduzimanja."²⁹⁸

Ovim poštovanom ĉitaocu postaje jasno da se veliĉina Ebu Bekra, radijallahu anhu, ogleda i u tome što je prvi koji je sakupio plemeniti Kur'an. Sa'sa b. Suhan, radijallahu anhu, kaŹe: "Ebu Bekr je bio prvi koji je sakupio Kur'an u jednu zbirku i ko je dao pravo nasljedstva kelali"²⁹⁹.

Alija b. Ebu Talib, radijallahu anhu, kaŹe: "Allah neka se smiluje Ebu Bekru. On je prvi koji je skupio Kur'an u jednu zbirku."³⁰⁰

Ebu Bekr, radijallahu anhu, izabrao je Zejda b. Sabita za ovaj veliki zadatak jer je vidio da ima sve predispozicije za taj posao:

²⁹⁷ Buhari, br. 4986.

²⁹⁸ Begavi, *Šerhus-sunna*, 4/522.

²⁹⁹ Kelala je onaj ko nema djeteta niti roditelja.

³⁰⁰ Ibn Ebu Šejba, 7/196, sened je vjerodostojan.

1) Zejd je bio dvadesetjednogodišnji mladić, tako da je zbog mladosti imao više elana da ispuni ono što se od njega traži.

2) Zejd je bio sposoban i stručan za taj posao, tako da je bio i svjesniji povjerene obaveze i odgovornosti. Jer, kome Allah podari zdrav um, olakša mu puteve dobra.

3) Zejd je bio poznat kao povjerljiv i pouzdan, tako da je bila isključena svaka sumnja u pogledu toga da bi ga mogli optužiti za laž i ne prihvatiti njegov posao. Zejd je bio omiljen u društvu.

4) Bio je pisar Objave, tako da je imao iskustvo u ovoj oblasti i to djelo nije mu bilo nepoznanica.³⁰¹

Ove Zejdove kompetencije navele su Es-Siddika da izabere Zejda za posao sakupljanja Kur'ana.

5) Svim ovim odlikama može se dodati da je Zejd jedan od ashaba koji su sakupili Kur'an za života Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i u potpunosti ga naučili napamet.

Kada je riječ o metodi koju je Zejd primjenjivao u sakupljanju Kur'ana, ona se ogledala u tome da ništa ne bi prihvatio što nije zapisano pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, i što ashabi nisu naučili napamet. Isto tako Zejd nije ni prihvatao ajete koje je neko znao samo napamet ako to nije bilo i zapisano, iz straha da neki dio nije pogrešno naučen ili zaboravljen. Usto, Zejd je prihvatao ajete koje bi donijeli zapisane samo ako bi čovjek doveo i dva svjedoka koji bi potvrdili da je to zapisano pred Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, i da odgovara jednom od narječja na kojima je Kur'an objavljen.³⁰²

Zejd, radijallahu anhu, primjenjivao je ovu metodu sakupljanja Kur'ana sve do kraja projekta, pokazujući krajnji oprez, preciznost i predanost zadatku koji mu je povjeren.³⁰³

³⁰¹ Hamed el-Adžmi, *Et-Tefevvuku ven-nedžabetu ala nehdžis-sahaba*, str. 73.

³⁰² Hamed el-Adžmi, *Et-Tefevvuku ven-nedžabetu ala nehdžis-sahaba*, str. 74.

³⁰³ *Ebu Bekr es-Siddik*, str. 264.

Za metodu koju je Zejd ustanovio u ovom projektu bez zadržke možemo reći da je neponovljiva i jedinstvena u historiji ljudskog intelektualnog razvoja. To je naučnoistraživačka metoda koja se primjenjuje u savremenom dobu. Cijenjeni ashab primjenjivao je ovu metodu s preciznošću kakva je bila nepoznata do tada. Ova preciznost u skupljanju Kur'ana bila je povezana sa Zejdovim vjervanjem u Allaha, jer Kur'an je Allahov govor, tako da se grijehom smatra svaki nemar i neozbiljnost u pristupu. A, Zejd, predani vjernik i odani drug Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, svojim pristupom ovom projektu pokazao je da je daleko od bilo kakve nemarnosti i neozbiljnosti.

Projekat sakupljanja i zapisivanja Kur'ana u jednu zbirku, koji je uspješno okončao Zejd b. Sabit, radijallahu anhu, na naredbu muslimanskog halife Ebu Bekra es-Siddika, radijallahu anhu, uz savjetovanje sa Omerom b. Hattabom, radijallahu anhu, i pomoć Ubejja b. Ka'ba, radijallahu anhu, uz učešće velikog broja ashaba koji su znali Kur'an napamet, ili su ga imali zapisanog³⁰⁴, i uz saglasnost muhadžira i ensarija, predstavlja jedan od najznačajnijih oblika božanske brige o očuvanju plemenitog Kur'ana, jedan od načina na koje je Allah ukazao pomoć islamskom ummetu i omogućio mu napredak. Prema riječima Ebu Zehre, dvije važne činjenice ukazuju na saglasnost cijelog ummeta u pogledu toga da je na ovaj način plemeniti Kur'an sačuvan od iskrivljenja i izmjene, a to su: Allah je zaštitio i sačuvao Kur'an od bilo kakvih izmjena, zatim je nadahnuo vjernike da to provedu u djelo.³⁰⁵

Prva činjenica: To što je Zejd, radijallahu anhu, uradio nije predstavljalo prvo zapisivanje kur'anskog teksta, nego skupljanje onog što je već bilo zapisano.³⁰⁶ Cijeli Kur'an već je bio zapisan za života Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i Zejdov prvi zadatak bio je da traži kože i kosti na kojima je već zapisan i da utvrđuje da li je to

³⁰⁴ Tevfik el-Vai, *Hadaratul-islamijja*, str. 281.

³⁰⁵ *Temjizul-ummetil-islamijja*, 1/603.

³⁰⁶ *Ibid.*, 1/603.

što je zapisano ispravno i vjerodostojno. To je činio na dva načina: tražio je da dvojica svjedoka potvrde da su ajeti zapisani na komadu papira ili kože bili zapisani za života Poslanika i da su ih on i drugi ashabi, koji su bili hafizi, znali napamet. Sve što je Zejd poduzeo u procesu zapisivanja Kur'ana imalo je jako uporište i za svaki ajet koji je zapisan postojao je jasan dokaz da je vjerodostojan, tako da ne postoji bila kakva sumnja u pogledu toga da je ono što je Zejd zapisao identično onome što je zapisano za vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, što je on izdiktirao i što mu je dostavio Ruhul-kudus, Džibril.

Druga činjenica: Zejdov rad na sakupljanju i bilježenju Kur'ana nije bio posao pojedinca, nego posao u kojem su podjednako učešće uzeli i drugi učenici ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ebu Bekr je tražio od svakoga ko je imao kod sebe zapisane kur'anske ajete da to donese Zejdu i da svaki ko zna napamet nešto iz Kur'ana to prouči pred Zejdom. Naposljetku je Zejd sakupio sve kože, kosti, palmine listove i tanke kamene ploče na kojima su bili zapisani ajeti za života Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Tada je Zejd pristupio drugoj fazi posla: razvrstavao je, upoređivao i utvrđivao ispravnost zapisanih ajeta. Zejd bi prihvatio ajet tek kada bi precizno utvrdio da je vjerodostojan.³⁰⁷

Svaki ajet koji bi Zejd zapisao, pomno su pregledali i ostali hafizi učesnici projekta, i kada bi se uvjerali da se podudara sa ajetom koji oni znaju napamet, potvrdili bi i odobrili zapisano, tako da se na kraju kur'anski tekst koji je bio zapisan na raznim materijalima i donesen Zejdu na početku projekta podudarao sa tekstom koji je Zejd uvrstio u mushaf, ali to se isto tako podudaralo i sa onim što su ashabi znali napamet, tako da je sve zapisano preneseno kao mutevatir i u pisanoj i u usmenoj formi. Kur'an je jedina knjiga na svijetu koja je prošla ovakav precizan i detaljan proces verifikacije³⁰⁸, a to je napose

³⁰⁷ Ahmed Halil, *Dirasatu fil-Kur'an*, str. 90.

³⁰⁸ *Temjizul-ummetil-islamijja*, 1/604.

posljedica Allahove posebne brige u pogledu Kur'ana³⁰⁹. Islamskom ummetu Allah je ukazao posebnu čast objavom Kur'ana i time ga odlikovao nad ostalim narodima, a uz to omogućio mu je da u potpunosti sačuva Njegovu Knjigu.³¹⁰

TREĆE: UMNOŽAVANJE KUR'ANA ZA VRIJEME VLADAVINE HALIFE OSMANA B. AFFANA, RADIJALLAHU ANHU

1. Razlog za umnožavanje Kur'ana za vrijeme Osmana, radijallahu anhu

Enes b. Malik, radijallahu anhu, kazuje da je Huzejfa b. Jeman, koji je u redovima muslimanske vojske sastavljene od stanovnika Iraka učestvovao u vojnom pohodu na Armeniju i Azerbejdžan, došao Osmanu, radijallahu anhu, vidno uplašen i uznemiren zbog njihovog razilaženja u učenju Kur'ana, pa je rekao Osmanu: "O vođo pravovjernih, spasi ovaj ummet prije nego što se razidu u Knjizi onako kako su se razišli jevreji i kršćani."

Tada je Osman poslao nekog čovjeka do Hafse da mu pošalje prvi primjerak Mushafa da ga prepisu u više primjeraka. Hafsa je poslala Mushaf Osmanu, pa je on naredio Zejdu b. Sabitu, Abdullahu b. Zubejru, Seidu b. Asu i Abdurrahmanu b. Harisu b. Hišamu, radijallahu anhu, da ga prepisu u više primjeraka. Tom prilikom Osman, radijallahu anhu, rekao je trojici Kurejšija: "Ako se razidete sa Zejdom b. Sabitom u nečemu oko Kur'ana, zapišite na narječju Kurejša jer je on zaista objavljen na njihovom narječju" pa su tako i uradili. Kada su završili umnožavanje Mushafa, Osman, radijallahu anhu, izvorni primjerak vratio je Hafsi, a u svaku pokrajinu poslao je po jedan prijelaz Mushafa i naredio da se stari primjerci Mushafa zapale.³¹¹

Iz ovog vjerodostojnog hadisa zaključuje se sljedeće:

³⁰⁹ Muhammed Bujumi, *Dirasatut-tarihije minel-Kur'anil-kerim*, str. 31–32.

³¹⁰ *Temjizul-ummetil-islamijja*, 1/604.

³¹¹ Buhari, br. 4987.

1) Ono što je Osmana, radijallahu anhu, navelo da pokrene umnožavanje Mushafa, iako je Kur'an već bio sakupljen u mushaf za vrijeme Ebu Bekra es-Siddika, bilo je razilaženje učača u načinima učenja, koje ih je vodilo ka najopasnijoj smutnji u pogledu Allahove Knjige, koja je temelj šerijata, stub vjere, temelj društvene, političke i moralne izgradnje ummeta. Razilaženje je uzelo maha, tako da su jedni drugima čak govorili: "Ja učim ispravnije od tebe", što je uplašilo Huzejfu i navelo ga da ode halifi muslimana i zatraži da spasi ummet prije nego što razilaženje preraste u razdor i prije nego što dođe do iskrivljivanja kur'anskog teksta, kao što se to desilo kod jevreja i kršćana, tako da i jedni i drugi imaju svoju verziju Knjige.

2) Ovaj vjerodostojni hadis neprikosnoveni je dokaz da je plemeniti Kur'an bio skupljen u listove, suhufe, i uvezan. Cjelokupni ummet potpuno je saglasan da je sadržaj prvog mushafa Kur'an u potpunosti onakav kako ga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, primio od povjerenika objave Džibrila, alejhis-selam, posljednji put kad ga je pred njim preslušavao i da je taj Mushaf bio na čuvanju kod prvog halife Ebu Bekra es-Siddika, zatim je, nakon njega, prešao na čuvanje kod drugog halife Omera b. Hattaba. Kad je Omer osjetio da mu se približio kraj života, a nije odredio halifu koji će ga naslijediti, nego je to pitanje prepustio šúri – savjetodavnom vijeću muslimana i skupini ashaba kojima je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio zadovoljan – oporučio je da listove Mushafa čuva njegova kćerka, majka pravovjernih Hafsa, radijallahu anha. Kada je pokrenuo projekat umnožavanja Kur'ana, Osman, radijallahu anhu, kao izvornik koji će biti umnožen uzeo je upravo ove listove Mushafa i na osnovu njih umnožio primjerke zvanične i jedine važeće verzije Kur'ana. Zadatak umnožavanja povjerio je četverici najpoznatijih karija i hafiza iz reda ashaba – trojici Kurejšija i jednom ensariji Zejdu b. Sabitu, koji je prvi put sakupio Kur'an u vrijeme Es-Siddika na nagovor El-Faruka – koji su bili poznati po preciznom pamćenju Kur'ana, hifzu, razumijevanju značenja kur'anskih izraza, pravilnom učenju i razumijevanju gramatike i jezika kur'anskog izraza.

U nekim predajama navodi se da je zadatak umnožavanja Kur'ana Osman povjerio dvanaesterici, među kojima je bio Ubejj b. Ka'b, kao i drugi muhadžiri i ensarije.³¹²

3) Iz ovoga vidimo da su se osvajanja za vrijeme Osmana odvijala uz dozvolu i naredbu halife, da su se vojne naredbe donosile u Medini, da su sve islamske pokrajine bile pokorne naredbama halife Osmana. Sve to ukazuje na činjenicu da je postojala saglasnost ashaba i tabiina u svim pokrajinama u pogledu Osmanovog hilafeta, a dolazak Huzejfe b. Jemana u Medinu s ciljem rješavanja problema razilaženja ljudi u učenju Kur'ana ukazuje na to da se za velika šerijska pitanja tražilo mišljenje halife u Medini i da je Medina bila mjesto sunneta i centar znanja.³¹³

2. Halifa Osman savjetuje se ashabima u pogledu umnožavanja Kur'ana

Osman, radijallahu anhu, pozvao je muhadžire i ensarije kako bi se sa njima posavjetovao o pitanju umnožavanja Kur'ana. Među njima su bili najugledniji muslimani, najpoznatiji imami, učenjaci iz reda ashaba, među kojima se posebno isticao Alija b. Ebu Talib, radijallahu anhu. Osman, radijallahu anhu, upoznao je najbolje ljude ummeta sa problemom koji ga je mučio i iznio prijedlog o umnožavanju Kur'ana, a oni su iznosili svoja mišljenja o tome i naposljetku su otvoreno podržali njegov prijedlog, smatrajući da će to spriječiti širenje smutnji u sada već velikoj muslimanskoj zajednici i državi. Ljudi u svim dijelovima svijeta koji su istraživali ovo pitanje zaključili su da je umnožavanje Kur'ana posljedica konsenzusa svih ashaba i nije zabilježeno da se ikada iko tome usprotivio. Projekat umnožavanja Kur'ana bio je dobro poznat običnim ljudima u ummetu, tako da nema nikakve mogućnosti da je bilo kojem od islamskih učenjaka i istaknutih vođa bio nepoznanica.³¹⁴

³¹² Sadik Urdžun, *Usman b. Affan*, str. 171.

³¹³ Rašidi, *El-Medinetun-nebevije fedžrul-islami vel-asr*, 2/244.

³¹⁴ Sadik Urdžun, *Usman b. Affan*, str. 175.

Time što je umnožio Kur'an, Osman, radijallahu anhu, nije uveo nikakvu novotariju, nego je samo nastavio ono što je počeo Ebu Bekr es-Siddik, radijallahu anhu, koji odluku o projektu sakupljanja Kur'ana u jedan mushaf nije donio sam, nego nakon savjetovanja sa ashabima, radijallahu anhuma, kojima se svidjela njegova ideja, tako da su pohvalili njegov prijedlog i jednoglasno ga podržali u tome.³¹⁵

Musab b. Sa'd sreo je ashabe Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, koji su svjedočili Osmanovom, radijallahu anhu, zapisivanju Mushafa, i uvjerio se da su bili zadivljeni tim njegovim poduhvatom.³¹⁶

Alija, radijallahu anhu, usprotivio se onima koji su kritikovali Osmana, radijallahu anhu, zbog umnožavanja Kur'ana i govorio je: "O ljudi, nemojte ići u krajnost u pogledu Osmana. I nemojte o njemu govoriti išta osim dobro. Tako mi Allaha, to što je uradio, uradio je uz saglasnost svih nas, ashaba. Tako mi Allaha, da sam ja tada vladao, postupio bih kao i on."³¹⁷

Nakon što se odabrana skupina najboljih ljudi složila u pogledu umnožavanja Kur'ana, svakome ko se oslobodio slijeđenja strasti potpuno je jasno da je svaki musliman dužan da bude zadovoljan ovim Osmanovim, radijallahu anhu, djelom i naporima kojima je sačuvao plemeniti Kur'an.³¹⁸

Kurtubi u *Tefsiru* kaže: "Na realizaciju ovog projekta Osman, radijallahu anhu, odlučio se nakon savjetovanja sa muhadžirima i ensarijama i većinom muslimana, koji su se složili sa njegovim prijedlogom i odobrili da se sakupe i zabilježe vjerodostojni kiraeti, koji su bili poznati iz učenja Poslanika, a da se unište svi ostali zapisi Kur'ana. Svi su prihvatili Osmanov prijedlog kao ispravan i opravdan."³¹⁹

³¹⁵ Muhammed el-Gadban, *Fitnetu makteli Usman b. Affan*, 1/78.

³¹⁶ *Tarihus-sagir lil-Buhari*, 1/94, sened je hasen li gajrihi.

³¹⁷ *Fethul-Bari*, 9/18, sened mu je dobar.

³¹⁸ *Fitnetu makteli Usman b. Affan*, 1/78.

³¹⁹ *Džamii li ahkamil-Kur'an*, 1/78.

ČETVRTO: DA LI OSMANOVI PRIMJERCI MUSHAFSA SADRŽE SVIH SEDAM NARJEČJA

Učenjak, istraživač Muhammed Sadik Urdžun smatra da Es-Siddikov Mushaf, koji je bio osnova za umnožavanje Mushafa Osmana, nije sadržavao svih sedam narječja, na kojima je objavljen Kur'an, kako se to navodi u vjerodostojnim hadisima, i to je konsenzus svih muslimana. Ebu Bekrov Mushaf bio je zapisan na jednom narječju, a to je ono narječje na kojem je Džibril zadnji put preslušao Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i koje je bilo zastupljeno pred kraj Poslanikovog života. Kur'an se na početku učio na sedam narječja kako bi se ljudima olakšalo, zatim je taj propis dokinut nakon što je Kur'an objavljen u cijelosti.

Imam Tahavi kaže: "Sedam narječja predstavljalo je olakšicu ljudima jer su u početku bili u nemogućnosti da prihvate i nauče Kur'an na drugom narječju, jer su bili nepismeni i samo su rijetki među njima znali pisati, tako da je onome ko je govorio nekim narječjem, čak i onda kada je to želio, uistinu bilo teško da prihvati i uči na nekom drugom narječju. Tada im je data olakšica da koriste različite izraze koji imaju isto značenje i tako je ostalo sve dok se nije povećao broj onih koji su se opismenili, i onda su postepeno prihvatili kiraet na kojem je učio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i od tog trenutka nisu osjećali poteškoću u učenju na drugom kiraetu."

Ibn Abdulberr kaže: "Kur'an se učio na sedam narječja sve dok je za tim postojala potreba, a kada je nestalo te potrebe, dokinut je propis o učenju Kur'ana na sedam narječja i Kur'an se učio na jednom narječju."³²⁰

Taberi kaže: "Učenje na sedam narječja nije propisano ummetu kao obaveza, nego im je to bilo dozvoljeno kao olakšica. Kada su ashabi uvidjeli da će se ummet razjediniti ako ne budu učili na

³²⁰ Sadik Urdžun, *Usman b. Affan*, str. 180.

jednom narječju, donijeli su jednoglasnu odluku da svi uče na jednom narječju.³²¹

Narječje na kojem je zapisan primjerak Ebu Bekrovog Mushafa utvrđeno je bespogovornim konsenzusom i on je bio osnova za umnožavanje Mushafa imama Osmana, koji je objedinio sedam osnovnih kiraeta, kao i druge priznate kiraete na kojima ljudi uče, i prenesen je mutevatir predajom od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer narječja koja se spominju u hadisu nisu isto što i ovi kiraeti.”³²²

PETO: BROJ MUSHAFI KOJE JE OSMAN, RADIJALLAHU ANHU, POSLAO U POKRAJINE

Nakon što je okončan projekat umnožavanja Mushafa, Osman, radijallahu anhu, u svaku je pokrajinu poslao po jedan primjerak i naredio je da se zapali svaki Mushaf koji se razlikovao od onog koji je on poslao. Kada je riječ o broju Mushafa koje je Osman poslao u pokrajine, učenjaci se razilaze u tom pogledu, tako da se navodi da je poslao četiri, pet, šest, sedam i osam.

Oni koji smatraju da je poslao četiri Mushafa, navode da je jedan ostavio u Medini, da je jedan poslao u Šam, jedan u Kufu i jedan u Basru. Što se tiče toga da je poslao pet primjeraka, to su ova četiri spomenuta i jedan koji je poslao u Meku. Prema stavu da je poslao šest primjeraka, to su pet ovih spomenutih i u pogledu šestog su se razili, pa je jedni smatraju da ga je ostavio za sebe, a drugi da ga je poslao u Bahrein. Što se tiče stava da ih je bilo sedam, to su šest ovih već spomenutih i sedmi koji je poslao u Jemen, a što se tiče stava da je poslao osam primjeraka, to je ovih sedam spomenutih i navode da je Osman osmi primjerak ostavio sebi i da je to Mushaf koji je učio kad je ubijen.³²³

³²¹ Ibid., str. 180.

³²² Sadik Urdžun, *Usman b. Affan*, str. 180

³²³ Sabir Hasen, *Advaul-bejan fi tarihil-Kur'an*, str. 77.

Osman je sa svakim Mushafom poslao učaća koji će podučavati ljude ispravnom učenju. Tako je Abdullah b. Saib poslat u Meku, Mugira b. Šihab u Šam, Ebu Abdurrahman es-Sulemi u Kufu, Amir b. Kajs u Basru, a Zejdu b. Sabitu naredio je da podučava ljude u Medini.³²⁴

Iz svega navedenog jasno se zaključuje da je Kur'an sačuvan kako to nije bio slučaj ni sa jednom drugom knjigom u cijeloj ljudskoj historiji, a sve to bila je volja Uzvišenog Allaha, koji se obavezao da će sačuvati Kur'an rekavši:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ.

"Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!"
(El-Hidžr, 9).

Uzvišeni Allah uputio je i nadahnuo jednu skupinu Svojih dobrih robova da ispune ovaj veličanstveni zadatak u okrilju božanske brige, koja nam je u potpunosti sačuvala Kur'an, slovo po slovo, riječ po riječ, ajet po ajet, suru po suru na istom jeziku objave, arapskom jeziku. I, Kur'an je ostao sačuvan već četrnaest vijekova onako kako je i objavljen. Naš Uzvišeni Gospodar obavezao se da će sačuvati Svoju Knjigu i da će Kur'an biti svjedok svim stvorenjima, jer je on govor Gospodara svih svjetova.³²⁵

ŠESTO: RAZLIKA IZMEĐU ES-SIDDIKOVOG SAKUPLJANJA KUR'ANA I OSMANOVOG UMNOŽAVANJA

Projekat sakupljanja Kur'ana u jednu knjigu Ebu Bekr je pokrenuo iz straha da se, zbog pogibije velikog broja hafiza, ne zagubi nešto od Kur'ana, jer tada nije bio sakupljen u jednu knjigu, dok je Osman pokrenuo projekat umnožavanja Kur'ana jer je došlo do velikog razilaženja u pogledu kiraeta – načina učenja Kur'ana. Naime, tada su ljudi u različitim islamskim pokrajina učili Kur'ana na svom narječju,

³²⁴ Advaul-bejan fi tarihil-Kur'an, str. 78; Usman b. Affan, str. 256.

³²⁵ Medhalu ila dirasetil-i'džazil-ilm, str. 70–71.

što je izazvalo razilaženja i dovelo do toga da su jedni druge optuživali da pogrešno uče. Uvidjevši opasnost tog razilaženja, Osman je umnožio Mushaf koji je sakupljen u jednu knjigu za vrijeme Ebu Bekra i ograničio se na narječje Kurejšija, navodeći kao dokaz za to da je Kur'an objavljen na njihovom narječju. Na početku objave bilo je dozvoljeno učiti Kur'an i na drugim vjerodostojnim narječjima, kako bi se otklonile poteškoće u razumijevanju objave, međutim, kasnije je Osman ograničio učenje na jedno narječje, jer je uvidio da više ne postoje zapreke u razumijevanju i da je prestala potreba za učenjem na više narječja.³²⁶

³²⁶ *Usman b. Affan*, str. 253.

DRUGI DIO

VJEROVANJE U
NEBESKE KNJIGE

PRVO POGLAVLJE

VAŽNOST VJEROVANJA
U NEBESKE KNJIGE

1. Vjerovanje u ranije nebeske objave jedan je od imanskih šartova, bez kojih čovjekovo vjerovanje nije potpuno.

2. Vjerovanje u ranije nebeske objave podrazumijeva jedinstvo Božijih poslanica i ukazuje na to da su u islamu objedinjene sve nebeske poslanice, kao i to da su muslimani su od svih ljudi najpreči da predvode čovječanstvo na principima islama. Vjernik je ubijeđen da je svaka ranije objavljena vjera utemeljena na osnovi monoteizma, što je čini bliskom islamu i muslimanima. Uzvišeni kaže:

شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ.

“On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: ‘Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!’ Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu. Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati.” (Eš-Šura, 13)

3. Vjerovanje u božanske knjige sastavni je dio vjerovanja u Kur'an i dio vjerovanja da Allah upućuje i da Allah nikada nije prekinuo

slanje upute čovječanstvu. Jer, nema naroda a da mu Allah nije poslao uputu. Uzvišeni kaže:

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ.

“A nije bilo naroda kome nije došao onaj koji ga je opominjao.” (Fatir, 24)

4. Musliman vjeruje da su u Kur'anu sadržani principi monoteizma iz ranijih objava i da je on sačuvan od bilo kakvog iskrivljenja. Kur'an potvrđuje prijašnje knjige i on je jedini izvor koji pojašnjava šta je istinito u tim knjigama. Uzvišeni kaže:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ.

“A tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da potvrdi knjige prije nje objavljene i da nad njima bdi.” (El-Maida, 48)

5. Vjerovanje u prijašnje knjige kod muslimana razvija osjećaj o jedinstvu čovječanstva, o jedinstvu vjere čovječanstva, jedinstvu poslanika, jedinstvu izvora na kojem je poniklo čovječanstvo. Islamski ummet naslijedio je nebesku akidu i sva poslanstva od pojave čovječanstva i on je zadužen da čuva ispravno vjerovanje, ostavštinu poslanika, i on poziva ljude u vjeru do Sudnjeg dana.

6. Vjerovanje u prijašnje knjige pročišćava dušu vjernika od pokuđenog fanatizma protiv drugih religija.³²⁷

Stav koji musliman treba da zauzme naspram tih knjiga, Tevrata i Indžila, jeste da vjeruje u ono što je objavljeno u njima, a što je potvrdio plemeniti Kur'an. Što se tiče onoga što se spominje u njima, a što je suprotno opštim osnovama Kur'ana, u to musliman neće vjerovati, nego će smatrati neispravnim. A, kada je riječ o kazivanjima, mudrostima i opomenama koje nisu navedene u Kur'anu, a ne suprotstavljaju se temeljnim kur'anskim principima, njih neće ni potvrđivati ni negirati, i to je u skladu sa Vjerovjesnikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: “Ako vam nešto prenesu ehlul-kitabije, nemojte u to vjerovati, ali nemojte ih ni u laž ugoniti, nego recite: ‘Vjerujemo u

³²⁷ Ahmed Dželi, *Akidetul-islamijja*, str. 211.

Allaha i u Njegove knjige i poslanike, pa ako to što su govorili bude istina, niste je porekli, a ako bude neistina, niste im povjerovali.”³²⁸

Tri vrste predaja od ehlul-kitabija

Prva: Predaje za koje znamo da su istinite, jer ih je kao istinite potvrdila naša Objava. Takve predaje prihvatamo i smatramo istinom.

Druga: Predaje za koje znamo da su neistina, a na to ukazuje činjenica su u suprotnosti sa našom Objavom.

Treća: Predaje u pogledu kojih se ne izjašnjavamo, odnosno takve predaje niti potvrđujemo niti nijećemo. Ovu vrstu predaja dozvoljeno je kazivati, jer na to ukazuje hadis koji bilježi Buhari u svom *Sahihu*, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Prenesite od mene pa makar jedan ajet. I nema smetnje da prenosite od Benu Isra-ila. Ko slaže na mene namjerno, neka pripremi sebi mjesto u Vatri.”³²⁹

³²⁸ Buhari, br. 4485; Ahmed, br. 17225.

³²⁹ Buhari, br. 3461.

DRUGO POGLAVLJE

OBAVEZA VJEROVANJA U PRIJAŠNJE KNJIGE

U Kur'anu se o vjerovanju u nebeske knjige nekada govori u formi naredbe, a nekada se navodi da je to vjerovanje jedna od osobina vjernika, ali se isto tako kaže da je nevjerovanje u nebeske knjige ili vjerovanje u samo neke – znak kufra, nevjerstva.

1. O vjerovanju u nebeske knjige u imperativnoj formi govori se u ajetu:

قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ
وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ
مُسْلِمُونَ.

“Recite: ‘Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dato Musau i Isau, i u ono što je dato vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima, i mi se samo Njemu pokoravamo.’” (El-Bekara,136)

2. Na sličan način o ovom vjerovanju govori se u suri Ali Imran:

وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ.

“I poučit će ga pismu i mudrosti, i Tevratu i Indžilu.” (Ali Imran, 48)

3. Nekada je naredba iskazana u uopćenoj formi, kao u suri En-Nisa:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ءَ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ ءَ وَالْكِتَابِ الَّذِي
أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ.

“O vjernici, vjerujte u Allaha, i Poslanika Njegova, i u Knjigu koju On Svome Poslaniku objavljuje, i u Knjigu koju je objavio prije.” (En-Nisa, 136)

4. Za vjernike je rečeno da vjeruju u sve objavljene knjige:

أَلَمْ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ. الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ. وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ
يُوقِنُونَ.

“Elif-lām-mīm. Ova Knjiga, u koju nema nikakve sumnje, uputstvo je svima onima koji se budu Allaha bojali; onima koji u nevidljivi svijet budu vjerovali i molitvu obavljali i udjeljivali dio od onoga što im Mi budemo davali; i onima koji budu vjerovali u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, i onima koji u onaj svijet budu čvrsto vjerovali.” (El-Bekara, 1–4)

5. Kur'an kao nevjernike opisuje one koji ne vjeruju u sve knjige ili koji vjeruju u samo neke, a druge niječu:

وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَكَاتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ ءَ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا.

“A onaj ko ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u onaj svijet – daleko je zalutao.” (En-Nisa, 136)

6. Uzvišeni kaže:

بَشَرًا أَشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ قَبْلُ أَنْ يُنْزَلَ اللَّهُ مِنْ قَبْلِهِ عَلَى مَنْ
يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ءَ فَبَآءُ بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ. وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا
بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ قَالُوا نَحْنُ مُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَكَفَرُوا بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ
قُلْ فَلِمَ قَتَلْتُمُونِ أَتُبَيِّئُكُمْ بِاللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ.

“Jadno je to za što su se prodali: da ne vjeruju u ono što Allah objavljuje, samo iz zlobe što Allah, od dobrote Svoje, šalje Objavu onome kome

On hoće od robova Svojih; i navukli su na sebe gnjev za gnjevom – a nevjernike čeka sramna patnja. A kada im se kaže: ‘Vjerujte u ono što Allah objavljuje!’ – oni odgovaraju: ‘Mi vjerujemo samo u ono što je nama objavljeno’ – i neće da vjeruju u ono što se poslije objavljuje, a to je istina koja potvrđuje da je istinito ono što oni imaju. Reci: ‘Pa zašto ste još davno neke Allahove vjerovjesnike ubili, ako ste vjernici bili?’”
(El-Bekara, 90–91)

Iz ovih i sličnih ajeta, bez obzira na to da li bili objavljeni u formi direktne naredbe ili s ciljem opisa vjernika ili nevjernika, jasno se zaključuje da je vjerovanje u sve nebeske knjige obligatna dužnost i da čovjekov iman nije upotpunjen ukoliko izostane vjerovanje u ovaj temelj vjere.

To je vjerniku potpuno jasno i u tom pogledu nema nikakve nedoumice. Naime, čovjeku koji vjeruje u Allaha, i da je istina sve što je On objavio, i da je On objavio prijašnje knjige Svojim vjerovjesnicima i poslanicima, o čemu ga obavještava u Svojoj plemenitoj Knjizi – obaveza je da vjeruje i u sve ranije objavljene knjige i da je čvrsto ubijeđen da su one objava od Allaha. Ako bi posumnjao u ovu istinu ili je smatrao lažnom, ne bi se uopšte smatrao vjernikom, jer vjernik ne može smatrati lažnim obavijesti koje su mu došle od Allaha. Isto tako, ako kaže da vjeruje da su samo neke knjige uistinu objava od Allaha, a sumnja ili niječe da su druge knjige objava od Allaha, takav se ne može smatrati vjernikom u Allaha.

Jedan od temelja islama jeste potvrđivanje – tasdik, pa kako se za onoga koji niječe makar jedan harf iz Allahove Knjige može reći da je vjernik, i kakvu vrijednost ima njegova tvrdnja da vjeruje u Allaha ili da vjeruje u neke od knjiga koje je Allah objavio! Onaj koji tvrdi da vjeruje u Allaha, a ne vjeruje u Njegove knjige, svojim djelima negira svoju tvrdnju, i takva se tvrdnja odbija. Sve nebeske knjige sadrže jedinstvenu istinu, a to je tevhid – naredba da se vjeruje u Allaha i da se svi vidovi ibadeta upućuju samo Njemu.

Nebeske knjige objavljene su na različitim jezicima, o čemu Allah kaže:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

“Mi nismo poslali nijednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga, da bi mu objasnio. A Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće i ukazuje na Pravi put onome kome hoće; On je Silni i Mudri.” (Ibrahim, 4)

Ove knjige objavljivane su različitim narodima, pa su zbog toga i objavljene na različitim jezicima. Također, ove knjige razlikuju se i po tome što su različiti vjerezakoni objavljeni različitim narodima. Uzvišeni kaže:

لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَأَسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ.

“Svima vama smo zakon i pravac propisali. A da je Allah htio, On bi vas sljedbenicima jedne vjere učinio, ali, On hoće da vas iskuša u onome što vam propisuje.” (El-Maida, 48)

Međutim, sve nebeske objave imaju jedan zajednički temelj – tevhid:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ.

“Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: ‘Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!’” (El-Enbija, 25).

Uzvišeni kaže:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ.

“Mi smo svakom narodu poslanika poslali: ‘Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!’” (En-Nahl, 36)

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ.

“On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: ‘Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!’” (Eš-Šura, 13)

Također, sve knjige objavljene su da ljude upozore na Dan polaganja računa. Uzvišeni kaže:

رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ. يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ. الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ.

“Onome najuzvišenijem, koji svemirom vlada, koji šalje Objavu, riječi Svoje – kome hoće od robova Svojih, da upozori na Dan susreta međusobnog, na Dan kad će se oni pojaviti, kada Allahu neće o njima ništa skriveno biti. ‘Ko će imati vlast toga dana?’ ‘Allah, Jedini i Svemoćni!’ Svaki čovjek će toga Dana prema zasluži kažnjen ili nagrađen biti; toga Dana neće biti nepravde! Allah će, zaista, brzo obračunati.” (Gafir, 15–17)

Sve navedeno ukazuje na jednu činjenicu, koja je svakom iskrenom vjerniku potpuno jasna i u pogledu koje nema nikakve dvojbe: vjerovanje u sve objavljene knjige isto je što i vjerovanje u jednu knjigu. Međutim, ovu činjenicu ne priznaju sljedbenici Knjige, jer oni odbijaju povjerovati da je Kur'an objava od Allaha i da će polagati račun pred Allahom³³⁰, kao i njihovi prethodnici koji su iskrivili nebeske knjige Tevrat i Indžil.

³³⁰ Rekaizul-iman, str. 194.

TREĆE POGLAVLJE

KNJIGE KOJE SU SPOMENUTE U KUR'ANU

Neke nebeske knjige spomenute su u plemenitom Kur'anu, a neke nisu spomenute.

Nebeske knjige koje su spomenute u plemenitom Kur'anu

1. Suhufi – Listovi

Suhufi se spominju u sljedećim ajetima:

أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةٌ مَّا فِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ.

“A zar im ne dolazi objašnjenje o onome što ima u davnašnjim listovima?” (Taha, 133);

أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ. وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى. أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ. وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ. وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ. ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ. وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ.

“Zar on nije obaviješten o onome što se nalazi u Listovima Musaovim i Ibrahimovim – koji je obaveze potpuno ispunjavao – da nijedan grješnik tuđe grijeh neće nositi, i da je čovjekovo samo ono što sâm uradi, i da će se trud njegov, sigurno, iskazati, i da će prema njemu u potpunosti nagrađen ili kažnjen biti, da će se Gospodaru tvome ponovo vratiti” (En-Nedžm, 36–42);

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّىٰ. وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ. بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا. وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ. إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ. صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ.

“Postići će šta želi onaj koji se očisti i spomene ime Gospodara svoga pa molitvu obavi! Ali, vi više život na ovom svijetu volite, a onaj svijet je bolji i vječan je. Ovo, doista, ima u Listovima davnašnjim, Listovima Ibrahimovim i Musaovim” (El-A’la, 14–19).

2. Tevrat

Plemeniti Kur’an osamnaest puta spominje Tevrat, knjigu koju je Uzvišeni Allah objavio Musau, alejhis-selam. Sve što je rečeno o Tevratu možemo sažeti u sljedećem:

1) Kur’an je opisao Tevrat kao uputu, *nur* – svjetlo, *furkan* – knjigu koja razdvaja istinu od neistine, *dijau* – knjigu koja opominje:

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ.

“Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputstvo i svjetlo” (El-Maida, 44);

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ.

“Mi smo Musau i Harunu dali Tevrat, svjetlo i pouku za one koji se budu grijeha klonili” (El-Enbija, 48).

2) Tevrat je sveobuhvatna i potpuna knjiga:

ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ.

“Zatim smo dali Musau Knjigu potpunom za onog ko čini dobro i detaljnom za svaku stvar, i uputu i milost, da bi oni u susret sa Gospodarom svojim vjerovali” (El-En’am, 154).

Plemeniti Kur’an na tri mjesta govori o Musaovim pločama:

وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ.

“I Mi mu na pločama napisasmo pouku za sve, i objašnjenje za svašta” (El-A’raf, 145);

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضَبَ عَلَيْهِمْ أَسْفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِن بَعْدِي أَعْجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ.

“A kad se Musa srdit i žalostan narodu svome vrati, povika: ‘Kako ste tako ružno poslije odlaska moga postupili! Zašto ste požurili i o naređenje

Gospodara svoga se oglušili?’ – i ploče baci, i brata svoga za kosu dohvati i poče ga vući sebi” (El-A’raf, 150);

وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَابَ ۖ وَفِي نُسخِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ.

“I kad Musaa srdžba minu, on uze ploče na kojima je bilo ispisano uputstvo na Pravi put i milost za one koji se Gospodara svoga boje” (El-A’raf, 154).

3) Poslanice koje su objavljene nakon Tevrata, potvrđuju ga. Uzvišeni Allah kaže o Isau, alejhis-selam:

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَرِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ.

“Poslije njih poslali smo Isaa, sina Merjemina, koji je priznavao Tevrat prije njega objavljen” (El-Maida, 46), a o Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ ۖ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۖ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِقْنَا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ. وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ ۚ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ. وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ ۖ فَلَعْنَهُ اللَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ.

“I Mi smo Musau Knjigu dali i poslije njega smo jednog za drugim poslanike slali, a Isau, sinu Merjeminu, očigledne dokaze dali i Džibrilom ga pomogli. I kad god vam je koji poslanik donio ono što nije godilo dušama vašim, vi ste se oholili, pa ste jedne u laž utjerivali, a druge ubijali. Oni govore: ‘Naša su srca okorjela.’ A nije tako, nego je Allah njih prokleo zbog nevjerovanja njihova, i zato je vrlo malo njih koji vjeruju. A kada im Knjiga od Allaha dolazi, koja priznaje kao istinitu Knjigu koju imaju oni – a još ranije su pomoć protiv mnogobožaca molili – i kada im dolazi ono što im je poznato, oni u to neće da vjeruju, i neka zato stigne nevjernike Allahovo prokletstvo!” (El-Bekara, 87–89).

4) Kur’an govori o nekim stvarima koje su objavljene u Tevratu, a navest ćemo dva primjera.

Prvi primjer jesu riječi Uzvišenog:

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ
وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُ وَمَن لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ
اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ.

“Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko, i nos za nos, i uho za uho, i zub za zub, a da rane treba uzvratiti. A onome ko od odmazde odustane, biće mu to od grijeha iskupljenje. Oni koji ne sude prema onom što je Allah objavio pravi su nasilnici.” (El-Maida, 45)

Drugi primjer jesu riječi Uzvišenog:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ.

“Onima koji će slijediti Poslanika, Vjerovjesnika, koji neće znati čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze.” (El-A’raf, 157)³³¹

5) Kur’an spominje one kojima je stavljeno u obavezu da postu-paju u skladu sa Tevratom i da su neki od njih ispunili taj emanet, a da neki nisu. O onima koji su ispunili taj emanet Uzvišeni kaže:

وَمِن قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ.

“U narodu Musaovu ima ljudi koji na Istinu upućuju i koji prema njoj pravedno sude” (El-A’raf, 159), a o onima nisu ispunili emanet kaže:

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَثْقَالًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ.

“Oni kojima je naređeno da prema Tevratu postupaju, pa ne postu-paju, slični su magarcu koji knjige nosi. O kako su loši oni koji poriču Allahove ajete! – A Allah neće ukazati na Pravi put narodu koji neće da vjeruje” (El-Džumua, 5). Međutim, ovi potonji postali su većina, tako da zbog toga Kur’an o onima kojima je objavljen Tevrat, tj. o Benu Israilu, uopšteno govori opisujući ih kao one koji su pronevje-rili emanet i prekršili ugovor. Uzvišeni kaže:

فَمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ..

³³¹ Muhammed Ajaš, *El-Muhkemu fil-akida*, str. 183.

“Ali, zato što su zavjet svoj prekršili, Mi smo ih prokleli i srca njihova okrutnim učinili. (El-Maida, 13)

وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ فِي الْكِتَابِ لُتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلِتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا.

I Mi smo u Knjizi objavili sinovima Israilovim: ‘Vi ćete doista dva puta nered na Zemlji učiniti i preko mjere oholi postati.’” (El-Isra, 4)

6) Kur'an potvrđuje da današnji Tevrat nije onaj Tevrat koji je Allah objavio Musau, alejhis-selam, nego je to iskrivljeni Tevrat. Sljedbenici Tevrata – Benu Israil, izmijenili su Tevrat i tako iznevjerili obavezu i prekršili ugovor. Uzvišeni kaže:

وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانٍ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ. فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ.

“Neki od njih su neuki, oni ne znaju za Knjigu, nego samo za gatke, i oni se samo domišljaju. A teško onima koji svojim rukama pišu Knjigu, a zatim govore: ‘Evo, ovo je od Allaha’ – da bi za to korist neznatnu izvukli. I teško njima zbog onoga što ruke njihove pišu i teško njima što na taj način zarađuju!” (El-Bekara, 78–79)

أَفَتَظْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

“Pa zar žudite da vam vjeruju, a već je grupa njih slušala Riječ Allahovu, zatim su je iskrivljavali nakon što bi je shvatili, a oni znaju.” (El-Bekara, 75)³³²

3. Indžil

Plemeniti Kur'an spominje Indžil dvanaest puta i o njemu govori skoro identično kao o Tevratu, izuzev u nekim pojedinostima. Indžil je knjiga koju je Allah objavio Svome robu i poslaniku Isau, alejhis-selam.

1) Kur'an je opisao Indžil kao uputu, svjetlost i opomenu.

Uzvišeni kaže:

³³² El-Muhkemu fil-akida, str. 184.

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَرِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ ۖ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ.

“I poslali smo tragovima njihovim Isaa, sina Merjemina, potvrdi-vačem za ono ispred njega od Tavrata. I dali smo mu Indžil, u njemu je uputa i svjetlost i potvrda za ono prije njega od Tavrata, i uputa i pouka bogobojaznima.” (El-Maida, 46)

2) Na temelju onoga što je o Indžilu objavljeno u plemenitom Kur'anu, jasno je da je Indžil došao da upotpuni ili da zamijeni neke od propisa Tavrata. Kur'an ne opisuje Indžil onim što opisuje Tavat, da je potpun i da objašnjava svaku stvar. Naprotiv, opisuje ga tako da se razumije da je objavljen sa ograničenim zadatkom: da, iz mudrosti koja je poznata samo Allahu, derogira neke propise Tavrata. U Kur'anu se navodi da je Isa, alejhis-selam, rekao:

وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَلَأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُم بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا.

“I da potvrdim istinitost Tavrata, objavljenog prije mene, i da vam dopustim nešto što vam je bilo zabranjeno. I donosim vam dokaz od Gospodara vašeg – zato se Allaha bojte i mene slušajte” (Ali Imran, 50), iz čega se zaključuje da su Tavat i Indžil spojeni u poslaničkoj misiji Isaa, alejhis-selam, što potvrđuju ajeti:

وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ. وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ الطَّيْنِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَّكُم إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ.

“I poučit će ga pismu i mudrosti, i Tavratu i Indžilu, i poslati kao poslanika sinovima Israilovim: ‘Donosim vam dokaz od Gospodara vašeg: napraviti ću vam od ilovače nešto poput ptice i puhnut ću u nju, i bit će, voljom Allahovom, prava ptica. I iscijelit ću slijepa od rođenja, i gubava, i oživljavat ću mrtve, voljom Allahovom, i kazivat ću vam šta jedete i šta u domovima svojim gomilate; to će, uistinu, biti dokaz za vas, ako pravi vjernici budete” (Ali Imran, 48–49).

3) Primjetno je da Kur'an veću pažnju posvećuje Tevratu, poslanici Musaa, alejhis-selam, nego Indžilu, poslanici Isaa, alejhis-selam. Na to ukazuje činjenica da je Tevrat u Kur'anu spomenut osamnaest puta, dok je Indžil spomenut dvanaest puta, a Musa, alejhis-selam, spomenut je stotinu trideset šest puta, dok je Isa, alejhis-selam, spomenut dvadeset pet puta. Jedan od pokazatelja da Kur'an posvećuje veću pažnju Tevratu u odnosu na Indžil jeste ajet:

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْحَيِّ يَسْتَمِعُونَ الْفُرْعَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَوْ إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ. قَالُوا يَنْقُومَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ.

“Kada ti poslasmo nekoliko džina da Kur'an slušaju, kada dođoše da ga čuju, oni rekoše: ‘Pst!’ A kad se završi, vratiše se narodu svome da opominju. ‘O narode naš’, govorili su, ‘mi smo slušali Knjigu koja se poslije Musaa objavljuje, koja potvrđuje da su istinite i one prije nje, i koja ka istini i na Pravi put upućuje’” (El-Ahkaf, 29–30).³³³

4) U Indžilu je, isto kao i u Tevratu, došla radosna vijest o poslanstvu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

“Onima koji će slijediti Poslanika, Vjerovjesnika, koji neće znati čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze, koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvrćati ih, koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti, koji će ih tereta i teškoća koje su oni imali osloboditi. Zato će oni koji budu u njega vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali i svjetlo po njemu poslano slijedili – postići ono što budu željeli” (El-A'raf, 157);

³³³ El-Muhkemu fil-akida, str. 185.

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ.

“A kada Isa, sin Merjemin, reče: ‘O sinovi Israilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrat i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed, koji će poslije mene doći’ – i kad im je on donio jasne dokaze, oni rekoše: ‘Ovo je prava vradžbina!’” (Es-Saff, 6).³³⁴

5) Kur’an također, potvrđuje poslanstvo Isaa, alejhis-salam, kao što potvrđuje sve prijašnje poslanice, o čemu se govori u ajetima:

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْنَاكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِءَ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ.

“Allah je od svakog vjerovjesnika kome je Knjigu objavio i znanje dao – obavezu uzeo: ‘Kad vam, poslije, dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvaćate da se na to Meni obavežete?’, oni su odgovarali: ‘Pristajemo!’ ‘Budite, onda, svjedoci’, rekao bi On, ‘a i Ja ću s vama svjedočiti!’” (Ali Imran, 81);

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ.

“Reci: ‘Ko je neprijatelj Džibrilu? – a on, Allahovom voljom, tebi stavlja na srce Kur’an – koji potvrđuje da su i prijašnje objave istinite – kao putokaz i radosnu vijest vjernicima!” (El-Bekara, 97).

6) Kur’an govori o sljedbenicima Indžila kao što govori i o sljedbenicima Tevrata, jasno ukazujući na to da su se podijelili u dvije skupine: na iskrene koji su prihvatili Indžil, i na neiskrene, koji su odbili istinski prihvatiti Indžil i izdajnički se ponijeli. O prvoj skupini Kur’an kaže:

³³⁴ Ahmed Muhammed el-Dželi, *El-Akidetul-islamijja*, str. 197.

فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْخَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ. رَبَّنَا ءَامَنَّا بِمَا أُنزِلَتْ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ.

“A kada se Isa uvjerio da oni neće da vjeruju, uzviknuo je: ‘Koji će biti pomagači moji na Allahovom putu?’ ‘Mi’, rekoše učenici, ‘mi ćemo biti pomagači Allahove vjere, mi u Allaha vjerujemo, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu. Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi poslanika slijedimo, zato nas upiši među vjernike!’” (Ali Imran, 52–53), dok je o drugoj skupini rekao:

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَرِي أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ.

“Mi smo zavjet prihvatili i od onih koji govore: ‘Mi smo kršćani’ – ali su i oni dobar dio onoga čime su bili opominjani zaboravili, zato smo među njih neprijateljstvo i mržnju do Sudnjega dana ubacili; a Allah će ih, sigurno, obavijestiti o onome što su radili!” (El-Maida, 14).

7) Kur'an jasno ukazuje na to da današnji Indžil nije Allahov govor, nego da je to knjiga koju su ljudi izmijenili i iskrivili. Uzvišeni kaže:

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُودُونَ أَلْسِنَتَهُمُ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ. مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّيْنَيْنِ بِمَا كُنْتُمْ تُعْلَمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ.

“Neki od njih uvijaju jezike svoje čitajući Knjigu da biste vi pomislili da je to iz Knjige, a to nije iz Knjige, i govore: ‘To je od Allaha!’ – a to nije od Allaha, i o Allahu svjesno govore laži. Nezamislivo je da čovjek kome Allah da Knjigu i znanje i vjerovjesništvo – poslije rekne ljudima: ‘Klanjajte se meni, a ne Allahu!’ – nego: ‘Budite Božiji ljudi jer vi Knjigu znate i nju proučavate!’” (Ali Imran, 78–79)

Istina je da Kur'an ne navodi precizno u kolikoj su mjeri iskrivljeni i izmijenjeni Tevrat i Indžil, nego samo ukazuje na to da ove dvije knjige nisu vjerodostojan izvor jer su ih ljudi izmijenili u skladu sa svojim prohtjevima, tako da nije ni potrebno da znamo te detalje,

posebno imajući u vidu činjenicu da se stepen iskrivljenosti razlikuje shodno vremenu, mjestu i pravcu.³³⁵ Jer, Kur'an pažnju poklanja samo onome u čemu je korist za ljude, i da je u tome bilo ikakve koristi, bili bismo detaljno obaviješteni o tim pojedinostima.

4. Zebur

To je knjiga koju je Uzvišeni Allah objavio Davudu, alejhis-selam. U jezičkom značenju, riječ *zebur* označava knjigu koja je napisana – *mebzur*, a množina te riječi je *zubur*, tako da se svaka knjiga zove zebur. Uzvišeni kaže:

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ.

“I sve što su uradili u listovima je (*zubur*)” (El-Kamer, 52), što znači da je sve zapisano u knjigama kod meleka. Ali, naposljetku je tom riječju nazvano ono što je objavljeno Davudu, alejhis-selam:

وَعَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا.

“A Davudu smo dali Zebur” (En-Nisa, 163).

Uzvišeni Allah obavještava da je ono što je zapisano u Zeburu nasljedstvo dobrih vjernika na Zemlji:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ.

“Mi smo u Zeburu, poslije Tevrata, napisali da će Zemlju Moji čestiti robovi naslijediti” (El-Enbija, 105);

وَعَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا.

“A Davudu smo dali Zebur” (En-Nisa, 163).

Ovo su prijašnje nebeske knjige koje nam je Allah spomenuo u Svojoj Knjizi, a postoje i druge objavljene knjige čiji nam nazivi nisu spomenuti, nego se o njima kazuje uopšteno, kao u riječima Uzvišenog:

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ.

“Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i terazije objavljivali, da bi ljudi pravedno postupali” (El-Hadid, 25).

³³⁵ El-Muhkemu fil-akida, str. 187.

Mi smo dužni vjerovati u ove knjige čija nam imena nisu poznata, i nije nam dozvoljeno da ustvrdimo da je neku knjigu objavio Allah izuzev onih knjiga za koje je jasno naveo da ih je objavio nekom od Svojih poslanika.³³⁶

³³⁶ Ahmed Dželi, *Akidetul-islamijja*, str. 198.

ČETVRTO POGLAVLJE

ISKRIVLJENOST PRIJAŠNJIH NEBESKIH KNJIGA

Allah nas u Kur'anu obavještava da su sljedbenici Knjige izmijenili svoje knjige, tako da više ne postoje u izvornom obliku u kojem su objavljene.

U tom kontekstu Uzvišeni kaže o jevrejima:

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ.

“Ima jevreja koji izvrću smisao riječima” (En-Nisa, 46);

فِيمَا نَقَضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ.

“Pa zbog njihovog kršenja zavjeta, prokleli smo ih i učinili srca njihova tvrdim. Iskrivljavali su riječi u položajima njihovim” (El-Maida, 13);

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزَنْكَ الَّذِينَ يُسْرِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ.

“O Poslaniče, neka te ne zabrinjava to što brzo nevjerovanje ispoljavaju oni koji ustima svojim govore: ‘Vjerujemo!’, a srcem ne vjeruju, i jevreji koji izmišljotine mnogo slušaju i koji tuđe riječi rado prihvaćaju, a tebi ne dolaze, koji smisao riječi s mjesta njihovih izvrću” (El-Maida, 41).

A, o kršćanima kaže:

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُودُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ..

"Neki od njih uvijaju jezike svoje čitajući Knjigu da biste vi pomislili da je to iz Knjige, a to nije iz Knjige, i govore: 'To je od Allaha!' – a to nije od Allaha, i o Allahu svjesno govore laži." (Ali Imran, 78)

Ako razmislimo o ovome, uvidjet ćemo da postoje najmanje tri vrste iskrivljenja koja su zadesile knjige jevreja i kršćana i na sve njih ukazuju se u Kur'anu.³³⁷

1. Iskrivljenje značenja bez mijenjanja izraza

Allah je zabranio kamatu u svim objavljenim knjigama: Tevratu, Indžilu i Kur'anu. U Tevratu koji danas imaju jevreji, bez obzira na sve izmjene koje je doživio, još uvijek se nalazi tekst kojim se zabranjuje kamata i tekst koji naređuje ispunjavanje obaveza, emaneta, u međusobnim odnosima ljudi. Pored toga, jevreji, kao što je poznato, bave se kamatom, lihvarstvom, na svjetskom nivou i na taj način bespravno pljačkaju ljude. O ovome Uzvišeni kaže:

فَظَلَمِ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا. وَأَخْذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا.

"I zbog teškog nasilja jevreja Mi smo im neka lijepa jela zabranili koja su im bila dozvoljena, i zbog toga što su mnoge od Allahova puta odvrćali i zato što su kamatu uzimali, a bilo im je zabranjeno, i zato što su tuđe imetke na nedozvoljen način jeli. A za nevjernike među njima Mi smo kaznu bolnu pripremili." (En-Nisa, 160–161)

S obzirom na to da im je kamata bila zabranjena, nameće se logično pitanje: Na koji su način zaobišli tekst o zabrani kamate koji postoji u njihovoj Knjizi, ili drugim riječima, kako su iskrivili propis kako bi sebi dozvolili da se bave kamatom i tako otuđuju imetak ljudi?

Poslužili su se lukavstvom i smišljeno ograničili propis o zabrani kamate rekavši: "Kamata nije dozvoljena samo u poslovanju sa

³³⁷ Rekaizul-iman, str. 195.

jevrejima”, kao što su i propis o ispunjavanju obaveza, emaneta, ograničili samo na odnos među jevrejima, dok su u poslovanju sa svim drugim ljudima, nejevrejima, dozvolili kamatu i bespravno oduzimanje imetka. Na to Allah ukazuje u suri Ali Imran:

وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُودِّعَ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدِّعُ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمَّتْ عَلَيْهِ قَائِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيَّةِ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

“Ima sljedbenika Knjige koji će ti vratiti ako im povjeriš tovar blaga, a ima i onih koji ti neće vratiti ako im povjeriš samo jedan dinar, ako ga ne budeš stalno pratio. Tako je, jer oni govore: ‘Nama nije grijeh što učinimo neukima’ – i o Allahu svjesno govore laži” (Ali Imran, 75). Dakle, smatrali su da im nije grijeh da bespravno uzimaju imetak *umijinima* – nepismenima, onima koji nisu jevreji, i ustvrdili su da im je to Allah dozvolio iako su dobro znali da je to laž na Allaha, jer je On njima zabranio i kamatu uopšteno i da bespravno uzimaju imetak svih ljudi, i jevreja i nejevreja.³³⁸

2. Iskrivljivanje uvrštavanjem izmjena i dopuna

Jevreji su u Tevrat dodali mnoge priče i legende koje Allah nije objavio. U nekima od njih poslanici su predstavljeni u lošem svjetlu i nema nijednog od vjerovjesnika a da mu nisu pripisali ponašanje koje ne priliči običnom čovjeku, a kamoli vjerovjesniku koji je sačuvan od grijeha. Čak su se usudili ustvrditi da posjeduju svojstvo koje dolikuje samo božanstvu, a da ga Allah ne posjeduje, i o Allahu su izgovorili riječi koje jednom vjerniku ne dolikuje da ikada izgovori niti da pomisli na takvo što. Takve i slične riječi ponavljali su sve do vremena Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i Kur'an je zabilježio njihove gnusne riječi i uvjerenja. Uzvišeni kaže:

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوفُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ. ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَمٍ لِلْعَبِيدِ.

³³⁸ Rekaizul-iman, str. 197.

"Allah je čuo riječi onih koji su rekli: 'Allah je siromašan, a mi smo bogati!' Naredit ćemo Mi da se pribilježi ono što su oni rekli, kao i što su, ni krive ni dužne, vjerovjesnike ubijali, i reći ćemo: 'Iskusite patnju u Ognju zbog djela ruku vaših!' – A Allah nije nepravedan prema robovima Svojim." (Ali Imran, 181–182)

I Indžil je izmijenjen i u njega su uvršteni dodaci ništa manje apsurdni nego u Tevratu, međutim, izmjene su izvršene po drugom osnovu, tj. poslaniku Isau, alejhis-selam, pripisana su svojstva božanstvenosti i iznijeta je tvrdnja da je on sin Božiji. Uzvišeni kaže:

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُودُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ. مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّيْنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعْلَمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ. وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ.

"Neki od njih uvijaju jezike svoje čitajući Knjigu da biste vi pomislili da je to iz Knjige, a to nije iz Knjige, i govore: 'To je od Allaha!' – a to nije od Allaha, i o Allahu svjesno govore laži. Nezamislivo je da čovjek kome Allah da Knjigu i znanje i vjerovjesništvo – poslije rekne ljudima: 'Klanjajte se meni, a ne Allahu!' – nego: 'Budite Božiji ljudi jer vi Knjigu znate i nju proučavate!' On vam neće narediti da meleke i vjerovjesnike bogovima smatrate. Zar da vam naredi da budete nevjernici, nakon što ste postali muslimani?" (Ali Imran, 78–80)

Kazivanje o božanstvenosti Isaa, alejhis-selam, tvrdnja da je sin Božiji i vjerovanje u trojstvo, tj. da Bog postoji u trima božanskim osobama: Otac, Sin i Sveti Duh, sve su to dodaci koji su uvršteni u izvorni Indžil i koje su oni dopisali svojim rukama tvrdeći da je objava od Allaha. Na ove njihove tvrdnje Kur'an daje detaljan odgovor u mnogim surama i objašnjava suštinu tevhida – Allahove jednoće.

Uzvišeni kaže:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي آلِهَتَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالِ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتَ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمَ مَا فِي

نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ. مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ
أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ
الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ.

“A kada Allah rekne: ‘O Isa, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: ‘Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha!’, on će reći: ‘Hvaljen neka si Ti! Meni nije priličilo da govorim ono što nemam pravo. Ako sam ja to govorio, Ti to već znaš; Ti znaš šta ja znam, a ja ne znam šta Ti znaš; samo Ti jedini sve što je skriveno znaš. Ja sam im samo ono govorio što si mi Ti naredio: ‘Klanjajte se Allahu, i mome i svome Gospodaru!’ I ja sam nad njima bdio dok sam među njima bio, a kad si mi Ti dušu uzeo, Ti si ih jedini nadzirao; Ti nad svim bdiš.” (El-Maida, 116–117)

Ono na što je bitno ukazati jeste da su četiri Indžila, tj. Evanđelja, koja su priznata kod njih: Evanđelje po Marku, Luki, Mateju i Ivanu³³⁹, međusobno kontradiktorna u pogledu ovog pitanja, što ukazuje na to da ne potječu sa istog izvora, a naročito da nisu objava od Allaha. Uz sve to, postoji i peto evanđelje – Evanđelje po Barnabi koje je Crkva zabranila i uništila sve primjerke do kojih je mogla doći, izdajući ukaz prema kojem se uskraćuju Božije zadovoljstvo i oprost onome kod koga se nađe taj primjerak Evanđelja, jer se u njemu navodi da je Isa poslanik, čovjek i da nije božanstvo, i da je nagovijestio da će kao poslanik poslije njega doći Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem.³⁴⁰

3. Iskrivljivanje sakrivanjem određenog dijela teksta

Dva su načina ovog iskrivljenja: skrivanje vjerskih propisa i skrivanje dokaza o poslanstvu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

Kada je riječ o skrivanju vjerskih propisa, Kur'an navodi da im je naredeno da ne skrivaju ono što je Allah objavio, ali su iskazali nepokornost Allahu. Uzvišeni kaže:

³³⁹ Rekaizul-iman, str. 198.

³⁴⁰ Ibid., str. 198.

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبُئْسَ مَا يَشْتَرُونَ.

“A kada je Allah uzeo obavezu od onih kojima je Knjiga data da će je sigurno ljudima objašnjavati i da neće iz nje ništa kriti, oni su je, poslije, za leđa svoja bacili i nečim što malo vrijedi zamijenili; a kako je ružno to što su u zamjenu dobili!” (Ali Imran, 187)

الَّذِينَ ءَاتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

“Oni kojima smo dali Knjigu znaju Poslanika kao što sinove svoje znaju, ali neki od njih doista svjesno istinu prikrivaju.” (El-Bekara, 146)

Allah u Kur'anu kaže da je od njih uzeo čvrstu obavezu da će vjerovati u svakog poslanika kojeg On pošalje i koji će potvrditi ono što je objavljeno njima, kao i da im je u Tevratu i u Indžilu objavio radosnu vijest o poslanstvu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Uzvišeni kaže:

بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحْلَتْ بِهِ خَاطِئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.
وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

“Allah je od svakog vjerovjesnika kome je Knjigu objavio i znanje dao – obavezu uzeo: ‘Kad vam, poslije, dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvaćate da se na to Meni obavežete?’, oni su odgovarali: ‘Pristajemo!’ ‘Budite, onda, svjedoci’, rekao bi On, ‘a i Ja ću s vama svjedočiti.’ A oni koji i poslije toga glave okrenu, oni su doista nevjernici.” (Ali Imran, 81–82)

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ.

“A kada Isa, sin Merjemin, reče: ‘O sinovi Israilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrat i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed, koji će poslije

mene doći' – i kad im je on donio jasne dokaze, oni rekoše: 'Ovo je prava vradžbina!'" (Es-Saff, 6)

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

“Onima koji će slijediti Poslanika, Vjerovjesnika, koji neće znati čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze, koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvrćati ih, koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti, koji će ih tereta i teškoća koje su oni imali osloboditi. Zato će oni koji budu u njega vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali i svjetlo po njemu poslano slijedili – postići ono što budu željeli.” (El-A'raf, 157)

Uprkos svim ovim Allahovim oporukama sljedbenicima Knjige, oni su prekršili naredbu Gospodara i sakrili su istinu za koju im je bilo naređeno da je obznane ljudima.

Što se tiče njihovog negiranja poslanstva Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, potrudili su se da uklone i sakriju svaku rečenicu u kojoj se u njihovim knjigama spominje njegovo ime. Uz sav trud koji su uložili u tome, ipak su u Tevratu i Indžilu ostale neke naznake o dolasku Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.³⁴¹

Istinu je rekao Veličanstveni Allah:

الَّذِينَ ءَاتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

“Oni kojima smo dali Knjigu znaju Poslanika kao što sinove svoje znaju, ali neki od njih doista svjesno istinu prikrivaju.” (El-Bekara, 146)

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتَصِفُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

³⁴¹ Rekaizul-iman, str. 200.

“Mnogi sljedbenici Knjige jedva bi dočekali da vas, pošto ste postali vjernici, vrate u nevjernike, iz lične zlobe svoje, iako im je Istina poznata; ali vi oprostite i preko toga pređite dok Allah Svoju odluku ne donese. – Allah, zaista, sve može.” (El-Bekara, 109)

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ. بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَعِيًّا أَن يُنَزَّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ.

“A kada im Knjiga od Allaha dolazi, koja priznaje kao istinitu Knjigu koju imaju oni – a još ranije su pomoć protiv mnogobožaca molili – i kada im dolazi ono što im je poznato, oni u to neće da vjeruju, i neka zato stigne nevjernike Allahovo prokletstvo! Jadno je to za što su se prodali: da ne vjeruju u ono što Allah objavljuje, samo iz zlobe što Allah, od dobrote Svoje, šalje Objavu onome kome On hoće od robova Svojih; i navukli su na sebe gnjev za gnjevom – a nevjernike čeka sramna patnja.” (El-Bekara, 89–90)

PETO POGLAVLJE

PLEMENITI KUR'AN DEROGIRAO JE SVE PRIJAŠNJE KNJIGE

Slavljeni Allah htio je da derogira sve prijašnje knjige i da objavi Svoju posljednju Knjigu da ostane među ljudima do Sudnjeg dana. Svaki prijašnji poslanik bio je poslan svome narodu, dok je poslanik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, poslan svim ljudima, svim narodima. Uzvišeni kaže:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ.

“Reci: ‘O ljudi, ja sam svima vama Allahov poslanik, Njegova vlast je na nebesima i na Zemlji; nema drugog boga osim Njega, On život i smrt daje, i zato vjerujte u Allaha i poslanika Njegova, vjerovjesnika, koji ne zna čitati i pisati, koji vjeruje u Allaha i riječi Njegove; njega slijedite – da biste na Pravome putu bili!’” (El-A’raf, 158)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ.

“Mi smo te poslali svima ljudima da radosne vijesti donosiš i da opominješ, ali većina ljudi ne zna.” (Sebe, 28)

Također, prijašnje knjige objavljene su određenim narodima, a Kur'an je objavljen cijelom čovječanstvu. Uzvišeni kaže:

وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ.

"A Kur'an je svijetu cijelome opomena!" (El-Kalem, 52)

Na osnovu toga zaključujemo da je Allah htio da Kur'an, potpuna i sveobuhvatna knjiga, derogira sve prethodne objave i da bdi je nad njima. Uzvišeni kaže:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ. وَإِنْ أَحْكَمْتُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ. أَفَحُكْمَ الْجَهْلِیَّةِ یَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ یُوقِنُونَ..

"A tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da potvrdi knjige prije nje objavljene i da nad njima bdi. I ti im sudi prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim, i ne odstupaj od Istine koja ti dolazi; svima vama smo zakon i pravac propisali. A da je Allah htio, On bi vas sljedbenicima jedne vjere učinio, ali, On hoće da vas iskuša u onome što vam propisuje, zato se natječite ko će više dobra učiniti; Allahu ćete se svi vratiti, pa će vas On o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti. I sudi im prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim, i čuvaj ih se da te ne odvrte od nečega što ti Allah objavljuje. A ako ne pristaju, ti onda znaj da Allah želi da ih zbog nekih grijehova njihovih kazni. A mnogi ljudi su, zaista, nevjernici. Zar oni traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?" (El-Maida, 48–50)

Allah ne prihvata vjerovanje onih koji tvrde da se pridržavaju prijašnjih knjiga, a istovremeno niječu Kur'an i ne priznaju da je božanska objava. Uzvišeni kaže:

قُلْ يَٰأَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُثِيبُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ.

“Reci: ‘O sljedbenici Knjige, vi niste nikakve vjere ako se ne budete pridržavali Tivrata i Indžila, i onoga što vam objavljuje Gospodar vaš.’”
(El-Maida, 68)

U ovom se ajetu pod pridržavanjem Tivrata i Indžila podrazumijeva potvrđivanje Allahove jednoće, jer obje ove knjige, kao objave od Allaha, jasno potvrđuju princip tevhida – Allahove jednoće. Međutim, kako su sljedbenici Knjige izmijenili ove dvije knjige, Allah ih poziva da se vrate u okrilje tevhida. Zatim, i Tivrat i Indžil spominju Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i naređuju da se on slijedi kada se pojavi, tako da pridržavanje Tivrata i Indžila, koje se spominje u prethodnom ajetu, podrazumijeva i vjerovanje u poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i u njegovu poslanicu. Uzvišeni kaže:

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ.

“Allahu je prava vjera jedino – islam.” (Ali Imran, 19)

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ.

“A onaj koji želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na onome svijetu nastradati.” (Ali Imran, 85)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: “Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša, koji god čovjek iz ovog naroda čuje za mene, bio jevrej ili kršćanin, pa umre a nije povjerovao u ono sa čim sam došao, bit će stanovnik Vatre.”³⁴²

³⁴² Nevevi, *Šerhu Sahihi Muslim*, 2/160.

REZIME POGLAVLJA

1. Uzvišeni Allah objavio je knjige koje je spomenuo u plemenitom Kur'anu, a koje se prema vremenu objave u historijskom kontekstu mogu poredati na sljedeći način: Ibrahimovi Suhufi, Tevrat, Zebur, Indžil i Kur'an.

2. Temelj svih ovih knjiga jeste tevhid – vjerovanje u jednoga Boga i iskreno upućivanje svih vidova ibadeta samo Njemu, i pokornost Njemu u onome što je naredio i zabranio.

3. Knjige objavljene prije Kur'ana danas ne postoje u izvornom obliku jer su ili izgubljene, poput Ibrahimovih Suhufa, ili su iskrivljene, poput Tevrata i Indžila.

4. Do iskrivljenosti ranijih nebeskih objava uglavnom je došlo usljed izmjene teksta, uvrštavanjem dodataka ili sakrivanjem određenih dijelova teksta. Kada je riječ o iskrivljenosti do koje je došlo dodavanjem, kao primjer se mogu navesti razna kazivanja u Tevratu, tvrdnje o božanskim svojstvima Isaa, alejhis-selam, i kazivanje o trojstvu, dok se u pogledu skrivanja navodi primjer skrivanja vijesti o poslanstvu poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

5. Allah je odredio da sve prijašnje knjige budu derogirane, i one koje su izgubljene i one koje su iskrivljene, i objavio je Kur'an da potvrdi prijašnje objave i da nad njima bdi i da derogira sve što je prethodno objavljeno od Allaha.

ZAKLJUČAK

Ovo je sve što sam u ovoj knjizi, kao serijalu o islamskom vjerovanju, uspio napisati o vjerovanju u plemeniti Kur'an i nebeske objave. Za sve što sam pogriješio – a nastojao sam da ne pogriješim i nadam se da će mi to biti dovoljno i da mi neće biti uskraćena nagrada – tražim oprost od Allaha i kajem Mu se, a Allah i Njegov Poslanik daleko su od mojih grešaka.

Molim Allaha da podari da ova knjiga koristi ljudima i da bude uzrok povećanja njihovog imana, upute i znanja, i da bude uzrok da me se onaj ko je bude čitao sjeti u dovi, jer dovu koju musliman uputi za muslimana u tajnosti Allah prima, ako hoće.

Završavam ovu knjigu riječima Uzvišenog:

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ
وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا.

“Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku biće u društvu vjerovjesnikā, i pravednikā, i šehīdā, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!” (En-Nisa, 69), i riječima pjesnika:

*O Ti Koji si objavio ajete Furkana,
između mene i Tebe je svetost Kur'ana.*

*Nek Kur'an u srce mi spoznaju ulije
i od mene svakog šejtana odbije.*

*Kur'an nek mi bude izvor olakšanja svakog posla i stanja
i štit za moje tijelo od vatreneog plama.*

*Breme životno nek mi olakša i nijet čistim učini
u srce snagu ulije i hal moj boljim načini.*

*Na pute oprosta grijeha da me dovede i pokajanja iskrenog,
izvor da bude uspjeha vječnog i trajni plod truda mog.*

*Nek srce moje i dušu čistim mi učini,
spomen na me uzdigne, veći da mi budu stepeni.*

*Pohlepe da me spasi i ponosom okiti,
otkucajima takvaluka srce prepusti.*

*Zoru da dočekujem s njim, usana žednih,
dok ga učim očiju suznih.*

*Podari, Rabbu, da prožima svaki dio bića mog,
srce da mi očisti od zla svakog.*

*Ti si Stvoritelj moj, Koji oblik mi daje
i uputi me stazom imana.*

*Ti me svemu poduči, milost mi ukaza,
i prsa moja ispuni žudnjom za riječju Kur'ana.*

*Ti me hraniš i pojiš iz obilja Svog
bez rada i truda mog.*

*Snagu mi i pomoć daješ, grijehe pokrivaš,
blagodatima i dobročinstvom obasipaš.*

*U okrilju Svome utočište mi daješ
i neizmjerne blagodati mi šalješ.*

*Uputom si me izbavio iz očajnog stanja mog
i da dao srca ljudi vole ovog roba Tvog.*

*Blagost, milost i naklonost Tvoja me prate,
daješ da ljudi samo moja dobra djela shvate.*

*Grijehe si moje od očiju ljudskih skrio,
uzdigao spomen na me, bratom svakog vjernika učinio.*

*Allaha mi, kad bi ljudi znali grijehe srca mog,
prilikom susreta ostao bih bez selama njihovog.*

*Napušten bih bio i bez društva ikakvog,
gledali bi me, nakon poštovanja, s prezirom.*

*Ali, Ti si pokrio sve moje grijehe i mane,
blagost si mi ukazao kad mi noga na putu grijeha pane.*

*Riječi zahvale i hvale Tebi poje
i srce, i jezik, i cijelo biće moje.*

Slavljen neka si, Allahu moj, i hvaljen, svjedočim da nema drugog
boga osim Tebe, tražim oprosta od Tebe i Tebi se kajem!

SADRŽAJ

Dozvola za prijevod, štampanje i izdavanje knjiga doktora Alija Muhammeda es-Sallabija.....	5
UVOD	7

PRVI DIO

VJEROVANJE U PLEMENITI KUR'AN	13
--	-----------

PRVO POGLAVLJE

JEZIČKA I TERMINOLOŠKA DEFINICIJA KUR'ANA	15
--	-----------

Prvo: Jezička definicija riječi Kur'an	15
---	-----------

Drugo: Terminološka definicija riječi Kur'an	17
---	-----------

Treće: Veličanstvenost plemenitog Kur'ana	18
--	-----------

<i>1. Allah hvali Svoju Knjigu</i>	<i>18</i>
--	-----------

<i>2. Veličanstvenost Onoga Koji je objavio plemeniti Kur'an</i>	<i>20</i>
--	-----------

<i>3. Vrijednost Džibrila koji je dostavio Kur'an</i>	<i>21</i>
---	-----------

<i>4. Kur'an je objava Gospodara svjetova</i>	<i>22</i>
---	-----------

<i>5. Kur'an je ispravan i bez ikakvog nedostatka</i>	<i>22</i>
---	-----------

<i>6. Skrušenost planina i njihovo pucanje od straha pred Allahom....</i>	<i>24</i>
---	-----------

<i>7. Neživa priroda iskazuje pokornost usljed veličine Kur'ana</i>	<i>25</i>
---	-----------

<i>8. Kur'an kao izazov ljudima i džinima</i>	<i>26</i>
---	-----------

Četvrto: Imena plemenitog Kur'ana	29
--	-----------

Peto: Svojstva plemenitog Kur'ana	38
--	-----------

DRUGO POGLAVLJE

KARAKTERISTIKE PLEMENITOG KUR'ANA	45
--	-----------

Prvo: Plemeniti Kur'an je božanska knjiga.....	45
---	-----------

Drugo: Plemeniti Kur'an je sačuvan i neizmijenjen	48
--	-----------

Treće: Plemeniti Kur'an je nadnaravna knjiga	51
---	-----------

<i>1. Definicija mudžize – nadnaravnosti.....</i>	<i>51</i>
---	-----------

<i>2. Uslovi nadnaravnosti</i>	<i>51</i>
--------------------------------------	-----------

3. Plemeniti Kur'an je najveća mudžiza	52
4. Vrste nadnaravnosti Kur'ana	57
5. Kur'an je potpuno jasna knjiga	58
Peto: Plemeniti Kur'an je knjiga upute	60
Šesto: Plemeniti Kur'an je knjiga za cijelo čovječanstvo.....	64
Sedmo: Plemeniti Kur'an je knjiga za sva vremena	68
Osmo: Plemeniti Kur'an objavljen je na najboljem i najopsežnijem jeziku	69
Deveto: Plemeniti Kur'an potvrđuje Allahove prijašnje knjige i nad njima bdije	70
1. Veza između dominantnosti i potvrđivanja istinitosti prijašnjih objava.....	71
2. Primjeri dominantnosti Kur'ana nad prijašnjim knjigama.....	72

TREĆE POGLAVLJE

SVRHA I CILJEVI OBJAVE PLEMITOG KUR'ANA	75
Prvo: Ispravljanje akidetskih uvjerenja	75
1. Poziv u tevhid i odvrćanje od širka	75
2. Ispravljanje akidetskih uvjerenja o vjerovjesništvu i poslanicama	77
3. Potvrda vjerovanja u život nakon smrti	79
Drugo: Čišćenje i uzdizanje ljudske duše	82
Treće: Činjenje ibadeta Allahu i bogobožnost	85
1. Robovanje Uzvišenom Allahu	86
2. Bogobožnost	87
Četvrto: Uspostavljanje pravde među ljudima	95
Peto: Dogovaranje – šūra	97
Šesto: Sloboda.....	99
Sedmo: Otklanjanje poteškoće.....	115
Osmo: Potvrda čovjekove odlikovanosti i dostojanstva	119
Deveto: Ljudska prava	131
Deseto: Zasnivanje zdrave porodice.....	148
Jedanaesto: Davanje prava ženi i njeno oslobađanje od nepravde predislamskog doba.....	154
Dvanaesto: Izgradnja ummeta koji će biti svjedok protiv ljudi..	169
Trinaesto: Olakšavanje i velikodušnost	175
Četrnaesto: Milost	180

Petnaesto: Ispunjavanje obećanja i ugovora.....	184
ČETVRTO POGLAVLJE	
SAKUPLJANJE I ZAPISIVANJE KUR'ANA	195
Prvo: Sakupljanje i zapisivanje plemenitog Kur'ana koji je diktirao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem	196
Drugo: Sakupljanje plemenitog Kur'ana u jedan mushaf za vrijeme prvog halife Ebu Bekra es-Siddika, radijallahu anhu.....	199
Treće: Umnožavanje Kur'ana za vrijeme vladavine halife Osmana b. Affana, radijallahu anhu.....	205
Četvrto: Da li Osmanovi primjerci Mushafa sadrže svih sedam narječja.....	209
Peto: Broj Mushafa koje je Osman, radijallahu anhu, poslao u pokrajine.....	210
Šesto: Razlika između Es-Siddikovog sakupljanja Kur'ana i Osmanovog umnožavanja	211
DRUGI DIO	
VJEROVANJE U NEBESKE KNJIGE.....	213
PRVO POGLAVLJE	
VAŽNOST VJEROVANJA U NEBESKE KNJIGE	215
DRUGO POGLAVLJE	
OBAVEZA VJEROVANJA U PRIJAŠNJE KNJIGE	218
TREĆE POGLAVLJE	
KNJIGE KOJE SU SPOMENUTE U KUR'ANU	223
ČETVRTO POGLAVLJE	
ISKRIVLJENOST PRIJAŠNJIH NEBESKIH KNJIGA	234
PETO POGLAVLJE	
PLEMENITI KUR'AN DEROGIRAO JE SVE PRIJAŠNJE KNJIGE	242
REZIME POGLAVLJA	245
ZAKLJUČAK	246

